

DISERTAČNÍ PRÁCE

NEGATIVNÍ JAZYKOVÝ TRANSFER U ANGLICKY MLUVÍCÍCH STUDENTŮ ČEŠTINY JAKO CIZÍHO JAZYKA

APLIKOVANÁ KONTRASTIVNÍ LINGVISTICKÁ STUDIE
NA MATERIÁLU VYBRANÝCH ČESKÝCH A ANGLICKÝCH SLOVES
S VÝZNAMEM INTERPERSONÁLNÍ KOMUNIKACE

Autor: PhDr. Jan Daněk
Chotěšovská 678/2
Praha 18 - Letňany
190 00

Školitel: Doc. PhDr. Svatava Machová, CSc.

Obor: pedagogika - didaktika českého jazyka
Vysoká škola: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta
Rok podání: 2007

Anotace

Práce je zaměřena na problematiku negativního jazykového transferu anglicky mluvících studentů češtiny jako cizího jazyka. Na materiálu deseti českých sloves s významem interpersonální komunikace, totiž říci (*si*), říkat (*si*), říkávat (*si*), mluvit, hovořit, povědět, povídat (*si*), oznámit, informovat a konstatovat, ukazuje, jaký obraz jazykového jednání je typický pro rodilé mluvčí češtiny. V porovnání s převzatou analýzou anglických lexémů *speak*, *talk*, *say* a *tell* stanovuje shody a rozdíly obrazu jazykového jednání v češtině a v angličtině a predikuje oblasti negativního jazykového transferu u anglicky mluvících studentů češtiny jako cizího jazyka. Tuto predikci následně ověřuje pomocí výzkumné sondy.

Klíčová slova

aplikovaná lingvistika, čeština jako cizí jazyk, kognitivní zkoumání jazyka, komunikační kompetence, kontrastivní výzkum, lingvodidaktika, Společný evropský referenční rámec pro jazyky, teorie smysl-text, *verba dicendi*

Prohlašuji, že jsem tuto disertační práci vypracoval samostatně za pomoci uvedené odborné literatury a na základě výsledků vlastního výzkumu.

V Praze 15. 10. 2007

Jan Daněk

Poděkování

Děkuji **doc. PhDr. Svatavě Machové, CSc.**, za to, že ve mně vzbudila zájem o lingvistiku, a ovlivnila tak směřování mého pracovního života. Děkuji jí za úsili, které věnovala vedení moji disertační práce, a za rady a komentáře, kterými přispěla k jejímu dokončení.

Děkuji **kolegům z katedry českého jazyka a literatury** Univerzity Karlovy v Praze, **Pedagogické fakulty**, a **Letní školy slovanských studií** Univerzity Karlovy v Praze, **Filozofické fakulty**, za pomoc při realizaci výzkumné sondy.

- OBSAH -

KAPITOLA PRVNÍ - ÚVOD	1
1.1 Typy kontrastivních studií	1
1.2 Lingvistická východiska aplikovaných kontrastivních studií	2
1.3 Předmět zájmu aplikovaných kontrastivních studií	3
1.4 Kognitivní přístup k jazyku a jazykový transfer	5
1.5 Přínos aplikovaných kontrastivních studií didaktice cizích jazyků	7
1.6 Členění práce a cíle jednotlivých kapitol	8
1.7 Stanovení hypotéz	10
- ČÁST LINGVISTICKÁ -	
KAPITOLA DRUHÁ - VYMEZENÍ SLOVES INTERPERSONÁLNÍ KOMUNIKACE	12
2.1 Verba dicendi v klasických gramatikách češtiny	12
2.2 Verba dicendi a ilokuční slovesa	14
2.3 Slovesa interpersonální komunikace	19
2.4 Typy dialogických komunikačních situací	26
KAPITOLA TŘETÍ - KLASIFIKACE SLOVES INTERPERSONÁLNÍ KOMUNIKACE	30
3.1 Slovesa interpersonální komunikace ve <i>Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost</i> a v Českém národním korpusu	30
3.2 Třídy českých sloves interpersonální komunikace	35
KAPITOLA ČTVRTÁ - ANALÝZY VYBRANÝCH ČESKÝCH SLOVES INTERPERSONÁLNÍ KOMUNIKACE	45
4.1 Kritéria pro výběr sloves	45
4.2 Teoretická východiska analýz	49
4.3 Zdroj jazykového materiálu	54
4.4 Forma prezentace výsledků	55
4.5 Slovesa říci (si), říkat (si), říkávat (si)	57
4.5.1 Sloveso říci (si)	57
4.5.2 Sloveso říkat (si)	62
4.5.3 Sloveso říkávat (si)	67
4.5.4 Porovnání	71
4.6 Slovesa mluvit a hovořit	75
4.6.1 Sloveso mluvit	76
4.6.2 Sloveso hovořit	84
4.6.3 Porovnání	91
4.7 Slovesa povědět a povídat (si)	95
4.7.1 Sloveso povědět	95
4.7.2 Sloveso povídat (si)	103
4.7.3 Porovnání	110
4.8 Slovesa oznámit, informovat (se) a konstatovat	114
4.8.1 Sloveso oznámit	115
4.8.2 Sloveso informovat (se)	117
4.8.3 Sloveso konstatovat	122
4.8.4 Porovnání	126
- ČÁST DIDAKTICKÁ -	
KAPITOLA PÁTÁ - AKTUÁLNÍ OTÁZKY DIDAKTIKY ČEŠTINY JAKO CIZÍHO JAZYKA	130
5.1 Výuka jazyka v sociokulturním kontextu	130
5.2 Společný evropský referenční rámec pro jazyky	133
5.3 Evropské jazykové portfolio	134

5.4	Česká slovesa interpersonální komunikace ve Společném evropském referenčním rámci pro jazyky	135
KAPITOLA ŠESTÁ - SLOVESA SPEAK, TALK, SAY A TELL		140
6.1	Teoretická východiska analýz	141
6.2	Sloveso <i>speak</i>	144
6.3	Sloveso <i>talk</i>	148
6.4	Sloveso <i>say</i>	154
6.5	Sloveso <i>tell</i>	158
6.6	Porovnání anglických sloves	163
6.7	Porovnání s českými slovesy	164
KAPITOLA SEDMÁ - PREDIKCE NEGATIVNÍHO TRANSFERU		168
7.1	Porovnání českých a anglických sloves v perspektivě studenta češtiny jako cizího jazyka	168
7.1.1	<i>Speak</i> - <i>mluvit</i> - <i>hovořit</i> - (?)	169
7.1.2	<i>Talk</i> - <i>mluvit</i> - <i>hovořit</i> - <i>povídat (si)</i> - (?)	171
7.1.3	<i>Say</i> - <i>říci (si)</i> / <i>říkat (si)</i> - <i>povědět/povídat (si)</i> - <i>mluvit</i> - (?)	173
7.1.4	<i>Tell</i> - <i>říci (si)</i> - <i>povědět</i> - (?)	175
7.2	Predikce oblastí negativního transferu	177
KAPITOLA OSMÁ - VÝZKUMNÁ SONDA		185
8.1	Vnější charakteristiky	185
8.2	Výsledky	188
8.3	Vyhodnocení	204
KAPITOLA DEVÁTÁ - ZÁVĚR		209
9.1	Lingvistická část	209
9.1.1	Rekapitulace	209
9.1.2	Výsledky	214
9.2	Didaktická část	215
9.2.1	Rekapitulace	216
9.2.2	Výsledky	220
9.3	Možnosti dalšího výzkumu	221
SUMMARY		223
LITERATURA		224
UZITÉ ZKRATKY A ZNAČKY		231
PŘÍLOHA Č. 1 - HESLÁŘ ČEKÝCH SLOVES INTERPERSONÁLNÍ KOMUNIKACE		233
PŘÍLOHA Č. 2 - NESTANDARDIZOVANÝ DOTAZNÍK A PŘEKLAPOVÁ CVIČENÍ (PILOTNÍ VERZE)		271
PŘÍLOHA Č. 3 - NESTANDARDIZOVANÝ DOTAZNÍK A PŘEKLAPOVÁ CVIČENÍ (UPRAVENÁ VERZE)		274

Tato práce je aplikovanou kontrastivní lingvistickou studií, která sémanticky vymezuje skupinu českých sloves a vybírá z nich část k dalšímu lexikálněsémantickému a syntaktickému zkoumání. Výsledky tohoto zkoumání, zčásti popsané již v autorově rigorózní práci (Daněk, J. 2002), slouží cílům lingvistickým. V porovnání s lingvistickou analýzou čtyř anglických sloves, která patří do téže sémantické skupiny, následně vzniká lingvodidaktická aplikace, která je zároveň motivací a hlavním cílovým produktem celé práce.

1.1

Typy kontrastivních studií

Kontrastivní studie obecně je vědecká práce, která porovnává jeden jev či skupinu jevů v rámci dvou odlišných prostředí. Pokud je tato práce dostatečně rozsáhlá, mohou její závěry sloužit jako základ generalizace charakterizující principiální odlišnosti obou prostředí.

V lingvistice jsou nejběžnějším příkladem kontrastivních studií porovnání povrchových struktur vyjadřujících nějaký typ významu, a to například mezi několika idiolekty, dialekty, nejčastěji potom mezi dvěma jazyky. Podle F. Aartse a H. Wekkera lze v rámci lingvistických kontrastivních studií vyčlenit kontrastivní gramatiky. Ty by se podle nich měly zabývat jak rozdíly, tak shodami mezi dvěma jazyky, a to na rovině jednotek, struktur, významů i pragmatických vztahů. Zdůrazňují přitom, že ačkoliv kompletní kontrastivní gramatika dvou jazyků není reálně možná, měli by se lingvisté snažit, aby jejich studie nezůstaly omezeny pouze na jedinou jazykovou rovinu, nebo dokonce jen na její část (Aarts, F. - Wekker, H. 1988). Jako příklad propojení morfologie a syntaxe (včetně některých textových a pragmatických aspektů) dvou jazyků

v kontrastivním pohledu uvedme Česko-německou srovnávací gramatiku F. Štíchy (Štícha, F. 2003).

Základními dvěma typy kontrastivních studií jsou práce teoretické a práce aplikované. Aplikovanými jazykovými kontrastivními studii se v širším významu myslí práce, jejichž výsledky mají sloužit jiným než teoretickým lingvistickým účelům. V užším významu se tentýž termín většinou chápe jako implikující didaktické využití, zvláště pak pro výuku cizím jazykům (Corder, S. P. 1979).

Tato práce si neklade za cíl ani odkrýt principiální odlišnosti českého a anglického jazykového prostředí, ani neaspiruje stát se kontrastivní gramatikou. Zatímco však bude pozornost soustředěna jen na poměrně malý výsek jazykového ztvárnění reality, považujeme za účelné, aby při jeho popisu práce spojovala pohled více lingvistických disciplín, respektive jazykových rovin, totiž pohled lexikálněsémantický a syntaktický, neboť v oblasti analýzy syntaktických vlastností sloves je právě sémantika zkoumaných lexémů základním, určujícím faktorem. Jak uvádí F. Daneš, motivací sdružených výkladů sémantických a syntaktických v případě sloves „je jistá paralelnost (afinita, nikoliv však identita, jak by se z výkladů v gramatikách mohlo zdát) některých kategorií gramatických (syntaktických) a lexikálně-sémantických.“ (Daneš, F. 1973, s. 115)

1.2

Lingvistická východiska aplikovaných kontrastivních studií

Co se týče vztahu aplikovaných studií k lingvistickým paradigmatům a teoriím, shodují se mnozí lingvisté na jejich značné nezávislosti. Někteří jdou tak daleko, že za jediný závažný faktor limitující jinak zcela volný výběr z poznatků jednotlivých lingvistických teorií považují jejich převoditelnost na didakticky využitelný formát, tedy faktor

ležící mimo samotnou lingvistiku (Aarts, F. - Wekker, H. 1988).

Někteří jiní lingvisté však přiřazují převoditelnost na didaktický materiál nikoliv jednotlivým poznatkům, ale právě celým vědeckým paradigmatům, některá z nichž potom nutně považují za vhodnější pro didaktické aplikace. R. Kalisz takto například upřednostňuje kognitivní lingvistický pohled před generativní gramatikou. Kognitivní lingvista, pracující s teorií prototypu, se více blíží situaci studenta, který hledá vyjádření některé mluvnické kategorie svého mateřského jazyka v jazyce cizím, než generativní lingvista, který stanovuje transformační pravidla a popisuje vyjádření univerzálních gramatických kategorií jak ve své mateřštině, tak v cizím jazyce zároveň (Kalisz, R. 1988).

V této práci budeme vycházet z pozic kognitivní lingvistiky všude tam, kde se budeme snažit o popis sémantických vlastností zkoumaných lexikálních jednotek. Hlavním inspiračním zdrojem přitom pro nás bude práce *Scenes-and-Frames Semantics* Ch. J. Fillmora (Fillmore, Ch. J. 1977). Popis syntaktických vlastností zkoumaných lexikálních jednotek založíme na některých postulátech R. Jakobsona (Jakobson, R. 1960; Jakobson, R. 1992), na něž aplikujeme metodický aparát teorie smysl-text (Steele, J. 1990; Leed, R. L. - Nakhimovsky, A. 1990; Meyer, I. - Steele, J. 1990).

1.3

Předmět zájmu aplikovaných kontrastivních studií

Úkolem aplikovaných kontrastivních jazykových studií je hledat shody a rozdíly ve struktuře dvou jazyků a na jejich základě přispívat ke konstrukci výukových materiálů (např. jazykových cvičení, učebnic, gramatik a slovníků) pro výuku mluvčích jednoho z jazyků jazyku druhému. Svou důležitost přitom mají jak shody, tak rozdíly. „Na první pohled by se mohlo

zdát, že to, co musí žák vědět, a to, co se musí naučit, splývá. Ale může se stát, že žák ví něco z toho, co vědět potřebuje, už před vstupem do třídy." (Corder, S. P. 1979, s. 224, př. aut.) To, co žák ví už „před vstupem do třídy“ (tedy přesněji řečeno dříve, než se začne nějaký jazyk učit) jsou právě shody jazyka pro něj nového s jazykem, který již ovládá.

Využívání znalosti o struktuře jednoho jazyka nebo jeho části při používání jiného jazyka nebo jeho části se nazývá jazykový transfer. Zpravidla jde o strategii, při níž dochází k přenosu poznatků o struktuře jazyka, který jedinec ovládá, do jazyka, kterému se učí (nebo obecněji z jazyka, který ovládá více, do jazyka, který ovládá méně). A. Zalevskaja dokonce tvrdí, že jazykový transfer je strategie, kterou v souladu se svou mentální výbavou nutně používají všichni studenti cizích jazyků (Zalevskaja, A. 1999).

Jazykový transfer působí na dvou rovinách. Na kognitivní rovině užívá student předchozí znalosti o výchozím jazyce pro vytváření neznámých struktur v jazyce cílovém a na rovině automatizace využívá poznatky o strukturní podobnosti obou jazyků. Na tomto základě také rozeznáváme dva odlišné typy jazykového transferu: přímý (tj. mezijazykový, inferenční) transfer, při němž student používá výchozí jazyk, když vytváří soudy o jazyce cílovém, a nepřímý (tj. intrajazykový, neinferenční) transfer, při němž student využívá své povědomí o strukturních shodách či rozdílech obou jazykových systémů (Tushyech, H. 1988).

Didaktické využití poznatků o rozdílech dvou jazyků však nemůže být přímočaré. „Když je nějaký jev cizího jazyka odlišný od jazyka mateřského, neplyne z toho nutně, že je obtížný. Odlišnost je lingvistický pojem, obtížnost pojem psycholingvistický.“ (Corder, S. P. 1979, s. 229-230, př. aut.) Aplikovanou kontrastivní jazykovou studii by proto měl doprovázet ověřovací experiment, který ukáže, zda výsledky

jazykovědného zkoumání mohou najít opodstatněné uplatnění při tvorbě výukových materiálů.

1.4

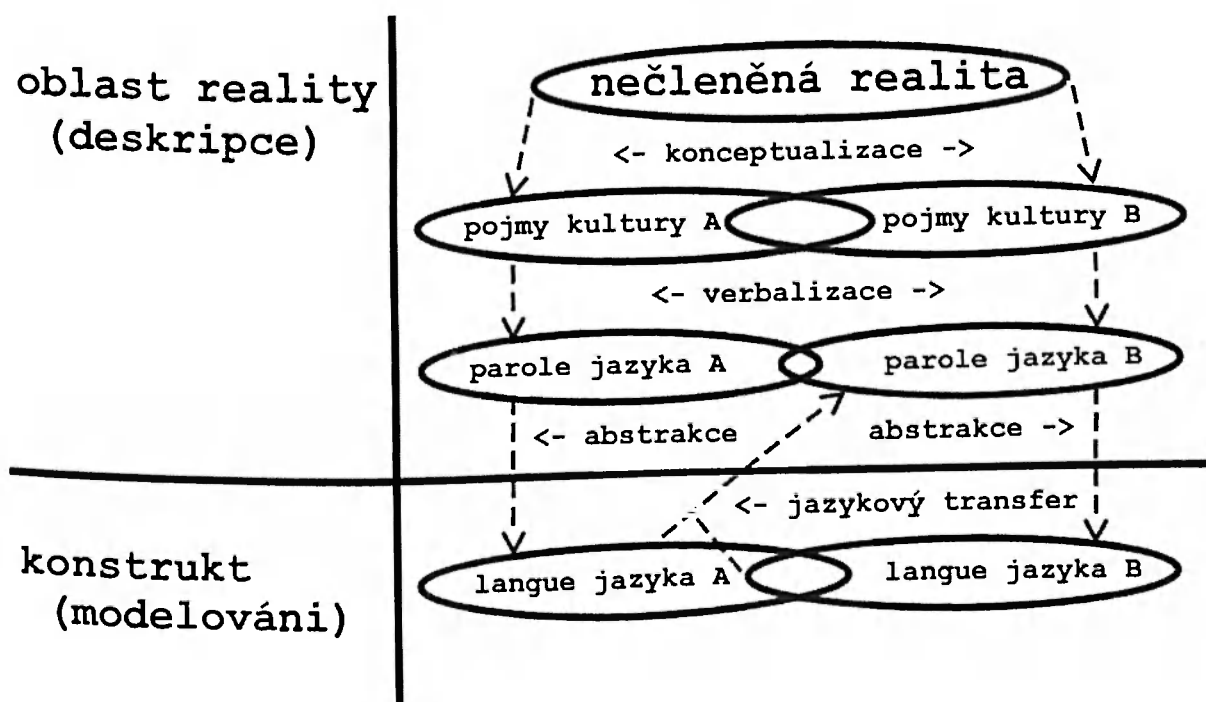
Kognitivní přístup k jazyku a jazykový transfer

Poznávací činnost člověka je předmětem zájmu kognitivních věd a přirozený jazyk, který při lidském poznávání hraje důležitou a nezastupitelnou roli, je pro kognitivní vědy stěžejním tématem. Zmínili jsme, že všude tam, kde se budeme snažit o popis sémantických vlastností zkoumaných lexikálních jednotek, budeme v této práci vycházet z pozic kognitivní lingvistiky. Je tedy na místě kognitivní přístup k jazyku stručně přestavit.

I když kognitivní lingvistika není jednolitým oborem (Lukeš, D. 2006), lze říci, že jejím centrálním tématem je vztah jazyka a slova ke světu, osvětlení způsobu, jakým jednotlivé přirozené jazyky strukturují svět svými slovy. Kognitivní lingvistika akcentuje pojetí přirozeného jazyka jako specifického obrazu světa, v němž nutný mezičlánek mezi jazykovou formou a příslušnou částí mimojazykové reality tvoří pojem coby forma myšlení. Jde o představu, kterou již v roce 1923 vyjádřili C. K. Ogden a I. A. Richards svým sémantickým trojúhelníkem, který jasně ukazuje, že vztah mezi jazykovou formou a jejím referentem je pouze nepřímý (Ogden, C. K. - Richards, I. A. 1923).

Kognitivní přístup k jazyku tedy předpokládá pohled na jazykovou formu jako na realizaci významu a jeho důsledkem je zprostředkované provázání jazyka s myšlením člověka. „Výzkum směřuje od konkrétních pojmenování v konkrétním jazyce k rekonstrukci fragmentů pojmové struktury mluvčího daného jazyka.“ (Nebeská, I. 2001, s. 78) V jistém smyslu proto lze říci, že hlavním tématem kognitivní lingvistiky je slovo a jeho vlastnosti sémantické a syntaktické.

Tento model dobře umožňuje zachytit vzájemné vazby dvou jazyků při osvojování jednoho z nich na základě druhého. My se zde vztah jazyka A (výchozího jazyka) a jazyka B (cílového jazyka) při tomto procesu pokusíme znázornit graficky (Obr. 1). Oblast nečleněné reality, která je v procesu konceptualizace (pojmové strukturace) zpřístupněna lidskému myšlení a spojením pojmů a slov (verbalizací) otevřena pro interpersonální komunikaci, zde stojí v opozici k principům takové komunikace (langue). Zdvojením celého procesu se právě rozhraní parole-langue stává místem mezijazykového přenosu (transferu), tedy ovlivnění parole jazyka B langue jazyka A. Z grafického znázornění potom jasně vyplývá, která část tohoto transferu je žádoucí a která nikoliv: pozitivní jazykový transfer probíhá z průniku langue jazyků A a B do parole jazyka B a negativní jazykový transfer probíhá z ostatních oblastí langue jazyka A do parole jazyka B.

Obr. 1: Vztah dvou jazyků při osvojování jednoho z nich na základě druhého

Jazykový transfer se uskutečňuje na mnoha rovinách. Kolik přesně takových rovin můžeme stanovit, záleží na lingvistické teorii, již využijeme, stejně jako vymezení přesné hranice jednotlivých rovin. Většina lingvistů se ovšem shodne minimálně na třech základních rovinách: rovině fonologické, morfologické a syntaktické.

Předmětem kontrastivních jazykových studií jsou jazykové formy. Pokud se rozhodneme zkoumat některou formu za účelem predikce pozitivního a negativního jazykového transferu, bude naše zkoumání tím bohatší, čím větší bude počet jazykových rovin, na nichž bude v souvislosti se zkoumanou formou k transferu docházet.

1.5

Přínos aplikovaných kontrastivních studií didaktice cizích jazyků

Vývoj výukových metod cizích jazyků byl od konce 19. století stále se urychlujícím procesem. K jeho iniciačním a inspiračním zdrojům patřily poznatky soudobé psychologie, lingvistiky (zvláště aplikované), ale samozřejmě také zkušenosti učitelů a jazyková politika států i nadnárodních seskupení. Připomenout můžeme vliv behavioristické psychologie a strukturní lingvistiky na rozvoj audioorální metody, ovlivnění situační metody lingvistickými poznatky J.R. Firtha a M. A. K. Hallidaye nebo vypracování Společného evropského referenčního rámce pro jazyky Radou Evropy (o výukových metodách cizích jazyků viz Hrdlička, M. 2002).

Vysoká angažovanost psychologů a lingvistů na vývoji výukových metod však zároveň způsobila, že případné selhání některých metod v praxi vyučovacího procesu přinášelo také jisté zpochybnění lingvistiky a psychologie samotné, pochyby, zda mají tyto dva vědní obory teorii výuky cizím jazykům co nabídnout. Noam Chomsky například v polovině šedesátých let na

North East Conference on the Teaching of Foreign Languages prohlásil: „Jsem upřímně poněkud skeptický k významu, který pro výuku cizích jazyků mají vzhled a pochopení dosažené v lingvistice a psychologii. (...) Je těžké uvěřit, že lingvistika a psychologie dosáhly takového stupně teoretického chápání, které by jim mohly dovolit podpořit technologii jazykového vyučování“ (Corder, S. P. 1979, s. 143, př. aut.)

Bylo by jistě nesprávné interpretovat tento výrok jako naprosté odmítnutí lingvistiky coby vědní disciplíny irelevantní vzhledem k jazykové výuce, jejímu plánování či její organizaci. V úvahu musíme vzít také kontext Chomského lingvistických a psycholingvistických názorů. Nicméně skepse k dosavadním poznatkům jazykovědy v oblasti lingvodidaktických aplikací je z výroku cítit ve značné míře.

Aplikované kontrastivní jazykové studie jsou poměrně nezávislé na volbě lingvistického paradigmatu, a proto je pokládáme za jednu z cest, kterými lze obohatit oblast vyučování cizím jazykům o výsledky deskriptivní jazykovědné práce, aniž bychom se vystavovali rizikům, která vyplývají z relativní povahy platnosti jakýchkoli, tedy i lingvistických teoretických postulátů.

1.6

Členění práce a cíle jednotlivých kapitol

Cílem předchozího, úvodního výkladu bylo představit metodu aplikované kontrastivní lingvistické studie v kontextu některých jejích základních teoretických východisek. Také další kapitoly této práce mají své dílčí cíle, lingvistické (deskriptivní) nebo didaktické (aplikační). Kapitoly, jejichž dílčí cíle jsou orientovány převážně deskriptivně, jsou umístěny do první, lingvistické části práce a kapitoly, jejichž cíle jsou spíše povahy aplikační, jsou situovány do části druhé, didaktické.

Ve druhé kapitole sémanticky vymezujeme skupinu českých sloves interpersonální komunikace, která budou předmětem dalšího zkoumání. Toto vymezení je podáno v kontextu české lingvistické tradice. Cílem tohoto oddílu je také odůvodnit výběr právě této skupiny sloves jako skupiny vhodné pro lingvistické zkoumání s lingvodidaktickou aplikací.

Po teoretickém vymezení ve druhé kapitole je stěžejním úkolem kapitoly třetí představit skupinu českých sloves komunikace jako reálnou, konkrétní složku lexikonu spisovné češtiny, a to na základě hesláře, který představuje slovesné lexémy, jež mezi česká slovesa interpersonální komunikace zařazujeme. Tento heslář není jen výčtem sloves, ale přináší také jejich základní sémantické třídění stejně jako orientační informace o četnosti výskytů uvedených sloves v Českém národním korpusu.

Čtvrtá kapitola představuje metody analýzy a způsob popisu zjištěných sémantických (konceptuálních i kolokačních) a syntaktických vlastností zkoumaných sloves. Pro další zkoumání je vybrána skupina deseti sloves tak, aby bylo možné využít výsledky analýz ve druhé, aplikační části práce. Pomocnými kritérii jsou také frekvence a možnost docházet k dílčím, lingvistickým výsledkům již v této fázi práce. Analýzy jsou prezentovány nejen formou popisu vlastností jednotlivých, vybraných sloves, ale zahrnují rovněž jejich vzájemné porovnání. Dílčím cílem je zde zmapovat, jak tato slovesa mluvčím češtiny strukturují příslušný výsek mimojazykové reality.

V páté kapitole, úvodní kapitole aplikační části práce, připomeneme některá aktuální témata didaktiky češtiny jako cizího jazyka. V jejich kontextu, především pak s ohledem na Společný evropský referenční rámec pro jazyky a jeho zpracování pro češtinu, zdůvodníme, proč jsme se v této studii soustředili právě na slovesa interpersonální komunikace a co nás vedlo k jejich kontrastivnímu anglicko-českému zpracování.

V šesté kapitole představíme zdroj informací o čtyřech anglických slovesech komunikace a v souladu s ním uvedeme přehled těch údajů o jejich lexikálněsémantických a syntaktických vlastnostech, které nám dále umožní stanovit základní rozdíly ve významu těchto čtyř anglických sloves a povaze větných struktur jimi zakládaných na jedné straně a významů a syntaktických struktur jejich nejběžnějších českých překladových ekvivalentů na straně druhé. Cílem tohoto srovnání je predikovat oblasti, v nichž by při tvoření výpovědi se zkoumanými českými slovesy mohlo u mluvčích, jejichž mateřským jazykem je angličtina, popřípadě si právě na jejím základě český jazyk osvojují, docházet k negativnímu jazykovému transferu.

V sedmé kapitole prezentujeme zevrubný popis způsobu, jakým byly údaje o predikovaném negativním transferu ověřovány. Jako způsob ověřování byla zvolena výzkumná sonda v podobě dotazníku spojeného s překladovým anglicko-českým cvičením. Výsledky této sondy nám umožní stanovit ty aspekty sémantiky a syntaktických vlastností zkoumané skupiny českých sloves interpersonální komunikace, které by měly stát v popředí zájmu tvůrců výukových materiálů pro studenty češtiny jako cizího jazyka, kteří jsou zároveň mluvčími angličtiny.

Osmá kapitola přináší závěrečné shrnutí celé práce, části lingvistické (deskriptivní) i didaktické (aplikační). Přináší také některé náměty pro další zkoumání v oblasti sloves interpersonální komunikace a jeho lingvodidaktické využití.

1.7

Stanovení hypotéz

Obě základní části práce, část deskriptivní i část aplikační, směřují k ověření jistých hypotéz. Již jsme zmínili, že sémantické vlastnosti sloves jsou určujícím

faktorem pro jejich vlastnosti syntaktické. V části lingvistické se snažíme ověřit, zda a do jaké míry je možné toto tvrzení obrátit a odvozovat sémantické vlastnosti sloves od jejich vlastností gramatických, zejména syntaktických.

Část didaktická vychází z předpokladu možné souvislosti rozdílů v langue dvou jazyků a obtížnosti osvojování jednoho z nich na základě druhého. Pokouší se ověřit hypotézu, že rozdíly v konceptualizaci mimojazykové reality u rodilých mluvčích češtiny a angličtiny, které se manifestují v rozdílné sémantice a rozdílných syntaktických vlastnostech českých a anglických lexémů, způsobují v případě, že nerodilí mluvčí češtiny jako cizího jazyka jsou zároveň mluvčími angličtiny, negativní jazykový transfer, konkrétně chybné přenášení sémantických kvalit a syntaktických vlastností anglických lexémů na lexémy české.

KAPITOLA DRUHÁ | VYMEZENÍ SLOVES INTERPERSONÁLNÍ KOMUNIKACE

Geoffrey Leech rozlišil sedm složek, které společně tvoří obsahovou stránku jednoduchého jazykového znaku, význam vehikula použitého v komunikaci: význam konceptuální (kognitivní), kolokační, konotační, emocionální, tematicko-rematický a reflektovaný (Leech, G. 1981). Zastáváme názor těch lingvistů, kteří tvrdí, že je možné a účelné třídit a popisovat lexikon přirozeného jazyka především na základě konceptuálního významu.

Skupinu sloves, jimiž se budeme v této práci zabývat, vymezujeme na základě jejich významu, přičemž používáme-li v této práci termín význam, myslíme jím význam konceptuální. Zároveň si však uvědomujeme, že kolokace, ve kterých se slovo vyskytuje, se na jeho celkovém významovém obsahu podílejí měrou nikoliv zanedbatelnou. Za obzvlášť výraznou je tuto složku významu možné považovat právě u sloves, jejichž primární funkcí ve větě je zakládat syntaktické struktury, a to otevíráním pozic, které jsou obsazovány dalšími plnovýznamovými slovními druhy. Podobu těchto syntaktických struktur stejně jako povahu slov, kterými jsou obsazovány jejich pozice (tedy jejich kolokabilitu), považujeme za natolik zásadní, že jejich popis v dalších částech práce uvádíme společně s popisem významu konceptuálního.

2.1

Verba dicendi v klasických gramatikách češtiny

Slovesa s významem akcentujícím verbální mezilidskou komunikaci patřila v minulosti k těm oblastem lexika, které se těšily zájmu lingvistů. Již klasické gramatiky vymezují skupinu takových sloves a zmiňují se o nich především kvůli jejich specifickým syntaktickým vlastnostem. Tradičně se tato slovesa označují jako verba dicendi. *Encyklopedický slovník češtiny* (dále jen ESČ) vymezuje tato slovesa jako slovesa

označující „činnost spočívající v užívání jaz., tj. řečovou činnost“ (Karlík, P. - Nekula, M. - Pleskalová, J. 2002, heslo *verbum dicendi*, s. 519) a dále uvádí, že „lze za základního představitele skupiny považovat říci/říkat a ostatní členy charakterizovat ve vztahu k němu.“ (tamtéž)

My zde nyní uvedeme, v jakých souvislostech se o této skupině sloves pojednává ve vybraných klasických gramatikách češtiny, konkrétně ve druhém díle *Mluvnice české pro školy střední a ústavy učitelské II* J. Gebauera, jejím přepracování V. Ertlem, *Novočeské skladbě V. Šmilauera, Mluvnici spisovné češtiny II* F. Trávníčka a *České mluvnici* B. Havránka a A. Jedličky:

„Co někdo řekl (sdělil..., nebo jen myslil), uvozujeme větou uvozovací, t. j. větou, jejímž podmětem jest, kdo to řekl, a přísudkem náležité sloveso rčení (sdělení, myšlení).“ (Gebauer, J. 1890, s. 49) Takto začíná pojednání o řeči přímé a nepřímé ve druhém díle *Mluvnice české pro školy střední a ústavy učitelské* J. Gebauera. Pokud se tato přímá řeč změní na řeč nepřímou, bývá uvozena spojkami *že* a *aby* (Gebauer, J. 1890). Ve vydání téže gramatiky z roku 1924 (přepracovaném V. Ertlem) se o slovesech pravení ještě dozvíme, že jsou to výrazy obsahem chudé, a jako takové bývají doplněny větami obsahovými (Gebauer, J. - Ertl, V. 1924, s. 88).

V. Šmilauer se o slovesech s významem verbální komunikace zmiňuje u tzv. sloves jevů smyslem vnímaných a uvádí, že některá z nich se pojí s předmětem v bezpředložkovém instrumentále. Souhrnně tuto skupinu nazývá slovesy oznamování (dávání na vědomí) s tím, že některá se pojí s bezpředložkovým dativem. Pojednává také o skupině sloves označujících řeč, která mají vazbu s předložkou *na* a akuzativem, a slovesech typu *mluviti*, která se pojí s předložkou *o* a lokálem a s předložkou *s* a instrumentálem. Při výkladu o vedlejších větách předmětných se zmiňuje o slovesech znamenajících projevy (typ *praviti* a typ *ptáti se*), k nimž se tyto věty

vážou. Konečně u výkladu o přímé řeči pojednává o slovesech pravení, která přímou řeč uvozují. Jednotlivá slovesa, která významově spadají mezi *verba dicendi*, jsou uvedena také při popisu některých dalších syntaktických jevů (Šmilauer, V. 1966, s. 200-249).

Také F. Trávníček uvádí příklady verb *dicendi* při výkladu o uvození přímé řeči. Připomíná však navíc možnost substantivizace významu takových sloves a všímá si neverbálního doprovodu verbální komunikace a její podstatné souvislosti s myšlenkovými procesy: „Uvozovací úkon mají nejen slovesa říci (říkati), pověděti (povídati), vypravovati (vyprávěti), oznámiti, prohlásiti..., tázati se, ptáti se..., psáti (napsati), substantiva řeč, oznámení, otázka..., nýbrž i slova vyjadřující význam říci atd. nepřímou; např. *diviti se* = říkati s podivem, *smáti se* = říkati se smíchem...“ (Trávníček, F. 1951, s. 746)

Česká mluvnice B. Havránka a A. Jedličky používá místo termínu *verba dicendi* český ekvivalent slovesa mluvení a spolu se slovesy myšlení a vnímání je řadí ke slovesům, která bývají často doplněna obsahovými větami s větněčlenskou platností vět předmětných. Připomíná, že takové věty vedlejší, pokud obsahují výpověď či otázku, nazýváme nepřímou řečí, popř. nepřímou otázkou (Havránek, B. - Jedlička, A. 1988, s. 393-394). Ke slovesům mluvení se autoři ještě vracejí při výkladu o přímé řeči, kde uvádějí, že právě slovesa s významem mluvení a myšlení nebo vyjadřující chování či jednání mluvící osoby bývají slovesem vět uvozovacích (tamtéž, s. 412).

2.2

Verba dicendi a ilokuční slovesa

V roce 1962 vyšla práce J. L. Austina *How to do things with words* (český překlad *Jak udělat něco slovy* vyšel až v roce 2000), která spolu s pracemi J. R. Searla (zvl. *Speech*

Acts z roku 1969) soustředila zájem jazykovědců na skupinu sloves, jejichž pronesením je při splnění určitých podmínek možné některé činnosti nejen popsat, ale také přímo vykonat. Právě s ohledem na Austinovo rozčlenění mluvního (řečového) aktu na lokuci (tj. realizaci slov a vět), ilokuci (tj. komunikační záměr) a perlokuci (efekt komunikace) říkáme takovým slovesům slovesa ilokuční a např. ESČ je vymezuje jako „slovesa (predikátory), jimiž lze popsat ilokuční role, resp. KF výpovědi“ (Karlík, P. - Nekula, M. - Pleskalová, J. 2002, heslo *sloveso ilokuční*, s. 412) a dále dodává, že jde povětšinou (nikoli však vždy) o verba dicendi a že jsou tato slovesa užívána v podstatě ve třech základních funkcích: performativně, tedy k realizaci dané ilokuční funkce, deskriptivně, tedy k popisu dané ilokuční funkce, a terminologicky, tedy pro označení různých druhů ilokučních aktů (tamtéž). Autoři, kteří se zkoumáním verb dicendi zabývali v posledních přibližně čtyřiceti letech (ať už byl cíl jejich zkoumání jakýkoli), tak většinou činili v kontextu ilokučních funkcí. My zde uvedeme přehled zpracování problematiky verb dicendi/ilokučních sloves v textech F. Daneše a Z. Hlavsy, O. Šoltyse a M. Hirschové.

V roce 1973 vymezil F. Daneš verba dicendi takto: „Jsou to akční slovesa, jejichž agentním participantem (tj. tím, který ve větě s aktivním verbem finitem bude v pozici Snom, tedy podmětem) je vykonavatel činnosti, která záleží v užívání jazyka (neboli v činnosti řečové).“ (Daneš, F. 1973, s. 115) Připomíná však, že zařazení některých sloves mezi verba dicendi závisí na tom, jak široce užívání jazyka chápeme. Některá slovesa se vztahují pouze k užívání jazyka mluveného, jiná k užívání jazyka psaného či k užívání obojímu a existují také slovesa, která ve svém významu mohou zahrnovat také užití jiných (tj. nejazykových) sdělovacích prostředků (tamtéž, s. 115-116). Verba dicendi jsou v Danešově textu dále dělena podle toho, jaké další rysy ve svém významu obsahují. Do první

skupiny řadí F. Daneš slovesa, která vyjadřují pouze řečovou činnost (popř. její zvukové či obsahové charakteristiky), do druhé skupiny taková slovesa, která navíc vyžadují doplnění sdělované informace (otevírají pro taková doplnění syntaktické pozice), do třetí skupiny slovesa, která ve svém významu obsahují informaci o cíli (funkci) jimi popisované řečové činnosti, a konečně do čtvrté, poslední skupiny zařazuje slovesa, u nichž řečová činnost je jen jedním z možných prostředků (ne nutně prostředkem základním) k dosažení určitého cíle (tamtéž, s. 116). V centru autorova zájmu stojí slovesa ze třetí skupiny, tedy slovesa ilokuční.

V publikaci *Větné vzorce v češtině* se F. Daneš (společně se Z. Hlavsou a kolektivem) k problematice verb dicendi vrací, pojednává o nich však především z hlediska jejich syntaktických vlastností. Verba dicendi řadí do širší skupiny predikátů odevzdání informace (v jejichž rámci však jako podskupina výrazně dominují) a jejich další klasifikaci ponechává v duchu své dřívější práce (viz výše). Těžištěm rozboru je především detailní klasifikace sémantické povahy slovesných participantů a možností konkrétní jazykové realizace jejich aktantových korelátů. Tato klasifikace je založena na analýze výpovědí s nejfrekventovanějšími českými slovesy (výběr sloves s drobnými úpravami podle Jelínka, J. - Bečky, J. V. - Těšitelové, M. 1961). Zásadní povahy je především odlišení sloves primárně syžetových, jejichž pravointenční participant označuje téma hovoru (syžet), a sloves primárně diktálních, u nichž tentýž participant vyjadřuje vlastní sdělení (diktum) (Daneš, F. - Hlavsa, Z. a kol. 1981, s. 164-198).

O. Šoltys při vymezování skupiny verb dicendi ve své práci *Verba dicendi a metajazyková informace* odkazuje především na *Novočeskou skladbu* V. Šmilauera a práce F. Daneše. Zvláště připomíná, že typickou vlastností takových sloves je schopnost uvozovat přímou řeč. Při rozhodování o tom, která konkrétní

slovesa je možné za verba dicendi považovat, upozorňuje na početné skupiny sloves, jež odpovídají vymezení jen v některých svých významech. Zvláštní pozornost věnuje verbům sentiendi (a to v širším pojetí, zahrnujícím jak slovesa smyslového vnímání, tak slovesa myšlení), která považuje za periferní oblast verb dicendi (Šoltys, O. 1983, s. 26-29). Svě závěry konfrontuje také s myšlenkami J. Austina, především s dělením mluvního aktu na akt lokuční, ilokuční a perlokuční.

Verba dicendi klasifikuje O. Šoltys ve čtyřech krocích. Nejdříve rozděluje slovesa podle toho, zda vyjadřují čistě jen verbální aktivitu, či ve svém významu zahrnují ještě další složky, popřípadě označují činnosti, jež statusu artikulované řeči plně nedosahují. Následně zjišťuje, zda příslušné sloveso vyžaduje v pravointenční sféře doplnění pozice adresáta a jakou povahu toto doplnění má (jde-li o osobu netotožnou, či totožnou s mluvčím). Ve třetím kroku je analýze podrobena předávaná informace. Může jít v zásadě o artikulovaný či neartikulovaný zvuk, popřípadě o grafický obraz. Nakonec je uvedena typologie příznaků, které se přidružují k základu slovesného významu (verbální aktivity). Tyto příznaky označuje O. Šoltys jako gesta (neverbální doprovod), situace (aspekty místa, času a způsobu) a postoje (postoj mluvčího k adresátovi, situaci, jinému mluvčímu a sám k sobě) (Šoltys, O. 1983, s. 58-75).

M. Hirschová odkazuje na analýzy sémantiky slovesného významu F. Daneše a Z. Hlavsy a rozděluje verba dicendi (tedy slovesa, která vyjadřují řečovou činnost) do šesti skupin. V první z nich jsou slovesa, která vyjadřují projev artikulovanou řečí (např. říci, mluvit, pravít), ve druhé taková slovesa, která navíc charakterizují způsob řeči (breptat, koktat, slabikovat), slovesa třetí skupiny obsahují zvukovou charakteristiku řeči (křičet, řvát, syčet) a slovesa čtvrté skupiny prostředek komunikace (telefonovat, telegrafovat, dálkopisovat). V páté skupině najdeme slovesa

označující fáze řečového aktu (*začít, navázat, dodat*) a v šesté skupině ilokuční slovesa (Hirschová, M. 1988, s. 119). Takto vymezená ilokuční slovesa jsou tedy podskupinou verb dicendi - jde o „slovesa vyjadřující řečovou činnost a zároveň záměr mluvčího“ (Hirschová, M. 1988, s. 12). Vnitřní třídění ilokučních sloves vychází z komunikační funkce, kterou tato slovesa v performativním užití indikují - M. Hirschová mluví o predikátorech sdělovacích, direktivních, závazkových, závazkově direktivních a predikátorech konvenčních obrátů společenského styku.

Přestože většina sloves, o nichž budeme v této práci mluvit (a všechna, jejichž detailní lexikálnėsémantickou a syntaktickou analýzu hodláme v této práci předložit), je zároveň součástí skupiny verb dicendi, rozhodli jsme se místo tohoto tradičního označení použít označení vlastní. Slovesa, jimiž se hodláme dále zabývat, budeme označovat jako slovesa interpersonální komunikace. Činíme tak především proto, abychom při rozhodování o zařazení či nezařazení určitého slovesa předešli nejasnostem plynoucím z různé šíře vymezení verb dicendi v různých lingvistických pracích (viz výše). Nezanedbatelnou roli přitom hrál fakt, že vymezení verb dicendi, která by nejvíce vyhovovala našim potřebám, byla vymezeními nejširšími, přičemž označení například sloves myšlení (zejm. u O. Šoltyse), sloves, která označují některé formy komunikace zprostředkované interpersonálními médii (zejm. u M. Hirschové), nebo sloves, jež označují komunikační činnost, u níž artikulovaná řeč není hlavním prostředkem realizace (např. u F. Daneše), za verba dicendi považujeme za sporné. Tento problém by zčásti řešilo přijetí termínu slovesa odevzdávání informace (Daneš, F. - Hlavsa, Z. a kol. 1981). Jelikož však nechceme vyloučit slovesa, jež označují činnost adresáta, který informaci přijímá, rozhodli jsme se nepoužít ani tohoto označení.

Rovněž většina sloves, která jsou v lingvistických pracích označována jako ilokuční slovesa, vyhovuje našemu vymezení. Tento termín nepoužíváme proto, že jde o skupinu (vzhledem k našim cílům) příliš úzce vymezenou - ilokuční slovesa tvoří jen malou část sloves, jež v této práci nazýváme slovesy interpersonální komunikace, a navíc, jak připomínají F. Daneš a Z. Hlavsa, jde zejména v případě významů signalizujících některé funkce direktivní či expresivní povahy o slovesa s relativně nižší frekvencí (Daneš, F. - Hlavsa, Z. a kol. 1981, s. 175). Termín však zmiňujeme, neboť nám umožňuje vhodně oddělit užití performativní (které vylučuje veškerá perfektivita a leží mimo ohnisko našeho zájmu) od užití referativního (které je možné u všech ilokučních sloves a jímž se tato slovesa zařazují do skupiny verb dicendi, potažmo mezi slovesa interpersonální komunikace).

2.3

Slovesa interpersonální komunikace

Již jsme zmínili, že skupinu sloves, jimiž se v této práci budeme zabývat, označujeme jako slovesa interpersonální komunikace. Jejich vymezení zakládáme na sémantických třídách predikátů F. Daneše a Z. Hlavsy, ve kterých jsou slovesné významy rozděleny na významy akční povahy (procesy a události) a významy neakční (situace a děje) (Daneš, F. - Hlavsa, Z. a kol. 1981), Jakobsonově modelu komunikačního aktu, který uvádí pět jeho základních činitelů, tedy projev, adresanta, adresáta, kontext a kód (Jakobson, R. 1992), a Austinově trichotomii lokučního, ilokučního a perlokučního aktu (Austin, J. L. 2000).

V práci *Větné vzorce v češtině* vycházejí F. Daneš a Z. Hlavsa z předpokladu, že „predikáty ... představují ... různé konvencionalizované modely elementárních typů reálných situací,“ a dále uvádějí, že „důležitými pojmy jsou tu změna

(či lépe pohyb) a setrvání (relat. stálost).“ (Daneš, F. - Hlavsa, Z. a kol. 1981, s. 69). My zde zmíníme především vymezení slovesných významů, které spočívají v pohybu. Jsou jimi události (mutace), které představují přechod z nějaké situace výchozí k situaci závěrové, a procesy, jimiž jsou různé lidské aktivity a přírodní či psychické děje, u nichž o takový přechod mezi dvěma situacemi (výchozí a závěrovou) nejde (tamtéž, s. 70-71).

V přednášce z roku 1957, která byla v roce 1992 publikována pod názvem *Základy strukturní analýzy* (Jakobson, R. 1992), zmiňuje R. Jakobson pět závažných činitelů každého úplného komunikačního aktu, totiž projev, adresanta, adresáta, kontext a kód. Projevem je sdělení, které je vysíláno adresantem a určeno adresátovi. „Jako kontext mohou fungovat ostatní projevy téhož dialogu, starší projevy anebo situace známá účastníkům dialogu, ale v řeči nevyjádřená.“ (Jakobson, R. 1992, s. 7) Kódem se rozumí pravidla označování významů znaky, které je společné pro adresáta i adresanta. V roce 1960 doplnil Jakobson tuto pětici ještě o kontakt, kterým je fyzické a duševní spojení mezi adresantem a adresátem, umožňující jim vstoupit do komunikace a setrvat v ní (Jakobson, R. 1960, s. 353). Toto členění komunikačního aktu bylo později v jazykovědné literatuře obměňováno (zvláště terminologicky); my zde pro srovnání uvádíme zpracování v Encyklopedickém slovníku češtiny, kde se mluví o mluvčím (emitorovi, vysílači), adresátovi (recipientovi), sdělení (zprávě, textu, komunikátu, message), kontextu, kódu, kontaktu a médiu (kanálu), přičemž mezi poslední dva činitele je rozdělen obsah Jakobsonova termínu kontakt. Kanálem (médiem) se zde rozumí činitel umožňující kontakt (v užším smyslu) komunikačních partnerů (Karlík, P. - Nekula, M. - Pleskalová, J. 2002, heslo *model komunikační*, s. 269-270). My se v textu přidržíme původní terminologie Jakobsonovy (mimo jiné proto, že nám umožní zahrnout mezi slovesa interpersonální komunikace

také ta, u nichž adresanta můžeme jen ztěží označit za mluvčího).

J. Austin (jak jsme uvedli již v oddílu 2.2) rozčlenil akt komunikace na akt lokuční, jimž se rozumí „říkání něčeho“ (Austin, J. L. 2000, s. 101), akt ilokuční neboli jazykovou funkci (platnost), kterou náš projev má, a akt perlokuční, tedy „účinky na pocity, myšlenky či jednání posluchačstva, mluvčího nebo jiných osob“ (tamtéž, s. 106), zvláště pokud jsme je svým projevem měli v úmyslu vyvolat. Termíny lokuce (lokuční akt), ilokuce (ilokuční akt) a perlokuce (perlokuční akt) jsou pro naši práci klíčové, s Austinovým vymezením se však ztotožňujeme jen co do obecných rysů, tedy potud, pokud připustíme, že tato soustava je v principu funkční také v případě, že adresant nic přímo „neříká“, tedy i v oblasti komunikace neverbální.

Na základě výše uvedeného můžeme nyní přistoupit k vlastnímu vymezení skupiny sloves, jimiž se v této práci hodláme zabývat a která označujeme jako slovesa interpersonální komunikace. Za nejzávažnější považujeme následující rysy významové struktury těchto sloves:

- a) Jedná se o slovesa s významem akční povahy, a to jak o události, tak o procesy.
- b) Děj, který tato slovesa označují, spočívá v podílu na realizaci komunikačního aktu.
- c) Prostředkem realizace tohoto komunikačního aktu (jeho kódem) může, ale nemusí být artikulovaná řeč.
- d) Levointenční participant plní v tomto komunikačním aktu roli adresanta či adresáta (popř. obou).
- e) Adresant i adresát jsou lidé.
- f) V případě, že pozice levointenčního participantu je obsazena adresantem, spočívá děj, který tato slovesa označují, ve vytváření (popř. také vysílání) projevu a

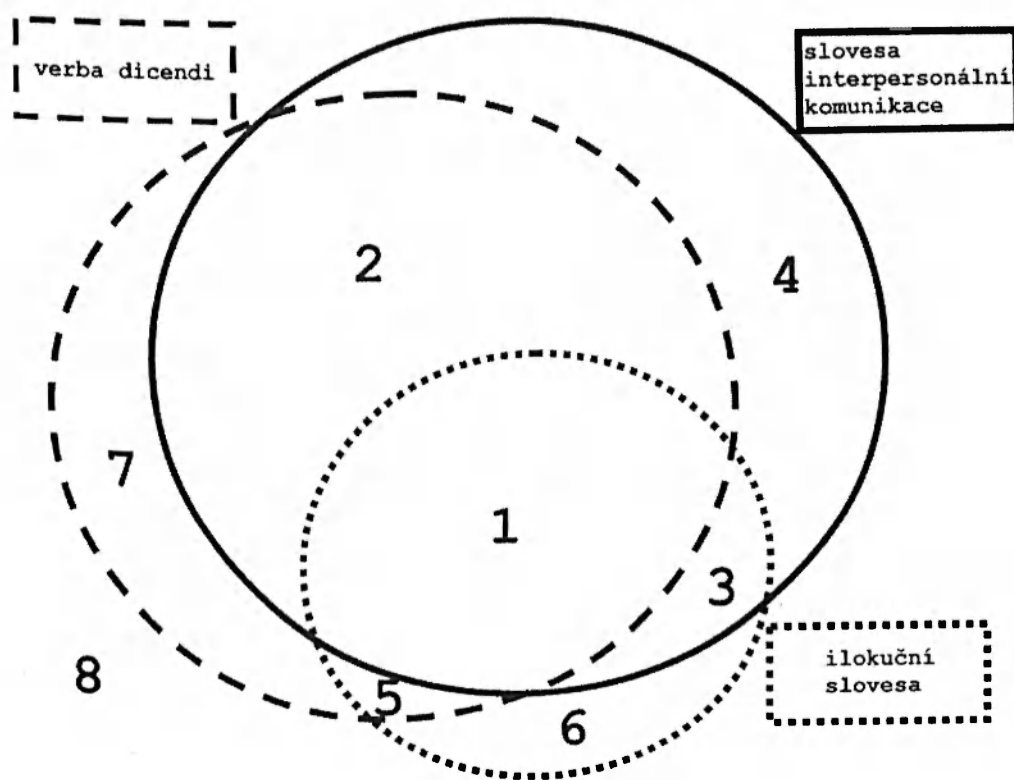
slovesný význam spočívá v realizaci lokučního či ilokučního aktu.

- g) V případě, že pozice levointenčního participantu je obsazena adresátem, spočívá děj, který tato slovesa označují, v přijímání či zpracování projevu a slovesný význam spočívá v realizaci perlokučního aktu.
- h) V případě, že levointenčními participanty jsou osoby, které plní zároveň (střídavě) roli adresanta i adresáta, spočívá děj, který tato slovesa označují, ve střídavém vytváření (popř. vysílání) a přijímání (popř. zpracování) projevu. Slovesný význam může v tomto případě spočívat jak v realizaci aktu lokučního či ilokučního, tak v realizaci aktu perlokučního.

Přestože považujeme slovesa interpersonální komunikace za sémanticky vymezenou skupinu lexikonu českého jazyka, uvědomujeme si, že při mapování významových vlastností slov je velmi obtížné, ne-li nemožné, členit slovní zásobu kteréhokoli přirozeného jazyka na ostře ohraničená pole. Jsme si vědomi toho, že lexikon přirozených jazyků vždy tvoří kontinuum, obdobně jako je kontinuem mimojazyková realita, kterou jazyky odrážejí, a jednotlivá (lingvisticky vymezená) významová pole se v nich navzájem prolínají. Také ve skupině sloves interpersonální komunikace najdeme slovesa rozličných sémantických kvalit a mnohá z nich by při aplikaci jiných členicích kritérií mohla patřit stejně tak do jinak vymezených sémantických skupin.

Pro přehlednost zde uvádíme graf, který naznačuje vzájemný vztah skupin sloves, která v této práci nazýváme verba dicendi, ilokuční slovesa a slovesa interpersonální komunikace (Obr. 2). Můžeme na něm demonstrovat těchto osm oblastí slovesného lexika:

1 První oblast obsahuje takové slovesné lexémy, které zároveň splňují všechny předpoklady pro zařazení mezi verba dicendi, slovesa interpersonální komunikace i ilokuční slovesa. Najdeme zde slovesa, jež označují verbální aktivitu a zároveň její funkci. Nedokonává slovesa umožňují performativní užití. Příkladem takových sloves jsou lexémy *přikazovat*, *oznamovat*, *děkovat*.

Obr. 2: Vzájemný vztah skupin sloves dicendi, ilokučních sloves a sloves interpersonální komunikace

2 Tato oblast obsahuje takové slovesné lexémy, které splňují všechny předpoklady pro zařazení jak mezi verba dicendi, tak slovesa interpersonální komunikace, nikoliv však ilokuční slovesa. Najdeme zde slovesa, jež označují verbální aktivitu, ale bez informací o její funkci. Příkladem takových sloves jsou lexémy *mluvit*, *říkat*, *povídat*.

- 3 Třetí, okrajová oblast obsahuje takové slovesné lexémy, které splňují předpoklady pro zařazení mezi slovesa interpersonální komunikace a ilokuční slovesa, nikoliv však verba dicendi. Najdeme zde slovesa, jež označují neverbální komunikaci a zároveň její funkci. Tato slovesa neumožňují performativní užití. Příkladem takových sloves jsou lexémy *mávat*, *hrozit* (rukou), *kývat*.
- 4 Rozsah této oblasti sloves interpersonální komunikace významně závisí na šíři vymezení skupiny verb dicendi. Najdeme zde slovesa, která označují neverbální komunikaci, aniž by explikovala její funkci. V případě úzkého vymezení skupiny verb dicendi sem zařadíme také slovesné lexémy označující písemnou komunikaci a verba sentiendi (v užším vymezení, tedy bez sloves myšlení). Příkladem takových sloves jsou lexémy *předvádět*, *ukazovat*, popř. *psát*, *poslouchat*.
- 5 Pátá oblast obsahuje takové slovesné lexémy, které splňují předpoklady pro zařazení mezi verba dicendi a ilokuční slovesa, nikoliv však slovesa komunikace. Najdeme zde slovesa, jež označují primárně verbální aktivitu a zároveň naznačují její funkci. Adresátem takové komunikace však není člověk. Taková slovesa umožňují performativní užití. Rovněž rozsah této (jinak velmi okrajové) oblasti můžeme výrazně rozšířit, pokud mezi verba dicendi a ilokuční slovesa zahrneme také lexémy charakterizující účinky projevu na adresáta, tedy perlokuční akt. Taková slovesa performativní užití vylučují. Příkladem sloves náležejících do této oblasti jsou lexémy *modlit se*, *vzývat*, popř. *vystrašit*, *rozčílit*.
- 6 Existence této okrajové, avšak produktivní oblasti vychází z předpokladu, že „třída tzv. deklarativních sloves je otevřená z principu“ (Hirschová, M. 2004,

s. 100). Najdeme zde slovesa, jejichž význam komunikaci (verbální ani neverbální) nepopisuje, avšak jež mohou být užita performativně s deklarativní platností. Příkladem sloves náležejících do této oblasti jsou lexémy *brát* (přijetí nabídky), *trestat* (rozsudek), *zavírat* (v kartách).

- 7 Sedmá oblast je celkově podmíněna rozsahem vymezení skupiny verb dicendi. Někteří autoři mezi ně řadí slovesa myšlení (O. Šoltys) a fázová slovesa (M. Hirschová). Pokud se přikloníme k tomuto širokému vymezení, zařadíme slovesa myšlení a fázová slovesa právě do této oblasti lexika, protože nejsou ani ilokučnými slovesy, ani slovesy interpersonální komunikace. Příkladem sloves náležejících do této oblasti jsou lexémy *myslet*, *začít*, *pokračovat*.
- 8 Poslední oblast není oblastí ve stejném slova smyslu jako oblasti předcházející, a proto jsme ji také ponechali graficky neohraničenou. Zahrnuje totiž všechna slovesa (často velmi rozdílných sémantických kvalit - tedy náležejících do různých oblastí slovesného lexika), která leží mimo skupiny verb dicendi, sloves interpersonální komunikace a ilokučných sloves, avšak mají s těmito slovesy některé shodné významové rysy. Najdeme zde zejména slovesa, která popisují různé druhy interpersonální interakce, která se obvykle uskutečňuje s verbálním doprovodem (tedy slovesa řádově obecnějšího významu než jsou tři vymezené skupiny), dále slovesa, která pojmenovávají průvodní okolnosti komunikace nebo stavy z ní vzniklé, a neakční významy sloves, která jinak zařazujeme do předchozích sedmi skupin. Příkladem takových sloves jsou lexémy *prodávat*, *protelefonovat*, *ochraptět* a jeden z významů slovesa *mluvit* (*To mluví samo za sebe.*). V případě užšího vymezení oblasti verb dicendi sem

zařadíme rovněž hraniční skupiny sloves z oblastí č. 5 a č. 7.

2.4

Typy dialogických komunikačních situací

Cílem studentů cizího jazyka je primárně získání takových kompetencí, které jim umožní obstát v jazykové komunikaci, která se právě v tomto (pro ně cizím) jazyce odehrává, ať už se jedná o komunikaci mluvenou, či psanou.

Primárním útvarem jazykové komunikace je dialog (Karlík, P. - Nekula, M. - Pleskalová, J. 2002, heslo *dialog*, s. 110). Dialogem nazýváme „situačně zakotvený souvislý rozhovor dvou n. více osob, které jsou v přímém a vzájemném osobním kontaktu. ... V širším smyslu se za d. považuje i komunikace bez přímého vzájemného situačního kontaktu partnerů (výměna dopisů, předávání písemných vzkazů).“ (tamtéž, s. 110-111)

V prvním díle *Kapitol z české poetiky* poukázal J. Mukařovský na tři charakteristiky dialogu: „První z nich je dána vztahem mezi oběma účastníky, jejichž se stanoviska toho z nich, který právě mluví, lze označit jako vztah mezi ‚já‘ a ‚ty‘. ... Druhou základní stránku dialogu tvoří vztah mezi účastníky hovoru na straně jedné a reální, předmětnou situací, která účastníky ve chvíli hovoru obklopuje, na straně druhé. ... Třetí nutnou stránku dialogu tvoří specifický ráz jeho významové výstavby...“ (Mukařovský, J. 1948, s. 133-134) Na těchto charakteristikách, z nichž každá má své jazykové koreláty, staví J. Mukařovský také základní typologii dialogů, když mluví o rozmluvách osobní povahy (akcentujících první charakteristiku), hovorech pracovních či situačních (orientujících se na předmětnou situaci) a dialozích založených převážně na „významových zvratech daných vzájemným prolínáním a střídáním několika kontextů,“ (tamtéž, s. 137) které nazývá konverzacemi (tamtéž, s. 135-137).

O. Müllerová a J. Hoffmannová vytvořily v roce 1994 klasifikaci dialogů podle komunikačních situací, tedy širších kontextů, v nichž se uskutečňují. Mluví o dialozích (rozhovorech) pracovních a mimopracovních a dialozích (rozhovorech) při nakupování a poskytování služeb (Müllerová, O. - Hoffmannová, J. 1994). První dvě skupiny ještě dělí, skupinu pracovních dialogů na rozhovory formální, neformální a doprovodné, skupinu mimopracovních dialogů na rozhovory přátelské, náhodné a doprovodné. Pro vyjadřovací prostředky, s nimiž se můžeme v jednotlivých typech dialogů setkat jsou typické především osa formálnost-neformálnost (např. užití různých zdvořilostních prostředků), blízkost vztahu mezi komunikanty a míra zasvěcenosti do tématu promluvy. V rozhovorech při nakupování a poskytování služeb mají výrazný vliv také jasně vymezené sociální role komunikantů, nedostatek času a opakovanost (stereotypnost) situací.

V obou uvedených typologiích dialogické komunikace se setkáme s úvahou o jisté míře stereotypu v užívání jazykových prostředků. Obecně lze říci, že naše schopnost předvídat užití jazykových prostředků v dialogu roste s možností přesně vymezením role komunikantů a pevným vztahem tématu rozhovoru ke komunikační situaci (široce pojatému kontextu), v níž se dialog uskutečňuje. Tendenci k užívání ustálených obrátů a celkové unifikaci jazykové stránky komunikace můžeme pozorovat především u osob v důvěrném vztahu (např. rodič-dítě), a v dialozích pevně situačně zakotvených (nákup vlakového lístku), tedy tam, kde jsme schopni s úspěchem předpovědět tematickou stránku rozhovoru.

Možnost předvídat jazykové prostředky, které budou v určité komunikační situaci užity, tedy možnost předem stanovit jazykový materiál, který je třeba si osvojit k tomu, aby v ní mluvčí uspěl, je z hlediska studenta cizího jazyka klíčová. Proto je účelné vymezovat z hlediska didaktiky cizích jazyků dva typy komunikačních situací: situace transakční a

situace osobní. V transakčních situacích (např. v rozhovoru prodavače a zákazníka), kde jsou předem jasně definované vztahy mezi účastníky komunikace, lze do značné míry predikovat, co tito účastníci řeknou, tedy jaký jazykový materiál (slovní zásobu, gramatické struktury, frázové prefabrikáty) je potřebné si osvojit, aby student jako jejich budoucí účastník obstál. Jazyková příprava proto není příliš náročná a pro studenty cizího jazyka je jistě příjemným zjištěním, že mezi situace transakční patří většina komunikačních situací, jejichž účastníky se v budoucnu stanou.

V situacích osobních (např. ve vyprávění příhod mezi přáteli), kde jsou vztahy účastníků vymezeny jen volně a sdělované obsahy nemusí být pevně situačně zakotveny, je předvídatelnost jazykových forem velmi obtížná a pro člověka, který mluví cizím jazykem, jsou tyto situace z hlediska jazykové přípravy i reálné účasti na komunikaci výrazně náročnější.

V obou typech komunikačních situací mohou mluvčí použít větné struktury založené na slovesech interpersonální komunikace. Vzhledem k tomu, že tato slovesa ze své sémantické podstaty slouží primárně k reprodukci výpovědí (komunikátů), tedy k popisu komunikačních situací mezi lidmi (s jistým aspektem metakomunikace), a vzhledem k tomu, že značná část osobních komunikačních situací obsahuje promluvy takové (reprodukční a metakomunikační) povahy, konkrétně promluvy tematicky odkazující k minulé či budoucí mezilidské komunikaci, jsou slovesa komunikace pro úspěšné zapojení do osobních komunikačních situací velmi důležitá. Proto také, vzhledem k obtížnosti jazykové přípravy studenta cizího jazyka na účast v osobních komunikačních situacích, by měla zmíněná sémanticky vymezená skupina sloves, sloves, jež v této práci nazýváme slovesy interpersonální komunikace, stát v popředí zájmu studentů cizích jazyků stejně jako tvůrců výukových materiálů pro ně. Výše uvedené je také důvodem, proč právě

slovesa interpersonální komunikace jsou předmětem zájmu této aplikované kontrastivní lingvistické studie.

V předchozím oddíle jsme sémanticky vymezili skupinu sloves, která jsme nazvali slovesy interpersonální komunikace (dále také ČSIK). Cílem tohoto oddílu je najít v lexikonu češtiny konkrétní slovesné lexémy, které tomuto vymezení odpovídají, utřídit je podle toho, jakým způsobem naplňují naše obecná kritéria pro vymezení sloves interpersonální komunikace (viz oddíl 2.3), popřípadě jaké další významové rysy obsahují, a představit je ve formě hesláře s uvedením údajů o jejich frekvenci v současné češtině. Tento heslář dále využijeme jako základnu výběru sloves pro detailní lexikálnėsémantickou a syntaktickou analýzu, kterou předložíme v oddíle následujícím a která se stane základem lingvodidaktické aplikace prezentované ve druhé, aplikační části této práce.

3.1

Slovesa interpersonální komunikace ve *Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost* a v Českém národním korpusu

Práce na hesláři českých sloves interpersonální komunikace, který budeme v tomto oddíle prezentovat, probíhala v několika krocích. Nejprve jsme zvolili *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost* (Filipec, J. a kol. 1994) (dále jen SSČ) jako referenční zdroj pro rozsah zkoumané slovní zásoby a zdroj údajů o významech lexikálních jednotek. Naši volbu jsme založili na tom, že se jedná o lexikografické dílo „reprezentující současnou slovní (lexikální) zásobu, aktivně užívanou i pasivně známou průměrným uživatelům jazyka“ (Filipec, J. a kol. 1994, s. 641), tedy slovník rozsahem i zaměřením plně odpovídající našim cílům.

Následně jsme v tomto slovníku hledali slovesné lexémy, u nichž nejméně jeden z uváděných významů odpovídá kritériím,

jimiž vymezujeme skupinu sloves interpersonální komunikace. Tyto významy jsme zaznamenali ve formě abecedně řazeného hesláře.

Pokud nastala situace, že bylo v SSC jedno slovesné lemma spojováno s více významy, odlišili jsme je v hesláři číslem odpovídajícím pořadí, které jednotlivým významům přiřazuje SSČ. Toto pořadí neodpovídá SSČ pouze v případě významů přenesených a u homonym. Přenesené významy uvádí SSČ v rámci popisu významu, z něhož byly odvozeny, zatímco dvojici homonym odpovídají samostatná hesla. V hesláři tyto specifické typy pro zjednodušení notujeme shodně s ostatními významy, tedy označujeme je pořadovým číslem.

U každého významu jsme uvedli jeho stručné vymezení, které vždy odpovídá vymezení v SSČ (povětšinou je s ním dokonce totožné, popřípadě je zkráceno). Ke změně formulace jsme přistoupili pouze výjimečně, a to tehdy, pokud formulace v SSČ byla příliš dlouhá, avšak redukovat ji prostým zkrácením nebylo možné. I v takovém případě jsme se snažili formulovat v jejím duchu.

Při sestavování hesláře jsme postupně dospěli k názoru, že pro vnitřní členění českých sloves interpersonální komunikace je účelné:

- a) popsat roli agentního participantu slovesného významu,
- b) sledovat přítomnost sémantických rysů, které specifikují ostatní činitele komunikačního aktu, který příslušné sloveso popisuje.

Proto jsme u významů, které jsme do hesláře zařadili, dále zhodnotili, zda jsou součástí jejich struktury také následující sémantické rysy:

- a) Podle role, kterou plní v komunikačním aktu agentní participant slovesa, jsme vyčlenili skupinu sloves se sémantickým rysem produkce komunikátu (tento rys jsme označili písmenem X), sémantickým rysem recepce komunikátu (tento rys jsme označili písmenem Y) a dále

skupinu sloves s významem komunikační interakce, tedy sloves, v jejichž významové struktuře najdeme jak rys X, tak rys Y. Z hlediska role agentního participantu odpovídá přítomnost rysu X ve významu slovesa situaci, kdy agentní participant vystupuje v roli adresanta (např. *vyjádřit se*), přítomnost rysu Y situaci, kdy tento participant vystupuje v roli adresáta (např. *vyposlechnout*), a přítomnost obou rysů umožňuje, aby agens vystupoval současně/střídavě v obou rolích (např. *besedovat*).

b) Součástí významu sloves interpersonální komunikace je často také bližší charakteristika projevu. Tato charakteristika se může týkat jednak formy projevu (např. *huhňat, veršovat*), jednak jeho obsahu (např. *lhát, plácát*) či rozsahu (např. *ceknout, namluvit se*) a jednak komunikační funkce projevem realizované (např. *nabídnout, varovat*). Všechny tyto velmi různorodé charakteristiky, které jsou s projevem jako činitelem komunikačního aktu spojené, jsme se rozhodli souhrnně označovat sémantickým rysem Z.

c) Méně často je ve slovesném významu specifikován jazykový kontext komunikačního aktu. Dochází k tomu zvláště tehdy, pokud sloveso označuje komunikační akt vztahující se k jinému, již dříve vzniklému komunikátu (např. *citovat, odpovědět*). Najdeme však také případy, kdy sloveso vyjadřuje produkci jedné z více částí komplexního komunikátu (např. *adresovat, doložit*) nebo vyjadřuje převod psaného komunikátu na komunikát mluvený (a obráceně) (např. *přečíst, resp. zaprotokolovat*). Charakteristiku jazykového kontextu ve významové struktuře sloves jsme se rozhodli označovat jako sémantický rys A.

d) Jako sémantický rys B jsme označili informaci o povaze kódu, v němž se uskutečňuje komunikační akt, jehož

realizace je základem slovesného významu. Jedná se o informaci o tom, jestli se příslušný komunikační akt realizuje primárně za použití jazykového kódu (např. *mluvit*), popřípadě zda je součástí slovesného významu specifikace použitého neverbálního komunikačního prostředku (např. *zamávat*).

- e) Jako rys C jsme u verbálních komunikačních aktů souhrnně označili specifikaci komunikačního kanálu (tedy informaci, zda je využita mluvená, či psaná podoba jazyka) (např. *hovořit*, resp. *psát*) a nepřímého kontaktu komunikantů (tedy informaci o zprostředkujícím médiu, např. *telefonovat*).

Kombinaci těch výše uvedených sémantických rysů, které jsme ve struktuře jednotlivých slovesných významů rozpoznali, jsme zaznamenali do třetího sloupce hesláře. Považujeme však za nutné na tomto místě uvést dvě pravidla a dvě omezení, jimiž jsme se při určování přítomnosti jednotlivých sémantických rysů a jejich zaznamenávání do hesláře řídili:

- a) Základem našeho rozhodování bylo vymezení slovesných významů v SSČ, avšak v případě nejednoznačnosti tohoto vymezení jsme využili introspekce.
- b) Přítomnost jednotlivých sémantických rysů jsme vždy určovali vzhledem k prototypické komunikační situaci slovesem označované.
- c) Přítomnost rysu A jsme uváděli pouze v kombinaci s uvedením rysu X. Zastáváme totiž názor, že vydělování rysu A je účelné pouze v případě, že sloveso vyjadřuje produkci komunikátu (popř. komunikační interakci), neboť recepce je vždy činností reaktivní povahy.
- d) Přítomnost rysu C jsme uváděli pouze u sloves označujících verbální komunikační akty. Zastáváme totiž názor, že neverbální komunikace se realizuje primárně při přímém kontaktu komunikantů.

Posledním údajem, který jsme se rozhodli o českých slovesech interpersonální komunikace zjistit, byla relativní četnost jednotlivých sloves v komunikaci. Pro zjištění údajů o frekvenci námi vybraných lexikálních jednotek v současné češtině jsme zvolili jazykový korpus. Využili jsme nejrozsáhlejší z pěti korpusů, které v čase sestavování hesláře nabízel svým uživatelům Český národní korpus (dále jen ČNK), totiž korpus syn2000 (dále také referenční korpus). Práci s ním jsme zjišťovali počtem konkordancí, v nichž se v referenčním korpusu vyskytuje slovní tvar, který software užívaný v ČNK přiřazuje k jednotlivým slovesným lemmatům uvedeným v našem hesláři. Tento údaj jsme zaznamenali do posledního sloupce hesláře.

Považujeme však za účelné na tomto místě upozornit, že údaj o frekvenci jednotlivých sloves v referenčním korpusu je nutné chápat pouze jako orientační. Vypovídá totiž o celkovém počtu výskytů slovesa v referenčním korpusu, aniž by zohledňoval význam, v jakém bylo sloveso v jednotlivých konkordancích užito. Uváděné číslo tedy představuje souhrn počtu výskytů slovesa ve významu, který je v hesláři popisován, a počtu jeho výskytů ve všech ostatních významech (pokud sloveso další významy má), a to včetně významů ležících mimo oblast interpersonální komunikace a včetně případného užití ve frazeologii. U sloves s možnou reflexivní formou uváděný počet výskytů navíc sdružuje výskyty nereflexivní i reflexivní slovesné formy, a to i tehdy, pokud se tyto dvě podoby významově výrazně odlišují.

Výslednou podobu hesláře, který obsahuje celkem 1547 slovesných lemmat s významy odpovídajícími vymezení sloves interpersonální komunikace (viz oddíl 2.4), prezentujeme jako přílohu č. 1 této práce. Zároveň připomínáme, že sestavením hesláře se snažíme zmapovat oblast ČSIK především za účelem výběru sloves vhodných k dalšímu zpracování pro potřeby lingvodidaktické aplikace a že vymezení sémantiky

jednotlivých sloves v něm je kombinací definic užitých v SSČ a introspekce. Výsledný heslář tedy nelze pokládat za vyčerpávající popis oblasti ČSIK.

3.2

Třídy českých sloves interpersonální komunikace

Na základě údajů obsažených v hesláři (viz přílohu č. 1) budeme nyní ČSIK klasifikovat. Uvedeme třídy slovesných lexémů, v jejichž významové struktuře jsme našli shodnou kombinaci sémantických rysů, a u každé ze skupin podáme výčet sloves, která do ni významově náleží. Rozsah výčtu bude shodný s rozsahem hesláře, avšak v případě sloves, která mají čistě vidové varianty (SSČ a následně také heslář explicitně vymezují význam pouze u jedné z nich, např. *křičet-křiknout*), popřípadě mají varianty slovotvorné (bez změny ve významu, např. *vypravět-vypravovat*), budeme uvádět pouze variantu základní (tedy tu, u níž je význam v SSČ a následně také v našem hesláři explicitně vymezen).

Vzhledem k tomu, že cílovým produktem této práce je predikce a ověření negativního jazykového transferu, měla by v centru našeho zájmu ležet aktivní slovní zásoba. Jestliže tedy SSČ, odkud jsme lemmata pro svůj heslář vybírali, přibližně odpovídá rozsahu pasivní slovní zásoby středoškolsky vzdělaného rodilého mluvčího češtiny (Karlík, P. - Nekula, M. - Pleskalová, J. 2002, heslo *lexikon*, s. 244), přičemž tato slovní zásoba je zhruba šestinásobkem aktivní slovní zásoby takového jedince (tamtéž), budeme se nadále soustředit pouze na šestinu nejfrekventovanějších sloves.

V oblasti sloves interpersonální komunikace takovému výběru přibližně odpovídají slovesa, jejichž vidové a slovotvorné varianty (existují-li) mají v součtu více než 2000 výskytů v ČNK. Ve výčtu sloves jednotlivých tříd budeme proto uvádět zvláště hnízda s frekvencí vyšší než 2000 v ČNK a zvláště

hnízda s frekvencí nižší (hnízdem zde rozumíme spojení všech vidových a slovotvorných variant jednoho slovesného lexému, které se pojí s jedním významem či jednou skupinou významů). Hnízda jsou ve výčtu reprezentována svojí základní variantou (slovesem, u něhož v SSČ a následně také v hesláři najdeme explicitní vymezení významu/významů).

Toto uspořádání volíme, abychom zvýraznili ty třídy ČSIK, jejichž další zpracování pro účely lingvodidaktické aplikace považujeme za klíčové. Jedná se o třídy, které obsahují alespoň deset slovesných lexémů z hnízd s více než 2000 výskyty v ČNK. Právě z těchto skupin budeme v následující kapitole vybírat slovesa pro detailní sémantickou a syntaktickou analýzu.

Následuje přehled jednotlivých tříd ČSIK s výčtem lexémů:

Slovesa vyjadřující prostou produkci komunikátu
(kombinace sémantických rysů: X)

slovesné významy z hnízd s frekvencí >2000: ozvat se₂, postihnout₄, projevit₁, říci₂, ukázat₃, ukázat₅, vyznačit₂, zobrazit₂

slovesné významy z hnízd s frekvencí <2000: dovolat se₁, přednést₂, signalizovat₃, ventilovat₁,

Slovesa vyjadřující produkci specifického komunikátu
(kombinace sémantických rysů: XZ)

slovesné významy z hnízd s frekvencí >2000: divit se₁, donutit₁, hlásit se₁, hlásit se₄, hlasovat₁, křičet₃, lákat₂, mlčet₃, nabídnout₂, poslat₁, poukázat₁, pozvat₂, prozradit₁, předcházet si₃, předvést₂, přejít₁₀, přihlásit se₁, přimět₁, přivítat₁, přivítat₂, rozloučit se₁, slavit₂, těšit₁, ukázat se₁, uklidnit₁, upozornit₁, varovat₁, vítat₁, vyjádřit₂, vyjádřit₃, vyloučit₄

slovesné významy z hnízd s frekvencí <2000: aktivizovat₁, alarmovat₂, avizovat₁, diskreditovat₁, demonstrovat₂, dovolat se₂, dožadovat se₁, durdit se₁, dvořit se₁, halekat₁, holdovat₁, honosit se₁, chlácholit₁, chlubit se₁, identifikovat₁, ironizovat₂, jásat₁, karikovat₂, klamat₂, kňourat₂, koketovat₁, konejšit₁, krotit₂, kvílet₁, laškovat₁, lísat se₂, lkát₁, loučit se₁, mámit₂, manipulovat₃, mobilizovat₃, mručet₂, mystifikovat₁, nadbíhat₂, nafilmovat₂, naporovat se₁, naříkat₁, navnadit₁, nutit₃, obalamutit₁, obelstít₁, obломit₁, obměkčit₁, odehnat₁, oklamat₂, ošálit₁, porodovat₁, pobídnout₁, podbízet se₁, podívat se₁, podlézat₂, podvést₁, pohánět₁, pochlubit se₁, poklonit se₂, poklonkovat₁, ponoukat₁, popohnat₁, posmívat se₁, poškádlit₁, pošklebovat se₁, povyšovat se₁, povzbudit₁, pozastavit se₁, pozdravit₁, pozdravit₂, provokovat₁, předstírat₁, předvádět₂, přelstít₁, přetvařovat se₁, převzít₂, přilákat₁, přinutit₁, přivábit₁, přivést₃, působit₄, rozhněvat se₁, rozohnit se₁, rozpoutat₂, rozvášnit se₁, rozvzteklit

se₁, rozzlobit se₁, rozzuřit se₁, simulovat₁, smát se₃, stimulovat₁, strašit₂, svést₅, svést₆, šálit₁, šidit₂, šplhat₃, šplhnout si₁, tišit₂, truchlit₁, uctít₁, uchlácholit₁, utěšit₁, utišit₁, vábit₁, vehnat₂, vlákat₁, vodit₁, vybuchnout₂, vylákat₁, vylákat₂, vyloudit₁, vymámit₁, vytahnout₅, vytahnout se₄, vytyčít₁, vzdát₂, vzdát se₁, zasípat₁, zastesknout si₁, zasyčít₂, zasyknout₁, zklidnit₁, zvýraznit₁

Slovesa vyjadřující produkci specifického kontextově zakotveného komunikátu
(kombinace sémantických rysů: XZA)

slovesné významy z hnízd s frekvencí >2000: dokázat₁, doložit₁, dovolit₁, odmítnout₁, odmítnout₂, odmítnout₄, popřít₁, potvrdit₁, připustit₂, slyšet₅, volit₂, vystoupit₈

slovesné významy z hnízd s frekvencí <2000: cenzurovat₁, dokumentovat₁, dotvrdit₁, ilustrovat₂, kamuflovat₁, kvitovat₂, negovat₁, odbýt₁, odhlasovat₁, přistoupit₅, přisvědčit₁, přitakat₁, privolit₁, prizvukovat₁, smilovat se₁, svolit₁, trucovat₁, tutlat₁, umlčet₁, utajit₁, uvolit se₁, vpustit₁, vzdorovat si₁, vzdorovat₁, vzepřít se₃, vzpouzet se₁, vzpřít se₂, zaretušovat₂, zastřít₂, zdráhat se₁, znázornit₁, zpečetit₁, zpečovat se₁

Slovesa vyjadřující produkci specifického kontextově zakotveného komunikátu
s charakteristikou komunikačního kódu
(kombinace sémantických rysů: XZAB)

slovesné významy z hnízd s frekvencí >2000: citovat₁, doložit₂, hájit₁, komentovat₁, odmítnout₃, odmítnout₅, odsoudit₂, odvolat₄, opravit₂, ozvat se₃, protestovat₁, přeložit₅, přikývnout₁, rozhodnout₁, rozvinout₃, rušit₂, shrnout₃, schválit₁, ujistit₁, upřesnit₁, uvést₆, vykládat₂, vysvětlit₁, vznést₂, zamítnout₁, zamítnout₂, zaručit se₁, zastat se₁, zdůvodnit₁, zpochybnit₁

slovesné významy z hnízd s frekvencí <2000: argumentovat₁, bagatelizovat₁, demaskovat₁, dementovat₁, dosvědčit₁, hádat₁, interpretovat₁, kódovat₁, kroutit₃, kývat₂, namítat₁, odkázat₂, odporovat₁, odřeknout₁, odřeknout₂, odůvodnit₁, ohradit se₁, oponovat₁, ospravedlnit₂, pozdravit₃, přehlasovat₁, přejmenovat₁, přemluvit₁, přestylizovat₁, přezdívat₁, přibásnit₁, přiklonit se₂, rekapitulovat₁, resumovat₁, rozebrat₄, rozpečetit₁, rozvázat₃, rozvést₅, ručit₃, rýmovat₁, sestylizovat₂, souhlasit₁, specifikovat₁, škrtat₁, tabuizovat₁, tlumočit₂, ubezpečit₁, ujasnit₁, upřít₁, urgovat₁, uznat₅, verifikovat₁, vetovat₁, vyhrazovat₂, vyjasnit₁, vymluvit se₂, vyškrtnout₁, vyvázat₂, vyvrátit₁, vyvrátit₅, zamlčet₁, zapřísáhnout se₁, zapřít₁, zařikávat se₁, zaškrtat₁, zašmodrchat₂, zatajit₁, zatemnit₃, zatratit₁, zatrhnout₃, zavrhnout₁, zestručnit₁, zevšeobecnit₁, zkonkrétnit₁, zodpovědět₁, zodpovědět se₁, zprostit₁, zpřesnit₁, zrazovat₂, zřeknout se₁, ztotožnit se₁

Slovesa vyjadřující produkci specifického kontextově zakotveného komunikátu
s charakteristikou komunikačního kódu a kontaktu komunikantů
(kombinace sémantických rysů: XZABC)

slovesné významy z hnízd s frekvencí >2000: citovat₂, odvolat se₁, opakovat₁, opakovat se₂, ověřit₁, podepsat₁, podepsat₂, potvrdit₂, přemluvit₂, registrovat₁, říkat₃, schválit₂, svědčit₁, usadit₄, vykázat₃, vypsát₁, vypsát₂, zapsat se₁

slovesné významy z hnízd s frekvencí <2000: adresovat₁, amnestovat₁, antedatovat₁, anulovat₁, aprobovat₁, excerpovat₁, komolit₁, kroutit se₂

legalizovat₂, legitimovat se₁, nadepsat₁, nostrifikovat₁, novelizovat₁,
odhlásit₁, omlouvat₁, omlít₁, opětovat₁, opsat₁, opsat₂, ošivat se₂,
papouškovat₁, parafovat₁, parafovat₂, přečíslovat₁, předříkat₁, přepsat₁,
přepsat₂, přepsat₃, přepsat₄, přetlumočit₁, recenzovat₁, recitovat₁,
referovat₁, reprodukovat₁, rozepsat₂, rozmluvit₁, seškrtnat₁, signovat₁,
stornovat₁, stránkovat₁, šifrovat₁, šifrovat₂, tlumočit₁, transkribovat₁,
uzemnit₂, uznat₄, vymluvit₁, vypovědět₃, vytáčet se₂, vyvléci se₂, zakotvit₄,
zakříknout₁, zamluvit₁, zpražít₁

Slovesa vyjadřující produkci kontextově zakotveného komunikátu
(kombinace sémantických rysů: XA)

slovesné významy z hnízd s frekvencí >2000: reagovat₁

slovesné významy z hnízd s frekvencí <2000: adresovat₂, aktualizovat₁,
doprovodit₃, zareagovat₁,

Slovesa vyjadřující produkci kontextově zakotveného komunikátu
s charakteristikou komunikačního kódu
(kombinace sémantických rysů: XAB)

slovesné významy z hnízd s frekvencí >2000: doložit₃, doplnit₃, odvolat se₂

slovesné významy z hnízd s frekvencí <2000: odpovědět₁

Slovesa vyjadřující produkci kontextově zakotveného komunikátu
s charakteristikou komunikačního kódu a kontaktu komunikantů
(kombinace sémantických rysů: XABC)

slovesné významy z hnízd s frekvencí >2000: číst₁, dodat₂, namluvit₃,
přečíst₁, předčítat₁, připsat₁, říkat₂, vyřídít₁, vystoupit₅, zapsat₁

slovesné významy z hnízd s frekvencí <2000: dabovat₁, diktovat₁, dočíst₁,
dopsat₂, odepsat₁, odvětit₁, předepsat₃, předeslat₁, tradovat₂, utrousit₂,
vensat₁, vzkázat₁, zaprotokolovat₁

Slovesa vyjadřující produkci komunikátu s charakteristikou
komunikačního kódu
(kombinace sémantických rysů: XB)

slovesné významy z hnízd s frekvencí >2000: formulovat₁, konstatovat₁,
naznačit₁, ohlásit₁, označit₁, podotknout₁, poznamenat₂, poznamenat₃,
prohlásit₂, udat₁, ukázat₁, uvést₅, vyjádřit₁, vyjádřit se₁, vyznačit₁,
znamenat₃

slovesné významy z hnízd s frekvencí <2000: deklarovat₁, gestikulovat₁,
kynout₁, kývat₃, mrkat₂, nahodit₂, opuncovat₁, orazítkovat₁, označkovat₁,
pokynout₁, posunkovat₁, přednést₁, puncovat₁, signalizovat₁, stylizovat₁,
sumírovat₁, šklebit se₁, štířit se₁, traktovat₁, uklonit se₁, vyslovit₂,
vyslovit se₁, vytukat₁, vyzpívat₃, vzdychnout₁, zachechtat se₁, zachechtat
se₂, zaječet₁, zakabonit se₁, zaklepat₁, zakňourat₁, zakňučet₁, zakroužkovat₁,
zakřičet₁, zamávat₁, zamlaskat₁, zamračit se₂, zamrkat₁, zapečetovat₁,
zapištet₁, zaplakat₁, zapýřit se₁, zardít se₁, zařehtat se₁, zaslzet₁, zasmát
se₁, zasténat₁, zatleskat₁, zatukat₁, zatvářit se₁, zavrňet₁, zavřeštět₁,
zavřísknout₁, zavýskat₁, zavýsknout₁, zavzdychat₁, zavzdychnout₁, zavzlykat₁,
zavzlyknout₁, zmínit se₁, značit₁, značkovat₁, zubit se₁

Slovesa vyjadřující produkci komunikátu s charakteristikou komunikačního kódu a kontaktu komunikantů
(kombinace sémantických rysů: XBC)

slovesné významy z hnízd s frekvencí >2000: domluvit₁, hovořit₁, mluvit₁, napsat₁, napsat₃, oslovit₁, popsat₁, pravit₁, promluvit₁, promluvit₂, psát₁, psat₂, psát₆, říci₁, složit₅, šířit₁, šířit se₃, vyprávět₂, vypsát₄, zapsat₂, zavolat₄

slovesné významy z hnízd s frekvencí <2000: brnkout₂, dálnopisovat₁, cōhovořit₁, dopisovat₂, dopovědět₁, dopovídat₁, dopsat₁, dopsat₃, dořici₁, dořikat₁, faxovat₁, nanést₄, nastylizovat₁, obtelefonovat₁, povědět₁, přednést₃, rozečíst₁, rozepsat₁, rozepsat se₁, rozhovořit se₁, rozmluvit se₁, rozšířit₃, roztrousit₃, sepsat₃, sesmolit₁, telegrafovat₁, telexovat₁, volat₅, vypovědět₁, vyřknout₁, vyslovit₁, vystavit₃, zatelefonovat₁, zaznamenat₁

Slovesa vyjadřující produkci specifického komunikátu s charakteristikou komunikačního kódu
(kombinace sémantických rysů: XZB)

slovesné významy z hnízd s frekvencí >2000: brát se₁, definovat₁, děkovat₁, domluvit₄, doporučit₁, dotknout se₂, dovolit se₁, hlásit₁, hlásit se₂, hlásit se₃, hrozit₁, hrozit₂, informovat₁, jmenovat₁, jmenovat₂, jmenovat₄, kritizovat₁, lhát₁, líčit₁, litovat₁, litovat₂, malovat₇, mlčet₂, nabídnout₁, navrhnout₁, naznačit₂, nazvat₁, nazvat₂, obdivovat₁, obhájit₁, radit₂, navrhnout₁, naznačit₂, nazvat₁, nazvat₂, obdivovat₁, obhájit₁, obrátit₃, obrátit se₄, ocenit₂, ocenit₃, odvolat₁, ohlásit se₁, omluvit₁, oslovit₂, označit₃, oznámit₁, poděkovat₁, poděkovat₂, pochválit₁, pochybovat₁, popsat₂, poradit₁, poradit₂, posoudit₁, poučit₁, pověřit₁, pozvat₁, požádat₁, prosit₁, prosit se₁, přát₂, přát si₂, předložit₃, představit se₂, přesvědčit₁, přidělit₁, přihlásit se₃, připomenout₃, přiznat₁, přiznat₂, přiznat₄, přiznat se₁, ptát se₁, ptát se₃, radit₁, radit₂, rozhodnout₂, sdělit₁, slíbit₁, slíbit₂, soudit₂, stanovit₁, stěžovat si₁, svěřit₂, svěřit se₁, tvrdit₁, ukázat₂, uložit₄, urazit₂, určit₁, usmát se₁, vyčist₃, vyhlásit₁, vyhnat₁, vyjádřit se₃, vykázat₂, vyložit₁, vyložit₂, vymezit₂, vyprávět₁, vypsát₅, vyslat₁, vysvětlit₂, vyznat₁, vyznat se₁, vyzvednout₃, vyžádat si₁, zakázat₁, zaručit₁, zaručit se₂, zavázat se₁, zavolat₃, zhodnotit₁, zjistit₁, žádat₁, žádat₂

slovesné významy z hnízd s frekvencí <2000: agitovat₁, alarmovat₁, apelovat₁, artikulovat₂, bájit₁, básnit₁, blahopřát₁, bodovat₁, brojit₁, burcovat₂, cenit₂, denuncovat₁, diktovat₂, dirigovat₁, dirigovat₂, distancovat se₁, doléhat₃, domoci se₁, donést₂, donést₃, doprošovat se₁, dotázat se₁, dotírat₁, dramtizovat₂, dušovat se₁, glorifikovat₁, gratulovat₁, hádat₂, hanět₁, hekat₁, hlásat₁, holedbat se₁, horlit₁, horlit₂, horšit se₂, hořekovat₁, hubovat₁, chválit₁, charakterizovat₁, idealizovat₁, iniciovat₁, inkriminovat₁, instruovat₁, intervenovat₁, kapitulovat₁, kázat₁, kázat₃, kázat₄, klasifikovat₂, komandovat₂, kondolovat₁, kroužkovat₁, kvalifikovat₂, laskat₁, líbat₁, lichotit₁, moralizovat₁, mořit₂, mračit se₁, nabadat₁, načrtnout₂, nadat₁, nadnést₂, nadsadit₁, nakázat₁, naléhat₁, naporoučet si₁, napovědět₁, nařikat₂, nařknout₁, naslibovat₁, nastinit₁, nastinit₂, navést₁, nutit₁, obeznamenat₁, obořit se₁, ocejchovat₂, očernit₁, odpískat₁, odpřisáhnout₁, ohodnotit₁, onikat₁, opěvovat₁, opsat₃, optat se₁, osvětlit₃, otázat se₁, oznámkovat₁, ozřejmit₁, pečetit₁, podkuřovat₁, podtrhnout₂, poetizovat₁, pohanět₁, pochlebovat₁, pochvalovat si₁, pojednávat₂, pojmenovat₁, pojmenovat₂, polichotit₁, pomlčet₂, promluvit₁, poprosit₁, popřát₁, poroučet se₁, poručit₁, postesknout si₁, postěžovat si₁, pošpinit₂, poštvat₁, potupit₁, povolat₁, požadovat₁, pranýřovat₂, proklamovat₁, propustit₃, prorokovat₂, předejmut₁, předhodit₂, předpovědět₁, předpovídat₁, přechválit₁, překřičet₁, přelhat₁, přeřvat₁, přiblížit₁

přičíst₁, přikázat₁, přikázat₂, přiklepnout₃, přimluvit se₁, připamatovat₁,
 připít₁, přiřknout₁, přisoudit₁, přisoudit₂, přizvat₁, razit₂, referovat₃,
 reflektovat₁, reklamovat₁, reklamovat₂, rekriminovat₁, rozestvat₁,
 rozpitvat₂, ručit₁, rýmovat₂, rýpat₃, rýt₄, salutovat₁, sekýrovat₁, setřít₄,
 seznámit₁, seznámit₂, shodit₄, signalizovat₂, smát se₂, sondovat₂, srovnat₆,
 sténat₁, sugerovat₁, svalit₄, svést₇, svolat₁, svolat₂, svrhnout₄, syčet₂,
 sýčkovat₁, škaredit se₁, škemrat₁, špinit₁, šprymovat₁, stvát₃, tajit₁, tazat
 se₁, tepat₂, termínovat₁, tipovat₂, titulovat₁, tleskat₁, trhat₉, troubit₂,
 tupit₁, tvářit se₂, tykat₁, ukolébat₂, uspokojit₁, upomenout₁, ustanovit₂,
 utvrdit₁, uvrtat₁, velebit₁, velet₂, vést₁, vestvat₁, vinit₁, volat₆,
 vsugerovat₁, vybidnout₁, vyčinit₁, vydávat₂, vydírat₁, vyhrožovat₁,
 vychloubat se₁, vychválit₁, vykat₁, vykreslit₁, vymoc₁, vynadat₂, vynechat₂,
 vynést₃, vynést₄, vynutit₁, vynutit si₁, vypáčit₃, vypiskat₁, vypovědět₅,
 vyprosit₁, vyprosit si₁, vysmát se₁, vystihnout₂, vyt₂, vytahovat se₁,
 vytknout₁, vytknout₂, vytknout₄, vytroubit₁, vytyčit₂, vyzpovidat se₂,
 vyzradit₁, vyzvánět₁, vyzvánět₃, vyzvat₁, vyzvonit₁, vyžadovat₁, vzlykat₁,
 zadat se₁, zahoukat₂, zalarmovat₁, zalhat₁, zalhat₂, zalichotit₁, zalichotit
 se₁, zaobalit₁, zapečetit₁, zapiskat₂, zapit₃, zapovědět₁, zapřisáhnout₁,
 zapřít₂, zarýt₄, zastávat₂, zastesknout si₂, zastrašit₁, zastrašit₂,
 zasvětit₃, zaštkat₁, zatesknit₁, zatrhnout₄, zatroubit₃, zatroubit₄,
 zaútočit₇, zavdat₂, zazvonit₄, zdramatizovat₂, zdůraznit₁, zdůraznit₂, zeptat
 se₁, zesměšnit₁, zkreslit₁, zlehčit₂, známkovat₁, zneuznat₁, znevažít₁,
 zostudit₁, zpovídat se₂, zpravit₁, zradit₂, ztrhat₂, zvát₁, zvát₂, zvát₃,
 zveličít₁, zvěstovat₁, zvonit₃, zvonit₄, žadonit₁, žalovat₂, žalovat₃

Slovesa vyjadřující produkci specifického komunikátu s charakteristikou
 komunikačního kódu a kontaktu komunikantů
 (kombinace sémantických rysů: XZBC)

slovesné významy z hnízd s frekvencí >2000: bavit₁, jmenovat₃, kandidovat₂,
 křičet₂, malovat₆, mlčet₁, mluvit₃, mluvit₇, namluvit₁, namluvit₂, namluvit
 se₁, namluvit se₂, odsoudit₁, odvolat₂, omluvit₄, podepsat se₁, posoudit₂,
 poznamenat₁, pravít₂, pravít₃, prohlásit₁, prohlásit₃, promluvit₃,
 představit₁, představit se₁, přeložit₂, přihlásit₁, přihlásit se₂, připsat₃,
 připisat₄, psát₃, psát₄, ptát se₂, říci₃, říci₄, říci₅, říci₇, řvát₂, složit₁₁,
 stěžovat si₂, udat₂, usoudit₂, věnovat₂, vydat₈, vyjádřit se₂, vypovídat₂,
 vypsát₃, vyvolat₁, vyvolat₂, vyvolat₃, vyvolat₄, vznést₁, zavolat₁, zavolat₂,
 zlobit₂, zmocnit₁, znamenat₄, zpívat₆

slovesné významy z hnízd s frekvencí <2000: abdikovat₁, akreditovat₁,
 artikulovat₁, bafnout₂, bájit₂, básnit₂, bědovat₁, blábolit₂, blekotat₁,
 blekotat₂, blouznit₂, bouřit₅, brblat₁, brblat₂, brebentit₁, breptat₁,
 breptat₂, bručet₂, bručet₃, burácet₂, ceknout₁, čertit se₁, číslovat₁,
 čmárat₁, čmárat₂, črtat₁, dedikovat₁, deklamovat₁, dekretovat₁, drmolit₁,
 fakturovat₁, frázovat₁, glosovat₁, hartusit₁, hláskovat₁, hlesnout₁, horovat₁,
 hučknout₂, hromovat₁, hřímat₂, hubovat₂, hučet₂, hurovat₂, huhňat₁, hulákat₁,
 chraptět₁, interpelovat₁, inzerovat₁, ironizovat₁, kázat₂, kecat₃, kybicovat₁,
 klít₁, kodifikovat₁, kolaudovat₁, komandovat₁, křtít₂, kvitovat₁, lamentovat₁,
 lát₁, láteřit₁, legalizovat₁, mazat₅, mlít₂, mobilizovat₂, muknout₁, mumlat₁,
 načmárat₁, načrtnout₁, nadávat₂, nadrápat₁, napovědět₂, našeptat₁, naškrábat₂,
 navyprávět₁, nominovat₁, obeslat₁, odkázat₁, odřikat₁, okřiknout₁,
 omilostnit₁, oprávnit₁, otipovat₁, páčit₃, pardonovat₁, peskovat₁, plácát₃,
 podřeknout se₁, pohnat₁, pokřikovat₁, pomlčet₁, popíchnout₂, popichovat₁,
 poptat se₁, poručit₂, pošeptat₁, povolat₂, povolit₂, povzdechnout si₂,
 procedit₃, prohodit₃, proklít₁, prorokovat₁, prořeknout se₁, proskribovat₁,
 protokolovat₁, provolat₁, prskat₃, předepsat₁, předvolat₁, přemílat₁,
 přemlít₃, přeptat se₁, přeřeknout se₁, přeříkat₁, přijít₃, přisadit si₂,
 přisáhnat₁, přivolat₁, přízvukovat₁, ráčkovat₁, rámusit₂, reptat₁, resignovat₁,
 rozhlásit₁, rozhorlit se₁, rozkázat₁, rozkřičet se₁, rozkřiknout se₁,
 rozvázat₄, rozžehnat se₁, řečnit₁, řečnit₂, sepsat₁, sepsat₂, skandovat₁,

skuhrat₂, slabikovat₁, stopnout₂, sugerovat₂, septat₁, septat₂, sevelit₂,
šiřlat₁, škádlit₁, škrábat₈, špičkovat₁, špitat₁, spítnout₁, stebetat₂,
štěkat₂, štvát₂, šuškat₁, šveholit₂, švitořit₂, tahat₁₀, telefonovat₂,
tlachat₁, trousit₂, účtovat₁, umlknout₁, umluvit₂, upsat₁, upsat se₁, uřeknout
se₁, uřeknout se₂, utrhnout se₃, uzákonit₂, vemluvit se₁, versovat₁, věstit₁,
volat₁, volat₃, volat₄, vpálit₃, vrčēt₃, vtipkovat₁, vtipkovat₂, vybafnout₂,
vybreptat₁, vydědit₁, vyhostit₁, vyhrknout₂, vyhubovat₁, vychrlit₂,
vyjeknout₁, vyjet₄, vyklopit₃, vykoktat₁, vykrotit se₁, vykřičet₁, vykřičet₂,
vykřiknout₁, vykřikovat₂, vyměřit₂, vynadat₁, vypeskovat₁, vypisknout₁,
vyplisnit₁, vypovědět₂, vyrozumět₁, vyřknout₂, vyskat₁, vyskemrat₁,
vytlachat₁, vytmavit₁, vytroubit₂, vyzpovídat se₁, vyzebrat₁, vyžvanit₁,
vyžvanit se₁, vzdát se₂, vzdychnout₃, vzkřiknout₁, vztekat se₁, zablekotat₁,
zabručet₂, zadat₁, zadat₃, zadržnout₃, zahánět₁, zahřimat₂, zahubovat si₁,
zahučet₂, zajásat₁, zajíknout se₂, zaklít₁, zaklinat₃, zaklinat se₁,
zakňourat₂, zakokrhāt₂, zakoktat₁, zakoktat₂, zakřičet₂, zakřičet₃,
zalitovat₂, zamručet₂, zařvat₂, zařvat₃, zasípat₂, zasyčet₃, zašeptat₁,
zašeptnout₁, zaštěbetat₂, zašveholit₂, zašvitořit₂, zatelefonovat₂,
zatelegrafovat₁, zavelet₁, zavrčēt₂, zazpívat₃, zažádat₁, zažalovat₁,
zdravit₁, zdravit₂, zmlknout₁, znāt se₁, zplnomocnit₁, ztichnout₁, zuřit₂,
zalovat₁, žebrat₂, žebronit₁, žehnat₂, žehrat₁, žertovat₁, žvanit₁, žvāstat₁,
zvatlat₁, žvatlat₂, žvatlat₃

Slovesa vyjadřující prostou recepci komunikátu
(kombinace sémantických rysů: Y)

slovesné významy z hnízd s frekvencí >2000: dozvědět se₁, přijmout₄,
slyšet₃, vyslechnout₂

slovesné významy z hnízd s frekvencí <2000: vyposlechnout₁, zaslechnout₂,
zvědět₁

Slovesa vyjadřující recepci specifického komunikátu
(kombinace sémantických rysů: YZ)

slovesné významy z hnízd s frekvencí >2000: -

slovesné významy z hnízd s frekvencí <2000: dekodovat₁, demaskovat₁,
přeslechnout₁

Slovesa vyjadřující recepci specifického komunikátu s charakteristikou
komunikačního kódu
(kombinace sémantických rysů: YZB)

slovesné významy z hnízd s frekvencí >2000: poučit se₁

slovesné významy z hnízd s frekvencí <2000: přeslechnout se₂, uhodnout₂

Slovesa vyjadřující recepci specifického komunikátu s charakteristikou
komunikačního kódu a kontaktu komunikantů
(kombinace sémantických rysů: YZBC)

slovesné významy z hnízd s frekvencí >2000: -

slovesné významy z hnízd s frekvencí <2000: dešifrovat₁, luštit₁,
rozlištit₁, rozřifrovat₁, vyluštit₁, zpovídat₁

Slovesa vyjadřující recepci komunikátu s charakteristikou komunikačního kódu
(kombinace sémantických rysů: YB)

slovesné významy z hnízd s frekvencí >2000: -

slovesné významy z hnízd s frekvencí <2000: *interpretovat₁*

Slovesa vyjadřující recepci komunikátu s charakteristikou komunikačního kódu a kontaktu komunikantů
(kombinace sémantických rysů: YBC)

slovesné významy z hnízd s frekvencí >2000: *číst₁, přečíst₁, přečíst₂, slyšet₁, uslyšet₂, vyčíst₁, vyslechnout₁*

slovesné významy z hnízd s frekvencí <2000: *dočíst₁, doslechnout se₁, zhltnout₂*,

Slovesa vyjadřující prostou komunikační interakci
(kombinace sémantických rysů: XY)

slovesné významy z hnízd s frekvencí >2000: *domluvit₂*

slovesné významy z hnízd s frekvencí <2000: *komunikovat₁, obcovat₁*

Slovesa vyjadřující komunikační interakci s charakteristikou projevu komunikantů
(kombinace sémantických rysů: XYZ)

slovesné významy z hnízd s frekvencí >2000: *přijmout₂*,

slovesné významy z hnízd s frekvencí <2000: *zapovídat se₁*

Slovesa vyjadřující kontextově zakotvenou komunikační interakci s charakteristikou projevu komunikantů
(kombinace sémantických rysů: XYZA)

slovesné významy z hnízd s frekvencí >2000: -

slovesné významy z hnízd s frekvencí <2000: -

Slovesa vyjadřující kontextově zakotvenou komunikační interakci s charakteristikou projevu komunikantů a komunikačního kódu
(kombinace sémantických rysů: XYZAB)

slovesné významy z hnízd s frekvencí >2000: -

slovesné významy z hnízd s frekvencí <2000: -

Slovesa vyjadřující kontextově zakotvenou komunikační interakci s charakteristikou projevu komunikantů, komunikačního kódu a kontaktu komunikantů
(kombinace sémantických rysů: XYZABC)

slovesné významy z hnízd s frekvencí >2000: -

slovesné významy z hnízd s frekvencí <2000: -

Slovesa vyjadřující kontextově zakotvenou komunikační interakci
(kombinace sémantických rysů: XYA)

slovesné významy z hnízd s frekvencí >2000: -

slovesné významy z hnízd s frekvencí <2000: -

Slovesa vyjadřující kontextově zakotvenou komunikační interakci s charakteristikou komunikačního kódu
(kombinace sémantických rysů: XYAB)

slovesné významy z hnízd s frekvencí >2000: -

slovesné významy z hnízd s frekvencí <2000: -

Slovesa vyjadřující kontextově zakotvenou komunikační interakci s charakteristikou komunikačního kódu a kontaktu komunikantů
(kombinace sémantických rysů: XYABC)

slovesné významy z hnízd s frekvencí >2000: *navázat₁*

slovesné významy z hnízd s frekvencí <2000: *přemlít₂*

Slovesa vyjadřující komunikační interakci s charakteristikou komunikačního kódu
(kombinace sémantických rysů: XYB)

slovesné významy z hnízd s frekvencí >2000: -

slovesné významy z hnízd s frekvencí <2000: -

Slovesa vyjadřující komunikační interakci s charakteristikou komunikačního kódu a kontaktu komunikantů
(kombinace sémantických rysů: XYBC)

slovesné významy z hnízd s frekvencí >2000: *diskutovat₁, domluvit se₁, hovořit₁, mluvit₂, vyřídít₅*

slovesné významy z hnízd s frekvencí <2000: *besedovat₂, debatovat₁, dchovořit se₂, dorozumět se₂, korespondovat₁, pojednat₁, povídat₂, proslechnout se₁, přetřást₁, rokovat₁, rokovat₂, rozkřiknout se₂, rozmlouvat₂, rozšířit se₂, schůzovat₁, sněmovat₁, telefonovat₁, tradovat₁, vyjednávat₁, vysondovat₂*

Slovesa vyjadřující komunikační interakci s charakteristikou projevu
komunikantů a komunikačního kódu
(kombinace sémantických rysů: XYZB)

slovesné významy z hnízd s frekvencí >2000: dohodnout₁, dohodnout se₁,
informovat se₁, poradit se₁, radit se₁, vyzkoušet₃, zavázat₃

slovesné významy z hnízd s frekvencí <2000: dojednat₁, doptat se₁,
interviewovat₁, konzultovat₁, lustrvat₁, polemizovat₁, přituknout si₁,
svážit se₁, tukat si₁, tuktout si₁, vyhradit₁, vyjednat₁, vyptat se₁, zadat₂,
zamluvit₂, zamluvit₃

Slovesa vyjadřující komunikační interakci s charakteristikou projevu
komunikantů, komunikačního kódu a kontaktu komunikantů
(kombinace sémantických rysů: XYZBC)

slovesné významy z hnízd s frekvencí >2000: bavit se₃, domluvit₃, poradit
se₂, radit se₂, říci₆, uradit se₁, vsadit se₁, vyslechnout₃

slovesné významy z hnízd s frekvencí <2000: besedovat₁, dohadovat se₁,
dohovořit₂, dohovořit se₁, dorozumět se₁, drbat₂, hádat se₁, hašteřit se₁,
jednat₄, klábosit₁, klepat₆, klevetit₁, konferovat₁, konfrontovat₂,
konverzovat₁, legitimovat₁, nepohodnout se₁, notovat₂, pobavit se₁,
pobesedovat si₁, podebatovat si₁, popovídat si₁, povykladat si₁,
prodebatovat₁, prodiskutovat₁, prohovořit₁, přit se₁, rozprávět₁, sjednat₁,
smluvit₁, smlouvat₂, ujednat₁, umluvit₁, umluvit se₁, usmlouvat₁, usněst se₁,
vadit se₁, vykorespondovat₁, vymínit si₁, vytelefonovat₁, vyzpovídat₂,
vyzvědět₁, zpovídat₂, zpovídat se₁

Následující oddíl přináší výsledky analýzy sémantických a syntaktických vlastností vybrané skupiny lexémů z oblasti českých sloves interpersonální komunikace (ČSIK). Než však výsledky předložíme, musíme odpovědět na několik základních otázek, které tuto analýzu konkretizují:

- a) Která slovesa ČSIK jsme analyzovali a na základě jakých kritérií jsme je vybrali?
- b) Jakých vlastností těchto sloves jsme si všímali a jaký teoretický aparát byl při jejich analýze využit?
- c) Jaký byl zdroj a množství jazykového materiálu, který jsme analyzovali, a jak jsme s ním pracovali?
- d) Jakou formu jsme zvolili pro prezentaci výsledků analýzy?

V oddílech označených 4.1, 4.2, 4.3 a 4.4 se pokusíme na tyto otázky odpovědět a v oddílech 4.5, 4.6, 4.7 a 4.8 představíme výsledky, které naše analýza přinesla.

4.1

Kritéria pro výběr sloves

Prvním kritériem při výběru lexémů ČSIK pro detailní analýzu byla frekvence jejich užití. V předchozím oddíle jsme představili oblast českých sloves interpersonální komunikace, a to pomocí jejich hesláře, ve kterém jsme vedle stručného vymezení významu uvedli také údaj o počtu výskytů každého lexému v referenčním korpusu (ČNK, syn2000). V porovnání s rozsahem odhadované aktivní slovní zásoby modelového mluvčího češtiny (přibližně šestina rozsahu SSČ) jsme rozhodli, že se budeme dále soustředit pouze na ty vymezené podskupiny, které obsahují slovesa s frekvencí užití přesahující hranici dvou tisíc výskytů v referenčním korpusu. Upozornili jsme však, že údaj o počtu výskytů zahrnuje všechna užití slovesa bez ohledu na aktuální význam. Považujeme tedy

za rozumné vybírat z klíčových skupin pro další analýzu především ta slovesa, u nichž lze předpokládat, že většina jejich aktuálních významů bude odpovídat vymezení sloves interpersonální komunikace.

Cílovým produktem této studie je lingvodidaktická aplikace - predikce a ověření negativního jazykového transferu u nerodilých mluvčích češtiny, kteří jsou zároveň mluvčími angličtiny. Predikce transferu by přitom měla vycházet z porovnání sémantických a syntaktických vlastností českých lexémů ze skupiny sloves interpersonální komunikace a jejich anglických překladových ekvivalentů. Jelikož vymezování významu a stanovování syntaktických vlastností anglických lexémů by přesáhlo rozsah i zaměření této práce, rozhodli jsme se využít analytických dat publikovaných o anglických verbech dicendi v zahraniční lingvistické literatuře. Druhým kritériem se tedy nutně stala dostupnost požadovaných dat.

Protože se nám podařilo získat analýzy významů a syntaktických vlastností anglických slovesných lexémů *speak*, *talk*, *say* a *tell*, tedy sloves, která plně odpovídají našemu prvnímu kritériu (jsou to překladové ekvivalenty ČSIK, jejichž frekvence v ČNK patří k těm absolutně nejvyšším), a jelikož jsme shledali, že jsou tyto analýzy dostatečně detailní a teoretický aparát, o nějž se opírají, je aplikovatelný na strukturně odlišný český jazyk a vyhovuje našim aplikačním cílům, rozhodli jsme se soustředit primárně na české překladové ekvivalenty právě těchto čtyř anglických sloves. Přehled nejčastějších překladových ekvivalentů slovesných lexémů *speak*, *talk*, *say* a *tell* do češtiny tak, jak je najdeme ve vybraných lexikografických dílech (Hodek, B. - Hais, K. 1997; Poldauf, I. - Čaha, J. - Kopecká, A. - Krámský, J. 1994; Řešetka, M. 1996), uvádíme v podobě tabulky (Tab. 1). Překladové ekvivalenty jsme vybrali jednak na základě četnosti jejich zastoupení v referenčních slovnících, jednak podle

pořadí, které tyto slovníky jednotlivým překladům (významům) přisuzují. Řazení překladových ekvivalentů je sestupné.

	<i>Speak</i>	<i>Talk</i>	<i>Say</i>	<i>Tell</i>
1	<i>mluvit</i>	<i>mluvit</i>	<i>řici/říkat</i>	<i>řici</i>
2	<i>promluvit</i>	<i>hovořit</i>	<i>povědět/povídat</i>	<i>vyprávět/vypravovat</i>
3	<i>hovořit</i>	<i>povídat</i>	<i>mluvit</i>	<i>povědět</i>

Tab. 1: Nejčastější české překladové ekvivalenty anglických lexémů *speak*, *talk*, *say* a *tell*

Kromě získání materiálu pro srovnání s angličtinou, tedy příspěvku k naplnění hlavního cíle této práce a ověření její hlavní hypotézy, si v její lingvistické (deskriptivní) části klademe také dílčí cíle a ověřujeme samostatnou hypotézu. Především se zde snažíme odpovědět na otázku, zda je možné na základě gramatických, zvláště syntaktických vlastností sloves usuzovat na jejich vlastnosti sémantické. Třetím kritériem výběru se tedy stal požadavek, aby vybraná slovesa vytvářela dvojice či skupiny umožňující zkoumání vzájemných vazeb gramatiky a sémantiky.

Aplikací těchto tří kritérií (totiž relativně vysoké frekvence užití, významu odpovídajícího anglickým lexémům *speak*, *talk*, *say* a *tell*, možnosti tvořit skupiny pro zkoumání vazeb gramatiky a sémantiky) jsme dospěli k výběru deseti sloves, která jsme se rozhodli z důvodů uvedených níže prezentovat v následujících skupinách:

- a) *řici (si)*, *říkat (si)*, *říkávat (si)*,
- b) *mluvit*, *hovořit*,
- c) *povědět*, *povídat (si)*,
- d) *oznamovat*, *informovat (se)*, *konstatovat*.

Slovesa první skupiny představují nejčastěji uváděné překladové ekvivalenty anglických lexémů *say* a *tell* (v tabulce č. 1 je ve sloupcích odpovídajících lexémům *say* a *tell* najdeme v prvním řádku). Slovesa první skupiny se navzájem liší hodnotou kategorie vidu a frekvencí užití: sloveso *řici (si)*

(156 302 výskytů v referenčním korpusu) vyjadřuje ukončený děj, sloveso *říkat (si)* (68 352 výskytů v referenčním korpusu) děj neukončený a sloveso *říkávat (si)* (855 výskytů v referenčním korpusu) děj násobený. Zajímalo nás, jestli vidové rozdíly a dramaticky odlišná frekvence těchto sloves (sloveso *řící (si)* je vůbec nejfrekventovanějším slovesem interpersonální komunikace, zatímco sloveso *říkávat (si)* leží frekvenčně již mimo jádrovou oblast) mají svůj odraz v jejich významu a syntaktických vlastnostech.

Slovesa druhé skupiny patří mezi nejčastěji uváděné překladové ekvivalenty anglických lexémů *speak* a *talk* (sloveso *mluvit* je dokonce ekvivalentem nejčastějším - v tabulce č. 1 ho ve sloupcích odpovídajících lexémům *speak* a *talk* najdeme v prvním řádku). Tato slovesa jsou si navíc blízká jak co do významu, tak co do syntaktických struktur, které zakládají. Někteří lingvisté je dokonce považují za pouhé varianty (ne-li dublety) (srov. Daneš, F. - Hlavsa, Z. a kol. 1981, s. 175). Zajímalo nás, zda jsou syntaktické konstrukce, které jsou na těchto slovesech založeny, opravdu totožné, a pokud ne, zda je možné na tomto základě formulovat také významové odlišení obou českých lexémů.

Do třetí skupiny jsme zařadili slovesa *povědět* a *povídat (si)*, které referenční slovníky uvádějí jako české překladové ekvivalenty hned tří anglických sloves z našeho výběru (viz tabulku č. 1). Pouze u slovesa *say* jsou však uvedeny obě vidové varianty, u obou ostatních je vždy uváděna pouze dokonavá, nebo nedokonavá varianta. Zajímalo nás, jestli se toto významové odlišení potvrdí a jaké konkrétní obrisy bude mít.

Slovesa v poslední, čtvrté skupině jsme vybrali pouze s přihlédnutím k prvnímu a třetímu kritériu. (Žádný ze slovníků, které jsme využili, je neuvádí jako běžné překladové ekvivalenty anglických lexémů *speak*, *talk*, *say* a *tell*. Pokud se v nich tato slovesa jako překladové ekvivalenty těchto

anglických lexémů vyskytla, byla uváděna až mezi posledními, nejméně častými překlady). Jedná se nicméně o skupinu sloves s vysokou frekvencí, která mají podobné významové rysy, zakládají však naprosto odlišné větné struktury. Druhá dvě slovesa jsou navíc obouvidová. V případě slovesa *konstatovat* se také rozchází idiolekt autora této práce s vymezením lexikálního významu v SSČ. Zatímco vymezení významu tohoto slovesa v SSČ (*zjišťovat, zjistit, shledat, shledávat*; viz přílohu č.1 této práce) ho řadí mezi verba cogitandi, autor této práce považuje sloveso *konstatovat* za sloveso s významem interpersonální komunikace (tedy *dávat/dát někomu na vědomí, že jsem něco zjistil/shledal*).

4.2

Teoretická východiska analýz

Popis významu vybraných ČSIK zakládáme na stanovisku Ch. J. Fillmora (Fillmore, Ch. J. 1977, viz též oddíl 6.2), že významy slov přirozeného jazyka (v našem případě významy sloves) je možné přirovnat k obrazům, které máme (jsme-li mluvčími tohoto jazyka) uloženy ve své mysli. Na základě zkušenosti si vytváříme prototypy takových obrazů, a ty se následně v naší mysli aktivují pokaždé, když se na příslušný typ významu soustředí naše pozornost (například stane-li se tento význam tématem hovoru, jehož s účastníme). Prototypy obrazů je možné popisovat pomocí prvků, z nichž se skládají, a jejich určujících vlastností. Zastáváme názor, že v případě slovesných významů je tyto prvky možné přirovnat k participantům a jejich vlastnosti k participantním rolím.

Každý typ významu je v naší mysli spojen s jazykovým prostředkem, který se k jeho vyjádření běžně užívá, přičemž vlastnosti tohoto jazykového prostředku přispívají k perspektivizaci a hierarchizaci složek prototypického obrazu. Uspořádání složek obrazu (ve shodě s Ch. J. Fillmorem)

označujeme jako rámec a zastáváme názor, že základní proměnné slovesných rámců korespondují se slovesnou valencí. Předpokládáme, že popsání sémantických a syntaktických vlastností českých sloves interpersonální komunikace nám může ozřejmit, jaké prototypy obrazů jazykového jednání lidí mají v myslích uloženy rodilí mluvčí češtiny.

„Pokud jde o metodologii, nebyla (a asi ani nebude) vypracována metoda dostatečně podrobná, a přitom vhodná pro analýzu různých konceptuálních oblastí.“ (Nebeská, I. 2001, s. 79) My v této práci vycházíme z metody popisu lexikálního významu, na níž jsou založeny výkladové kombinatorické slovníky teorie smysl-text. Tato teorie je druhem závislostní gramatiky, kterou její zakladatel I. A. Meščuk v polovině sedmdesátých let definoval jako „mechanismus, který převádí významy na odpovídající texty a texty na odpovídající významy.“ (Nakhimovskij, A. 1990, s. 3, př. aut.) Podstatou této metody je stanovení explicitních pravidel, která v konkrétním jazyce spojují zvuk a význam, s cílem popsat interakci lexikálních jednotek a syntaktických pravidel. Někteří lingvisté, kteří s teorií smysl-text pracují, dokonce zastávají názor, že na tomto poli představuje teorie smysl-text dosud nejpropracovanější lingvistickou koncepcí (Nakhimovskij, A. 1990). My jsme se této koncepcí rozhodli využít jednak proto, že popsat interakci lexikálních jednotek a syntaktických pravidel je také naším cílem, jednak proto, že formu výkladového kombinatorického slovníku považujeme za formu vhodnou k převodu na didakticky využitelný formát, jak také ukázal např. D. Vessélinov (Vessélinov, D. 2003).

Základem vymezení slovesných významů ve výkladových kombinatorických slovnících vycházejících z teorie smysl-text je tzv. standardní definice, která má vnější formu podobnou matematické rovnici. Na její levé straně je vymezené sloveso (ve formě VF v aktivu), jehož syntaktické pozice/aktantové sloty jsou zastoupeny proměnnými (X, Y, Z...), zatímco pravou

stranu tvoří propozice vysvětlující význam tohoto slovesa. Jednotlivé participanty situace popisované touto propozicí jsou přitom označeny proměnnými korespondujícími s odpovídajícími aktantovými sloty vymezeného verba finita, např.:

X teaches Y to Z = X, having the knowledge of, or skills in, Y, causes Z intentionally and methodically to learn 1 Y.

(Meyer, I. - Steele, J. 1990, s. 66).

My budeme popisovat významy, jež se nám podařilo analýzou korpusových konkordancí u jednotlivých sloves interpersonální komunikace vymežit, obdobným způsobem, avšak uvádět budeme pouze pravou stranu rovnice (funkci levé strany z velké části plní příkladové věty).

Výkladové kombinatorické slovníky následně popisují jazykové formy obsazující syntaktické pozice, které sloveso otevírá. Tato vyjádření jsou uvedena v tabulce, jejíž každý sloupec je výčtem forem obsazujících syntaktickou pozici uvedenou v jeho záhlaví. Pořadí jazykových forem v jednotlivých sloupcích tabulky je dáno předem stanovenými pravidly (např. objeví-li se možnost vyjádřit určitou pozici substantivem v bezpředložkovém pádě, je takové vyjádření uvedeno vždy jako první), např.:

[TEACH 1]

X teaches Y to Z...

1 = X	2 = Y	3 = Z
1. N	1. N 2. V_{inf} 3. <i>that</i> PROP 4. $WH_{interr}V_{inf}$ 5. $WH_{interr}PROP$	1. N 2. <i>to</i> N

(Meyer, I. - Steele, J. 1990, s. 68-70).

Nás však zajímalo procentuální zastoupení jednotlivých aktantových forem, neboť jsme tak mohli odlišit vyjádření typická od těch, jež se vyskytují pouze okrajově. Proto řadíme jednotlivé jazykové formy sestupně podle předpokládané frekvence užití.

Význam lexému je v kombinatorických slovnících vymezován také pomocí tzv. lexikálních funkcí, které jsou „typem obecného významu, jehož lexikální realizace se mění v závislosti na lexikální jednotce, se kterou je asociován v textu.“ (Steele, J. 1990, s. 397, př. aut.) Jedná se tedy o rovnice, které vyjadřují různé typy paradigmatických a syntagmatických vtaů a reprezentují jistý typ významové asociace mezi dvojicí lexémů téhož lexikonu. Abychom popsali sémantickou stránku syntaktických struktur zakládaných zkoumanými slovesy, rozhodli jsme se soustředit na ty funkce, jejichž lexikální kořeny s nimi mohou vstupovat do vztahů syntagmatických, tedy na tzv. lexikální parametry (Steele, J. 1990, s. 398). Jádro těchto funkcí tvoří v případě vymezování slovesného významu lexémy pojmenovávající jednotlivé participanty situace, již popisované sloveso označuje.

Vzhledem k didaktickým cílům práce však nepovažujeme za nezbytné stanovit konkrétní lexikální kořeny těchto funkcí, ale rozhodli jsme se pojmout tento koncept na obecnější rovině, totiž stejně jako uvádíme obecnou morfologickou charakteristiku jazykové realizace jednotlivých aktantů, uvedeme rovněž jejich určující vlastnosti sémantické, popíšeme sémantické role participantů odpovídajících jednotlivým aktantovým pozicím.

Popis participantních rolí verb dicendi najdeme např. u F. Daneše, který mj. terminologicky liší diktum a syžet jako označení dvou specifických variant participantu v roli informace (tedy patientu) (Daneš, F. - Hlavsa, Z. a kol. 1981, viz též oddíl 2.2) a také u ostatních participantních rolí používá specifická označení (např. mluvčí, příjemce). Naopak

J. Panevová používá při popisu sémantické struktury výpovědi se slovesy pravení stejné termíny jako u ostatních významových tříd sloves, tedy agens, patiens, adresát, původ a výsledek (Panevová, J. 1980). My však v tomto bodě nevyjdeme ani z pojetí F. Daneše, ani J. Panevové, nýbrž zvolíme klasifikaci vlastní.

Jelikož všechna zkoumaná slovesa (slovesa interpersonální komunikace) popisují principiálně velmi podobné situace (komunikační akty), rozhodli jsme se při popisu rolí, které v těchto situacích hrají participanti odpovídající jednotlivým syntaktickým pozicím zkoumaných sloves, využít klasifikace odrážející co možná nejvíce specifické rysy těchto situací. Vyjdeme z Jakobsonova modelu komunikačního aktu, tedy vymezení jeho šesti závažných činitelů (viz oddíl 2.4), a budeme zjišťovat korespondence těchto činitelů a jednotlivých slovesných doplnění. Budeme tedy rozlišovat v první řadě:

a) slovesná doplnění X, která vyjadřují adresanta,

b) slovesná doplnění Y, která vyjadřují adresáta,

c) slovesná doplnění Z, která vyjadřují projev,

a dále také:

d) slovesná doplnění A, která specifikují komunikační kontext,

e) slovesná doplnění B, která specifikují komunikační kód,

f) slovesná doplnění C, která specifikují kontakt komunikantů.

Adresant a adresát mohou přitom být rolemi stabilními, nebo rolemi proměnnými. V případě jednosměrného komunikačního aktu (v němž jsou role adresanta a adresáta neměnné) budeme proto používat termíny prostý adresant a pasivní adresát, v případě dialogu (v němž jsou role adresanta a adresáta platné pouze pro jednu repliku) budeme potom používat termíny interagující adresant a aktivní adresát.

Specifikací komunikačního kontextu rozumíme zejména vyjádření tématu (obsah sdělení a jeho téma tedy na rozdíl od

F. Daneše chápeme jako samostatné entity, nikoliv jako dvě podoby entity jediné). Specifikací kontaktu komunikantů rozumíme (v duchu původní Jakobsonovy terminologie) jak vyjádření kontaktu samotného, tak charakteristiku komunikačního kanálu.

4.3

Zdroj jazykového materiálu

Zdrojem jazykových dat pro analýzu, kterou hodláme v této práci předložit, byl (stejně jako v případě sestavování hesláře) jazykový korpus, konkrétně korpus syn2000 ČNK. Získávání jazykových dat pro analýzu vybraných sloves probíhalo tak, že byl za použití korpusového manažeru zadán požadavek na 300 náhodně vybraných konkordancí každého slovesa, a to v rozsahu 100 znaků před a 100 znaků za tvarem zadaného lemmatu. Na základě získaných fragmentů textu jsme se pokusili vymezit konkrétní aktualizace významu jednotlivých lexémů a popsat syntaktické struktury, které se v analyzovaných výpovědích manifestovaly. Na realizovaných syntaktických strukturách jsme si přitom všimli nejen jejich gramatické formy, ale také sémantiky lexikálních jednotek, které obsazovaly jejich pozice, a to zejména (nikoliv však výhradně) jednotek aktantové povahy.

M. Hirschová ve své stati *Jaké poznatky o ilokučních slovesech lze z korpusu získat?* z roku 2004 upozornila, že performativní užití ilokučních sloves je v korpusech českého jazyka (i mluvených) velmi řídké a kontext potřebný pro jednoznačné stanovení performativního užití ilokučního slovesa musí být značně rozsáhlý (Hirschová, M. 2004a, s. 100). Zároveň však uvádí, že „korpus naproti tomu velmi dobře umožňuje mapovat výskyt vybraných sloves v jednoznačně neperformativním užití.“ (Hirschová, M. 2004, s. 100) Ilokuční slovesa sice tvoří podstatnou součást skupiny sloves, která

jsme nazvali slovesy interpersonální komunikace, ale vzhledem k tomu, že v centru našeho zájmu leží právě jejich neperformativní (referativní) užití, rozhodli jsme se jazykový korpus jako zdroj jazykových dat pro zkoumání lexikálněsémantických a syntaktických vlastností sloves interpersonální komunikace využít. Toto naše rozhodnutí podporuje také fakt, že mezi skupinou sloves interpersonální komunikace, která jsme se rozhodli v této práci podrobit analýze, jsou pouze tři slovesa ilokuční (*oznámit*, *informovat* (*se*), *konstatovat*). Zbylých sedm sloves sice patří mezi verba dicendi, avšak neobsahuje ve svém základním významu složku indikující komunikační funkci. Užití signalizující komunikační funkci je u nich tedy možné pouze jako výsledek významových posunů v komunikaci, jak ukazuje například I. Kolářová (Kolářová, I. 1991).

Zatímco pro popis lexikálněsémantických a syntaktických vlastností sloves interpersonální komunikace je tedy korpus velmi výhodným zdrojem jazykových dat, při získávání informací pro stanovení hodnot lexikálních funkcí těchto sloves představuje práce s korpusem jistá omezení. Především pro získání hodnot tzv. lexikálních substitucí, tedy slov, pro něž většinou není typické, aby se vyskytovaly v jedné výpovědi s popisovaným lexémem, by bylo zapotřebí analyzovat značně rozsáhlé korpusové konkordance, a to ještě s poměrně nejistým výsledkem. My se však v této práci soustředíme na tzv. lexikální parametry, tedy slova, která s popisovanými lexémy do syntagmatických vztahů potenciálně vstupují, takže jsme předpokládali, že práce s korpusovými konkordancemi přinese očekávané výsledky.

4.4

Forma prezentace výsledků

Výsledky analýz významů a syntaktických vlastností vybraných lexémů prezentujeme jednak ve formě slovního popisu,

postihujícího základní vymezené rysy, jednak ve formě tabulek s četným příkladovým materiálem. Při prezentaci zachováváme skupiny sloves, které jsme stanovili v podkapitole 4.1, a za každou z nich uvádíme srovnání, ke kterým jsme na základě výsledků analýz jednotlivých sloves došli.

Pro úspěšnou orientaci v údajích prezentovaných formou tabulek je důležité mít na paměti následující zásady, kterými jsme se řídili při jejich sestavování:

- a) Slovesné významy, jejichž poměrné zastoupení ve zkoumaných konkordancích nedosáhlo pěti procent, dále statisticky nezpracováváme. Jednak je považujeme za významy okrajové, jednak by byla výpovědní hodnota jejich dalšího statistického zpracování příliš nízká.
- b) Údaje o realizaci syntaktických pozic obsahují kromě standardních typů také například citace korelačních spojení či případy vyjádření identity adresáta vokativem. Uváděný procentuální údaj lze však samozřejmě v případě potřeby připočíst k údajům o tradičně vymezených typech vyjádření jednotlivých syntaktických pozic (např. údaj o procentuálním zastoupení vyjádření participantu vokativem k údaji, který označuje případy, kdy tato pozice zůstala lexikálně nevyjádřena).
- c) Některé konkordance nebylo možné úspěšně analyzovat (bylo by třeba znát širší kontext) a některá jiná nalezená užití zkoumaných lexémů měla frazeologický charakter (což je jev, který jsme se rozhodli v této práci nezpracovávat). Součet údajů o poměrném zastoupení jednotlivých aktuálních významů proto nemusí dosahovat sta procent.
- d) Při analýze jsme se setkali také s případy, kdy byla jedna participantní pozice vyjádřena dvěma či více realizacemi nestejného charakteru. Tento fakt způsobil, že součet údajů o poměrném zastoupení jednotlivých typů

lexikálního ztvárnění participantů může převyšovat sto procent.

4.5

Slovesa *řici (si)*, *říkat (si)*, *říkávat (si)*

Nejprve se zaměříme na zjištění sémantických a syntaktických vlastností sloves *řici (si)* a *říkat (si)*, které jsou nejčastěji uváděnými překladovými ekvivalenty anglických lexémů *say* a *tell*, a také na sloveso *říkávat (si)*, které spolu se slovesy *řici (si)* a *říkat (si)* vytváří skupinu tří vidově odlišných sloves vyjadřujících podle SSČ některé společné konceptuální významy. Kromě hodnoty kategorie vidu se tato slovesa odlišují také frekvencí v ČNK. Bude nás především zajímat:

- a) jaký obraz procesu komunikace tato slovesa vytvářejí,
- b) jestli se v jejich významové struktuře odrazí jejich vidová odlišnost.

4.5.1

Sloveso *řici (si)*

Sloveso *řici (si)* je v textech ČNK zdaleka nejméně frekventovanějším slovesem interpersonální komunikace. Obraz jazykového jednání, který toto sloveso vytváří, je tedy svého druhu prototypem toho, jak interpersonální komunikaci vnímají mluvčí češtiny. V analyzovaných konkordancích se vyskytlo celkem v pěti různých významech, a to ve třech významech se sémantickým rysem produkce komunikátu a v jednom významu (význam č. 4), který leží mimo oblast interpersonální komunikace. Tento význam vyjadřuje komunikaci intrapersonální a sloveso *řici (si)* v tomto významu řadíme mezi verba cogitandi. Vymezení významů a příklady z korpusu uvádíme pro přehlednost v podobě tabulky (Tab. 3).

Jelikož naprostá většina použití slovesa říci (*si*) nejenže spadá do oblasti vyjadřování řečové produkce, ale dokonce patří k jedinému významu (význam č. 1), můžeme konstatovat, že vysoká frekvence tohoto slovesa v češtině zcela jednoznačně není způsobená množstvím jeho významů. Důvod, proč mluvčí češtiny toto sloveso tak často volí, aby popsali nějaký komunikační akt, je možné spatřovat spíše v možnosti použít toto sloveso v různých typech textů a pro popis různých typů jazykové komunikace.

Je však nasnadě, že takto frekventovaný význam bychom při použití podrobnější rozlišovací mřížky mohli dále rozčlenit, a to nejspíše na základě povahy sdělované informace, nebo přesněji podle komunikační funkce, se kterou je sdělovaná informace spojována. My jsme se však na toto rozlišení rozhodli rezignovat, neboť komunikační funkci sdělované výpovědi považujeme za vlastnost příslušného slovesného participantu, nikoliv významu slovesa říci (*si*). Považujeme však za vhodné na tomto místě poznamenat, že právě tato komunikační funkce může mít podstatný vliv na konkrétní realizaci aktantových pozic odpovídajících projevu a jeho tématu.

Z celkem čtyř významů slovesa říci (*si*), které se manifestovaly v analyzovaných konkordancích, jsou dva takové, že v nich sloveso otevírá tři syntaktické pozice, v jednom významu otevírá dvě a v jednom čtyři syntaktické pozice. Nejfrekventovanější jsou však (vzhledem k frekvenci příslušného významu) struktury se čtyřmi možnými doplněními (význam č. 1). Ostatní významy jsou navíc natolik okrajové, že statisticky bylo možné zpracovat právě pouze význam č. 1, tedy variantu, v níž sloveso říci (*si*) otevírá čtyři valenční pozice.

Levovalenční pozice (pozice X), která koresponduje s rolí adresanta, byla přibližně v polovině případů lexikálně neobsazena, zatímco ve druhé polovině případů byla obsazena

substantivem v nominativu. První z případů odpovídá situaci, kdy identita adresáta vyplývá z kontextu, druhá potom nejčastěji situaci, kdy ve skupině několika osob přítomných komunikační situaci je třeba označit tu, která konkrétní projev pronesla. Její jméno potom bývá součástí rématu.

Tabulka významů - sloveso říci (si)

Sémantická skupina	Význam	Vymezení/příklady	% ve výběru z korpusu
Slovesa vyjadřující produkci	1	Osoba X sdělí pomocí slov osobě Y informaci Z o tématu A. <i>Uděláme si...sexuální víkend? řekla. V podstatě totéž se dá říci o ženách USK, které vypadly s SGC Como. Na otázku lidových novin, jak vidí budoucnost podniku, P. Barák řekl: Musí dojít k restrukturalizaci, kterou jsme dlouho navrhovali. „Nenech se vyvést z míry,“ řekla. Vy máte krásného pejska, řekla Tereška. Docela jí to potěšilo, a tak mi řekla: „Františku, vás bych nevyměnila ani za starýho koně!“</i>	84,66 %
	2	Osoba X pronese před osobou Y slova Z. <i>...by měl říci: „Ahoj, Dalajlámo.“ Já jim přece nemůžu říct nashledanou a jen tak si odejít. „Dobré odpoledne,“ řekl a podal Jacksonovi ruku.</i>	4,66 %
	3	Osoba X použije pro věc A výraz B. <i>Štěně německého ovčáka, lidově řečeno vlčáka.</i>	0,33 %
Slovesa vyjadřující myšlenkové procesy	4	Osoba XY si uvědomí věc Z. <i>Potom znovu zapochyboval a řekl si, že by nebylo na škodu, kdyby někdo... Řekl jsem si, že teď už vím, proč se jim říká lidé prostí.</i>	3,33 %

(Tab. 2)

Pravé valenci dominuje pozice Z (na rozdíl od ostatních pravovalenčních pozic byla téměř vždy lexikálně obsazena), která představuje projev, konkrétně sdělovanou informaci. Tato pozice byla nejčastěji vyjádřena situačně, a to přímou řečí. Obě zbylé pozice zůstávaly většinou neobsazeny, pozice odpovídající osobě adresáta (Y) zčásti proto, že jeho identita vyplývala z kontextu, a zčásti proto, že adresát nebyl jasně definovatelný (především ve veřejných sděleních v konkordancích pocházejících z publicistických textů). Sémanticky se téměř vždy jednalo o adresanta pasivního.

Vyjádření pozice odpovídající kontextovému zakotvení předávané informace (pozice A) zůstalo celkově okrajovou skupinou - téma většinou vplynulo z obsahu informace samotné. Zajímavé je však její ojedinělé vyjádření formou zájmena v dativu s předložkou *k*, která představuje bezprostřední jazykový kontext. Je to jeden ze způsobů, jak vyjádřit interakční povahu jinak vcelku jednosměrně pojímaného komunikačního aktu.

Z uvedeného vyplývá, že sloveso říkat (*si*) nejčastěji vytváří obraz jazykového jednání, kterému dominuje participantní role projevu. Kromě převažujících situačních vyjádření se u této role vyskytlo také vyjádření substanční, a to s významem kvalitativní evaluace (*řící pravdu*). Substanční vyjádření s významem kvantifikace a příběhu, která jsou jistě také možná, se ve zkoumaném vzorku konkordancí nevyskytla.

Druhým výrazným participantem, participantem, jehož perspektivu mluvčí do značné míry přejímá, je adresant. Jeho dominantní postavení vzhledem k adresátovi potvrzuje fakt, že je komunikační proces prezentován většinou jednosměrně (tedy s prostým adresantem a pasivním adresátem). Interakční povaha komunikace se manifestuje pouze v případě, že projev má komunikační funkci jednoznačně reaktivního charakteru.

Roli adresáta tedy obraz jazykového jednání vytvářený slovesem říci (*si*) sice předpokládá, ale z faktu, že aktantová

pozice, která jí odpovídá, zůstává typicky neobsazená, a že specifikaci adresáta se tudíž dozvídáme většinou nepřímo (ze širšího kontextu, adverbialního určení nebo vokativu), můžeme usuzovat, že se jedná o roli okrajovou.

Periferní pozici zaujímá také téma, které vyjadřuje pouze význam č. 1, a to ještě jen velmi zřídka. Jazykový kód a sluchový kanál jsou ve své podstatě součástí komunikačních významů slovesa říci (si) a jejich bližší specifikace nebývá vyjadřována. Z adverbialních doplnění je nejčastější adverbiale modi, a to vlastní způsob (upřímně) nebo průvodní okolnosti (s omluvným úsměvem).

Nejčastější jazykové formy, které obsazují aktantové pozice otevírané slovesem říci (si) v jeho jednotlivých významech, a v případě významu č. 1 také procentuální zastoupení těchto forem uvádíme pro přehlednost v podobě tabulek:

říci (si)1

Osoba X sdělí pomocí slov osobě Y informaci Z o tématu A.

Realizace X	% výskytů	Realizace Y	% výskytů	Realizace Z	% výskytů
SUBST nom	48,83 %	nevyjádřeno	70,54 %	SENT	63,56 %
nevyjádřeno	47,28 %	SUBST dat	10,85 %	že SENT	18,25 %
PRON nom	3,87 %	PRON dat	10,07 %	PRON ak	10,07 %
		SUBST vok	5,38 %	nevyjádřeno	3,87 %
		ADV loci	3,10 %	ADV modi	0,77 %
		na S ak	0,77 %	S ak	0,77 %
		na adresu S gen	0,77 %	jaké SENT	0,77 %
				proč SENT	0,77 %
				aby SENT	0,77 %

Realizace A	% výskytů		
nevyjádřeno	94,48 %		
o PRON lok	1,57 %		
k PRON dat	1,57 %		
o SUBST lok	0,77 %		

řici (si)2

Osoba X pronese před osobou Y slova Z.

Realizace X		Realizace Y		Realizace Z	
nevyjádřeno		nevyjádřeno		citovaný výraz	
SUBST nom		SUBST vok			
PRON nom		PRON dat			

řici (si)3

Osoba X pro věc A výraz B.

Realizace X			
nevyjádřeno			
ADV modi			

Realizace A		Realizace B		
nevyjádřeno		SUBST nom		
		ADJ nom		

řici (si)4

Osoba XY si uvědomí věc Z.

Realizace XY		Realizace Z	
nevyjádřeno		SENT	
		že SENT	

4.5.2

Sloveso říkat (si)

Sloveso říkat (si) se v analyzovaných konkordancích vyskytlo celkem v šesti různých významech, a to ve čtyřech významech se sémantickým rysem produkce komunikátu, jednom významu s rysem komunikační recepce a jednom významu vyjadřujícím intrapersonální komunikaci. Vymezení významů a příklady z korpusu uvádíme pro přehlednost v podobě tabulky (Tab. 3).

Tabulka významů - sloveso říkat (si)

Sémantická skupina	Význam	Vymezení/příklady	% ve výběru z korpusu
Slovesa vyjadřující produkci	1	Osoba X sděluje pomocí slov osobě Y informaci Z o záležitosti A. Říkal jsem mu: „Jak můžeš takhle pít s tím a tím?“ Služka paní Chalmersové říkala, že to ale není nic vážného. Pořád jim říkám, že musejí zpřísnit imigrační zákony! Vítězslav neříkal nic, ale myslel si své. Aspoň to říká jeho žena. Neříkal něco o té velké akci?	58,66 %
	2	Osoba X označuje věc Y výrazem Z. Neříkej mu potvoro, jmenuje se Kim. A tak jim říkáme „plevel“ a vraždíme je na setkání. V duchu tomu říkám „moje věci“. Tomu se říká ekonomický pokrok.	15,33 %
	3	Osoba X používá při komunikaci s osobou Y výraz Z. ... protože byl, jak se říká, veselá kopa. Jednu chvíli na něj chtěl jít, jak říkal, psychologicky. Pánové a dámy, říkám dobrý večer, protože už není den. Už jsem ti říkal: „V životě jsem se se starým pánem nepohádal.“	5,33 %
	4	Osoba X žádá osobu Y o věc Z. Jenom si říkala o to, aby k ní někdo připojil kabely.	1,33 %
Slovesa vyjadřující myšlenkové procesy	5	Osoba XY si aktuálně uvědomuje fakt Y. V duchu si říkal, že není žádný šňůrkař. Jen si říkám, že to tvoje střídání občerstvení vydá na benzín až domů. Nechutné, říkáte si. Říkal jsem si, co si asi mývalové myslí o zvucích, které...	12 %
Slovesa vyjadřující recepci	6	Věc B má pro osobu Y význam Z. Myslím, že Beethoven mu nic neříká.	0,66 %

Tab. 3

Největší frekvenci (téměř 60 %) má význam „Osoba X sděluje pomocí slov osobě Y informaci Z o záležitosti A.“ (význam č. 1), který zastupuje významy vyjadřující produkci komunikátu. Použití slovesa říkat (si) ve významech nevyjadřujících produkci komunikátu představuje méně než 15 % z celkového počtu analyzovaných konkordancí.

Z celkem šesti významů, které jsme pro sloveso říkat (si) v analyzovaných konkordancích stanovili, otevírá toto sloveso ve čtyřech významech tři syntaktické pozice, v jednom dvě a v jednom čtyři syntaktické pozice. Nejfrekventovanější jsou však (vzhledem k frekvenci příslušného významu) struktury se čtyřmi možnými doplněními. Statisticky bylo možné zpracovat pouze čtyři významy (významy č. 1, 2, 3 a 5).

Ve významu č. 1 sloveso říkat (si) otevírá čtyři syntaktické pozice. Levovalenční pozice byla přibližně v polovině analyzovaných konstrukcí neobsazena, zatímco ve druhé polovině případů byla obsazena substantivem v nominativu, popřípadě zájmenem osobním v nominativu. První z těchto tří nejfrekventovanějších případů odpovídá situaci, kdy identita adresanta vyplývá z kontextu, druhá a třetí situaci, kdy z několika osob je třeba určit, která pronesla konkrétní sdělení. Její identifikace potom bývá součástí rématu.

Pravé valenci dominuje pozice odpovídající participantu s rolí projevu (pozice Z). Ta byla přibližně v třech čtvrtinách případů vyjádřena situačně, většinou vedlejší větou obsahovou. V jedné čtvrtině případů byla tato pozice obsazena zájmenem osobním v akuzativu. Obě zbylé pozice zůstávaly většinou neobsazeny, pozice odpovídající osobě adresáta (Y) většinou proto, že jeho identita vyplývala z kontextu. Vyjádřené pozice odpovídající kontextovému zapojení předávané informace (pozice A) zůstaly celkově okrajovou skupinou - téma většinou vyplývalo z obsahu informace samotné.

Ve významech č. 2 a č. 3 sloveso otevírá tři syntaktické pozice. Levovalenční pozice byla v naprosté většině těchto případů neobsazena. Kromě kontextové elíze podmětu na tom mají podíl také neosobní konstrukce.

Pravé valenci dominuje pozice představující projev, konkrétněji pronášený výraz či výpověď (pozice Z). Ta je u obou typů povětšinou rematická, a tudíž obsazená. V případě významu č. 2 byla zbývající pozice, odpovídající věci pronášeným výrazem označované (pozice A), nejčastěji tematická a kontextově zapojená. Obsazována byla typicky zájmenem osobním v dativu. Ve významu č. 3 zůstala tato pozice nejčastěji lexikálně neobsazena.

Významy č. 1, 2, 3 a 4 vyjadřují produkci komunikátu, a kromě pozice odpovídající participantu v roli projevu (pozice Z) tedy otevírají ještě pozice X a Y, které korespondují s rolemi prostého adresanta a pasivního adresáta.

Ve významu č. 5 otevírá sloveso říkat (*si*) dvě syntaktické pozice. Levovalenční pozice zůstávala nejčastěji neobsazena, zatímco pravá valence byla zpravidla vyjádřena situačně, vedlejší větou obsahovou. Jelikož se jedná o význam představující intrapersonální komunikaci, představuje pozice XY participant, který má rysy jak adresanta, tak adresáta.

Význam č. 6 je natolik řídký, že podrobný rozbor jeho syntaktických vlastností by neměl velkou výpovědní hodnotu. Zmíníme se však alespoň o jeho základních vlastnostech sémantických. Tento význam představuje recepci komunikátu. Role adresanta není obsazena, vznik komunikátu se předpokládá v době před započítím komunikačního aktu a aktuálně je mu přisouzena role (sekundárního) komunikačního kódu (valenční pozice B), na jehož základě adresát (valenční pozice Y) rekonstruuje sdělovaný obsah projevu (valenční pozice Z).

Nejčastější jazykové formy obsazující pozice otevírané slovesem říkat (*si*) v jednotlivých významech a v případě

významů č. 1, 2, 4 a 5 také procentuální zastoupení těchto forem uvádíme pro přehlednost v podobě tabulek:

říkat (si)1

Osoba X sděluje osobě Y informaci Z o záležitosti A.

Realizace X	% výskytů	Realizace Y	% výskytů	Realizace Z	% výskytů
nevyjádřeno	55,55 %	nevyjádřeno	69,66 %	že SENT	47,12 %
SUBST nom	31,11 %	PRON dat	20,91 %	PRON ak	26,43 %
PRON nom	10,00 %	SUBST dat	7,86 %	SENT	22,98 %
NUM nom	2,22 %	SUBST vok	2,24 %	co SENT	1,14 %
SUBST vok	1,11 %			aby SENT	1,14 %
				SUBST ak	1,14 %
				nevyjádřeno	1,14 %

Realizace A	% výskytů				
nevyjádřeno	88,63 %				
o PRON lok	5,68 %				
o SUBST lok	4,54 %				
na PRON ak	1,13 %				

říkat (si)2

Osoba X označuje věc Y výrazem Z.

Realizace X	% výskytů	Realizace Y	% výskytů	Realizace Z	% výskytů
nevyjádřeno	69,56 %	PRON dat	86,95 %	SUBST nom	82,60 %
SUBST nom	17,39 %	SUBST dat	13,05 %	ADV modi	13,05 %
PRON nom	8,64 %			SUBST vok	4,34 %
ADV loci	4,32 %				

říkat (si)3

Osoba X používá při komunikaci s osobou Y výraz Z.

Realizace X	% výskytů	Realizace Y	% výskytů	Realizace Z	% výskytů
nevyjádřeno	100 %	nevyjádřeno	75,00 %	citované slovo	62,50 %
		PRON dat	12,50 %	nevyjádřeno	25,00 %
		SUBST vok	12,50 %	SENT	12,50 %

říkat (si)4

Osoba X žádá osobu Y o věc o Z.

Realizace X		Realizace Y		Realizace Z	
nevyjádřeno		nevyjádřeno		o SUBST ak	
				o PRON ak	

říkat (si)5

Osoba X si aktuálně uvědomuje fakt Y.

Realizace XY	% výskytů	Realizace Z	% výskytů
nevyjádřeno	83,33 %	SENT	28,88 %
SUBST nom	11,11 %	že SENT	33,33 %
PRON nom	5,55 %	co SENT	11,11 %
		proč SENT	5,55 %
		S nom	5,55 %
		nevyjádřeno	5,55 %

říkat (si)6

Věc B má pro osobu Y význam Z.

	Realizace Y		Realizace Z	
	PRON dat		PRON ak	
	Realizace B			
	SUBST nom			

4.5.3

Sloveso říkávat (si)

Pro sloveso říkávat (si) se nám na základě analyzovaných konkordancí podařilo stanovit celkem tři různé významy, a to dva významy se sémantickým rysem produkce komunikátu a jeden význam vyjadřující intrapersonální komunikaci.

Význam „Osoba X sděluje opakovaně osobě Y informaci Z o záležitosti A.“ (význam č. 1) jsme se rozhodli rozdělit na dva

typy (typ 1a a typ 1b). Toto rozdělení je odůvodněno dvojím typem obsazování jedné ze syntaktických pozic slovesa (pozice X). Z hlediska sémantiky oba podtypy splývají. Vymezení významů a příklady z korpusu uvádíme pro přehlednost v podobě tabulky (Tab. 4).

Tabulka významů - sloveso říkávat (si)

Sémantická skupina	Význam	Vymezení/příklady	% ve výběru z korpusu
Slovesa vyjadřující produkci			
	1a	Osoba X opakovaně slovy sděluje osobě Y informaci Z o tématu A. <i>Na to zapomeň, říkával vojin Matyák na vojně první dva měsíce každému. „Heaven,” říkával Tom, „jestli někdy vydělám spoustu peněz, postavím dům. „Ale to už byla samá chudina, neřku-li proletáři,” říkával zarmouceně. Říkává se, že člověk se tulákem narodí... Vybavilo se mu haiku, které mu, když byl malý říkávala její matka jako ukolébavku. Řekl několik neformálních vět, jež se při takové příležitosti říkávají.</i>	59,33 %
	1b	„Jak“ osoba X opakovaně slovy sděluje osobě Y informaci Z o tématu A. <i>Spravedlnost boží a cesty Páně jsou nevyzpytatelné, jak říkával velebný pán Mazel u Suché švestky... Jak říkával fotr: referát! A dodal by, jak se občas říkávalo v tajné službě: „George má pod čepicí... Kurc a gůt, jak říkával pan Kleinenherr, je to tu dokonalý.</i>	19,33 %
	2	Osoba X opakovaně označuje věc Y výrazem Z. <i>Měla plná ústa, jakým se říkává smyslná. Termin se používá v řadě jazyků, česky někdy říkáváme krystalová funkce. Nebožtík Jarda Tafel mi občas říkával Petr Sedmilhář, když měl dobrou náladu. „Harryho cornwallský bordel,” říkávala tomu místu.</i>	13,33 %

Tabulka významů - sloveso říkávat (si)
(pokračování)

Slovesa vyjadřující myšlenkové procesy			
	3	Osoba XY si opakovaně uvědomuje fakt Y. Říkávala jsem si, holka, to je zkouška. „A nadto mi hodlá věnovat svůj trakař,“ říkával si, „a to je projev ryzí šlechetnosti.“	2,66 %

Tab. 4

Ze tří významů, v nichž se sloveso říkávat (si) v analyzovaných konkordancích vyskytlo, otevírá toto sloveso ve dvou významech tři syntaktické pozice a v jednom čtyři syntaktické pozice. Nejfrekventovanější jsou však (vzhledem k frekvenci příslušného významu) struktury se čtyřmi možnými doplněními. Jeden z významů (význam č. 3) nebylo možné statisticky zpracovat.

Význam č. 1 členíme vzhledem k obsazení syntaktických pozic na dva samostatné podtypy, oba jsou však sémanticky shodné a vytvářejí čtyřvalenční struktury. V případech patřících k typu la zůstávala levovalenční pozice téměř v polovině případů neobsazena, zatímco ve druhé polovině případů byla obsazena substantivem v nominativu. V případech patřících k typu lb byla levovalenční pozice obsazena substantivem v nominativu přibližně v osmdesáti procentech případů.

Pravé valenci dominuje u typu la pozice představující sdělovanou informaci (pozice Z). Ta byla nejčastěji vyjádřena situačně, a to přímou řečí. Obě zbylé pozice zůstávaly většinou neobsazeny. U typu lb, který vytvářejí kontextově nezapojené výpovědi, zůstávaly všechny pravovalenční pozice povětšinou neobsazeny.

Ve významu č. 2 vytváří sloveso říkávat (si) trojvalenční struktury. Levovalenční pozice u struktur s tímto významem zůstává většinou neobsazená, méně často je obsazována substantivem v nominativu, zatímco obě pravé valence jsou

většinou obsazeny. Pozice odpovídající označované věci (A) je obsazována zpravidla zájmenem osobním v dativu, pozice odpovídající označujícímu výrazu (Z) potom nejčastěji substantivem v nominativu. Nejčastější jazykové formy obsazující pozice otevírané slovesem říkávat (si) v jednotlivých významech a v případě významů č. 1a, 1b a 3 také procentuální zastoupení těchto forem uvádíme pro přehlednost v podobě tabulek:

říkávat (si)1a

Osoba X sděluje opakovaně osobě Y informaci Z o záležitosti A.

Realizace X	% výskytů	Realizace Y	% výskytů	Realizace Z	% výskytů
nevyjádřeno	48,88 %	nevyjádřeno	68,13 %	SENT	59,09 %
SUBST nom	46,66 %	PRON dat	13,18 %	že SENT	23,86 %
PRON nom	2,22 %	SUBST dat	9,89 %	PRON ak	10,22 %
ADV loci	2,22 %	SUBST vok	5,49 %	S ak	4,54 %
		ADV loci	2,19 %	NUM ak	1,13 %
		před SUBST inst	1,09 %	jak SENI	1,13 %
				aby SENT	1,13 %

Realizace A	% výskytů				
nevyjádřeno	96,59 %				
ADV temp	1,13 %				
o PRON lok	1,13 %				
o SUBST lok	1,13 %				

říkávat (si)1b

„Jak“ osoba X sděluje opakovaně osobě Y informaci Z o záležitosti A.

Realizace X	% výskytů	Realizace Y	% výskytů	Realizace Z	% výskytů
SUBST nom	79,31 %	nevyjádřeno	93,10 %	nevyjádřeno	93,10 %
ADV loci	10,34 %	PRON dat	6,89 %	PRON ak	6,89 %
nevyjádřeno	10,34 %				

Realizace A	% výskytů				
nevyjádřeno	100 %				

říkávat (si)2

Osoba X opakovaně označuje věc Y výrazem Z.

Realizace X	% výskytů	Realizace Y	% výskytů	Realizace Z	% výskytů
nevyjádřeno	60,00 %	PRON dat	70,00 %	SUBST nom	70,00 %
SUBST nom	30,00 %	SUBST dat	25,00 %	ADV modi	10,00 %
ADV loci	5,00 %	nevyjádřeno	5,00 %	SUBST vok	10,00 %
ADV modi	5,00 %			SENT	5,00 %
				ADJ	5,00 %

říkávat (si)3

Osoba XY si opakovaně uvědomuje fakt Z.

Realizace XY	Realizace Z
nevyjádřeno	SENT
	že SENT

4.5.4

Porovnání

Při porovnávání sémantických kvalit sloves říci (si), říkat (si) a říkávat (si) jsme dospěli k následujícím zjištěním:

- Všetchna tři slovesa mají své významy shodně rozděleny do dvou skupin odlišených sémantickým rysem komunikační produkce. Významy tento sémantický rys obsahující představují u každého ze sloves v souhrnu vždy nejméně 85 % výskytů.
- Všetchna tři slovesa mají vždy jeden význam se sémantickým rysem produkce komunikátu s frekvencí větší než 50 % (u všech sloves význam č. 1). Tento význam je u všech tří sloves stejný a liší se pouze v hodnotě kategorie vidu. Mezi slovesy říci (si) a říkat (si) je rozdíl v ukončenosti (respektive neukončenosti) děje, mezi slovesem říkávat (si) a zbylými dvěma slovesy

v opakovanosti/násobenosti (respektive jedinečnosti) děje.

- c) Slovesa *řici (si)* a *říkat (si)* jsou schopna v rámci významů se sémantickým rysem produkce komunikátu odlišit dva typy, lišící se důrazem na dvě složky projevu - význam a formu. Zatímco nejfrekventovanější význam (u obou sloves význam č. 1) staví do popředí sémantickou složku projevu (pojímá komunikaci jako přenos významu), druhý, méně frekventovaný význam (u obou sloves význam č. 3) staví do popředí formální složku projevu (pojímá komunikaci jako přenos vehikula).
- d) V případě slovesa *říkávat (si)* jsme se rozhodli významy podle akcentu na jednotlivé aspekty projevu nečlenit. Vlivem opakovanosti děje, tedy popisovaného faktu, že určitá konkrétní osoba vyjadřuje (nebo vyjadřovala) určitý konkrétní význam opakovaně určitou konkrétní formou, tu oba významové typy splývají.

Při porovnání syntaktických struktur, které v analyzovaných konkordancích vytvářela slovesa *řici (si)*, *říkat (si)* a *říkávat (si)*, jsme došli k následujícím zjištěním:

- a) Všechna tři slovesa vytvářejí obdobné syntaktické struktury v odpovídajících významech. Tyto struktury se však někdy významně liší v obvyklé realizaci jednotlivých syntaktických pozic.
- b) Ve významech obsahujících sémantický rys produkce komunikátu jsou pravovalenční pozice syntaktických struktur odpovídající projevu (pozice Z) obvykle obsazovány situačně, zatímco odpovídající pozice struktur vytvářených slovesy ve významech tento sémantický rys neobsahujících jsou vyjadřovány většinou substančně. U sloves *řici (si)* a *říkat (si)* existují ovšem významy, které akcentují vehikulum v komunikaci použité. V takovém případě je odlišení substančního a situačního vyjádření problematické.

- c) Významy akcentující sdělovaný obsah mají, jak už bylo řečeno, pravovalenční pozici odpovídající tomuto obsahu (pozice Z) obsazenu převážně situačně. Rozdíl mezi analyzovanými slovesy je přitom především v poměru obsazení této pozice přímou řečí (převažuje u sloves *řici (si)* a *říkávat (si)* a vedlejšími větami obsahovými (převažují u slovesa *říkat (si)*).
- d) Obsazení pozic v syntaktických strukturách slovesa *říkávat (si)* použitého v parentetických konstrukcích se velmi liší od jiných případů užití tohoto slovesa ve stejném významu. Tak tomu je shodně i u obou ostatních sloves. Sloveso *říkávat (si)* vykazuje ovšem takovou četnost použití ve vsuvkách, že si to vynutilo vydělení samostatného typu.

Z výše uvedených srovnání vyplývá, že obrazy komunikačního aktu, které nám pomáhají vytvářet slovesa *řici (si)*, *říkat (si)* a *říkávat (si)*, mají mnohé společné rysy. Patří mezi ně především:

- a) Komunikační akt je sice představován optikou adresanta, avšak ten může zároveň zůstat viditelným účastníkem zobrazované situace. Lexikálně je tato role nejčastěji nevyjádřena, avšak podíl její vyjádřenosti substantivy v nominativu je obvykle také vysoká.
- b) Role adresáta není akcentována. Syntaktická pozice Y, která adresáta zastupuje, zůstává obvykle neobsazena.
- c) Role projevu je v konstrukcích se slovesy *řici (si)*, *říkat (si)* a *říkávat (si)* většinou jádrem výpovědi. Typické je pro ni situační vyjádření. Neobsazení pozice Z, která roli projevu odpovídá, představuje případ eliptického vyjádření nebo užití sloves *řici (si)*, *říkat (si)* a *říkávat (si)* ve vsuvkách.
- d) Role kontextu (tématu) není akcentována. Syntaktická pozice A, která kontext zastupuje, zůstává obvykle neobsazena.

e) Slovesa *řici (si)*, *říkat (si)* a *říkávat (si)* tedy zakládají obraz jazykového jednání, ve kterém sledujeme adresanta, který vytváří projev. Všímáme si obsahové i formální stránky projevu. Kontext, na který projev navazuje, a adresát, kterému je určen, stojí obvykle mimo naše zorné pole.

Zároveň však můžeme konstatovat, že obrazy komunikačního aktu, které nám pomáhají vytvářet slovesa *řici (si)*, *říkat (si)* a *říkávat (si)*, se v některých dílčích rysech rozcházejí. Mezi hlavní rozdíly patří především:

a) Slovesa *řici (si)*, *říkat (si)* a *říkávat (si)* se liší ve způsobu, ve kterém si všimají formy projevu. Sloveso *řici (si)* vyděluje dva významy, které se na formu projevu zaměřují. Tyto významy představují více než 20 % jeho užití. Ve významu č. 1 je však vyjádření pozice Z přímou řečí nejnižší ze všech tří sloves. Sloveso *řici* vyděluje také dva významy akcentující formu projevu, ty však představují přibližně jen 6 % jeho užití. Ve významu č. 1 je však vyjádření pozice Z přímou řečí nejvyšší ze všech tří sloves. Sloveso *říkávat (si)* má u významu č. 1 procento vyjádření pozice Z přímou řečí také vysoké, avšak vyděluje pouze jeden význam akcentující formu projevu (tento význam představuje přibližně 13 % všech užití slovesa *říkávat (si)*)).

b) Pozice adresanta je důležitá především pro slovesa *řici (si)* a *říkávat (si)*. Pro sloveso *řici (si)* je adresant klíčový, a to z hlediska autorství projevu - znalost jeho totožnosti je důležitá pro správnou interpretaci. Pro sloveso *říkávat (si)* je adresant důležitý především proto, že je kromě projevu obvykle jediným dalším činitelem, který spojuje různé komunikační akty, ve kterých byl projev opakovaně pronesen.

- c) Opakovanost slovesného děje ve významu slovesa *říkávat* (si) způsobuje, že jazykové jednání sledujeme s větším časovým odstupem. Menší citlivost k detailům způsobuje, že některé významy sloves *řici* (si) a *říkat* (si) u slovesa *říkávat* (si) splývají. Počet významů, které toto sloveso vyjadřuje, je nejmenší z celé trojice.
- d) Sloveso *řici* (si) tedy zakládá obraz jazykového jednání, v němž sledujeme adresanta, který vytváří projev, na němž si uvědomuje jak jeho obsahovou, tak jeho formální stránku. Důležitý je však také samotný adresant, a to z hlediska autorství projevu - znalost jeho totožnosti je důležitá pro správnou interpretaci. Kontext, na který projev navazuje, a adresát, kterému je určen, stojí obvykle mimo naše zorné pole. Naproti tomu výpovědi se slovesem *říkat* (si) mají tendenci vytvářet obraz, v němž obsahová stránka projevu jasně převažuje nad stránkou formální. Dalo by se dokonce říci, že celému obrazu dominuje. Kontext, na který projev navazuje, a adresát, kterému je určen, totiž stojí obvykle mimo naše zorné pole a také osoba adresanta nemá v celku obrazu tak důležité místo. Konečně výpovědi se slovesem *říkávat* (si) mají tendenci vytvářet obraz, ve kterém sledujeme adresanta, který opakovaně vytvářel projev, jehož obsahová a formální stránka s odstupem času splývají. Osoba adresanta je klíčovou spojnicí jednotlivých opakování projevu, neboť kontext, na který projev navazoval, a adresát, kterému byl určen, se v průběhu času obvykle proměňovali.

4.6

Slovesa *mluvit* a *hovořit*

Druhou skupinou sloves, jejichž sémantické a syntaktické vlastnosti jsme se rozhodli analyzovat, jsou slovesa *mluvit* a

hovořit, která jsou nejčastěji uváděnými překladovými ekvivalenty anglických lexémů *speak* a *talk*. SSČ přiřazuje těmto slovesům velmi podobné sémantické kvality, u slovesa *mluvit* však popisuje větší množství významových aktualizací. V ČNK je sloveso *mluvit* přibližně dvakrát četnější než sloveso *hovořit*. Bude nás především zajímat:

- c) jaké obrazy procesu komunikace tato slovesa vytvářejí,
- d) do jaké míry se tyto obrazy překrývají.

4.6.1

Sloveso *mluvit*

Pro sloveso *mluvit* můžeme na základě analyzovaných konkordancí vymezit celkem jedenáct různých významů, a to devět významů se sémantickým rysem produkce komunikátu a dva významy se sémantickými rysy produkce komunikátu i jeho recepce. Vymezení významů a příklady z korpusu uvádíme pro přehlednost v podobě tabulky (Tab. 5).

Největší frekvenci (asi 40 %) má význam „Osoba X, která je v kontaktu s osobou Y, používá svůj hlas, aby vytvořila jazykový komunikát o tématu Z.“ (význam č. 1), který zastupuje významy se sémantickým rysem produkce komunikátu. Druhou největší frekvenci má význam „Osoba X je v procesu vzájemné ústní jazykové komunikace s osobou Y o věci Z.“ (význam č. 10), který zastupuje významy vyjadřující komunikační interakci. Významy vyjadřující jazykovou produkci mají v souhrnu frekvenci přibližně dvakrát vyšší než významy vyjadřující jazykovou interakci.

Z celkem jedenácti různých významů, které jsme na základě analyzovaných konkordancí pro sloveso *mluvit* stanovili, otevírá toto sloveso v šesti významech tři syntaktické pozice a ve čtyřech dvě syntaktické pozice. Pouze jeden z významů vytváří čtyřvalenční struktury. Také z hlediska frekvence jsou struktury se třemi možnými doplněními centrální.

Tabulka významů - sloveso mluvit

Sémantická skupina	Význam	Vymezení/příklady	% ve výběru z korpusu
slovesa vyjadřující produkci			
	1	Osoba X, která je v kontaktu s osobou Y, používá svůj hlas, aby vytvořila jazykový komunikát o tématu A. <i>Často o tom mluvil. A mluvil tedy o Indiánech, potom o Eskymácích. Nejraději bych o něm vůbec nemluvil. Hned od chvíle, kdy jsem začal mluvit, jsem věděl, že sestra je ve svém vrtošivém a násilném nucení a omezování mé osoby ke mně nespravedlivá. To je ta bída první, o níž jsem mluvil: bída nemožnosti přijít se svou prací k lidem.</i>	40,33 %
	2	Osoba X vytváří mluvený komunikát (s kvalitami B). <i>Již sotva mohl mluvit, ale i když ženu prosil jen tiše do dlaní svých rukou s propletenými prsty, znělo to velice naléhavě. Mluvíš jako idiotka, jako Angličanka, Ditičko má! Ncpala si do úst druhou ruku, ale tím pádem nedokázala mluvit, jen vzlykat... Když budete mluvit pomalu a zřetelně, myslím, že vám budu rozumět. Mluvili jsem francousky, pane. Já, Solibo, mluvím. Vidiš ten rozdíl?</i>	14,00 %
	3	Osoba X používá svůj hlas, aby vytvořila jazykový komunikát Z. <i>Pro případ, že mluvila pravdu a byla tvojí přítelko, tak aby sis ji s nějakajma jinejma nespřel, je to nějaká Honzlová Jana.</i>	4,33 %
	4	Osoba X komunikuje s osobou Y pomocí osoby C. <i>Tak kdo jste a za koho tady mluvíte?</i>	1,33 %
	5	Osoba X přesvědčuje slovy osobu Y o věci Z. <i>Denodenně do něj mluvím: „Vzpamatujte se, bratránku!“</i>	1,33 %
	6	Osoba C propůjčuje svůj hlas osobě Y. <i>„Kapra Alberta budu mluvit sám,“ řekl režisér Polák...</i>	0,33 %

**Tabulka významů - sloveso mluvit
(pokračování)**

	7	Osoba X udílí rady osobě Y ohledně věci A. <i>Celý tento balík - jasný - přenecháme se vším všudy Cal-Ouse Production, zatímco mi budeme mít právo mluvit do uměleckých a právních záležitostí...</i>	0,33 %
	8	Osoba X používá v komunikaci s osobou Y pro věc A výraz B. <i>Lze mluvit o dvou antagonistických zónách: bytostné a mocenské...</i>	0,33 %
	9	Osoba X přivádí hovor k tématu A. <i>Ale prosím vás, že byste o tom mluvil.</i>	0,33 %
Slovesa vyjadřující interakci			
	10	Osoba X je v procesu vzájemné ústní jazykové komunikace s osobou Y o věci A. <i>Seděla jsem v pokoji s mamkou a mluvila s Pierrovou ošetrovatelkou, paní Lochetovou, příjemnou šedovlasou a modrookou ženou kolem šedesátky. Mluvílo se tu o takových osobních věcech. Když už mluvíme o pleši, i ženám někdy začnou ubývat vlasy až do úplného zplešatění. Ani jsme moc nemluvili. Zeptejte se Berengara, on to ví, mluvil se mnou o tom. S kým jste ten večer mluvil?</i>	27,33 %
	11	Osoba X je ochotna vzájemně komunikovat s osobou Y o věci A. <i>Nemluvil jsem s ní víc, než jsem musel.</i>	3,33 %

Tab. 5

Statisticky bylo možné zpracovat pouze tři z nalezených významů (významy č. 1, 2 a 10), z nichž pouze v případě významu č. 2 sloveso *mluvit* otevírá dvě syntaktické pozice.

Ve významu „Osoba X, která je v kontaktu s osobou Y, používá svůj hlas, aby vytvořila jazykový komunikát o tématu Z.“ (význam č. 1) byla levovalenční pozice přibližně ve třech čtvrtinách případů neobsazena, zatímco pouze v patnácti procentech případů byla obsazena substantivem v nominativu a v ještě o něco menším počtu případů zájmenem osobním v nominativu. Tato pozice představuje prostého adresáta.

Také v pravé valenci je nevyjádřenost syntaktických pozic slovesa *mluvit* ve významu č. 1 vysoká. U pozice odpovídající roli pasivního adresáta (pozice Y) dosahuje osmdesáti procent, u pozice představující téma hovoru (pozice Z) téměř třicet pět procent. Další v pořadí u této pozice je zájmeno osobní v lokále. Celkově jsou tedy konstrukce se slovesem *mluvit* v tomto významu poměrně vágní, v centru zájmu stojí jazykové jednání samo.

Ve významu „Osoba X je v procesu vzájemné ústní jazykové komunikace s osobou Y o věci A.“ (význam č. 10) je situace v oblasti levé valence obdobná jako u významu č. 1. V případě pravé valence však dochází ke změně: při realizaci pozice komunikačního partnera (pozice Y) zdatelně přibývá vyjádřených pozic, a to téměř v polovině případů zájmenem osobním v instrumentále s předložkou *s*, a v téměř dvaceti procentech případů dokonce substantivem v tomtéž tvaru. Odlišná je také sémantická podstata rolí adresanta a adresáta - dochází u nich ke střídání rolí, tedy k interakci.

Pozice odpovídající kontextovému zakotvení projevu (pozice Z) zůstala sice ve více než polovině případů neobsazena, ale přibližně ve čtvrtině analyzovaných výpovědí došlo k její realizaci substantivem v akuzativu. Nivelizace rolí adresanta a adresáta s sebou tedy přinesla větší důraz na téma hovoru.

Také ve významu „Osoba X vytváří mluvený komunikát (s kvalitami B).“ (význam č. 2) byla levovalenční pozice ve většině případů lexikálně neobsazená. Sémanticky se však opět jedná o pozici představující prostého adresáta - interakce není implikována.

Pravovalenční pozice zůstala v tomto významu slovesa *mluvit* bez konkrétní realizace především tehdy, vyjadřovalo-li sloveso obecnou schopnost mluvit - obecná charakteristika komunikačního kódu, kterým je přirozený jazyk, je již součástí sémantiky slovesa. V ostatních případech byla pravá valence nejčastěji vyjádřena adverbium *modi*, popřípadě srovnáním.

Nejčastějším významem pravé valence byla specifikace komunikačního kódu z hlediska užitého jazyka (*mluvit francouzsky*).

Významy č. 3, 4, 5, 6, 7, 8 a 10 jsou natolik řídké, že podrobný rozbor jejich syntaktických vlastností by neměl velkou výpovědní hodnotu. Zmíníme se však alespoň o jejich základních vlastnostech sémantických. Významy č. 3 a 5 jsou jedinými významy slovesa *mluvit*, které otevírají pozici pro vyjádření projevu (pozice Z), která se může realizovat formou přímé řeči nebo (v případě významu č. 3) substantivem v bezpředložkovém akuzativu, které projev kvalitativně charakterizuje.

Významy č. 4 a 6 jsou jedinými významy slovesa *mluvit*, které otevírají pozici pro vyjádření kontaktu komunikantů (pozice C). V případě významu č. 4 se jedná o kontakt v užším slova smyslu (osoba C zajišťuje kontakt mezi osobami X a Y), v případě významu č. 6 se jedná o specifikaci komunikačního kanálu (hlas osoby C je médiem, který osoba X využívá pro své vyjadřování).

Význam č. 7 je variantou významu č. 1. Navíc obsahuje (jako jediný z významů slovesa *mluvit*) specifikaci komunikační funkce. Výpovědi se slovesem *mluvit* v tomto významu se vztahují k persvazivní komunikaci. Také význam č. 9 je variantou významu č. 1. Významová obměna spočívá v tom, že participant v roli adresáta zcela zmizí ze scény.

Význam č. 8 je variantou významu č. 2. Také zde je možnost specifikovat jazykový kód. Zatímco však význam č. 2 se pohybuje v obecné rovině, význam č. 8 se dostává až na úroveň elementárního pojmenování, jednoduchého jazykové znaku. Vysoká rozlišovací schopnost s sebou přináší zvýšení počtu participantů, které se objevují na scéně.

Význam č. 11 je obměnou významu č. 10 - také se vztahuje ke komunikační interakci. Zatímco však význam č. 10 tuto

interakci popisuje, význam č. 11 vyjadřuje pouze připravenost (ochotu) adresanta do ní vstoupit.

Nejčastější jazykové formy obsazující pozice otevírané slovesem *mluvit* v jednotlivých významech a v případě významů č. 1, 2 a 10 také procentuální zastoupení těchto forem uvádíme pro přehlednost v podobě tabulek:

mluvit1

Osoba X, která je v kontaktu s osobou Y, používá svůj hlas, aby vytvořila jazykovým komunikát o tématu A.

Realizace X	% výskytů	Realizace Y	% výskytů
nevyjádřeno	77,04 %	nevyjádřeno	80,32 %
SUBST nom	16,39 %	k PRON dat	6,55 %
PRON nom	13,11 %	s PRON inst	6,55 %
		ADV loci	4,91 %
		před PRON inst	1,63 %
		pro PRON ak	1,63 %
		SUBST vok	1,63 %

Realizace A	% výskytů
nevyjádřeno	36,05 %
o PRON lok	31,14 %
o SUBST lok	16,39 %
o tom, proč SENT	1,63 %
o tom, kam SENT	1,63 %
o tom, že SENT	1,63 %
o těch, s nimiž SENT	1,63 %
proti SUBST dat	1,63 %

mluvit2

Osoba X vytváří mluvený komunikát (s kvalitami B).

Realizace X	% výskytů
nevyjádřeno	57,14 %
SUBST nom	14,28 %
PRON nom	14,28 %
SUBST vok	4,76 %
NUM nom	4,76 %

	Realizace B	%	
		výskytů	
	nevyjádřeno	38,09 %	
	ADV modi	33,33 %	
	jako SUBST nom	9,52 %	
	s SUBST inst	4,76 %	
	SUBST inst	4,76 %	

mluvit3

Osoba X používá svůj hlas, aby vytvořila jazykový komunikát Z.

Realizace X			Realizace Z	
nevyjádřeno			SUBST ak	
SUBST nom			SENT	

mluvit4

Osoba X komunikuje s osobou Y pomocí osoby C.

Realizace X		Realizace Y		
za PRON gen		nevyjádřeno		

		Realizace C	
		nevyjádřeno	
		SUBST nom	

mluvit5

Osoba X přesvědčuje slovy osobu Y o věci Z.

Realizace X		Realizace Y		Realizace Z	
nevyjádřeno		do PRON gen		SENT	

mluvit6

Osoba C propůjčuje svůj hlas osobě X.

Realizace X			
SUBST ak			

		Realizace C	
		nevyjádřeno	

mluvit7

Osoba X udílí rady osobě Y ohledně věci A.

Realizace X		Realizace Y	
PRON nom		nevyjádřeno	

Realizace A			
do SUBST gen			

mluvit8

Osoba X používá v komunikaci s osobou Y pro věc A výraz B.

Realizace X		Realizace Y	
nevyjádřeno		nevyjádřeno	

Realizace A		Realizace B	
nevyjádřeno		o SUBST lok	

mluvit9

Osoba X přivádí hovor k tématu A.

Realizace X			
nevyjádřeno			

Realizace X			
o PRON lok			

mluvit10

Osoba X je v procesu vzájemné ústní jazykové komunikace s osobou Y o věci A.

Realizace X	% výskytů	Realizace Y	% výskytů
nevyjádřeno	78,04 %	s PRON inst	48,78 %
ADV loci	9,75 %	nevyjádřeno	21,95 %
SUBST nom	9,75 %	s SUBST inst	19,51 %
		ADV loci	9,75 %
		SUBST vok	4,87 %

Realizace A	% výskytů
nevyjádřeno	51,52 %
o SUBST lok	24,39 %
o PRON lok	14,63 %
vše, o čem SENT	2,43 %
to, o čem SENT	2,43 %

mluvit11

Osoba X je ochotna vzájemně komunikovat s osobou Y o věci A.

Realizace X	Realizace Y
nevyjádřeno	nevyjádřeno
SUBST nom	s PRON inst
PRON nom	spolu

Realizace A
nevyjádřeno
o PRON lok

4.6.2

Sloveso *hovořit*

Sloveso *hovořit* se v analyzovaných konkordancích vyskytlo celkem v šesti různých významech, a to ve čtyřech významech se sémantickým rysem produkce komunikátu, jednom významu vyjadřujícím komunikační interakci a jednom významu, který obsahuje sémantický rys recepce komunikátu. Vymezení významů a

příklady z korpusu uvádíme pro přehlednost v podobě tabulky (Tab. 6).

Tabulka významů - sloveso „hovořit“

Semantická skupina	Význam	Vymezení/příklady	% ve výběru z korpusu
Slovesa vyjadřující produkci			
	1	<p>Osoba X, která je v kontaktu s osobou Y, používá svůj hlas, aby vytvořila jazykový komunikát o tématu A.</p> <p><i>Rozdíl mezi oběma typy spočívá v tom, že davový člověk jen pasivně naslouchá, odvykl si hovořit a vyjadřovat názory. Konečně v jednom z článků hovoří o základním třídícím rozvrstvení, o tom, že ve společnosti jsou dvě skupiny lidí... Povšimněme si nyní, prosím, jak Ludvík Maria o Ježíšovi hovoří. O vřazování pudových sil do složitějších systémů se snadno hovoří, v praxi to ale naráží na mnohé problémy. Balkon, z něhož Chomejní hovořil, byl po jeho smrti urychleně zasklen Chci hovořit především o těch, kteří do KSČ vstoupili po srpnu 1968.</i></p>	44,66 %
	2	<p>Osoba X používá při vytváření mluvených komunikátů pro věc A výraz B.</p> <p><i>„Pak tu ale hovoříme o euthanázii.“ „Ne, hovoříme o realitě.“ ... a ve světle jejích hodnot o sobě hovořil jen jako o pouhém „zručném diletantu“. Místo něj hovořil o tzv. exaktním a empiricko-realistickém směru vědeckého poznání. Hovoříme zde o tzv. volných asociacích, neboť typ slovní odpovědi není dostatečně specifikován. O jakém přepychu hovoříš, Rusavi?</i></p>	13,33 %
	3	<p>Osoba X používá pro vytváření komunikátů jazykový kód s kvalitami B.</p> <p><i>Jejich největším spojencem se stala právě Faéze Hášemi, která dovedla hovořit jazykem radikálních molláhů. Skončila jsem u vrátnice, přítomný kustod hovořil jen francouzsky (nevylučuji, že i vlámsky). Hrdinové světoznámých dramát hovořili jazykem vesnických lidí a kleli jako panští pacholci.</i></p>	4 %

Tabulka významů - sloveso „hovořit“
(pokračování)

	4	Osoba X vyvolává dialog o platnosti věci A. <i>Živé bytosti mají vlastní hodnotu a právo žít a prospívat. Jak lze o těchto postojích vůbec hovořit?</i>	0,33 %
Slovesa vyjadřující interakci			
	5	Osoba X je v procesu vzájemné ústní jazykové komunikace s osobou Y o věci A. <i>Ještě chvílku spolu hovořili, pak zamkli dveře a šli spát. ...kdybych se oženil, chodil bych jí naproti a hovořili bychom spolu o poezii, snad by mne uživila... U sousedního stolu vzrušeně hovořily mladé, krásné ženy a vyslovovaly mé jméno. S ředitelem ENTRE, Ing. Karlem Zoubkem, a ředitelem EDM, JUDr. Václavem Švarcem, hovořil J. Kainc. Jednou, na konci padesátých let, když se v divadle zkoušela první opereta, kterou jsem pro ni napsal, hovořilo se o přestávce o tom, co je za účelem výměnného obchodu vhodné vzít s sebou do Sovětského svazu.</i>	25,33 %
Slovesa vyjadřující recepci komunikátu			
	6	Věc B vypovídá o věci A. <i>Tak už proboha pochopte, že toto vše nehovoří ani pro, ani proti pravdě... ...s výjimkou republikánů, jejichž slogan o zahraničních dělnících a lajdácké práci hovoří sám za sebe. ...přestože čerstvé statistické údaje hovoří o zhoršení ekonomické situace v SRN.</i>	5,33 %

Tab. 6

Největší frekvenci (asi 45 %) má význam „Osoba X, která je v kontaktu s osobou Y, používá svůj hlas, aby vytvořila jazykový komunikát o tématu A.“ (význam č. 1), který zastupuje významy se sémantickým rysem produkce komunikátu. Druhou největší frekvenci (asi 25 %) má význam „Osoba X je v procesu vzájemné ústní jazykové komunikace s osobou Y o věci Z“

(význam č. 5), který vyjadřuje komunikační interakci. Významy vyjadřující jazykovou produkci představují v souhrnu více než dvě třetiny všech užití slovesa *hovořit*.

Ze šesti významů, které jsme u slovesa *hovořit* na základě analyzovaných konkordancí vymezili, otevírá toto sloveso ve třech významech tři syntaktické pozice a ve třech významech dvě syntaktické pozice. Z hlediska frekvence jsou centrální struktury se třemi možnými doplněními. Statisticky bylo možné zpracovat čtyři z nalezených významů (významy č. 1, 2, 5 a 6), z nichž první tři otevírají tři syntaktické pozice a poslední je dvojvalenční. Zastoupení zde mají významy představující produkci komunikátů, recepci komunikátů a rovněž komunikační interakci.

Ve významu „Osoba X, která je v kontaktu s osobou Y, používá svůj hlas, aby vytvořila jazykový komunikát o tématu A.“ (význam č. 1) zůstala levovalenční pozice v necelé polovině případů lexikálně neobsazena a téměř ve čtyřiceti procentech výpovědí byla obsazena substantivy v nominativu, především vlastními jmény. Levá valence slovesa *hovořit* v tomto významu představuje prostého adresanta.

Vyjádřenost syntaktické pozice Y, která odpovídá participantu s významem pasivního adresáta, je u tohoto významu slovesa *hovořit* velmi nízká - necelých 5%. Naopak pozice představující kontextové zakotvení projevu (pozice Z) je téměř z poloviny obsazována substantivy v lokále. Tato substantiva mají různorodou sémantiku. Nevyjádřena zůstala tato pozice přibližně jen v šestnácti procentech výpovědí.

Ve významu „Osoba X je v procesu vzájemné ústní jazykové komunikace s osobou Y o věci Z.“ (význam č. 5) zůstává levá valence nevyjádřena ve více než třech čtvrtinách případů, zatímco v rámci pravé valence zůstává pozice adresáta (pozice Y) nevyjádřena jen zhruba ve čtyřiceti procentech případů. Tato změna oproti významu č. 1 patrně souvisí s významovou obměnou příslušných participantních rolí - ve významové

strukturu tu najdeme roli interagujícího adresanta a aktivního adresáta.

Klesá rovněž vyjádřenost pozice odpovídající kontextovému zakotvení projevu (pozice Z). Pozornost se tedy odklání od tématu směrem k adresátovi. Obě pravovalenční pozice jsou realizovány především substantivy, a to v instrumentále, respektive v lokále. Jejich sémantika je nespecifická.

U obou výše zmíněných významů se často objevují adverbialní doplnění. Nejčastěji charakterizují projev z hlediska kvality (otevřeně, křivě), výjimečně specifikují komunikační kanál (do mikrofonu).

Ve významu „Osoba X používá při vytváření mluvených komunikátů pro věc A výraz B.“ (význam č. 2) byla levovalenční pozice v naprosté většině analyzovaných výpovědí nevyjádřená stejně jako pravovalenční pozice ve významu tématu (A). Pravovalenční pozice představující použité označení (B) je u tohoto významu realizována nejčastěji substantivy v lokále. Pozornost je tedy zaměřena na používaný komunikační kód.

Pouze ve významu „Věc B má význam Z.“ (význam č. 6) byla levovalenční pozice ve většině případů vyjádřená, a to substantivem v nominativu. Sémantika těchto substantiv většinou spadá do oblasti názvů komunikátů (*slogan, nápis*). Pravovalenční pozice je u tohoto významu vyjadřována taktéž substantivy, tentokrát v různých předložkových pádech a také s různou sémantikou.

Významy 3 a 4 jsou natolik řídké, že podrobný rozbor jejich syntaktických vlastností by neměl velkou výpovědní hodnotu. Zmíníme se však alespoň o jejich základních vlastnostech sémantických. Oba významy vyjadřují produkci komunikátu a oba jsou dvojevalenční. Kromě osoby adresanta se význam č. 3 zaměřuje na komunikační kód a význam č. 4 na kontextovou složku komunikačního aktu.

Nejčastější jazykové formy obsazující pozice otevírané slovesem *hovořit* v jednotlivých významech a v případě významů

č. 1, 3, 4 a 5 také procentuální zastoupení těchto forem uvádíme pro přehlednost v podobě tabulek:

hovořit1

Osoba X, která je v kontaktu s osobou Y, používá svůj hlas, aby vytvořila jazykovým komunikát o tématu A.

Realizace X	% výskytů	Realizace Y	% výskytů
nevyjádřeno	43,28 %	nevyjádřeno	95,52 %
SUBST nom	37,31 %	k PRON dat	1,49 %
ADV loci	8,95 %	s PRON inst	1,49 %
PRON nom	7,46 %	ADV loci	1,49 %
S vok	1,49 %		
ADV modi	1,49 %		

Realizace A	% výskytů
o SUBST lok	49,25 %
nevyjádřeno	16,41 %
o PRON lok	14,92 %
o tom, že SENT	8,95 %
SENT	4,47 %
o tom, kterak SENT	1,49 %
o tom, co SENT	1,49 %
o těch, kteří SENT	1,49 %
ADV modi	1,49 %

hovořit2

Osoba X používá při vytváření mluvených komunikátů pro věc A výraz B.

Realizace X	% výskytů
nevyjádřeno	84,21 %
SUBST nom	5,26 %
PRON nom	5,26 %
ADV loci	5,26 %

Realizace A	% výskytů	Realizace B	% výskytů
nevyjádřeno	68,42 %	o SUBST lok	78,94 %
o PRON lok	10,52 %	jako o SUBST lok	10,52 %
ADV loci	10,52 %	o tom, že SENT	5,26 %
o SUBST lok	5,26 %	jako o ADJ lok	5,26 %
ADV caus	5,26 %		

hovořit3

Osoba X používá pro vytváření komunikátů jazykový kód s kvalitami B.

Realizace X			
SUBST nom			
PRON nom			
nevyjádřeno			

	Realizace B		
	SUBST inst		
	ADV modi		
	nevyjádřeno		

hovořit4

Osoba X vyvolává dialog o platnosti věci A.

Realizace X			
nevyjádřeno			

Realizace A			
o SUBST lok			

hovořit5

Osoba X je v procesu vzájemné ústní jazykové komunikace s osobou Y o věci A.

Realizace X	% výskytů	Realizace Y	% výskytů
nevyjádřeno	78,94 %	s SUBST inst	44,73 %
SUBST nom	18,42 %	nevyjádřeno	39,47 %
ADV temp	2,63 %	s PRON inst	13,15 %
		ADV temp	2,62 %

Realizace A	% výskytů		
nevyjádřeno	42,10 %		
o SUBST lok	36,84 %		
o PRON lok	10,52 %		
o tom, co SENT	2,62 %		
o tom, jak SENT	2,62 %		
o tom, na čem SENT	2,62 %		

*hovořit*₆

Věc B vypovídá o věci A.

Realizace A	% výskytů	Realizace B	% výskytů		
o SUBST lok	33,33 %	SUBST nom	87,50 %		
proti SUBST dat	33,33 %	PRON nom	12,50 %		
za PRON ak	22,22 %				
pro SUBST ak	11,11 %				

4.6.3

Porovnání

Při porovnávání sémantických kvalit sloves *mluvit* a *hovořit* jsme dospěli k následujícím zjištěním:

- a) Nejfrekventovanější významy obou sloves jsou významy obsahující sémantický rys produkce komunikátu. Tyto významy je možné označit za synonymní.
- b) Obě slovesa mají jako své druhé nejfrekventovanější významy významy obsahující sémantický rysy produkce komunikátu i jeho recepce. Také tyto interakční významy je možné označit za synonymní.
- c) Rozdíly mezi slovesy jsou jednak v množství vydělených významů, jednak v jejich relativní frekvenci. Sloveso *mluvit* má více významů v oblasti jazykové produkce než sloveso *hovořit* (9:4). Sloveso *hovořit* má ve významu „Osoba X používá pro vytváření komunikátů pro věc A výraz B.“ (význam č. 2) vyšší frekvenci použití než má

v obdobném významu sloveso *mluvit* (význam č.8). Slovesa *hovořit* se navíc užívá k popisu recepce komunikátu.

d) Celkově lze však říci, že slovesa *mluvit* a *hovořit* jsou v naprosté většině svých užití synonymní.

Při porovnání syntaktických struktur, které v analyzovaných konkordancích vytvářela slovesa *mluvit* a *hovořit*, jsme došli k následujícím zjištěním:

a) Obě slovesa vytvářejí v odpovídajících významech obdobné syntaktické struktury. Tyto struktury se však někdy významně liší v obvyklé realizaci jednotlivých syntaktických pozic.

b) Ve významu „Osoba X, která je v kontaktu s osobou Y, používá svůj hlas, aby vytvořila jazykový komunikát o tématu A.“ (významy č. 1 u obou sloves) byly u slovesa *hovořit* všechny pozice kromě pozice adresáta (Y) častěji realizovány, navíc ve vysokém procentu substantivy.

c) Ve významu „Osoba X je v procesu vzájemné ústní jazykové komunikace s osobou Y o věci Z.“ (význam č. 10 u slovesa *mluvit* a č. 5 u slovesa *hovořit*) je situace ve vyjadřování levé valence u obou sloves obdobná, v rámci pravé valence však existují znatelné rozdíly. Pozice odpovídající roli interagujícího adresáta (pozice Y) je u slovesa *hovořit* častěji vyjadřována substantivy na úkor zájmen osobních stejně jako pozice odpovídající kontextovému zakotvení projevu (pozice Z); tady ovšem na úkor nevyjádřených pozic u slovesa *mluvit*.

d) Ve významu „Osoba X používá pro vytváření komunikátů pro věc A výraz B.“ (význam č. 8 u slovesa *mluvit* a č. 2 u slovesa *hovořit*) nebylo podobné srovnání kvůli nízké frekvenci tohoto významu u slovesa *mluvit* bohužel možné.

e) Celkově lze říci, že slovesa *mluvit* a *hovořit* jsou sice synonyma a vytvářejí obdobné syntaktické konstrukce (díky čemuž jsou ve většině kontextů zaměnitelná), výpovědi se slovesem *hovořit* se ovšem vyznačují ve

srovnání se slovesem *mluvit* relativní věcností a konkrétností vyjádření.

Z výše uvedených srovnání vyplývá, že obrazy komunikačního aktu, které nám pomáhají vytvářet slovesa *mluvit* a *hovořit*, mají mnohé společné rysy. Patří mezi ně především:

- a) Komunikační akt jako aktivita s více účastníky je nejčastěji reprezentován činností adresanta, avšak může být zobrazen i v celkovém pohledu. V obou případech však převládá hierarchie rolí adresanta a adresáta - adresant je představován jako participant, který komunikační akt iniciuje.
- b) Role kontextu (tématu) je při zobrazování komunikačního aktu slovesy *mluvit* a *hovořit* rolí centrální, neboť začleňuje adresantův projev do vyššího (většinou dialogického) celku. Výpovědi se slovesy *mluvit* a *hovořit* tak mohou pomocí činnosti adresanta k tomuto celku odkazovat.
- c) Další rolí, která může vystupovat v rematické pozici, je role komunikačního kódu. Je tomu tehdy, pokud nahradí kontext v jeho roli spojovacího članku adresantova projevu s celkem komunikační události.
- d) Slovesa *mluvit* a *hovořit* tedy zakládají obraz jazykového jednání, ve kterém sledujeme adresanta, jak vytváří projev, který svou tematikou zapadá do nějakého vyššího celku. Tématická stránka tohoto projevu však může ustoupit do pozadí, a to zvláště pokud naši pozornost upoutá jazykový kód, jenž se při tvorbě projevu uplatňuje.

Zároveň však můžeme konstatovat, že obrazy komunikačního aktu, které nám pomáhají vytvářet slovesa *mluvit* a *hovořit*, se v některých dílčích rysech rozcházejí. Mezi hlavní rozdíly patří především:

- a) Sloveso *hovořit* klade větší důraz na roli adresáta. V interakčním významu je pozice Y ve většině případů

obsazená u obou sloves, avšak pouze u slovesa *hovořit* převládají v jejím obsazování substantiva. Pouze sloveso *hovořit* také obsahuje význam s rysem prosté recepce komunikátu, tedy význam, v němž adresant zcela mizí ze scény.

- b) Sloveso *hovořit* klade větší důraz na komunikační kód adresantova projevu, zatímco sloveso *mluvit* věnuje komunikačnímu kódu pozornost spíše coby charakteristice komunikace mezi adresantem a adresátem jako celku.
- c) Sloveso *mluvit* vytváří specifický syntaktický typ, který staví kvalitativní charakteristiku projevu do zpravidla rematické pozice přímého předmětu. Sloveso *hovořit* si kvality projevu také všímá, avšak přiřazuje jí hierarchicky nižší pozici adverbialních doplňků.
- d) Výpovědi se slovesem *mluvit* se vyznačují vyšší obsazeností všech valenčních pozic plnovýznamovými slovy.
- e) Sloveso *mluvit* tedy zakládá obraz jazykového jednání, ve kterém adresant vytváří projev jako příspěvek do vyššího komunikačního celku, do kterého se řadí svým tématem. My si kromě tématu můžeme všimnout kvality obsahu tohoto příspěvku, nebo se soustředit na jazykový kód celku. Nejčastěji však pomineme obojí, protože adresantův projev není ani závažný, ani neobvyklý. Také výpovědi se slovesem *hovořit* mají tendenci vytvářet obraz jazykového jednání, ve kterém adresant vytváří projev jako příspěvek do vyššího komunikačního celku, do kterého se řadí svým tématem. My si však často všimáme i dalších jeho kvalit, především jeho formy. Téma adresantova projevu a adresát nejsou náhodně vybráni a komunikační akt zobrazený slovesem *hovořit* vnímáme jako závažný.

4.7

Slovesa *povědět* a *povídat (si)*

Třetí skupinou sloves, jejichž sémantické a syntaktické vlastnosti jsme se rozhodli analyzovat, jsou slovesa *povědět* a *povídat (si)*, slovesa, která překladové slovníky uvádějí jako české ekvivalenty anglických lexémů *talk*, *say* a *tell*; v případě slovesa *say* uvádějí slovníky oba české lexémy, v případě sloves *talk* a *tell* potom pouze sloveso *povídat (si)*, respektive *povědět*. SSČ považuje tato slovesa ve významu komunikační produkce za vidové protějšky. Zajímalo nás tedy:

- a) jaký obraz procesu komunikace tato slovesa vytvářejí,
- b) do jaké míry sdílejí sémantické rysy při vyjadřování řečové produkce.

4.7.1

Sloveso *povědět*

Sloveso *povědět* se v analyzovaných konkordancích vyskytlo celkem v šesti různých významech. Většina z nich obsahuje sémantický rys komunikační produkce, pouze význam č. 6 vyjadřuje recepci komunikátu. Význam č. 1 rozdělujeme na dva samostatné typy (1a a 1b), nikoliv však na základě rozdílných sémantických vlastností, nýbrž protože oba typy zakládají odlišné syntaktické struktury. Vymezení významů a příklady z korpusu uvádíme pro přehlednost v podobě tabulky (Tab. 7).

Ze šesti významů, které jsme na základě analýzy konkordancí pro sloveso *povědět* vymezili, může toto sloveso otevírat ve třech případech čtyři syntaktické pozice, ve dvou případech tři syntaktické pozice a význam č. 1 zakládá syntaktické struktury obou typů. Typ 1a otevírá tři valenční pozice a typ 1b je čtyřvalenční. Z hlediska frekvence jsou centrální struktury se třemi možnými doplněními. Statisticky bylo možné zpracovat pouze významy 1a, 1b, 2, 3, a 4.

Tabulka významů - sloveso povědět

Sémantická skupina	Význam	Vymezení/příklady	% ve výběru z korpusu
Slovesa vyjadřující produkci komunikátu			
	1a	Osoba X dá osobě Y slovně na vědomí informaci Z. <i>„Takže mi povězte, co mám udělat s těmi penězi,“ řekl Grigorjev. Tak tedy, já ti povím, že ten tvůj Žumbera by byl tak děda dobrý na noční strašení turistů na věži... Tomu jsem vždycky pověděl, co má říci dál... „Co si myslíte o mých dedukcích?“ „To ti povím později.“ V obchodě mi pověděli, kde ten dům najdu.</i>	50,66 %
	1b	Osoba X dá osobě Y slovně na vědomí informaci Z o tématu A. <i>Fajn, řekl jsem, a teď mi pověz něco o Richardu Kněžkovi Tišnovském. „Povězte mi ještě něco o Miltonu Galovi,“ řekl Montgomery, Tak já ti k tomu něco povím, co asi nevíš... Chtěla mu povědět o shořelém pavoukovi, ale okamžitě si to rozmyslela.</i>	9,33 %
	2	Osoba X odvypráví osobě Y příběh Z o tématu A. <i>Chvilí mlčela a pak ho jemně vybidla: „Nechtěl bys mi o tom povědět?“ Povězte mi stručně o tom případu. „Vyprávěj dál o sobě,“ řekl Vilém, „pověz mi, jak ses zachránil před těmi psy.</i>	14,66 %
	3	Osoba X prozradí osobě Y informaci Z, která se týká tématu A <i>Ten nepoví víc, než musí. Budeš za to zavřenej, já to na tebe povím. Když mě vyhodíte, povím každému, jak to bylo. Já to nikomu nepovím, ale přísahat já nesmím, nařikal David usedavě. Povím ti něco, Jakube, pravil, přemáhaje chvění v hlase. Něco, co jsem ještě nikdy nikomu neřekl.</i>	13,33 %
	4	Osoba X pronese k osobě Y slova Z, která se týkají tématu A. <i>Zdálo se jí jen, že měla říci „děkuji“, ale nemrzelo jí ani, že to nepověděla. Podívali se na sebe, zasmály se a žádná najednou nevěděla, co povědět. Pověděl jsem mu na to něco případného a vycouval jsem.</i>	8,66 %

**Tabulka významů - sloveso povědět
(pokračování)**

	5	Osoba X zdůrazňuje osobě Y věc Z. <i>Tady se ale vystřídá za odpoledne lidi, Bello, to ti povím.</i>	0,66 %
Slovesa vyjadřující recepti komunikátu			
	6	Věc C má pro osobu Y význam Z. <i>Seznam názvů však často moc nepoví, pouze knihovnik může podle místa, kde jsou knihy uloženy zjistit...</i>	0,66 %

Tab. 7

Pro význam 1a (Osoba X dá osobě Y slovně na vědomí informaci Z.) je centrální pravá valence, která je obligatorní. Pozice Z je v přibližně 60% případů vyjádřena situačně, nejčastěji vedlejší větou obsahovou. Objevuje se také vyjádření zájmenem v akuzativu, výjimečně substantivem v akuzativu.

Participant, který pozici Z odpovídá, plní v komunikačním aktu roli projevu. Ve vymezení významu jsme pro tento participant použili označení *informace*, což implikuje zaměření na obsahovou stránku projevu, v žádném případě to však neznamená, že má sloveso *povědět* v tomto významu ilokuční charakter. Komunikační funkce výpovědi, která se stala základem vedlejší věty vyjadřující pozici Z, nemusela nutně být asertivní. Pokud souvětňná konstrukce se slovesem *povědět* ve významu 1a implikuje v některém případě komunikační funkci (asertivní či jinou) původní výpovědi, je tento rys součástí významu vedlejší věty, nikoliv samotného slovesa.

Substanční vyjádření pozice Z může charakterizovat povahu informace (v případě vyjádření jmennou frází, např. *vzrušující novinky*) nebo tuto informaci kvantifikovat (v případě vyjádření zájmenem a číslovkou, např. *všecko, jedno*).

Pozice Y je nejčastěji vyjádřena zájmenem v dativu. Vyjádření substantivem je řídké. Participant, který pozici Z odpovídá, plní v komunikačním aktu roli adresáta, a jelikož sloveso *povědět* v tomto významu vyjadřuje pouze jednu repliku v potenciálním dialogu, jedná se o adresáta pasivního. Substantiva, která tuto pozici obsazují, jsou buď vlastní jména, nebo apelativa specifikující roli adresáta ve vztahu k adresantovi.

Pozice X je syntakticky periferní. Formálně ji nejčastěji vyjadřuje slovesná koncovka, popř. osobní zájmeno. Participant, který pozici Z odpovídá, však plní v komunikačním aktu roli adresanta, a jelikož se jedná o prostého adresanta a slovesný význam vyjadřuje produkci komunikátu, je tento participant pro výsledný obraz komunikačního aktu určující - komunikační akt je nahlížen z adresantovy perspektivy.

Okrajově se u tohoto významu vyskytlo povrchové vyjádření participantu v roli komunikačního kanálu (tedy C) (*do ouška*). Toto vyjádření má však pouze adverbialní povahu, a v přehledu aktantů ho proto neuvádíme. Další funkcí adverbialé modi, která ve spojení s tímto významem slovesa *povědět* vyskytla, je charakteristika rozsahu předávané informace (*stručně*).

Význam lb (Osoba X dá osobě Y slovně na vědomí informaci Z o tématu A.) je s významem la téměř totožný. Obsazení syntaktických pozic X a Y a sémantická povaha participantů, které těmito pozicím odpovídají, jsou obdobné. Dramaticky se však proměňuje obsazenost pozice Z, která je vyjádřena z více než 70 % zájmenem v akuzativu. Celkově se tak projevuje upozadění role tohoto participantu na úkor participantu, který vyjadřuje kontextovou, tematickou zakotvenost komunikátu a který je na povrchové rovině reprezentován pozicí A.

Tato pozice je z více než 70 % obsazena formou substantiva v lokále s předložkou *o*; sémanticky tato substantiva nevytvářejí vyhraněnou skupinu. Zajímavá je však forma zájmena v dativu s předložkou *k*, která odkazuje k bezprostřednímu

jazykovému kontextu, a posunuje tak obraz jazykového jednání směrem k interakci.

Lexikální obsazení aktantových pozic X a Y slovesa *povědět* ve významu 2 (Osoba X odvypráví osobě Y příběh Z o tématu A.) je analogické realizaci těchto pozic ve významu 1b. Také role participantů, které těmto pozicím odpovídají, jsou obdobné. Proměňuje se však povaha činnosti adresanta, která již nespočívá v produkci jediné repliky v potenciálním dialogu, ale v produkci (delšího) monologického projevu. S tím také souvisí proměna sémantiky participantu v roli projevu (pozice Z); pokud je vyjádřen substantivem v akuzativu, jedná se o pojmenování epického žánru (*příběh, pohádka*).

Zvýšení počtu případů, kdy pozice Z a A zůstávají neobsazeny, je z velké části způsobeno tendencí ke komplementaritě těchto pozic. Současné vyjádření projevu i jeho tematického zařazení je spíše neobvyklé.

Z adverbialních doplnění stojí za zmínku příslovečné určení modi charakterizující kvalitu vyprávění, tedy míru, do jaké se příběh shoduje s realitou (*věrně, přesně*).

Také syntaktické vlastnosti slovesa *povědět* ve významech 3 (Osoba X prozradí osobě Y informaci Z, která se týká tématu A.) a 4 (Osoba X pronese k osobě Y slova Z, která se týkají tématu A.) se podobají syntaktickým vlastnostem téhož slovesa ve významu 1b. Proměňuje se však způsob realizace pozic Y a A - pozice Y přestává být obligatorním aktantem a také obsazenost pozice A výrazně klesá.

Z hlediska sémantiky je u významu 3 zajímavé vysoké procento vyjádření participantu v roli projevu zájmenem nebo číslovkou v akuzativu. Komunikační akt, který sloveso *povědět* ve významu 3 popisuje, je charakteristický omezeným přístupem adresáta k předmětnému sdělení a zájmena a číslovky jsou často využívány k vyjádření kvantity prozrazených informací (*nic, víc*). Při vyjadřování tématu (pozice A) stojí u významu 3 za zmínku forma spojující předložku *na* a zájmeno v akuzativu,

kteřá implikuje, že předmětem sdělovaných informací je živá bytost, a také forma zájmena v akuzativu s předložkou *na*, kteřá naznačuje interakci.

Hlavní sémantický rozdíl mezi slovesem *povědět* ve významech 1b a 4 spočívá rovněž v povaze participantu v roli projevu. Zatímco význam 1b akcentuje obsahovou stránku, význam 1b staví do popředí stránku formální. To se částečně projevuje také ve formálním vyjádření příslušné valenční pozice (Z) - u významu 4 se objevuje přímá řeč a substantivum v akuzativu, které pojmenovává jazykové jednotky.

Významy 5 a 6 jsou natolik řídké, že podrobný rozbor jejich syntaktických vlastností by neměl velkou výpovědní hodnotu. Zmíáme se však alespoň o jejich základních vlastnostech sémantických. Základními odlišnostmi významu 5 jsou opakování metakomunikačního aktu, ke kterému dochází za účelem zdůraznění původního sdělení, a totožnost adresanta původního sdělení a prvního i druhého metakomunikačního aktu.

Význam 6 se od ostatních významů slovesa *povědět* odlišuje ještě výrazněji. V jeho významu chybí rys produkce komunikátu. Role adresanta není obsazena, vznik komunikátu se předpokládá v době před započatím komunikačního aktu a aktuálně je mu přisouzena role média zprostředkujícího kontakt komunikantů (valenční pozice C). Na jeho základě adresát (valenční pozice Y) rekonstruuje sdělovaný obsah projevu (valenční pozice Z).

Nejčastější jazykové formy obsazující pozice otevírané slovesem *povědět* v jednotlivých významech a v případě významů 1a, 1b, 2, 3 a 4 také procentuální zastoupení těchto forem uvádíme pro přehlednost v podobě tabulek:

pověďt1a

Osoba X dá osobě Y slovně na vědomí informaci Z.

Realizace X	% výskytů	Realizace Y	% výskytů	Realizace Z	% výskytů
nevyjádřeno	65,79 %	PRON dat	92,10 %	PRON ak	36,84 %
PRON nom	15,79 %	SUBST dat	7,89 %	co SENT	23,68 %
SUBST nom	7,89 %	SUBST vok	2,63 %	že SENT	13,16 %
SUBST vok	7,89 %			kde SENT	7,89 %
ADV loci	2,63 %			jak SENT	5,26 %
				proč SENT	5,26 %
				SUBST ak	5,26 %
				SENT	2,63 %

pověďt1b

Osoba X dá osobě Y slovně na vědomí informaci Z o tématu A.

Realizace X	% výskytů	Realizace Y	% výskytů	Realizace Z	% výskytů
nevyjádřeno	85,71 %	PRON dat	85,71 %	PRON ak	71,42 %
PRON nom	14,29 %	nevyjádřeno	14,29 %	něco, co SENT	14,29 %
				ADV modi	14,29 %

Realizace A	% výskytů		
o SUBST lok	71,42 %		
kolem PRON gen	14,29 %		
k PRON dat	14,29 %		

pověďt2

Osoba X odvypráví osobě Y příběh Z o tématu A.

Realizace X	% výskytů	Realizace Y	% výskytů	Realizace Z	% výskytů
nevyjádřeno	77,77 %	PRON dat	100 %	nevyjádřeno	44,44 %
PRON nom	11,11 %			PRON ak	33,33 %
SUBST nom	11,11 %			SUBST ak	11,11 %
				jak SENT	11,11 %

Realizace A	% výskytů		
nevyjádřeno	44,44 %		
o SUBST lok	33,33 %		
o PRON lok	22,22 %		

pověďt3

Osoba X prozradí osobě Y informaci Z, která se týká tématu A.

Realizace X	% výskytů	Realizace Y	% výskytů	Realizace Z	% výskytů
nevyjádřeno	70,00 %	PRON dat	50,00 %	PRON ak	60,00 %
PRON nom	30,00 %	nevyjádřeno	40,00 %	to, že SENT	10,00 %
		SUBST vok	10,00 %	jak SENT	10,00 %
				NUM ak	10,00 %
				nevyjádřeno	10,00 %

Realizace A	% výskytů		
nevyjádřeno	80,00 %		
o PRON lok	10,00 %		
na PRON ak	10,00 %		

pověďt4

Osoba X pronese k osobě Y slova Z, která se týkají tématu A.

Realizace X	% výskytů	Realizace Y	% výskytů	Realizace Z	% výskytů
nevyjádřeno	83,33 %	nevyjádřeno	66,66 %	PRON ak	50,00 %
PRON nom	16,66 %	PRON dat	33,33 %	SUBST ak	16,66 %
				že SENT	16,66 %
				SENT	16,66 %

Realizace A	% výskytů		
nevyjádřeno	83,33 %		
na PRON ak	16,66 %		

pověďt5

Osoba X zdůrazňuje osobě Y věc Z.

Realizace X		Realizace Y		Realizace Z	
nevyjádřeno		PRON dat		PRON ak	

Věc B má pro osobu Y význam Z.

	Realizace Y		Realizace Z	
	nevyjádřeno		ADV modi	

	Realizace B		
	SUBST nom		

4.7.2 Sloveso *povídat (si)*

Sloveso *povídat (si)* se v analyzovaných konkordancích vyskytlo celkem v osmi různých významech. Většina z nich obsahuje sémantický rys komunikační produkce. Významy č. 5 a 6 mají blízko k frazeologickým obrátům. Význam č. 7, který navíc obsahuje také rys komunikační recepce, vyjadřuje řečovou interakci. V případě významu č. 8 splývají role adresanta a adresáta, což implikuje komunikaci intrapersonální. Vymezení významů a příklady z korpusu uvádíme pro přehlednost v podobě tabulky (Tab. 8).

Z osmi významů, které jsme na základě analýzy konkordancí pro sloveso *povídat (si)* vymezili, otevírá toto sloveso v jednom významu čtyři syntaktické pozice, v pěti případech je trojvalenční, jeden význam vyžaduje dvě valenční doplnění a jeden pouze levou valenci. Z hlediska frekvence jsou centrální struktury se třemi možnými doplněními. Statisticky bylo možné zpracovat významy č. 1, 2, 3, a 7.

Pro význam 1 (Osoba X pronáší k osobě Y slova Z.) je dominantní pravá valence, konkrétně pozice Z, která je obligatorní. Tato pozice je přibližně v 90 % případů vyjádřena situačně, a to přímou řečí - sloveso *povídat (si)* ve významu 1 je tedy převážně slovesem uvozovacích vět. Objevuje se však také vyjádření zájmenem v akuzativu, výjimečně substantivem v akuzativu.

Tabulka významů - sloveso povídat (si)

Sémantická skupina	Význam	Vymezení/příklady	% ve výběru z korpusu
Slovesa vyjadřující produkci komunikátu			
	1	<p>Osoba X pronáší k osobě Y slova Z.</p> <p><i>„Jen se nikdy ničím nerozčilovat,“ povídá jeden host.</i></p> <p><i>Kapitán zas chvilku mlčel, a pak docela klidně povídá: No dobře. Jenkinsi, palte! ...ale ona povídá, máš tři děti, kam bys jezdila...</i></p> <p><i>Marunko, nepovídej takové věci!</i></p> <p><i>Povídám: Erno, dlouho jsem tě neviděl.</i></p>	45,66 %
	2	<p>Osoba X vypráví osobě Y příběh Z o tématu A.</p> <p><i>Tak vy už nechcete, abych vám povídal? Já myslel, že vás to zajímá.</i></p> <p><i>Stále o něčem povídal, či ji snad o něčem přesvědčoval.</i></p> <p><i>Krůno jí něco povídal, matka se usmívala. Celý jeden měsíc manželství trvalo, než začala trvat na tom, aby jí oddaně naslouchal, když něco povídá.</i></p>	13,66 %
	3	<p>Osoba X dává osobě Y slovně na vědomí informaci Z.</p> <p><i>Já ti tu povím, co si myslím, a ty si můžeš dělat závěry.</i></p> <p><i>Věděl jsem, že to řeknete. Povídal jsem vám to.</i></p> <p><i>Povídá se, že prý proklestili třicet verst cesty.</i></p> <p><i>„Ale vždyť jsem vám povídal,“ vyskočil pan Carson, „že tohle nesmím.“</i></p>	11,00 %
	4	<p>Osoba X vytváří mluvený komunikát (s kvalitami B)</p> <p><i>Udělal mi bez okolků místo vedle sebe a počala rychle, pěkně povídat svou cizí řečí.</i></p> <p><i>Povídej, Doro. Musím se soustředit.</i></p>	4,00 %
	5	<p>Osoba X předkládá osobě Y informaci Z, kterou se osoba Y zdráhá přijmout.</p> <p><i>Ani jsi je neznala, nepovídej.</i></p> <p><i>A: A kdo to byl?</i></p> <p><i>B: Mladej Gerhard.</i></p> <p><i>A: Nepovídej.</i></p>	3,66 %

Tabulka významů - sloveso povídat (si)
(pokračování)

	6	Osoba X předkládá osobě Y informaci, s níž se osoba Y ztotožňuje. A: Asi je to tím, že se pořád tak úspěšně rozrůstáme. B: To mi povídejte.	0,33 %
Slovesa vyjadřující komunikační interakci			
	7	Osoba X je v procesu ústní jazykové komunikace s osobou Y o tématu A. „Juldo,“ zaječela Madda plna záští, „Pojď si se mnou teďka povídat!“ Medáci pokuřovali, povídali si jen tak o ničem ale najednou ztichli. Noc před touhle cestou jsme si dlouho povídali. A s kým si tam ještě povídáte kromě Kalouska?	20,66 %
Slovesa vyjadřující mentální procesy			
	8	Osoba XY se aktuálně zaobírá myšlenkou Z. Povídám si: Až nebude doma, půjdeš, prohlídneš mu to...	0,66 %

Tab. 8

Participant, který pozici Z odpovídá, plní v komunikačním aktu roli projevu. Ve vymezení významu jsme pro tento participant použili označení slova, což implikuje zaměření jak na obsahovou, tak na formální stránku projevu. Vyjádření pozice Z substantivem v akuzativu obvykle charakterizuje kvalitu informace (nesmysly).

Pozice X a Y jsou syntakticky spíše periferní. Pozice Y zůstává nejčastěji lexikálně neobsazena, i když participant, který pozici Y odpovídá (v komunikačním aktu plní roli pasivního adresáta) je často označen pomocí substantiva ve vokativu, nejčastěji vlastního jména nebo apelativa specifikující roli adresáta ve vztahu k adresantovi (švagrovi, šéfovi).

Také pozici X nejčastěji vyjadřuje pouze slovesná koncovka, avšak téměř čtvrtinu vyjádření tvoří substantiva v nominativu. Participant, který pozici X odpovídá, však plní v komunikačním aktu roli prostého adresanta. Vyjádření substantivem se vyskytlo převážně v konkordancích, které pocházejí z příběhové prózy, a obvykle představuje obecné označení funkce postavy v ději (*jeden host*).

Sémanticky je role adresanta pro výsledný obraz komunikačního aktu klíčová - komunikační akt je nahlížen z adresantovy perspektivy - zatímco role adresáta je zcela okrajová.

Významu 1 se nejvíce blíží významy 2 (O soba X vypráví osobě Y příběh Z o tématu A.) a 3 (Osoba X dává osobě Y slovně na vědomí informaci Z.). Významně se však u nich proměňuje obsazenost pozice Y, která je vyjádřena u významu 2 z více než tří čtvrtin a u významu 3 z 90 %, v obou případech zájmenem v dativu. Současně poklesá lexikální obsazení pozice X, v obou případech na přibližně 10 %. Sémantická role participantů odpovídajících pozicím X a Y se u významů 1, 2 a 3 shoduje, avšak lze konstatovat, že u významů 2 a 3 dochází k upozadění role adresanta ve prospěch role adresáta.

Pozice Z zůstává centrální - její lexikální obsazenost je vysoká, v případě významu 3 dokonce stále stoprocentní. Proměňuje se však forma jejího obsazení. U významu 2 je nejčastější formou vyjadřující projev zájmeno v akuzativu (téměř 60 %), význam 3 vyjadřuje pozici Z převážně situačně, a to vedlejší větou obsahovou (přes 90 %). Sémantika role projevu se také proměňuje. Význam 2 předpokládá příběh (epický žánr je někdy přímo pojmenován formou substantiva v akuzativu), u významu 3 je projevem replika v dialogu a pozornost je plně soustředěna na její obsahovou stránku.

Význam 2 je jediným významem slovesa *povídat (si)*, který mohl vedle role vlastního projevu (pozice Z) vyjádřit také jeho tematickou povahu (pozice A). Tato pozice však zůstala

z více než 70 % lexikálně neobsazena, pouze asi 30 % bylo vyjádřeno zájmenem v lokále s předložkou *o*.

Také význam 7 (Osoba X je v procesu ústní jazykové komunikace s osobou Y o tématu A.) otevírá pozici pro vyjádření tématu (pozice A), avšak nikoliv už pozici pro vyjádření projevu (pozice Z). Pozice A je navíc u tohoto významu syntakticky i sémanticky okrajová. Téměř v 80 % případů zůstává lexikálně neobsazeno a zbylých přibližně 20 % je vyjádřeno převážně substantivem v lokále s předložkou *o* s významem množství (*o spoustě věcí*) nebo zájmenem v tomtéž tvaru s významem charakterizujícím sdělované informace (*o svých univerzitních zkušenostech*). V obou případech se tak tato pozice blíží svojí funkcí adverbialnímu určení.

Dominantní jsou naopak u slovesa *povídat (si)* ve významu 7 pozice X a Y, které představují vyjádření rolí adresanta a adresáta. Nejedná se však o prostého adresanta a pasivního adresáta, nýbrž o adresanta a adresáta ve vzájemné interakci. Tato interakce je naznačena jednak reflexivní slovesnou formou, jednak častým nahrazením lexikálního vyjádření rolí adresanta a adresáta užitím plurálové slovesné koncovky.

Se změnou povahy rolí adresanta a adresáta patrně souvisí také absence pozice pro vyjádření projevu (pozice Z). Jelikož tento význam slovesa *povídat (si)* vyjadřuje interakci nikoliv jako střídání navazujících replik, nýbrž jako participaci, účast na společné verbální aktivitě, představují jednotlivá sdělení příliš podrobné rozlišení.

Významy 4, 5, 6 a 8 jsou natolik řídké, že podrobný rozbor jejich syntaktických vlastností by neměl velkou výpovědní hodnotu. Zmíníme se však alespoň o jejich základních vlastnostech sémantických. Význam 4 vyjadřuje prostou řečovou produkci, stav, kdy adresant produkuje jisté výpovědi. Některá adverbialní určení, která se u slovesa *povídat (si)* ve významu 4 vyskytla, vyjadřovala jazykový kód (*svou cizí řečí*).

Přestože jde o doplnění adverbialní, jsou pro tento význam typická, a proto je uvádíme v přehledu.

Významy 5 a 6 jsou typově podobné významu 3, který doplňují o bližší specifikaci sdělované informace. Svými vlastnostmi se však blíží frazeologickým obrátům a jsou zcela okrajové.

Význam 8 leží mimo oblast interpersonální komunikace. Role adresanta a adresáta splývají, což je ještě podpořeno reflexivní slovesnou formou. Tento význam slovesa *povídat (si)* vyjadřuje komunikaci intrapersonální, a řadíme ho tedy do skupiny sloves *cogitandi*.

Nejčastější jazykové formy obsazující pozice otevírané slovesem *povědět* v jednotlivých významech a v případě významů 1, 2, 3 a 7 také procentuální zastoupení těchto forem uvádíme pro přehlednost v podobě tabulek:

povídat1

Osoba X pronáší (k osobě Y) slova Z.

Realizace X	% výskytů	Realizace Y	% výskytů	Realizace Z	% výskytů
nevyjádřeno	65,71 %	nevyjádřeno	54,29 %	SENT	91,43 %
SUBST nom	22,86 %	SUBST vok	42,86 %	PRON ak	5,71 %
PRON nom	8,57 %	PRON dat	8,57 %	SUBST ak	2,86 %
SUBST vok	2,86 %	SUBST dat	2,86 %		

povídat2

Osoba X vypráví osobě Y příběh Z o tématu A.

Realizace X	% výskytů	Realizace Y	% výskytů	Realizace Z	% výskytů
nevyjádřeno	87,80 %	PRON dat	78,04 %	PRON ak	58,54 %
SUBST nom	8,13 %	nevyjádřeno	21,96 %	že SENT	14,60 %
PRON nom	4,07 %			SUBST ak	10,98 %
				nevyjádřeno	8,56 %
				co SENT	7,32 %

Realizace A	%		
	výskytů		
nevyjádřeno	70,73 %		
o PRON lok	29,27 %		

povídat3

Osoba X dává osobě Y slovně na vědomí informaci Z.

Realizace X	%	Realizace Y	%	Realizace Z	%
	výskytů		výskytů		výskytů
nevyjádřeno	90,90 %	PRON dat	90,90 %	že SENT	69,70 %
PRON nom	6,07 %	nevyjádřeno	9,10 %	co SENT	21,20 %
SUBST nom	3,03 %			PRON ak	9,10 %

povídat4

Osoba X Osoba X vytváří mluvený komunikát (s kvalitami B).

Realizace X			
nevyjádřeno			
SUBST vok			

	Realizace B		
	SUBST instr		
	nevyjádřeno		

povídat5

Osoba X předkládá osobě Y informaci Z, kterou se osoba Y zdráhá přijmout.

Realizace X		Realizace Y		Realizace Z	
nevyjádřeno		nevyjádřeno		nevyjádřeno	
		PRON dat		že SENT	

Povídat6

Osoba X předkládá osobě Y informaci Z, s níž se osoba Y ztotožňuje.

Realizace X		Realizace Y		Realizace Z	
nevyjádřeno		PRON dat		PRON ak	

Povídat7

Osoba X je v procesu ústní jazykové komunikace s osobou Y o tématu A.

Realizace X	% výskytů	Realizace Y	% výskytů	
nevyjádřeno	67,21 %	(plurál)	67,21 %	
(plurál)	13,11 %	s PRON instr	32,79 %	
PRON nom	6,56 %			
SUBST nom	6,56 %			
SUBST vok	6,56 %			

Realizace A	% výskytů		
nevyjádřeno	78,69 %		
o SUBST lok	10,65 %		
o PRON lok	10,65 %		

Povídat8

Osoba XY se aktuálně zaobírá myšlenkou Z.

Realizace XY		Realizace Z	
nevyjádřeno		SENT	

4.7.3

Porovnání

Při porovnávání sémantických kvalit sloves *povědět* a *povídat (si)* jsme dospěli k následujícím zjištěním:

- a) Slovesa *povědět* a *povídat (si)* mají významy, které jsou vidovými protějšky. Jedná se významy č. 1, 2 a 4 u

slovesa *povědět* a významy č. 3, 2 a 1 u slovesa *povídat (si)*.

- b) Vidové dvojice *povědět*₁ - *povídat (si)*₃ a *povědět*₄ - *povídat (si)*₁ se výrazně liší svým postavením ve struktuře významů sloves *povědět* a *povídat (si)*. Zatímco *povědět*₁ představuje s přibližně 60 % hlavní význam slovesa *povědět*, *povídat (si)*₃ představuje jen asi 11 % užití slovesa *povídat (si)*; zatímco *povídat (si)*₁ představuje přibližně 45 % všech užití slovesa *povídat (si)*, na význam *povědět*₄ připadá jen asi 9 % užití slovesa *povědět*.
- c) Kromě významů, které jsme označili za vidové protějšky, mají obě slovesa ještě další významy vyjadřující produkci komunikátu, které navzájem vidovými protiklady nejsou. Jedná se o významy č. 3 a 5 u slovesa *povědět* a významy č. 4, 5 a 6 u slovesa *povídat (si)*.
- d) Kromě významů, vyjadřující produkci komunikátu, mají obě slovesa ještě významy další. Sloveso *povědět* je užíváno ve významu vyjadřujícím recepci komunikátu (význam č. 6) a sloveso *povídat (si)* může vyjadřovat řečovou interakci (význam č. 7) a intrapersonální komunikaci (význam č. 8). Z těchto významů však pouze význam č. 7 u slovesa *povídat si* můžeme považovat za centrální pro sémantickou strukturu tohoto slovesa (představuje více než 20 % jeho užití).
- e) Slovesa *povědět* a *povídat (si)* tedy můžeme z hlediska vyjadřování produkce komunikátu považovat v přibližně 85 % případů za vidovou dvojici. V ostatních významech vyjadřujících produkci komunikátu a ve významech vyjadřujících recepci komunikátu, komunikační interakci a intrapersonální komunikaci se slovesa *povědět* a *povídat (si)* sémanticky liší.

Při porovnání syntaktických struktur, které v analyzovaných konkordancích vytvářela slovesa *povědět* a *povídat (si)*, jsme došli k následujícím zjištěním:

- a) Významy *povědět*₂ a *povídat (si)*₂, které tvoří ze sémantického hlediska vidové protiklady, vytvářejí velmi podobné syntaktické konstrukce. Vyskytují se však odlišnosti v typickém obsazení otevíraných syntaktických pozic. Pozice Y je u významu *povídat (si)*₂ z téměř 80 % obsazena, není však obligatorní, jak je tomu u významu *povědět*₂. Obsazenost pozic Z a A je ve vztahu nepřímé úměrnosti - obsazenost pozice Z je u významu *povídat (si)*₂ vyšší než u významu *povědět*₂, v případě pozice A je tomu opačně.
- b) Význam *povědět*₁, který tvoří ze sémantického hlediska vidový protiklad významu *povídat (si)*₂, může vytvářet syntaktické konstrukce se třemi (typ 1a) nebo čtyřmi (typ 1b) doplněními, zatímco jeho vidový protějšek je vždy jen trojvalenční. Odlišnosti se vyskytují také v typickém obsazení otevíraných syntaktických pozic. Obsazenost pozice Y je u obou významů vysoká, pouze u typu *povědět*_{1a} se však jedná o pozici obligatorní. Pozice Z je u obou významů obligatorní, avšak zatímco u významu *povídat (si)*₂ je vyjadřována povětšinou situačně, u významu *povědět*₁ se objevuje významná tendence k pronominálnímu vyjádření. U čtyřvalenčního typu *povědět*_{1b} vyjadřování pozice Z zájmem dokonce převažuje.
- c) Významy *povědět*₄ a *povídat (si)*₁, které tvoří ze sémantického hlediska vidové protiklady, vytvářejí odlišné syntaktické konstrukce a odlišnosti se vyskytují také v jejich obsazování. Význam *povídat (si)*₁ je ukázkou slovesa uvozovacích vět - pozice Z je ve více než 90 % případů obsazena přímou řečí a adresát je ve více než 40 % případů označen substantivem ve

vokativu. Pro význam *povědět*⁴ je naopak typické substanční vyjádření pozice Z a situace, kdy osoba adresáta zůstává neoznačena.

Z výše uvedených srovnání vyplývá, že obrazy komunikačního aktu, které nám pomáhají vytvářet slovesa *povědět* a *povídat (si)*, mají mnohé společné rysy. Patří mezi ně především:

- a) Komunikační akt je představován optikou adresanta, který v důsledku toho sám většinou zůstává mimo zorné pole. Lexikálně zůstává tato role nejčastěji nevyjádřená.
- b) Role adresáta je většinou také centrální, avšak zřídka rematická. Vyznačuje se vysokou měrou obsazenosti, avšak v jejím vyjadřování převažují pronominální formy.
- c) Role projevu je v konstrukcích se slovesy *povědět* a *povídat (si)* většinou jádrem výpovědi. Typické je pro ni situační vyjádření.
- d) Role kontextu (tématu) je s rolí projevu v konkurenčním postavení. Její lexikální obsazení snižuje míru konkrétnosti při vyjadřování role projevu.
- e) Slovesa *povědět* a *povídat (si)* tedy zakládají obraz jazykového jednání, ve kterém očima adresanta sledujeme přenos sdělovaného obsahu k nám známému adresátovi. Obsahová stránka projevu však může ustoupit do pozadí, a to zvláště pokud naši pozornost upoutá kontext, z něhož projev vychází.

Zároveň však můžeme konstatovat, že obrazy komunikačního aktu, které nám pomáhají vytvářet slovesa *povědět* a *povídat (si)*, se v některých podstatných rysech rozcházejí. Mezi hlavní rozdíly patří především:

- a) Významy slovesa *povědět*, které představují produkci komunikátu, mají tendenci otevírat čtyři valenční pozice. Obdobné významy slovesa *povídat (si)* jsou povětšinou trojvalenční.
- b) Význam slovesa *povědět*, který se zaměřuje na sdělovaný obsah, představuje převážnou část užití slovesa *povědět*,

zatímco obdobný význam slovesa *povídat (si)* představuje jen asi desetinu jeho užití. S významy obou sloves, které se zaměřují na formu sdělení, je tomu opačně.

- c) Pokud budeme považovat vyjádření projevu přímou řečí, nepřímou řečí, substantivem a zájmenem za škálu, na které stoupá míra zpracování sdělované informace, potom můžeme konstatovat, že sloveso *povědět* má mnohem větší tendenci k interpretaci sdělení než sloveso *povídat (si)*. Tento závěr je podporován také informacemi uvedenými v bodech a) a b).
- d) V pojetí role adresáta je sloveso *povědět* poměrně konzistentní - pozice vyjadřující adresáta je často obligatorní, avšak jedná se až na výjimky o adresáta pasivního. Sloveso *povídat (si)* však kromě této varianty vyjadřuje také jak význam, ve kterém je adresant aktivním účastníkem řečové interakce (význam č. 7), tak význam, ve kterém adresant téměř mizí ze scény (význam č. 4).
- e) Sloveso *povědět* tedy zakládá obraz jazykového jednání, ve kterém vybíráme ty aspekty adresantova projevu, které se jeví jako obzvláště relevantní vzhledem k adresátovi nebo kontextu. Naproti tomu výpovědi se slovesem *povídat (si)* mají tendenci vytvářet obraz, v němž adresantovu činnost jako bychom sledovali okem kamery a mohli se sami rozhodnout, jak ji budeme interpretovat.

4.8

Slovesa *oznámit, informovat (se), konstatovat*

Poslední skupinou sloves, jejichž sémantické a syntaktické vlastnosti jsme se rozhodli analyzovat, jsou slovesa *oznámit, informovat (se)* a *konstatovat*. Tato slovesa sice nepatří k nejčastěji uváděným překladovým ekvivalentům anglických lexémů *speak, talk, say* či *tell*, avšak jedná se o slovesa

s relativně vysokou frekvencí. Navíc tato skupina představuje možnost zajímavého srovnání sloves podobných sémantických kvalit, ale rozdílných syntaktických vlastností. Bude nás především zajímat:

- e) jaký obraz procesu komunikace tato slovesa vytvářejí,
- f) jak se v jejich významové struktuře odrazí jejich odlišné syntaktické vlastnosti.

4.8.1

Sloveso oznámit

Sloveso *oznámit* se v analyzovaných konkordancích vyskytlo v jediném významu, významu se sémantickým rysem komunikační produkce. Tento význam náleží do oblasti interpersonální komunikace. Jeho vymezení a příklady z korpusu uvádíme pro přehlednost v podobě tabulky (Tab. 9).

Tabulka významů - sloveso oznámit			
Sémantická skupina	Význam	Vymezení/příklady	% ve výběru z korpusu
Slovesa vyjadřující produkci	1	<p>Osoba X dává osobě Y na vědomí informaci Z.</p> <p><i>USDA oznámilo, že podepsalo s Ukrajinou dohodu o prodeji americké pšenice a sójového šrotu za 20 miliónů USD.</i></p> <p><i>Oznámila to včera organizace Amnesty International.</i></p> <p><i>Oznámil to spolkový ministr spravedlnosti Klaus Kinkel na tradičním tříkrálovém setkání německých liberálů.</i></p> <p><i>Od zítřka budu kojit, oznámila.</i></p> <p><i>Zřejmě trefil do černého, protože mu matka ihned oznámila : „Představ si, že mi její sestra povídala, že je má dneska poprvé na sobě.“</i></p> <p><i>...že mně při příchodu do domu vyjde vstříc domovník a oznámí mně: Herr Diviš, Martin war da, aber da er niemanden gefunden hat, ist er wieder abgereist...</i></p>	100,00 %

Tab. 9

Sloveso *oznámit* otvírá syntaktické konstrukce se třemi syntaktickými pozicemi. Levovalenční pozice (X) byla přibližně v šedesáti procentech případů obsazena substantivem v nominativu. To znamená, že adresant je u tohoto významu jedním z akcentovaných činitelů komunikačního aktu. Dalo by se říci, že oznámení získává či ztrácí na naléhavosti právě s ohledem na identitu adresanta. Typickými zástupci substantiv obsazujících levovalenční pozici slovesa *oznámit* jsou vlastní jména a apelativa označující společenské nebo pracovní zařazení adresanta (*soudce, předseda oddílu*).

V rámci pravé valence se u obou pozic obsazenost liší. Pozice odpovídající roli adresáta (pozice Y) zůstala nejčastěji nevyjádřena, což bylo způsobeno zpravidla všeobecným adresováním oznámení, zejména v konkordancích z publicistických textů. Adresátem je v takovém případě otevřená množina osob - každý, koho se oznámení může týkat. Komunikační akt je představován jako jednosměrný, tedy takový, v němž prostý adresant vytvoří projev určený pasivnímu adresátovi.

U pozice představující samotný projev (pozice Z) byla naopak obsazenost takřka stoprocentní. Jednalo se rovným dílem o vyjádření substanční (substantiva a zájmena v bezpředložkovém akuzativu) a vyjádření situační (přímou i nepřímou řeč). Vysoká obsazenost pozice Z i konkrétnost v její jazykové realizaci dokazují, že přenášená informace má v sémantice slovesa *oznámit* klíčové postavení. Zajímavá byla významová shoda substantiv obsazujících tuto pozici - označovala události (*mé jmenování, porážku*) nebo typy komunikátů (*seznam zboží, nové zákony*).

Nejčastější jazykové formy obsazující pozice otevírané slovesem *oznámit* a také procentuální zastoupení těchto forem uvádíme pro přehlednost v podobě tabulky:

oznámil

Osoba X dává osobě Y na vědomí informaci Z.

Realizace X	% výskytů	Realizace Y	% výskytů	Realizace Z	% výskytů
SUBST nom	64,82 %	nevyjádřeno	63,44 %	že SENT	46,20 %
nevyjádřeno	31,03 %	PRON dat	18,62 %	SUBST ak	22,75 %
PRON nom	3,44 %	SUBST dat	10,34 %	PRON ak	21,37 %
ADV loci	0,69 %	ADV loci	7,58 %	SENT	8,27 %
kdo SENT	0,69 %	SUBST vok	2,06 %	jaké SENT	0,69 %
ten, kdo SENT	0,69 %			které SENT	0,69 %
				co SENT	0,69 %
				nevyjádřeno	0,69 %

4.8.2

Sloveso *informovat (se)*

Sloveso *informovat (se)* se v analyzovaných konkordancích vyskytlo celkem ve dvou různých významech, a totiž v jednom významu se sémantickým rysem komunikační produkce a jednom se sémantickými rysy komunikační produkce i komunikační recepce. Oba významy náleží do oblasti interpersonální komunikace. Na základě syntaktických vlastností jsme se rozhodli význam č. 1 rozčlenit na dva samostatné typy (typ 1a a typ 1b). Vymezení významů a příklady z korpusu uvádíme pro přehlednost v podobě tabulky (Tab. 10).

Oba významy slovesa *informovat (se)* otevírají tři syntaktické pozice. Největší frekvenci má význam č. 1, který obsahuje sémantický rys produkce komunikátu - typ 1a (Osoba X podává osobě Y informace o tématu A.) a představuje téměř 60 % všech užití, typ 1b (Osoba X naváže kontakt s osobou Y s cílem získat informace o tématu A.) představuje více než čtvrtinu všech užití. Význam č. 2 (Osoba X naváže kontakt s osobou Y s cílem získat informace o tématu A.), který obsahuje jak sémantický rys produkce komunikátu, tak jeho recepce, se vyskytl jen v necelých pěti procentech analyzovaných

konkordancí. Statisticky bylo možné zpracovat pouze první dva vymezené významy.

V prvním typu významu č. 1 (Osoba X podává osobě Y informace o tématu A.), který zobrazuje jednosměrný komunikační akt s prostým adresantem a pasivním adresátem, byla levovalenční pozice (korespondující s rolí adresanta) přibližně v polovině případů obsazena substantivem v nominativu a ve druhé polovině nevyjádřená. To znamená, že adresant je u tohoto významu slovesa *informovat (se)* jedním z akcentovaných činitelů komunikačního aktu. Dalo by se říci, že identita adresanta rozhoduje o váze, kterou přiřkládáme sdělované informaci. Typickými zástupci substantiv obsazujících levovalenční pozici tohoto významu slovesa *informovat (se)* jsou vlastní jména a apelativa označující společenské nebo pracovní zařazení adresanta (*rektoři, ředitelka odboru*).

Tabulka významů - sloveso *informovat (se)*

Sémantická skupina	Význam	Vymezení/příklady	% ve výběru z korpusu
Slovesa vyjadřující produkci	1a	Osoba X podává osobě Y informace o tématu A. <i>Milan Kňažko konstatoval, že se s americkými partnery shodl na tom, že by bylo dobré přijet do USA a informovat o situaci na Slovensku přímo v Kongresu. Jsou informováni i nyní, částečně také proto, že domácí média je pilně a s oblibou informují o některých jevech... O vypovězení smlouvy o Gabčíkovu včera informoval čs. ministr zahraničí J. Dienstbier v oficiálním dopise místopředsedu komise ES F. Adriessena. Informovala o tom Magdalena Hortová z agentury Best, která mediálně zastupuje British Aerospace. Vypracujeme hráčům bodovací tabulku a před cestou je informujeme o bodech za jednotlivá zvířata (pes 2 body, kočka 1 bod, slon 100 bodů apod.).</i>	59,33 %

Tabulka významů - sloveso *informovat (se)*
(pokračování)

	1b	Osoba X podává osobě Y informace Z. <i>Historie, údajná matka moudrosti, zprostředkující vzhled do původu věcí, nás informuje: inspirace a mechanismus vzniku fenoménu pasáž jsou jevy mnohvrstevné a mnohovýznamné. Pomocí služby BMG je možné, aby snímací zařízení vašeho auta bylo schopno odesílat SMS a informovat dohledové centrum v případě jeho odcizení.</i>	27,33 %
Slovesa vyjadřující interakci			
	2	Osoba X naváže kontakt s osobou Y a získá od ní informace o tématu A. <i>Počátkem února se ještě mohou zájemci informovat, např. 6. a 7. února na Fakultě strojní a 7. února na fakultě elektrotechnické ČVUT v Praze. ..., moc se omlouvám za zmatek ohledně smluv, který jsem způsobila, tím že jsem se neinformovala o propojenosti Českomoravského profitu a Technického týdeníku ve firmě Ringier ČR... Dříve než se svěříte do rukou učitele některé z popsaných metod, zevrubně se informujte na jeho kvalifikaci. Budu mít kapitál vložený do vaší hlavy, ha, ha musím se informovat o vašich obchodech.</i>	4,33 %

Tab. 10

Pozice Y a A byly vyjádřeny většinou substantivně, substantivy nebo zájmeny osobními v bezpředložkovém akuzativu (v případě pozice odpovídající roli adresáta, tedy pozice Y), respektive v lokále (u pozice odpovídající tématu, kterého se informace týkala, tedy pozice - A). Vyjádřenost substantivy byla vysoká především u pozice A, což svědčí o tom, že téma projevu má v sémantice slovesa *informovat (se)* v tomto významu výsadní postavení. Nejčastěji se v těchto pozicích vyskytovala substantiva charakterizující vztah adresáta a adresanta (pacienta) nebo přímo kontextová synonyma slova adresát (diváky, přítomné) (v případě pozice Y) a substantiva

označující události a typy komunikátů (o válce, o svém daňovém identifikačním čísle) (v případě pozice A).

Typ lb (Osoba X podává osobě Y informace Z) sdílí s typem lb základní významové rysy, jedná se o syntaktickou variaci jediného významu. Někdy bylo dokonce obtížné oba významy od sebe odlišit, což bylo jedním z důvodů, proč nebylo téměř deset procent konkordancí možné úspěšně analyzovat. Obdobné jsou rovněž jazykové formy, kterými byly obsazovány pozice X a Y.

Podstatným rozdílem je však sémantika druhé pravovalenční pozice - u typu la odpovídá tématu (pozice A), zatímco u typu lb představuje samotný projev (pozice Z). Pozice Z je přitom v komplementárním vztahu k pozici A. Vyjádření jedné znemožňuje vyjádření druhé z nich a naopak.

Vzájemné konkurenční postavení přitom vyznívá výrazně ve prospěch pozice A, tedy typu la. Dalo by se říci, že přímé vyjádření projevu je u slovesa *informovat (se)* okrajovou záležitostí, neboť v obecných rysech (informace) je tato role obsažena již ve slovesném významu. Došlo-li přeci jen k obsazení pozice Z, tedy k vytvoření typu lb, bylo to především proto, aby bylo zdůrazněno, že předávané sdělení je spojeno s asertivní komunikační funkcí.

Odlišné byly pochopitelně také jazykové formy, které pozice A a Z nejčastěji obsazovaly. Zatímco participant v roli tématu (pozice A) byl vyjadřován primárně substančně, vyjádření participantu v roli projevu (pozice Z) byla převážně situační.

Význam č. 2 je natolik okrajový, že podrobný rozbor jeho syntaktických vlastností by neměl velkou výpovědní hodnotu. Zmíníme se však alespoň o jeho základních vlastnostech sémantických. Základními odlišnostmi významů č. 1 a 2 jsou sémantický rys recepce komunikátu a s ním související významová charakteristika rolí adresanta a adresáta. Na rozdíl od významu č. 1, který představuje jednosměrnou komunikaci, vyjadřuje význam č. 2 komunikační interakci. Nejde však o

Pravidelné mnohočetné střídání rolí v dialogu, nýbrž o prostřídání jediné. Sloveso *informovat (se)* ve významu č. 2 vyjadřuje minimální jednotku komunikační interakce.

Nejčastější jazykové formy obsazující pozice otevírané slovesem *informovat (se)* v jednotlivých významech a v případě významu č. 1 také procentuální zastoupení těchto forem uvádíme pro přehlednost v podobě tabulek:

informovat (se)la

Osoba X podává osobě Y informace o tématu A.

Realizace X	% výskytů	Realizace Y	% výskytů
nevyjádřeno	50,76 %	nevyjádřeno	38,16 %
SUBST nom	46,15 %	SUBST ak	38,16 %
PRON nom	2,30 %	PRON ak	20,61 %
ADV loci	0,76 %	ADV loci	1,53 %
		SUBST vok	0,76 %
		ty, kteří SENT	0,76 %

Realizace A	% výskytů
o SUBST lok	50,00 %
nevyjádřeno	36,20 %
o PRON lok	10,76 %
o všem, co SENT	0,76 %
o tom, co SENT	0,76 %
o tom, kolik SENT	0,76 %

informovat (se)lb

Osoba X podává osobě Y informace Z.

Realizace X	% výskytů	Realizace Y	% výskytů	Realizace Z	% výskytů
nevyjádřeno	42,35 %	nevyjádřeno	43,56 %	že SENT	73,81 %
SUBST nom	49,61 %	SUBST ak	32,24 %	nevyjádřeno	21,35 %
PRON nom	8,04 %	PRON ak	24,20 %	SENT	4,84 %
				o tom, že SENT	4,84 %

informovat (se)2

Osoba X naváže kontakt s osobou Y a získá od ní informace o tématu A.

Realizace X		Realizace Y		
nevyjádřeno		nevyjádřeno		
SUBST nom		ADV modi		
		ADV loci		

Realizace A			
o SUBST lok			
na SUBST lok			
SENT			
nevyjádřeno			

4.8.3

Sloveso *konstatovat*

Slovesa *konstatovat* bylo v analyzovaných konkordancích užito celkem v pěti různých významech, a to ve čtyřech se sémantickým rysem produkce komunikátu a v jednom významu, který leží mimo oblast interpersonální komunikace. Vymezení významů a příklady z korpusu uvádíme pro přehlednost v podobě tabulky (Tab. 11).

Největší frekvenci (více než 85 %) má význam „Osoba X dává slovně svému okolí na vědomí fakt Y.“ (význam č. 1), který obsahuje sémantický rys komunikační produkce. Množství pěti procent výskytů přesáhl ještě význam „Osoba X dává slovně svému okolí na vědomí své přesvědčení Y.“ (význam č. 2). Ostatní významy jsou zcela okrajové.

Ve všech konceptuálních významech, které se nám podařilo v analyzovaných konkordancích pro sloveso *konstatovat* vymezit, otevírá toto sloveso dvě valenční pozice. Pouze význam č. 5 je trojvalenční. Statisticky bylo možné zpracovat pouze dva z nalezených významů (významy č. 1 a 2).

Tabulka významů - sloveso konstatovat

Sémantická skupina	Význam	Vymezení/příklady	% ve výběru z korpusu
Slovesa vyjadřující produkci komunikátu			
	1	<p>Osoba X dává slovně na vědomí svému okolí fakt Z.</p> <p><i>Obě strany si vyměnily prezentační materiály, informovaly se o svých aktivitách a konstatovaly oboustranný zájem na spolupráci...</i></p> <p><i>Londýnská poradenská firma Gold Fields Mineral Services zveřejnila v pátek svou zprávu, ve které konstatuje, že poptávka po zlatě dosáhla v roce 1995 3550 metrických tun.</i></p> <p><i>Byl ve spojení s Fričem, a jak konstatoval pražský policejní ředitel Straub, bylo jeho úkolem odhalovat v Praze agenty tajné policie.</i></p>	86,33 %
	2	<p>Osoba X dává svému okolí slovně na vědomí své přesvědčení Z.</p> <p><i>Když mi bylo čtrnáct let, maminka se strýcem konstatovali, že mám výtvarný talent.</i></p> <p><i>Znalec konstatoval, že za těchto okolností se budova vymyká běžným tabulkovým hodnotám.</i></p> <p><i>„Asi je to přelud,“ konstatuje sarkasticky.</i></p> <p><i>Filozoficky náročný recenzent konstatoval, že Útěcha „nedává to, co Rádl filozoficky chtěl...</i></p>	8,33 %
	3	<p>Osoba X pronáší slova Z.</p> <p><i>„Milá paní,“ konstatoval Logan a zavrtěl hlavou.</i></p> <p><i>To je dobře, jenom s tímto vědomím pojedete tak, abyste mohli 21, září konstatovat s levou a hezkými vzpomínkami - léto budiž pochváleno!</i></p>	1,33 %
	4	<p>Osoba X dává svému okolí slovně na vědomí své rozhodnutí Z.</p> <p><i>„Když nám je Baník zaplatí, ať Lojza jde,“ konstatuje trenér Vítkovi Jiří Dunaj.</i></p>	0,66 %

Tabulka významů - sloveso konstatovat
(pokračování)

Slovesa vyjadřující myšlenkové procesy			
	5	<p>Osoba P pozoruje v oblasti Q jev R.</p> <p><i>V syntaxi konstatujeme zejména vývojový pohyb v oblasti slovesných vazeb a ve využití spojovacích prostředků. Právě tak jako se lidé zajímali o svět, který je obklopoval, je možné i v malířství konstatovat obrat k realismu, do té doby nebývalému.</i></p>	0,66 %

Tab. 11

Ve významu „Osoba X dává slovně na vědomí svému okolí fakt Y.“ (význam č. 2) byla levovalenční pozice přibližně v polovině případů obsazena substantivem v nominativu a ve druhé polovině zůstala nevyjádřená. V případě významu „Osoba X dává slovně na vědomí svému okolí své přesvědčení Y.“ (význam č. 2) dosahovala frekvence vyjádření levé valence substantivem v nominativu dokonce téměř sedmdesáti procent. To znamená, že adresant je u těchto významů slovesa *konstatovat* jednou z akcentovaných složek komunikace. Jedná se o prostého adresanta.

Pozice v rámci pravé valence byly u obou významů vyjadřovány nejčastěji situačně, a to vždy přibližně dvakrát častěji obsahovou vedlejší větou než přímou řečí. Celkově dosáhlo množství konkrétních realizací pravovalenčních pozic minimálně devadesáti procent, což dokazuje, že participant v roli projevu má v sémantice slovesa *konstatovat* zdaleka nejdůležitější roli.

Významy č. 3, 4 a 5 jsou natolik řídké, že podrobný rozbor jejich syntaktických vlastností by neměl velkou výpovědní hodnotu. Zmíníme se však alespoň o jejich základních vlastnostech sémantických. Význam č. 4 je spolu s významy č. 1 a 2 variantou jediného obecnějšího významu, ve kterém je pozornost soustředěna na obsahovou stránku projevu. Bližší

specifikace obsahu projevu (fakt - přesvědčení - rozhodnutí) potom jednotlivé významy od sebe odlišuje.

V tomto obecnějším pohledu stojí význam č. 3 ke všem ostatním komunikačním významům slovesa *konstatovat* v opozici. Pozornost je v něm totiž soustředěna spíše na formální stránku projevu než na jeho obsah.

Význam č. 5 představuje činnost člověka, která spojuje smyslové vnímání a proces myšlení. Protože tento význam lze jen stěží označit za (byť intrapersonální) komunikaci, neoznačujeme jeho syntaktické pozice obvyklými proměnnými.

Nejčastější jazykové formy obsazující pozice otevírané slovesem *konstatovat* v jednotlivých významech a v případě významů č. 1 a 2 také procentuální zastoupení těchto forem uvádíme pro přehlednost v podobě tabulek:

*konstatovat*₁

Osoba X dává slovně na vědomí svému okolí fakt Z.

Realizace X	% výskytů	Realizace Z	% výskytů
nevyjádřeno	46,92 %	že SENT	55,38 %
SUBST nom	45,38 %	SENT	22,30 %
ADV loci	6,15 %	SUBST ak	12,30 %
ADV modi	0,76 %	nevyjádřeno	4,61 %
ten, kdo SENT	0,76 %	PRON ak	3,84 %
		fakt, že SENT	0,76 %
		toto: SENT	0,76 %

*konstatovat*₂

Osoba X dává slovně na vědomí svému okolí své přesvědčení Z.

Realizace X	% výskytů	Realizace Z	% výskytů
SUBST nom	69,23 %	že SENT	61,53 %
nevyjádřeno	30,76 %	SENT	30,76 %
		PRON ak	7,69 %

konstatovat3

Osoba X pronáší slova Z.

Realizace X			Realizace Z	
nevyjádřeno			citovaná slova	
SUBST nom				

konstatovat4

Osoba dává slovně na vědomí svému okolí své rozhodnutí Z.

Realizace X			Realizace Z	
SUBST nom			SENT	

konstatovat5

Osoba P pozoruje v oblasti Q jev R.

Realizace P		Realizace Q		Realizace R	
nevyjádřeno		v ADV lok		SUBST ak	

4.8.4

Porovnání

Porovnáváním sémantických kvalit sloves *oznámit*, *informovat (se)*, *konstatovat* jsme dospěli k následujícím zjištěním:

- a) Sloveso *oznámit* vyjadřuje jediný význam - význam se sémantickým rysem produkce komunikátu. Také obě zbývající slovesa mají jako své zdaleka nejfrekventovanější významy významy se sémantickým rysem komunikační produkce.
- b) Sloveso *informovat (se)* vytváří velmi specifický typ, který popisuje elementární komunikační výměnu, totiž vytvoření projevu, jeho odeslání a přijetí reakce.

- c) Sloveso *konstatovat* má kromě významů vyjadřujících interpersonální komunikaci také jeden význam na pomezí oblastí sloves *cogitandi* a *sentiendi*.
- d) Slovesa *konstatovat* a *informovat (se)* jsou obouvidová a bez rozsáhlého kontextu není většinou prakticky možné určit spolehlivě vid. Lze však pozorovat tendenci, že v případě slovesa *informovat (se)* jeho užití ve významu 1a vyjadřuje vid nedokonavý a ve významech 1b a 2 vid dokonavý.

Při porovnání syntaktických struktur, které v analyzovaných konkordancích vytvářela slovesa *oznámit*, *informovat (se)* a *konstatovat* jsme došli k následujícím zjištěním:

- a) Slovesa *oznámit* a *informovat (se)* vytvářejí syntaktické struktury se třemi valenčními pozicemi, pouze sloveso *konstatovat* je ve svých komunikačních významech dvojvalenční.
- b) Slovesa *oznámit* a *informovat (se)* (obě trojvalenční) se však liší v obsazenosti pozice adresáta (Y). Častěji je vyjadřován u slovesa *informovat (se)*. Sloveso *konstatovat* pozici pro vyjádření adresáta neotvírá.
- c) Pozice pro vyjádření participantu v roli projevu, kterou otevírají všechna slovesa, je nejčastěji realizována u slovesa *konstatovat*, následovaného slovesem *oznámit* a *informovat (se)*. Obsazení této pozice je nejčastěji situační u slovesa *konstatovat*, převážně substanční u slovesa *informovat (se)* a vyrovnané u slovesa *oznámit*.
- d) Formální realizace levovalenční pozice je u všech sloves obdobná. Vyznačuje se velkou mírou konkrétnosti.
- e) Celkově lze říci, že rozložení důrazu na jednotlivé činitele popisovaného komunikačního aktu, na něž je možné usuzovat na základě míry konkrétnosti v realizacích odpovídajících syntaktických pozic, vytváří korelační vztah mezi pozicí Y (vyjadřující adresáta) na jedné straně a pozicemi Z a A (vyjadřujícími projev a

jeho kontextové zakotvení) na straně druhé. Čím je častěji konkrétně vyjádřen adresát, tím méně častá je konkrétní realizace pozic Z nebo A (a obráceně).

- f) Navíc jsme zjistili, že korelační vztah existuje také mezi relativní frekvencí konkrétní realizace pozice sdělované informace a typu jejího vyjádření. Tentokrát platí, že čím je častější konkrétní realizace pozice sdělované informace (v poměru k nevyjádřené pozici a pozici vyjádřené zájmenem osobním), tím frekventovanější je její situační vyjádření (v poměru k vyjádření substančnímu).

Z výše uvedených srovnání vyplývá, že obrazy komunikačního aktu, které nám pomáhají vytvářet slovesa *oznámit*, *informovat (se)* a *konstatovat* mají některé společné rysy. Patří mezi ně především:

- a) Komunikační akt je sice představován optikou adresanta, avšak ten většinou zároveň zůstává viditelným účastníkem zobrazované situace. Lexikálně je tato role nejčastěji vyjádřena substantivy v nominativu.
- b) Role projevu a kontextu (tématu) jsou v komplementárním vztahu, nikdy nemohou být otevřeny zároveň. Ta z nich, která je příslušným slovesem otevřena, je však v konstrukcích s ním pozicí centrální, často rematickou, ať už je vyjádřena substančně, či situačně.
- c) Slovesa *oznámit*, *informovat (se)* a *konstatovat* tedy zakládají obraz jazykového jednání, kterému dominuje osoba adresanta vytvářejícího projev, který je charakteristický svým obsahem, nebo tematikou.

Zároveň však můžeme konstatovat, že obrazy komunikačního aktu, které nám slovesa *oznámit*, *informovat (se)* a *konstatovat* pomáhají vytvářet, se v mnohých podstatných rysech rozcházejí. Mezi hlavní rozdíly patří především:

- a) Proměňuje se podíl, jakým se na výsledném obrazu jazykové jednání podílí adresát. Ve struktuře významu

slovesa *informovat (se)* zaujímá tento participant roli téměř stejně dominantní jako adresant, sloveso *oznámit* jeho roli významně omezuje a v obrazu jazykového jednání ve výpovědích se slovesem *konstatovat* mizí tento participant ze scény úplně.

- b) Proměňuje se způsob, jakým je vyjadřován projev. Pokud budeme považovat vyjádření projevu přímou řečí, nepřímou řečí, substantivem a zájmenem za škálu, na které klesá míra autentičnosti zobrazení, dojdeme k závěru, že sloveso *konstatovat* vykresluje projev v poměrně ostrých obrysech, zatímco sloveso *oznámit* se mnohem častěji uchyluje k opisnému vyjadřování. V obrazu jazykového jednání ve výpovědích se slovesem *informovat (se)* mizí tento participant často úplně ze scény a je k němu odkazováno pouze pomocí jeho tématu.
- c) Sloveso *konstatovat* tedy zakládá obraz jazykového jednání, ve kterém se při popisu adresantovy činnosti plně soustředíme na projev, který adresant vytváří. Naproti tomu výpovědi se slovesy *oznámit* a *informovat (se)* mají tendenci vytvářet obraz, do něhož vstupuje také adresát. Míra pozornosti, kterou adresátovi věnujeme, se potom odráží ve snížené ostrosti při zobrazování projevu. U slovesa *oznámit* to způsobuje zvýšení podílu substančního vyjádření tohoto participantu a u slovesa *informovat (se)* tendenci zcela nahradit participant projevu obecnějším participantem kontextu.

V předchozích kapitolách jsme popsali část obrazu světa, totiž obraz jazykového jednání, jak jej rodilým mluvčím češtiny pomáhá strukturovat deset sloves interpersonální komunikace, a to slovesa říci (si), říkat (si), říkávat (si), mluvit, hovořit, povědět, povídat (si), oznámit, informovat (se) a konstatovat. Vycházeli jsme přitom z pozic kognitivní lingvistiky, tedy z předpokladu, že „jazyk, kterým mluvíme, nám pomáhá vyznat se v okolním světě, uspořádat naši zkušenost, podílí se na tom, jak své poznatky kategorizujeme, jak se k nim stavíme i jak je zpřístupňujeme svému okolí.“ (Nebeská, I. 2001, s. 96) Zároveň jsme detailně popsali syntaktické struktury, které tato slovesa vytvářejí.

V následujících kapitolách se některé získané informace o obrazu jazykového jednání u rodilých mluvčích češtiny a o syntaktických vlastnostech výše uvedených sloves pokusíme využít pro účely teorie výuky češtiny jako cizího jazyka. Na základě anglicko-české kontrastivní analýzy se pokusíme predikovat a následně experimentálně ověřit oblasti negativního jazykového transferu u studentů češtiny, jejichž mateřštinou je angličtina, popř. si právě na jejím základě český jazyk osvojují. Než však přistoupíme k vlastní realizaci kontrastivní studie, připomeňme stručně kontext, v němž tato práce vzniká, kontext didaktiky češtiny jako cizího jazyka na počátku 21. století.

5.1

Výuka jazyka v sociokulturním kontextu

Didaktika češtiny jako cizího jazyka je oborem, který v posledních letech zaznamenává výrazný rozvoj. Tento rozvoj souvisí se vzrůstajícím zájmem o studium češtiny ze strany cizinců a je zároveň nutnou reakcí na změny v motivacích a

předpokladech, které tito zájemci pro své studium mají. „Po roce 1989 mnohonásobně vzrostl počet zájemců o český jazyk. (...) Do značné míry se proměnila struktura zájemců o český jazyk (...), jiné jsou i země, odkud pocházejí. (...) Mění se rovněž důvody studia - dřívější úzká specializace (...) či učení se z důvodu osvěžení pozapomenutých znalostí u krajanů je významně doplněno studiem jazyka z důvodu prostého zájmu o ČR a mnohdy ovšem z důvodů pragmatických: znalost českého jazyka se nezřídka stává nezbytnou nebo alespoň vítanou součástí kvalifikace cizinců pracujících a žijících v ČR, stává se jednou z významných podmínek jejich úspěšné sociální adaptace v českém prostředí.“ (Hrdlička, M. 2001, s. 103)

Tématy, která se v poslední době nejčastěji objevují v české odborné literatuře o problematice výuky českého jazyka jako jazyka cizího (dále jen ČCJ), jsou kromě příspěvků k metodice výuky konkrétních jazykových jevů (viz např. Hrdlička, M. 2005; Janda, L. 2002) zejména:

- a) rozvíjení komunikačních kompetencí studentů ČCJ a čeština v jazykových dokumentech Rady Evropy, především zpracování ČCJ pro jednotlivé úrovně Společného evropského referenčního rámce pro jazyky (o této problematice viz např. Šára, M. 2002; Hádková, M. 2001);
- b) problematika češtiny z hlediska národnosti studentů a konkrétní zkušenosti s výukou cizinců různých národností (s přihlédnutím k jazykovým a sociokulturním aspektům výuky) (viz např. Schulmeisterová, M. 2002; Janková, E. 2005);
- c) multietnická komunikace ve školním prostředí a problematika češtiny jako jazyka druhého (viz např. Čechová, M. - Zimová, L. 2001 a 2004-5; Brandtová, O. 2001-2).

Všechny výše uvedené okruhy témat spojují jazykovou výuku se sociálním a kulturním kontextem, v němž se uskutečňuje. Tento kontext totiž představuje zásadní faktor ovlivňující

úspěšnost studenta v procesu osvojování jazyka i v následném užívání osvojených jazykových struktur (ale také např. komunikačních strategií) v reálné komunikační praxi. M. Hádková se v této souvislosti zmiňuje o vztahu předpokladů, s nimiž různí nerodilí mluvčí vstupují do komunikačních situací, a různých způsobů jejich zvládnutí: „Zkoumáme-li komunikační událost z pohledu nerodilého mluvčího, jehož cílem je získat dovednost řečové komunikace v dalším přirozeném jazyce, musíme analyzovat především soubor předpokladů pro komunikační úspěšnost, a to ve vztahu k charakteru předpokladové báze řečové komunikace, s níž cizinec vstupuje do procesu získávání zmíněné dovednosti.“ (Hádková, M. 2001, s. 82)

Snaha popisovat jazykové kompetence v širším kontextu znamená, že středem vyučovacího procesu se stává student, jeho osobnost a specifický přístup k osvojování znalostí a dovedností. Převládá totiž představa, že jistá míra individualizace jazykové výuky umožní lepší využití individuálních učebních předpokladů každého studenta. Současná psycholinguvistika navíc připomíná, že se nerůzní pouze motivace a předpoklady zvládnutí jazykových kompetencí, ale že individuální je také jazyk (langue) sám, přinejmenším naše představa o něm (srov. např. Zalevskaja, A. 1999).

Snaha přiblížit jazykovou výuku potřebám studentů a zakládat ji na jejich aktuálních komunikačních kompetencích, tedy mimo jiné snaha cíleně využít jazykových kompetencí, které studenti získali životní zkušeností či předchozím studiem jiných jazyků, je také jedním z hlavních východisek této práce. Zastáváme však názor, že součástí výuky založené na přenosu komunikačních, potažmo jazykových kompetencí mezi jazyky musí nutně být také vytčení oblastí, které se při tomto přenosu jeví jako problematické, tedy oblastí, v nichž dochází k negativnímu jazykovému transferu.

5.2

Společný evropský referenční rámec pro jazyky

Od počátku své existence podniká Rada Evropy kroky k lepšímu porozumění evropských národů a součástí jejích snah je samozřejmě také aktivita v oblasti jazykového vzdělávání. Například v předmluvě k Doporučení Výboru ministrů členských států Rady Evropy č. 82 (18) najdeme následující myšlenku: „Bohaté dědictví různých jazyků a kultur v Evropě je cenným společným bohatstvím, které je nutno chránit a rozvíjet, a je třeba vyvinout značné pedagogické úsilí, aby tato různorodost, která je překážkou v komunikaci, byla proměněna ve zdroj vzájemného obohacení a porozumění.“ (Společný evropský referenční rámec pro jazyky, s. 2)

Konkrétními příklady aktivit Rady Evropy v oblasti jazykové politiky jsou vypracování Společného evropského referenčního rámce pro jazyky (dále jen SERR) a související/navazující projekt Evropského jazykového portfolia (dále jen EJP). Oba dokumenty zakládají jazykovou výuku na budování komunikačních kompetencí, tedy schopnosti využít jazyk k dosažení komunikačního cíle, a zdůrazňují v této souvislosti provázanost všech jazyků, jež student (byť jen částečně) ovládá. Vycházejí z předpokladu, že student/mluvčí „nepojímá tyto jazyky a kultury jako přísně ‚rozškatulkované‘, ale naopak si buduje komunikativní kompetenci, ke které přispívají všechny znalosti a zkušenosti s jazykem a ve které jsou všechny jazyky usouvztažněny a navzájem se ovlivňují.“ (tamtéž, s. 4)

SERR, jehož ambicí je stát se obecným základem evropských jazykových sylabů, učebnic a zkoušek, tedy na jedné straně doporučuje při jazykové výuce s mateřským jazykem pracovat (např. překládat ukázkové věty z mateřského do cizího jazyka při výkladu a cvičení gramatiky nebo překládat mluvené i psané texty z cizího do mateřského jazyka při cvičeních zaměřených

na čtení či poslech s porozuměním), na straně druhé upozorňuje na problémy, které jsou s touto strategií spojeny, zvláště na případy, kdy „jsou určité koncepční oblasti jinak uspořádány v MJ (mateřském jazyce, pozn. aut.) a CJ (cizím jazyce, pozn. aut.), což se velmi často stává, takže si významy slov odpovídají jen částečně nebo nepřesně.“ (tamtéž, s. 135)

Tyto potenciální obtíže je potom nutné mít při tvorbě sylabů, učebnic či zkoušek na paměti, neboť mohou značně ovlivnit úspěšnost jejich užití v praxi. Text SERR v této souvislosti doslova uvádí: „Pro hodnocení obtížnosti učební látky a z toho plynoucí efektivity jejího uspořádání jsou nesmírně důležité kontrastivní faktory.“ (tamtéž, s. 154) Doporučuje se tedy uživatelům SERR uvést funkci kontrastivní gramatiky v jazykovém vyučování a učení a zvážit, do jaké míry se má u studentů pěstovat povědomí o gramatice mateřského jazyka, cizího jazyka a jejich vzájemných vztahů (tamtéž).

5.3

Evropské jazykové portfolio

Také projekt EJP (viz např. Perclová, R. a kol. 2001; Bohuslavová, L. - Janíková, V. - Táborská, J. 2004) spojuje jazykové vyučování s osobnostmi, potřebami a zájmy studentů. Mezi jeho základní principy patří důraz na vztah jazyka a kultury, koncept celoživotního vzdělávání a podpora funkčního plurilingvismu (vícejazyčnosti). Zároveň také přenáší jistou část odpovědnosti za výsledky dosažené v procesu učení na studenta (pomocí samostatného plánování učební trajektorie a výraznějšího zapojení sebehodnocení jako výrazného motivačního faktoru).

Hmatatelným produktem tohoto celoevropského projektu je dokument Evropské jazykové portfolio, osobní studentův dokument mapující jeho komunikační kompetence v cizích jazycích. V jednotlivých evropských zemích jsou postupně

vytvářeny národní mutace tohoto dokumentu (s variantami lišícími se podle věku cílových uživatelů). Důležitými momenty EJP jsou standardizovanost (některé části Portfolia jsou shodné ve všech zemích, které se projektu účastní) a jeho mnohojazyčná podoba (všechny údaje v dokumentu jsou vždy uvedeny zároveň v úředním jazyce té které země - tedy v jazyce výchozím - a ve všech jazycích cílových).

EJP, jehož zavádění do praxe se v České republice ujalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, je závažným projektem s ambicí změnit pojetí jazykové výuky. Z hlediska této práce však přináší především další impuls pro možné využití výsledků kontrastivního lingvistického zkoumání ve výuce cizím jazykům. Nyní zde uvedeme některé důvody, proč tomu tak je:

- a) Výuka více jazyků současně a nižší úroveň komunikačních kompetencí v cizím jazyce podporují využívání jazykového transferu v mentálních procesech studenta.
- b) Důraz na studentovu autonomii a individuální studium pomáhají rozvíjet lingvistické myšlení a projekt celoživotního vzdělávání posiluje pozici výukových metod vhodných pro dospělé studenty, tedy metod s důrazem na lingvistické myšlení (uvažování o systému jazyka).
- c) Výuka více jazyků současně a jejich přítomnost v jednom dokumentu přímo vybízejí k jejich srovnávání.

5.4

Česká slovesa interpersonální komunikace ve Společném evropském referenčním rámci pro jazyky

SERR (a návazně také EJP) rozděluje studenty podle stupně jejich dovedností do šesti úrovní (označených A1, A2, B1, B2, C1, C2). Tyto úrovně jsou definovány popisem komunikativních cílů, jichž by měli nerodilí mluvčí být schopni úspěšně dosahovat. Tyto komunikativní cíle mohou být specifikovány

pomocí výčtu souvisejících jazykových a nociónální funkcí, doplněných o jazykové prostředky užívané k jejich realizaci. Pro ČCJ byly dosud takto detailně zpracovány první čtyři úrovně (A1, A2, B1, B2). Mezi jazykovými prostředky, které tato zpracování uvádějí jako klíčové pro získání komunikační kompetence odpovídající jednotlivým úrovním, najdeme četné příklady sloves interpersonální komunikace.

Pro ilustraci významu sloves interpersonální komunikace jako prostředků realizace jazykových a nociónálních funkcí v češtině uvedeme nyní v přehledových tabulkách (Tab. 12 a Tab. 13) výčet těchto sloves (včetně související frazeologie a gramatických jevů) v rozsahu, který odpovídá zpracování ČCJ pro dvě nejnižší úrovně SERRPJ, tedy úrovně A1, která odpovídá zvládnutí běžných komunikačních situací každodenního života (většinou situací transakčního charakteru), a úrovně A2, které navíc zahrnuje např. dovednost vyměňovat si názory a zkušenosti (tedy dovednost obstat také v situacích osobního charakteru).

Slovesa interpersonální komunikace ve zpracování úrovně A1 SERR pro češtinu	
Jazykové a nociónální funkce	Konkrétní jazykové prostředky z oblasti frazeologie, lexika a gramatiky
zjišťování cizího názoru	<i>Co (tomu) říkáš/říkáte?</i>
zjišťování, zda nabídka byla přijata	<i>Co říkáš/říkáte?</i>
oprava vlastního sdělení	<i>Ne, chci říct...</i>
exprese služby - telefon služby - fax, e-mail, internet	<i>Mluvíš česky. David mluví rychle. mluvit + s Sinstr + o Slok řici/říkat + Sdat + obsahová věta řici/říkat to + Sdat ptát se + Sgen + naSak + ADVloci psát/napsat + Sdat + Sak + ADVloci Prosím vás/tě + tázací věta děkovat + Sdat telefonovat + Sdat/ADVloci (za)volat + Sdat/ADVloci mailovat + Sdat/ADVloci</i>
každodenní život - doma volný čas - zábava	<i>dívat se + naSak číst + Sak poslouchat + Sak</i>
volný čas - kino, divadlo, koncert, představení	<i>zamluvit si + Sak rezervovat (si) + Sak</i>
vztahy s lidmi - pozvání, návštěva	<i>Děkuju/děkujeme za pozvání. zvat + Sak</i>
vztahy s lidmi - korespondence	<i>psát + Sdat/ADVloci + Sak psát si + sSinstr</i>

Slovesa interpersonální komunikace ve zpracování úrovně A1 SERR pro češtinu (pokračování)	
služby - telefon	(za)telefonovat + Sdat/ADVloci (za)volat + Sdat/ADVloci
služby - fax, e-mail, internet	mailovat faxovat + Sdat/ADVloci
služby - diplomatické služby	žádat o vízum, žádat o azyl
jazyk - komunikace v jazyce	mluvit + ADVmodi psát + ADVmodi číst + ADVmodi hláskovat + Sak opakovat + Sak přeložit + Sak vysvětlit + Sak

Tab. 12: Slovesa interpersonální komunikace ve zpracování úrovně A1 SERR pro ČCJ (podle Hádkové, M. a kol. 2005)

Slovesa interpersonální komunikace ve zpracování úrovně A2 SERR pro češtinu	
Jazykové a nociónální funkce	Konkrétní jazykové prostředky z oblasti frazeologie, lexika a gramatiky
sdělování informace, podání zprávy	řici/řikat + žeSENT psát/napsat + žeSENT
nesouhlas s určitým tvrzením	nesouhlasit + sSinstr
vyjádření vděčnosti	děkovat + Sdat + zaSak/žeSENT
vyjádření omluvy	omlouvat se + žeSENT
žádost, prosba	žádat + Sak + oSak prosit + imperativ
upoutávání pozornosti	Prosím vás/tě + vokativ
gratulace	přát/(po)blahopřát + Sdat + kSdat Rád(a) bych ti/vám poblahopřál(a) + kSdat
přání dobré chuti	Přeju ti/vám dobrou chuť.
uvedení tématu	Rád(a) bych vám něco řekl(a) + oSlok Rád(a) bych vám řekl(a) několik slov + oSlok Chtěl(a) bych vás seznámit + sSinstr
váhání, hledání slov, upřesňování	Já bych to jen řekl(a). Jak se to řekne?
oprava vlastního sdělení	Promiňte, řeknu to přesněji. lépe/přesněji řečeno
stručné sdělení přání	prosit + jméno v akuzativu prosit linku + číslo Mohl(a) bych mluvit + sSinstr
úvod a závěr dopisu	žádat + oSak obracet se + naSak s žádosti/prosbou + oSak oznamovat + Sdat + žeSENT kSdat + sděluji + žeSENT
reakce na případné komunikační šumy	Promiň, prosím tě/ promiňte, prosím vás, mohl(a) bys(te) to říci ještě jednou? Prosím tě/vás, mohl(a) bys(te) mluvit (trochu) pomaleji?

Slovesa interpersonální komunikace ve zpracování úrovně A2 SERR pro češtinu (pokračování)	
reakce na případné komunikační šumy (pokračování)	Mohl(a) bys(te) mi vysvětlit, co jsi/jste tím myslel(a)/smysl té věty/toho textu/toho slova? Nevím, jak se to řekne česky. Nevím, jak se řekne česky... Říkal(a) jsi/jste...? Můžete mi hláskovat své jméno? Můžeš/můžete/mohl(a) bys(te) mi napsat to slovo/tu větu? Prosím tě/vás hláskuj(te)/napiš(te) mi to slovo/tu větu. Jak se (správně) vyslovuje/píše...? Píše se + pravopisný jev
reflexe - emoce	smát se + Sdat (roz)zlobit se + naSak plakat
reflexe - vyjadřování, řeč	mluvit + s Sinstr + o Slok diskutovat + s Sinstr + o Slok (po)prosit + Sak + o Slok (po)žádat + Sak + o Slok vypravovat/vyprávět + Sdat + o Slok psát/napsat + Sdat + o Slok bavit se + s Sinstr + o Slok (po)děkovat + Sdat + zaSak omluvit/omlouvat se + Sdat + zaSak ukazovat/ukázat + Sdat + Sak říci/říkat + Sdat + Sak povědět/povídat + Sdat + Sak ptát se/zeptat se + Sgen + naSak vysvětlit/vysvětlovat + Sdat + Sak odpovědět/odpovídat + Sdat
volný čas, zábava	psát/napsat + Sak číst/přečíst + Sak
cestování	rezervovat + Sak
vztahy s lidmi - komunikace	mluvit, říci/říkat ptát se/zeptat se + Sgen + naSak psát/napsat + Sdat + Sak vyslovovat/vyslovit + Sak vysvětlit/vysvětlovat + Sak překládat/přeložit + Sak + z/doSgen odpovědět/odpovídat + naSak
vztahy s lidmi - druhy vztahů	seznamovat/seznámit (se) + sSinstr seznamovat/seznámit + Sak + sSinstr
vztahy - veřejná správa, policie	oznamovat/oznámit + Sak ověřovat/ověřit + Sak potvrzovat/potvrdit + Sak
sdělovací prostředky	(po)dívat se + naSak poslouchat + Sak (za)telefonovat + Sdat/ADVloci (za)volat + Sdat/ADVloci

Tab. 13: Slovesa interpersonální komunikace ve zpracování úrovně A2 SERRPJ pro ČCJ (podle Čadské, M. a kol. 2005)

Cílem předchozího výkladu bylo zdůraznit vztah jazyka a kultury. Vycházeli jsme z předpokladu, že „učit se cizímu jazyku zahrnuje učit se vidět svět, jak ho vidí mluvčí tohoto jazyka.“ (Corder, S. P. 1979, s. 77, př. aut.) Současně s tím jsme toto téma uvedli do kontextu současné didaktiky ČCJ a upozornili jsme, že usouvztažnění kultury jako specifického způsobu strukturace světa a jazyka jako základního nástroje komunikace o ní odhaluje některá úskalí jazykové výuky.

Zároveň jsme na základě SERR dokladovali důležitost sloves interpersonální komunikace pro realizaci jazykových a nociónálních funkcí podílejících se na komunikační kompetenci mluvčích ČCJ. Nyní se tedy na příkladu několika těchto sloves pokusíme dokázat, že právě kontrastivní lingvistika může výrazně napomoci předvídat některá úskalí jazykové výuky ČCJ pro anglicky mluvící studenty, úskalí pramenící z rozdílů mezi češtinou a angličtinou.

V roce 1982 vyšel v edici *Pragmatics & Beyond*, v sérii interdisciplinárních jazykových studií univerzity v Antverpách, titul *The Scene of Linguistic Action and its perspectivization by Speak, Talk, Say and Tell* (Dirven, R. - Goosens, L. - Putseys, Y. - Vorlat, E. 1982). Jedná se o soubor čtyř samostatných korpusových studií čtyř různých autorů, které si jako společný cíl kladou zmapovat, jak se liší perspektiva, s níž mluvčí angličtiny nahlíží jazykovou aktivitu druhých lidí, pokud k ní odkazují slovesy *speak, talk, say a tell*, tedy jaké proměny v konceptualizaci reality tato čtyři slovesa implikují. Vycházejí přitom z některých významových rysů a syntaktických vlastností těchto sloves.

Kromě cíle a zdroje jazykového materiálu, kterým je jazykový korpus univerzity v Lovani, obsahující texty šedesáti britských divadelních her uvedených v letech 1966-1972, spojují jednotlivé studie také lingvistická východiska, která tvoří jejich teoretický rámec, a použitý metodologický a terminologický aparát, který je užit při analýze korpusových konkordancí a popisu výstupů tohoto rozboru. Protože jsou tato teoretická východiska kompatibilní s teoretickými základy naší práce, rozhodli jsme se právě závěry autorů těchto čtyř studií využít jako podklad pro srovnání sémantických a syntaktických vlastností deseti českých sloves interpersonální komunikace, které jsme popsali v první části tohoto textu práce, a jejich anglických překladových ekvivalentů.

Nyní teoretická východiska, na nichž jsou čtyři výše zmíněné studie založeny, představíme (viz oddíl 6.1), shrneme závěry, k nimž jejich autoři došli (viz oddíly 6.2, 6.3, 6.4, 6.5 a 6.6), a provedeme srovnání se závěry našich zkoumání (viz oddíl 6.7). Toto srovnání by mělo pomoci vystihnout základní rozdíly ve způsobu, jakým mluvčí češtiny nahlíží na jazykovou aktivitu druhých lidí, od způsobu, jakým na ni

nahlížejí mluvčí angličtiny, jinými slovy jaké rozdíly je možné vysledovat v konceptualizaci této části reality u mluvčích obou jazyků.

6.1

Teoretická východiska analýz

Slovesa *speak, talk, say a tell* jsou ve zmiňované publikaci představena jako slovesa převážně referativní povahy (i když je najdeme např. také v rozkazech, otázkách a v performativním užití) a jejich význam je možné shrnout přibližně takto: Osoba X2 referuje osobě Y2 v čase T2, že v čase T1, odlišném od času T2 (nejčastěji v čase jemu předcházejícím) se osoba X1 a osoba Y1 účastnily komunikační události realizované pomocí mluveného jazyka, kterou osoba X iniciovala.

Dále platí, že osoba X2 rozhoduje, jak příslušnou komunikační událost popíše (může osoby X1 a Y1 citovat, shrnout, co řekly, přidat komentář o jejich chování, pravdivosti předávaných informací atd.). Je tedy možné mluvit o reálném komunikačním aktu a o jeho obrazu, který osoba X2 vytváří, a rozhoduje tak o tom, jak bude osoba Y2 komunikační událost mezi osobami X1 a Y1 vnímat. K vytváření tohoto obrazu je důležité, kteří činitelé komunikačního aktu jsou vybráni jako klíčoví a kteří jsou naopak upozaděni, a dále jaká role je těmto činitelům připsána. A právě rozhodnutí o volbě slovesa, které bude celý komunikační akt označovat, určuje (s ohledem na jeho sémantiku a syntaktické vlastnosti) základní obrysy výsledného obrazu.

Autoři citované publikace mluví v této souvislosti o obrazu jazykového jednání a jeho perspektivizaci (viz název publikace). Tento teoretický koncept, v němž nizozemští lingvisté své studie zpracovali, vychází ze sémantické teorie Ch. J. Fillmora, publikované pod názvem *Scenes-and-Frames*

Semantics ve sborníku *Linguistic Structure Processing*. (Fillmore, Ch. J. 1977), tedy téhož konceptu, z něhož jsme vycházeli při popisu významů vybraných ČSIK ve čtvrté kapitole této práce.

Připomeňme, že obrazem (*scene*) se v této teorii rozumí naše představa o určitém objektu, jevu nebo ději, která je založena na naší zkušenosti a která je zároveň východiskem i výsledkem porozumění textu. Jedná se o představu, která je v naší mysli vyvolána tématem textu a která se během postupného porozumění textu aktualizuje a konkretizuje. Základem této aktualizace je perspektiva, ze které na příslušný objekt, jev či děj nahlížíme, a základní rysy této perspektivy jsou determinovány tím, jak je daný obraz v textu slovně označen. Toto jazykové ztvárnění obrazu se označuje jako rámeček (*frame*).

Vzájemné vztahy obrazů a rámečků nám tedy mohou pomoci popsat, jakým způsobem ovlivňuje určitý jazyk naši konceptualizaci mimojazykové reality, a jejich popsání by mělo být předmětem zájmu kognitivní lingvistiky. Zvláštní pozornost si v tomto ohledu zaslouží slovesa, která jsou centrem věty; různá slovesa podobných sémantických kvalit tak mohou ovlivnit perspektivizaci obrazu příslušné situace, kterou popisují, nejen drobnými rozdíly svého významu, ale především svými syntaktickými vlastnostmi.

Ke zjištění konkrétní podoby perspektivizace obrazu jazykového jednání ve významu sloves *speak, talk, say* a *tell* využívají autoři podrobný popis syntaktických struktur, které tato slovesa vytvářejí. Všimají si přitom jak jejich formálních vlastností, tak sémantiky slov, která ve strukturách obsazují jednotlivé otevřené syntaktické pozice. Protože se teoretický aparát užívaný autory studií v této oblasti ne zcela shoduje s tím naším, nyní ho stručně představíme.

Syntaktická doplnění slovesa autoři formálně člení na subjekt, přímý předmět a nepřímý předmět (ty považují za centrální složky větné struktury) a dále pak předložkové fráze a adverbialní určení (ta považují za periferní složku větné struktury). Při popisu sémantiky slovesných doplnění vycházejí z vymezení činitelů komunikačního aktu podle R. Jakobsona, avšak užívají podrobnější pohled a pojmosloví C. E. Shannona a W. Weavera (Shannon, C. E. - Weaver, W. 1967):

- a) Adresant může být zdrojem (*source*) předávané informace či pouze jejím přenašečem (*transmitter*), popř. může obě role spojit (*source-transmitter*).
- b) Kromě adresáta (*addressee*) může mít projev též příjemce (*recipient*), popřípadě se mohou obě role spojit v určení (*destination*).
- c) Navíc můžeme rozlišit příjemce aktivního (*interactor*) a pasivního (*receptor*) a analogicky také interagujícího adresanta (*speaker-interactor*) a prostého adresanta (*speaker in general*).
- d) Projev (*message*) může mít kvality přímé řeči (*direct enunciation*), nepřímé řeči (*indirect enunciation*) nebo může mít povahu substančního vyjádření (*synthesis*).
- e) Navíc můžeme rozlišit projev (*message*), téma (*topic*) a hodnocení (*evaluation*) jako typy objektů přenosu (*transmission objects*) a kanál (*channel*), kontakt (*conveyor*) a kód (*code*) jako typy prostředků přenosu (*transmission devices*).

V oblasti objektů přenosu zkoumají autoři podrobně také lexikální sémantiku slovesných doplnění. Kromě přímé a nepřímé řeči rozlišují následující typy významů substančních vyjádření objektů přenosu:

- a) identifikaci obsahu (*content identification*),
- b) vyslovitelnou jednotku (*pronounceable entity*),
- c) odříkatelnou jednotku (*recitable entity*),
- d) příběh (*narratable entity*),

- e) zhodnocení kvality (*qualitative evaluation*),
- f) označení kvantity (*quantification*) a
- g) téma (*topic*).

Při popisu syntaktických a sémantických charakteristik anglických lexémů *speak*, *talk*, *say* a *tell* budeme čtyři výše uvedené studie užívat jako výhradní zdroj informací. Zvolíme však takový způsob jejich prezentace, který nám tato data umožní porovnat se zjištěními, která jsme učinili při analýze deseti českých sloves interpersonální komunikace v první části této práce.

6.2

Sloveso *speak*

V případě slovesa *speak*, představeného Emmou Vorlat ve studii *Framing the Scene of Linguistic Action by Means of Speak* (Dirven, R. - Goosens, L. - Putseys, Y. - Vorlat, E. 1982, s. 9-35), je centrální rolí v obrazu jazykového jednání role adresanta (často jde o jediné valenční doplnění slovesa, případné adverbialní doplnění obvykle adresanta charakterizuje), avšak jako klíčový se ukazuje také způsob, jakým osoba X2 (autor výpovědi se slovesem *speak*) prezentuje roli adresáta a tematiku adresantova projevu. Informace, které projev nese, však obvykle v centru zájmu osoby X2 neleží.

Adresant je téměř vždy člověk (přenosy významu nejsou časté) a jeho projev je osobou A prezentován převážně pozitivně, charakterizuje ho jasný, často také závažný cíl a dobrá struktura (nikoliv však nutně formálnost). Adresát, jehož přítomnost se předpokládá, se komunikačního aktu obvykle aktivně účastní, avšak přestože má komunikační událost typicky povahu interakce, adresát je většinou představován pouze jako její pasivní účastník. Užití ve významu prosté narace ovšem sloveso *speak* vylučuje.

Tyto základní významové charakteristiky slovesa *speak* (můžeme je označit jako *speak1*) se mohou aktualizovat buď oslabením základního významu, nebo jeho větší specifikací. Kromě centrálního významu (*speak1* = navázat kontakt pomocí mluveného jazyka) tak najdeme také význam *speak2* (*speak2* = pronášet artikulované zvuky, často akusticky charakteristické), který potlačuje interaktivní povahu komunikace (téměř vylučuje aktantovou realizaci role adresáta), a význam *speak3* (*speak3* = pronést, proslovit řeč, přednášku či jiný projev charakteristický velkým rozsahem), který naopak charakterizuje velká skupina příjemců.

Nyní uvedeme v přehledu základní sémantické a syntaktické vlastnosti slovesných lexémů *speak1*, *speak2* a *speak3*. Budeme přitom vycházet ze zjištění obsažených jednak ve výše zmiňované studii Emmy Vorlat, jednak v přílohách k celému souboru (Dirven, R. - Goosens, L. - Putseys, Y. - Vorlat, E. 1982, s. 173-181).

SPEAK1

Osoba X, která je v kontaktu s osobou X, iniciuje přenos informací o určitém tématu, a to prostřednictvím jazykového kódu (např.: *I couldn't speak to Henry about our intended trip to Cologne, since he had got sick in the meantime.*).

Pokud je jediným vyjádřeným valenčním doplněním slovesného významu *speak1* levovalenční aktant, bývá připojeno ještě doplnění adverbialní, a to vlastního způsobu nebo zřetele, avšak častější je vyjádření více valenčních pozic zároveň. Levovalenční pozici v takovém případě nejčastěji obsazuje výraz označující adresanta (prostého nebo interagujícího), který obvykle plní jak roli zdroje informace, tak jejího přenašeče. Může však odkazovat také k pouhému přenašeči informace a její zdroj je potom vyjádřen samostatně předložkovou frází *for+S*. Prostý adresant bývá doplněn

pasivním adresátem (vyjádřeným předložkovou frází *to+S*), interagující adresant bývá doplněn aktivním adresátem (vyjádřeným předložkovou frází *with+S*).

Časté je také vyjádření tématu (předložkovou frází *of+S* v případě kratší zmínky nebo *about+S* v případě, že je tématu věnován větší prostor) a doplnění slovesa adverbialním určením způsobu. Pokud je však vyjádřen jak adresát, tak téma hovoru, adverbialní určení způsobu se neobjevuje. Občasné je vyjádření formy, obsahu nebo evaluace projevu (přímým předmětem), kódu nebo typu textu (obojí předložkovou frází *in+S*), kanálu (předložkovými frázemi *on+S*, *over+S*, *into+S* a *through+S*). Tato doplnění se mohou volně kombinovat s adverbialními určeními vlastního způsobu nebo zřetele.

Slovesný význam *speak1* je jediný, který byl v analyzovaných konkordancích užit v pasivních konstrukcích.

SPEAK2

Osoba X pronáší artikulované zvuky, které je možné přiřadit slovům určitého jazyka (např.: *Tell me again for the pleasure of hearing you speak.*).

Tento význam slovesa *speak* většinou vyžaduje pouze jediné valenční doplnění, a to doplnění levovalenční, které reprezentuje participantní roli adresanta, který je zároveň zdrojem přenášené informace i jejím přenašečem. Běžné je doplnění adverbialním určením způsobu (charakterizujícím např. tón hlasu). Okrajově se může vyskytnout spojení s přímým předmětem (charakterizujícím formu mluveného projevu), předložkovou frází *to+S* (představující pasivního adresáta).

Běžné je spojení slovesa *speak* ve významu *speak2* s tvary modálního slovesa *can* a jejich opisy a také s částicí *up*. Pokud se v analyzovaných konkordancích vyskytlo frázové sloveso *speak up*, bylo jeho základem vždy sloveso *speak* ve významu *speak2*.

SPEAK3

Osoba X pronáší ke skupině osob Y delší mluvený projev o určitém tématu. Tento projev má formální charakter (např.: *The prime minister is going to speak on environmental policy.*).

Tato aktualizace významu slovesa *speak* je velmi okrajová. Typické je při ní vyjádření více valenčních pozic zároveň, především pozic odpovídajících adresantovi a tématu. Konstrukce, v nichž je vyjádřen pouze subjekt, jsou dokonce možné pouze při doplnění o způsobové adverbálie.

Vyskytují se také vyjádření kódu (předložkovou frází *in+S*).

Souhrnný přehled toho, jaké role jsou nejčastěji přiřazovány jednotlivým participantům slovesa *speak* a jak se tyto participantní role zpravidla jazykově realizují, uvádíme v podobě tabulky (Tab. 14).

SPEAK		
Činitelé komunikačního aktu	Primární participantní role	Primární/sekundární způsob vyjádření
	Sekundární participantní role	
adresant	zdroj+přenašeč	subjekt/-
	-	-/-
adresát	pasivní příjemce	<i>to+S/-</i>
	aktivní příjemce	<i>-/with+S</i>
objekt přenosu	téma	<i>of+S/about+S</i>
	obsahové označení	<i>-/přímý objekt</i>
	vyslovitelná jednotka	<i>-/přímý objekt</i>
	odříkatelná jednotka	<i>-/přímý objekt</i>
	zhodnocení kvality	<i>-/přímý objekt</i>
	kvantifikace	<i>-/přímý objekt</i>

SPEAK (pokračování)		
prostředek	-	-/-
přenosu	jazykový kód	--/přímý objekt
	komunikační kanál	--/PREP+S

Tab. 14

6.3

Sloveso *talk*

Mnohé charakteristiky slovesa *talk*, představeného Rene Dirvenem ve studii „*Talk*“: *Linguistic Action Perspectivized as Discourse* (Dirven, R. - Goosens, L. - Putseys, Y. - Vorlat, E. 1982, s. 37-83), se shodují s charakteristikami slovesa *speak*. Také zde zaujímá v obrazu jazykového jednání centrální pozici role adresanta, kterým je také téměř vždy člověk, a rovněž adresát, jehož přítomnost se i zde předpokládá, se komunikačního aktu obvykle aktivně účastní.

Avšak interakční povaha komunikační události je v případě slovesa *talk* nejen obvyklou, ale přímo centrální charakteristikou výsledného obrazu. Místo potenciální reakce adresáta navazující na explicitní adresantovu řečovou produkci (jak je to obvyklé u slovesa *speak*) představuje sloveso *talk* spíše společnou participaci adresanta a adresáta na hovoru jako celku. R. Dirven říká, že místo zdůraznění pohledu adresanta (jak je tomu u slovesa *speak*) staví sloveso *talk* do centra pozornosti diskurz, tedy souhrn jazykových transakcí mluvčího a adresáta.

Se zaměřením na diskurz jako celek souvisí také zvýšený důraz na téma, které může být u slovesa *talk* dokonce vyjádřeno formou přímého předmětu, a odstraněním jednostranného hlediska adresanta odpadá také předpoklad závažného cíle a související jasné a přehledné strukturace hovoru. Ze stejných důvodů nacházíme toto sloveso poměrně často také v konstrukcích s rezultativním významem.

Tyto základní významové charakteristiky slovesa *talk* se samozřejmě mohou proměňovat v souvislosti s konkrétním kontextem užití a R. Dirven předkládá poměrně podrobný přehled takových významových aktualizací. Kromě centrálního významu (*talk1* = spoluvytvářet diskurz) tak vymezuje také význam *talk2* (*talk2* = zapojit se do hovoru replikou charakteristickou velkým rozsahem), význam *talk3* (*talk3* = provádět tělesnou aktivitu spočívající např. v pohybu rtů a jazyka), význam *talk4* (*talk4* = vyjadřovat své pocity pomocí přirozeného jazyka), význam *talk5* (*talk5* = vyjadřovat své myšlenky slovy), význam *talk6* (*talk6* = mít schopnost mluvit), význam *talk7* (*talk7* = vyzradit informace), význam *talk8* (*talk8* = pomlouvat), význam *talk9* (*talk9* = jalově mluvit, žvanit), význam *talk10* (*talk10* = účastnit se komunikace), význam *talk11* (*talk11* = konverzovat) a význam *talk12* (*talk12* = účastnit se velmi osobního rozhovoru).

Nyní uvedeme v přehledu základní sémantické a syntaktické vlastnosti slovesných lexémů *talk1* - *talk12*. Budeme přitom vycházet ze zjištění obsažených jednak ve výše zmiňované studii R. Dirvena, jednak v přílohách k celému souboru (Dirven, R. - Goosens, L. - Putseys, Y. - Vorlat, E. 1982, s. 173-181).

TALK1
Osoba X vytváří s osobou Y diskurz, charakteristický určitým tématem (např.: *What we are talking about?*).

Toto je centrální význam slovesa *talk*, který v referenčním korpusu představuje přibližně 80 % jeho užití. Je charakteristický tím, že kromě adresanta bývá v naprosté většině případů vyjádřen také adresát a/nebo téma hovoru. Při vyjádření adresáta převažuje forma *to+S* a při vyjádření tématu *about+S*. Naprostá převaha formy *to+S* je způsobena tím, že obousměrnost komunikace je obsažena již ve slovesném významu,

a užití předložky *with*, která obousměrnost komunikace naznačuje, je tím svým způsobem redundantní. Převaha formy *about+S* je způsobena tím, že v situaci, kdy jazykovou aktivitu představujeme jako diskurz, zmiňujeme se zpravidla o tématu, kterému byla věnována jeho podstatná část (význam předložky *about*), spíše než bychom verbalizovali téma, které bylo pouze okrajově zmíněno (význam předložky *of*). Ani užití předložky *on* není vzhledem k absenci rysu systematičnosti (význam předložky *on*) ve významu slovesa *talk1* v konstrukcích s tímto slovesem časté.

TALK2

Osoba X pronáší výpovědi, a to po poměrně dlouhou dobu (např.: *She's out there talking in the dark.*).

V tomto významu je pozornost soustředěna pouze na adresanta. Výsledek jeho aktivity (sled výpovědí) není chápán jako diskurz s vnitřní strukturací, ale jako plynulý víceméně homogenní proces, charakteristický pouze velkým rozsahem. Důležitá role časové osy bývá podpořena buď adverbialním určením, užitím fázového slovesa či modálního slovesa *can*, popřípadě opakováním samotného lexému. Zajímavé je porovnání se slovesem *speak1*, které ve spojení s fázovými slovesy označuje střídání rolí v dialogu, a slovesem *speak2*, které ve spojení se slovesem *can* označuje řečovou kompetenci.

TALK3

Osoba X provádí tělesnou aktivitu spočívající např. v pohybu rtů a jazyka (např.: *Don't talk with your mouth full.*).

Tato aktualizace významu slovesa *talk* je velmi okrajová. Typické je při ní doplnění průvodních okolností slovesného děje.

TALK4

Osoba X si aktuálně uvědomuje prožitek spočívající v produkci řeči (např.: *I breathe, I walk, I talk, I smile, I think.*).

Také tato aktualizace významu slovesa *talk* je velmi okrajová. Typicky je kontextově doplněna dalšími činnostmi, které se společně podílejí na uvědomění si vlastního těla a jeho možností.

TALK5

Osoba X vyjadřuje slovy své pocity, myšlenky či názory (např.: *How do I know what I'm thinking if I don't talk.*).

Tento význam v sobě spojuje vyjádření pocitů i procesu myšlení.

TALK6

Osoba X (obvykle dítě) projevuje schopnost aktivně používat jazyk (např.: *Babies walk and begin to talk about one year old.*).

Zajímavé je srovnání s významem *talk2*, pokud oba významy spojíme s fázovým slovesem. Sloveso *talk* má v takovém případě formu gerundia ve významu *talk2* a infinitivu ve významu *talk6*.

TALK7

Osoba X vyradí tajné informace (např.: *Even when I do talk, they shut me up.*).

Tento význam je jedním ze tří negativně konotovaných významů slovesa *talk* (*talk7*, *talk8* a *talk9*), které specifickými způsoby zpřesňují význam *talk2*. V případě významu *talk7* je hovor považován za příliš rozsáhlý, protože obsahuje i tajné informace.

TALK8

Osoba X šíří pomluvy (např.: *It would start people talking in the neighbourhood.*).

V případě významu *talk8* je hovor považován za příliš rozsáhlý, protože obsahuje i neověřené informace. V analyzovaných konkordancích bylo sloveso *talk* v tomto významu monokolokabilní. Levovalenční pozice byla obsazována výhradně všeobecným označením *people*.

TALK9

Osoba X pronáší samoučelná slova (např.: *He doesn't have much trouble defining his ethics. He just talks.*).

V případě významu *talk9* je hovor považován za příliš rozsáhlý, protože pokračuje, přestože již neobsahuje žádné informace.

TALK10

Osoba X se účastní jazykové komunikace s dalšími osobami (např.: *We walked together talking.*).

Tento význam je jedním ze tří významů slovesa *talk* (*talk10*, *talk11* a *talk12*), které jistým způsobem modifikují význam *talk1*. Účastnit se komunikace ve své podstatě znamená spoluvytvářet diskurz. Důležité ovšem je, že sloveso *talk* zde manifestuje pevné zakotvení interagujícího adresáta ve struktuře svého významu. Zatímco sloveso *speak*, pokud není pozice adresáta syntakticky obsazena, znamená výhradně jazykovou produkci, sloveso *talk* si ve významech *talk10*, *talk11* a *talk12* zachovává interakční podstatu, přestože otevírá pouze jednu, a to levovalenční aktantovou pozici.

TALK11

Osoba X se účastní přátelské či společenské konverzace s dalšími osobami (např.: *We sat for a while and talked.*).

Také konverzovat znamená vytvářet diskurz. Tento diskurz je však specifický co do tématu a funkce.

TALK12

Osoba X se účastní velmi osobního rozhovoru s osobou Y (např.: *We can't talk, you see - can't make sense to each other.*).

Specifická charakteristika diskurzu, jehož obraz je vytvářen významem *talk12* spočívá ve specifickém vztahu adresanta a adresáta.

Souhrnný přehled toho, jaké role jsou nejčastěji přiřazovány jednotlivým participantům slovesa *talk* a jak se tyto participantní role zpravidla jazykově realizují, uvádíme v podobě tabulky (Tab. 15).

TALK		
Činitelé komunikačního aktu	Primární participantní role	Primární/sekundární způsob vyjádření
	Sekundární participantní role	
adresant	zdroj+přenašec	subjekt/-
	interagující adresant	subjekt/-
	přenašec	-/subjekt
adresát	aktivní příjemce	to+S/-
	pasivní příjemce	-/to+S
objekt přenosu	téma	<i>about+S/of+S</i> ; přímý objekt
	zhodnocení kvality	-/přímý objekt
	kvantifikace	-/přímý objekt

TALK (pokračování)		
prostředek	-	-/-
přenosu	komunikační kanál	-/PREP+S
	typ textu	-/PREP+S-

Tab. 15

6.4

Sloveso *say*

Na rozdíl od sloves *speak* a *talk* patří sloveso *say*, představené Louisem Goosensem ve studii „*Say*”: *Focus on the Message* (Dirven, R. - Goosens, L. - Putseys, Y. - Vorlat, E. 1982, s. 85-131), ke slovesům primárně tranzitivním. Centrální roli v obrazu jazykového jednání totiž zaujímá role projevu, ať už v podobě přímé řeči, nepřímé řeči nebo substančně vyjádřená. Druhá centrální role připadá adresantovi, kterým je nejčastěji lidský zdroj informace a zároveň její přenašeč. Může však dojít k tomu, že je tento participant nevyjádřen, a to v pasivu, nebo pokud je subjektová pozice obsazena charakteristikou typu textu.

Sloveso *say* vytváří obraz jazykového jednání jako jednosměrného toku informací, jejichž adresát je pasivní. Je možné vyjádřit ho formou *to+S*, ale není to časté, neboť role adresáta nepatří v případě slovesa *say* k rolím stěžejním. Největší důraz je naopak kladen na projev, který se povrchově realizuje formou přímého předmětu, avšak nejčastěji ne v podobě jmenné fráze. Převažují větná vyjádření a zájmena. Nevyjádření sdělované informace zpravidla znamená posun významu slovesa mimo oblast interpersonální komunikace.

Ostatní doplnění slovesa *say* (např. vyjádření tématu formou *about+S* nebo adverbialní určení) nemají vysokou frekvenci. Částečnou výjimku tvoří pasivní konstrukce, jejichž subjektová pozice je nejčastěji obsazena výrazem odkazujícím

k tématu. Sdělovaná informace má potom typicky formu infinitivu a adresant s adresátem zůstávají nevyjádřeni.

Tyto základní významové charakteristiky slovesa *say* se samozřejmě mohou proměňovat v souvislosti s konkrétním kontextem užití a L. Goosens předkládá propracovaný systém takových významových aktualizací. V tomto systému jsou vymezeny čtyři základní významy, a ty jsou případně specifikovány formou významových aktualizací. Vymezujeme tedy význam *say1* (*say1* = vyjadřovat slovy) a jeho aktualizace *say1a* (*say1a* = vyjadřovat slovy fakt), *say1b* (*say1b* = vyjadřovat slovy názor nebo domněnku), *say1c* (*say1c* = prosazovat slovy svůj názor) a *say1d* (*say1d* = vyjadřovat slovy svůj požadavek); významy *say2a* (*say2a* = pronést, vyslovit) a *say2b* (*say2b* = odříkat, zopakovat) a nekomunikační významy *say3a* (*say3a* = ukazovat) a *say3b* (*say3b* = mít význam, vyjadřovat) a význam *say4* (*say4* = usuzovat).

Nyní uvedeme v přehledu základní sémantické a syntaktické vlastnosti slovesných lexémů *say1*, *say2*, *say3* a *say4*. Budeme přitom vycházet ze zjištění obsažených jednak ve výše zmínované studii L. Goosense, jednak v přílohách k celému souboru (Dirven, R. - Goosens, L. - Putseys, Y. - Vorlat, E. 1982, s. 173-181).

SAY1

Osoba X, která je v kontaktu s osobou Y, něco slovy vyjadřuje.

SAY1a

Osoba X, která je v kontaktu s osobou Y, slovy vyjadřuje fakt, tj. něco konstatuje (např.: *What you're saying is in fact that at present you're skint.*).

SAY1b

Osoba X, která je v kontaktu s osobou Y, slovy vyjadřuje názor, tj. něco tvrdí (např.: *I don't care what anyone says about me.*).

SAY1c

X says Z to Y. = Osoba X, která je v kontaktu s osobou Y, slovy vyjadřuje rozhodnutí, tj. něco prohlašuje (např.: *Never in my life have I said no to anything I greatly desired.*).

SAY1d

X says Z to Y. = Osoba X, která je v kontaktu s osobou Y, slovy vyjadřuje požadavek, tj. něco přikazuje (např.: *He said would I call him back?*).

Význam *say1* představuje orientaci výpovědi na sdělovaný obsah, jehož charakteristika následně odlišuje varianty *say1a*, *say1b* a *say1c*. V případě významu *say1a* jde o faktickou informaci, v případě významu *say1b* o názor nebo domněnku a u *say1c* o rozhodnutí. Význam *say1d* navíc odlišuje primárně direktivní funkce.

SAY2a

Osoba X pronáší určitá slova (např.: *Just say loudly, I'm going straight to tell the house-master.*).

SAY2b

Osoba X odřikává určitá slova (např.: *Would you like me to say a prayer now?*).

Významy *say2a* a *say2b* představují orientaci výpovědi na formu sdělení. Touto změnou se sdělení posouvá mimo vlastní oblast mezilidské řečové interakce, neboť entita, o níž zde říkáme, že je pronášena či odřikávána, jako by mohla existovat samostatně, tedy bez ohledu na to, zda ji někdo pronese či odřiká. Nejde tedy o vytváření sdělení, komunikátu, nýbrž o jeho hlasitý přednes. Spolu s oslabením obsahové složky projevu následně ustupuje do pozadí také role adresáta.

SAY3a

Určitá věc něco ukazuje (např.: *The clock says five minutes after twelve.*).

SAY3b

Určitá věc něco vyjadřuje (např.: *He produced a sculpture which really said something.*).

Významy *say3a* a *say3b* jsou okrajové. Význam *say3a* leží mimo oblast interpersonální komunikace a význam *say3b* sice ke komunikaci odkazuje, není to však komunikace jazyková.

SAY4

Osoba X dochází k určitému závěru či úsudku (např.: *Let's say he will do it.*).

Význam *say4* leží mimo oblast interpersonální komunikace a jeho okrajovost potvrzuje také omezená kolokabilita. Vyskytuje se téměř výhradně ve spojení *let us say*.

Souhrnný přehled toho, jaké role jsou nejčastěji přiřazovány jednotlivým participantům slovesa *say* a jak se tyto participantní role zpravidla jazykově realizují, uvádíme v podobě tabulky (Tab. 16).

SAY		
Činitel komunikačního aktu	Primární participantní role	Primární/sekundární způsob vyjádření
	Sekundární participantní role	
adresant	zdroj+přenašeč	subjekt/-
	-	-/-
adresát	-	-/-
	pasivní příjemce	--/with+S

SAY (pokračování)		
objekt přenosu	přímá řeč	SENT/-
	nepřímé vyjádření	thatSENT/-
	nepřímá reference	-/KONJ+SENT
	vyslovitelná jednotka	-/přímý objekt
	odříkatelná jednotka	-/přímý objekt
	zhodnocení kvality	-/přímý objekt
prostředek přenosu	kvantifikace	-/přímý objekt
	téma	-/subjekt; about+S
	-	-/-
	typ textu	-/subjekt

Tab. 16

6.5

Sloveso *tell*

Mnohé charakteristiky slovesa *tell*, představeného Yvanem Putseysem ve studii *Aspects of the Linguistic Action Scene with „Tell“* (Dirven, R. - Goosens, L. - Putseys, Y. - Vorlat, E. 1982, s. 133-163), se shodují s charakteristikami slovesa *say*. Obě slovesa je dokonce možné v určitých kontextech zaměnit, avšak význam, který tyto kontexty se slovesy *say* a *tell* představují pro rodilého mluvčího angličtiny, nejsou zcela totožné. Objeví-li se ve výpovědi sloveso *tell*, stojí v popředí novost informace, která je předávána. Naopak sloveso *say* užijeme, pokud chceme pronést komentář k situaci, která je adresátovi již známá. Pokud se rozhodneme charakterizovat povahu informace nebo její pravdivostní hodnotu, je sloveso *tell* jedinou možnou volbou.

Z výše uvedeného vyplývá, že projev zaujímá v obrazu jazykového jednání, jak jej vykresluje sloveso *tell*, centrální pozici. Obvykle má podobu přímého předmětu. Druhou centrální rolí obsazuje adresát (ve formě nepřímého předmětu), u něhož se předpokládá ochota naslouchat, ovšem nikoliv reagovat.

Můžeme ho tudíž označit za adresáta pasivního. Vedlejší roli hraje také adresant, který je zpravidla jak zdrojem informace, tak jejím přenašečem. Jistou výjimku tvoří význam *tell3*, kde se tyto adresátovy kvality nejčastěji naopak popírají. Pokud jsou adresant a adresát ve vzájemné interakci, bývá to explicitně vyjádřeno recipročním zájmenem.

Adverbiální určení způsobu, pokud jsou použita, obvykle vypovídají o akustických kvalitách přenášeného zvuku a přesnosti či pravdivosti přenášené informace. Užití adverbiálního určení je individuální volbou mluvčího, avšak v případě některých významů výrazně přispívají k výslednému obrazu jazykového jednání.

Tyto základní významové charakteristiky slovesa *tell* se samozřejmě proměňují v souvislosti s konkrétním kontextem užití a Y. Putseys uvádí celkem sedm takových významových aktualizací. Nejčastější je význam *tell1* (*tell1* = informovat), s velkým odstupem potom významy *tell2* (*tell2* = vyprávět) a *tell3* (*tell3* = rozlišit, rozhodnout). Okrajově se vyskytují také významy *tell4* (*tell4* = vyjádřit slovy), *tell5* (*tell5* = oznámit), *tell6* (*tell6* = započítat) a *tell7* (*tell7* = mít účinek).

Nyní uvedeme v přehledu základní sémantické a syntaktické vlastnosti slovesných lexémů *tell1* - *tell7*. Budeme přitom vycházet ze zjištění obsažených jednak ve výše zmiňované studii Y. Putseyse, jednak v přílohách k celému souboru (Dirven, R. - Goosens, L. - Putseys, Y. - Vorlat, E. 1982, s. 173-181).

TELL1
Osoba X předává osobě Y určité informace (např.: *She told the court she has been sleeping badly of late.*).

Vedle adresanta a adresáta, jejichž vyjádření je obligatorní, zahrnuje obraz jazykového jednání vytvářený

pomocí slovesa *tell1* ještě projev. V naprosté většině případů se jedná o sdělovanou informaci (přímou či nepřímou řeč, popř. charakteristiku povahy sdělení nebo jeho pravdivostní hodnotu), avšak sdělení informace samotné může být nahrazeno zmínkou o tématu, k němuž se vztahuje. Vyjádření tématu i obsahu sdělení zároveň se téměř nevyskytuje.

Kromě forem *SENT* a *that+SENT* se pro vyjádření sdělení nejčastěji používá věty uvozené vztažným zájmenem či zájmeným příslovcem, v případě přidaných charakteristik potom formy jmenné fráze. Pokud má projev direktivní komunikační funkci, bývá jeho obsah vyjádřen infinitivem, popřípadě větou s modálním slovesem. Téma projevu je vyjadřováno nejčastěji formou *about+S*, řidčeji *of+S*, popřípadě *on+S*. Poslední uváděná varianta je možná, pouze pokud je tématem sdělení člověk.

TELL2

Osoba X vypráví Y určitý příběh (např.: *He rises and leans against the table to tell his story more effectively.*).

Tento význam je velmi blízký významu *tell1*, avšak odlišují ho dva podstatné rysy. Prvním z nich je sémantická povaha událostí, které jsou podstatou projevu. U významu *tell1* se předpokládá, že jsou tyto události součástí mimojazykové reality, zatímco u významu *tell2* je jejich existence závislá na osobě adresanta - může jít o události zcela fiktivní. Druhým rozdílem je vyjadřování adresáta. Na rozdíl od významu *tell1* není jeho vyjádření u významu *tell2* obligatorní, a je-li vyjádřen, je to mnohem častěji formou *to+S* namísto substantiva bez předložky.

TELL3

Osoba X je schopna něco rozlišit či o něčem rozhodnout (např.: *I can tell the difference.*).

Význam *tell3* nepopisuje komunikační akt, ale myšlenkový proces. Na syntaktické rovině se to projevuje absencí nepřímého předmětu, který je u komunikačních významů slovesa *tell* vyhrazen pro vyjádření adresáta. Časté je naopak adverbiale modi prostředku (vyjádřené adverbium *how* nebo formou *by+S*) a spojení s výrazy vyjadřujícími epistemickou modalitu.

TELL4

Osoba X vyjadřuje něco slovy (např.: *I cannot tell how sorry I am.*).

Základní syntaktické vlastnosti má tento význam stejné jako význam *tell3*, ale zásadně odlišná je sémantika - jedná se o příklad obrazu komunikačního aktu, ve kterém adresát mizí ze scény.

TELL5

Osoba X, která je v kontaktu s osobou Y, slovy vyjadřuje fakt, tj. něco konstatuje (např.: *This book tells that in 1610 a man called Gilbert...*).

Také význam *tell5* má podobné syntaktické vlastnosti jako význam *tell3* a sémantiku podobnou významu *tell4*, avšak pozici subjektu obsazuje většinou neživý objekt.

TELL6

Určitý počet představuje celkový souhrn věcí (např.: *Twenty-five years all told, Sir...*).

Tento velmi okrajový význam leží mimo oblast interpersonální komunikace. Jeho okrajovost se projevuje také tím, že ho sloveso *tell* nabývá téměř výhradně ve spojení *all told*.

TELL7

Věc X se na něčem projevuje (např.: *But the strain of the last few years is beginning to tell.*).

Tento velmi okrajový význam leží mimo oblast interpersonální komunikace, neboť jmenná fráze v pozici subjektu se nevztahuje k lidské bytosti. Entita, která je tématem promluvy, bývá vyjádřena formou *on+S*.

Souhrnný přehled toho, jaké role jsou nejčastěji přiřazovány jednotlivým participantům slovesa *speak* a jak se tyto participantní role zpravidla jazykově realizují, uvádíme v podobě tabulky (Tab. 17).

TELL		
Činitel komunikačního aktu	Primární participantní role	Primární/sekundární způsob vyjádření
	Sekundární participantní role	
adresant	zdroj+přenašeč	subjekt/-
	-	-/-
adresát	pasivní příjemce	nepřímý objekt/--
	-	-/-
objekt přenosu	nepřímé vyjádření	<i>that</i> SENT/INF
	nepřímá reference	KONJ+SENT/-
	téma	<i>about+S</i> /-
	obsahové označení	-/přímý objekt
	příběh	-/přímý objekt
zhodnocení kvality		-/přímý objekt
	kvantifikace	-/přímý objekt
prostředek přenosu	-	-/-
	typ textu	-/subjekt
	nejazykový text	-/subjekt

Tab. 17

6.6

Porovnání anglických sloves

Z porovnání výše uvedených zjištění vyplývají následující závěry, které odpovídají na otázku, v jaké perspektivě nahlízejí mluvčí anglického jazyka na proces mezilidské komunikace, pokud k jeho popisu využívají sloves *speak*, *talk*, *say* a *tell*:

- a) Na komunikační akt je nahlíženo z perspektivy adresanta, který je zároveň v roli zdroje přenášené informace a zároveň jejího přenašeče. Převažující role prostého adresanta u sloves *speak*, *say* a *tell* je v kontrastu s převažující rolí adresanta interagujícího u slovesa *talk*.
- b) Všechna čtyři slovesa umožňují vyjádření adresáta, kterému je u sloves *speak*, *say* a *tell* nejčastěji přiřazena role pasivního příjemce informace, u slovesa *talk* příjemce interagujícího. Důraz na roli adresáta je ve výpovědích se slovesem *say* výrazně nižší než u tří zbývajících sloves.
- c) Projev patří ve výpovědích se slovesy *say* a *tell* k centrálním rolím, zatímco slovesa *speak* a *talk* na něj takový důraz nekladou. Lze říci, že zatímco slovesa *say* a *tell* orientují výpověď na přenášenou informaci, slovesa *speak* a *talk* orientují výpověď k průběhu jejího předávání. Druhá dvě slovesa však mluvčí často využívají k vyjádření projevu v podobě tématu, a tato vlastnost je u slovesa *talk* dokonce nejvýraznější ze všech čtyř zkoumaných sloves.
- d) Žádné ze zkoumaných sloves nepřisuzuje zbývajícím činitelům komunikačního aktu centrální postavení. Běžné je však vyjádření jazykového kódu u slovesa *speak*, komunikačního kanálu u sloves *speak* a *talk*, typu textu u

sloves *talk*, *say* a *tell* a nejazykových textů u slovesa *tell*.

Informace uvedené v bodě c) umožňují postavit do opozice dvojice sloves *speak/talk* a *say/tell*. Uvedme nyní, čím se liší slovesa patřící do první z obou dvojic:

- a) Pro vyjádření schopnosti mluvit užívají mluvčí nejčastěji sloveso *speak*, zatímco sloveso *talk* zpravidla implikuje vlastní jazykovou produkci.
- b) Užitím slovesa *speak* nahlížíme na komunikační akt jako na jednosměrný proces, zatímco sloveso *talk* implikuje interakci.
- c) Pokud se mluvčí rozhodne vyjádřit téma hovoru, pravděpodobně k tomu zvolí sloveso *talk*.
- d) Pokud se mluvčí rozhodne představit komunikační akt kladně, pravděpodobně zvolí sloveso *speak*; sloveso *talk* může naopak implikovat hodnocení záporné.

Také u sloves *say* a *tell* najdeme kvality, které tato dvě slovesa staví do opozice:

- a) Sloveso *tell* mluvčí obvykle volí, pokud chtějí vyjádřit adresáta (v některých významech je vyjádření adresáta u slovesa *tell* dokonce obligatorní), sloveso *say* naopak, pokud chtějí zmínit projev.
- b) Sloveso *tell* obvykle neslouží k uvození přímé řeči, naopak sloveso *say* může být základem uvozovací věty ke všem jejím typům.
- c) U nepřímé řeči je naopak běžnější užití slovesa *tell*, protože sloveso *say* se zpravidla nepojí s nepřímými otázkami a s infinitivy.

6.7

Porovnání s českými slovesy

Porovnáním sémantických a syntaktických vlastností čtyř anglických lexémů s významem interpersonální komunikace,

jejichž stručný přehled jsme na základě publikace *The Scene of Linguistic Action and its perspectivization by Speak, Talk, Say and Tell* (Dirven, R. - Goosens, L. - Putseys, Y. - Vorlat, E. 1982) předložili v oddílech 6.2, 6.3, 6.4, 6.5 a 6.6, a sémantických a syntaktických vlastností deseti českých slovesných lexémů, které jsou v anglicko-českých překladových slovnících uváděny jako jejich české ekvivalenty (viz oddíly 4.5, 4.6, 4.7 a částečně 4.8 v první části práce), jsme došli k následujícím zjištěním, která odpovídají na otázku, jak se liší perspektiva, se kterou nahlížejí rodilí mluvčí anglického jazyka na proces mezilidské komunikace, pokud k jeho popisu využívají sloves *speak, talk, say* a *tell*, a perspektiva, se kterou na tentýž proces nahlížejí rodilí mluvčí češtiny, kteří k popisu stejného procesu využívají sloves *řici (si), říkat (si), říkávat (si), mluvit, hovořit, povědět, povídat (si)* a popř. také sloves *oznámit, informovat (se)* a *konstatovat*.

V tomto srovnání jsme došli k následujícím zjištěním:

- a) U všech zkoumaných sloves (českých i anglických) je komunikační akt nahlížen z perspektivy adresanta, který plní zároveň funkci zdroje přenášené informace i jejího přenašeče, avšak míra důrazu na tuto roli se u jednotlivých českých sloves (na rozdíl od sloves anglických) výrazně proměňuje. Nejvýraznější akcent na roli adresanta kladou slovesa *oznámit, informovat (se)* a *konstatovat*, následovaná slovesy *řici (si), říkávat (si)* a *hovořit*. Naopak ve významu sloves *říkat (si)* a *mluvit* je role adresanta méně výrazná a u sloves *povědět* a *povídat (si)* zcela ustupuje do pozadí.
- b) U sloves *speak, say* a *tell* převažuje jednosměrné pojetí komunikace, zatímco sloveso *talk* pojímá komunikační událost jako interakci. Naproti tomu žádné ze zkoumaných českých sloves nepojímá komunikaci primárně jako interakci. Slovesa *mluvit, hovořit* sice dialogický charakter komunikace předpokládají, ale naše pozornost

se většinou soustřeďuje na jedinou repliku, ve které jsou role adresanta a adresáta jasně vymezené a neměnné. Zřetelně interakční význam mají tato slovesa jen asi ve čtvrtině svých užití. Reflexivní varianta slovesa *povídat (si)* je mezi zkoumanými slovesy jediným příkladem, kdy se význam komunikační interakce pojí se specifickou slovesnou formou. Tato (reflexivní) forma však představuje jen asi pětinu všech užití slovesa *povídat (si)*.

- c) Všechna čtyři anglická slovesa umožňují vyjádření adresáta, důraz na roli adresáta je ve výpovědích se slovesem *say* výrazně nižší než u tří zbývajících anglických sloves. Ve skupině zkoumaných českých sloves je situace odlišná. Nejvýraznější akcent na adresáta mají pochopitelně interakční významy sloves *mluvit* a *hovořit*, které následuje sloveso *informovat (se)*, zatímco ostatní slovesa roli adresáta nezdůrazňují. Sloveso *konstatovat* dokonce pozici pro vyjádření adresáta neotvírá. Zajímavé je však z tohoto hlediska také sloveso *povědět*, u něhož je jako u jediného ze zkoumaných českých sloves aktant reprezentující adresáta obligatorní, avšak k jeho vyjádření jsou užívány téměř výlučně pronominální formy.
- d) Projev patří ve výpovědích se slovesy *say* a *tell* k centrálním rolím, zatímco slovesa *speak* a *talk* na něj takový důraz nekladou. Ve skupině zkoumaných českých sloves nepatří projev k centrálním rolím u sloves *mluvit* a *hovořit*.
- e) Slovesa *speak* a *talk* mluvčí často využívají k vyjádření projevu v podobě tématu, a tato vlastnost je u slovesa *talk* dokonce nejvýraznější ze všech čtyř zkoumaných anglických sloves. Ve skupině zkoumaných českých sloves jsou k vyjadřování tématu využívána nejen slovesa *mluvit* a *hovořit*, ale také slovesa *povědět* a *informovat (se)*.

Nejvýrazněji se tato tendence projevuje u slovesa *informovat (se)*.

- f) Lze říci, že zatímco slovesa *say* a *tell* orientují výpověď na přenášenou informaci, slovesa *speak* a *talk* orientují výpověď k průběhu jejího předávání. Mezi zkoumanými českými slovesy jsou v tomto ohledu protějškem anglických sloves *speak* a *talk* česká slovesa *mluvit* a *hovořit* a reflexivní formy slovesa *povídat (si)*.
- g) Žádné ze zkoumaných anglických sloves nepřirazuje zbývajícím činitelům komunikačního aktu centrální postavení. Běžné je však vyjádření jazykového kódu u slovesa *speak*. Ani zkoumaná česká slovesa nepřirazují ostatním činitelům komunikačního aktu centrální postavení, avšak slovesa *mluvit* a *hovořit* vydělují specifické významy, které se zaměřují na komunikační kód. Tyto významy nejsou centrální, avšak většinou ani zcela okrajové.
- h) Běžné je také vyjádření komunikačního kanálu u sloves *speak* a *talk*, typu textu u sloves *talk*, *say* a *tell* a nejazykových textů u slovesa *tell*. Mezi zkoumanými českými slovesy nejsou vyjádření komunikačního kanálu, typu textu a nejazykových textů běžná, avšak okrajově se vyskytují - komunikační kanál u sloves *mluvit* a *hovořit*, typ textu u sloves *povědět*, *povídat (si)* a *oznámit* a nejazykové texty u sloves *říkat (si)* a *povědět*.

Cílem předchozí kapitoly bylo obecné srovnání některých rysů konceptualizace jazykového jednání u anglických a českých mluvčích, tak jak se manifestuje v sémantických a syntaktických vlastnostech deseti českých a čtyř anglických sloves, která toto jednání popisují. Prvním cílem této kapitoly je toto obecné srovnání konkretizovat (viz oddíl 7.1). Druhým cílem je na základě této konkretizace predikovat oblasti negativního jazykového transferu u studentů češtiny jako cizího jazyka, jejichž mateřským jazykem je angličtina nebo si na jejím základě češtinu osvojují (viz oddíl 7.2).

7.1

Porovnání českých a anglických sloves v perspektivě studenta češtiny jako cizího jazyka

Pro úspěšnou predikci jazykového transferu v námi vytyčené oblasti pokládáme za nezbytné nahlédnout problematiku sloves interpersonální komunikace z perspektivy studenta češtiny jako cizího jazyka. Abychom se této perspektivě přiblížili, učiníme základem našeho pohledu hesla anglicko-českých překladových slovníků (předpokládáme, že studenti jsou uživateli takových slovníků). Připomeňme si tedy nejprve, jaké překladové ekvivalenty pro anglické lexémy *Speak*, *Talk*, *Say* nebo *Tell* nám anglicko-české překladové slovníky nejčastěji nabízejí. Tabulku, v níž jsme v kapitole 4.1 takové překladové ekvivalenty uvedli, však upravíme tak, aby zohledňovala provedené analýzy, jejichž výsledky jsme popsali v kapitolách 4.5, 4.6, 4.7 a 4.8. Upravená tabulka bude vypadat takto:

	<i>Speak</i>	<i>Talk</i>	<i>Say</i>	<i>Tell</i>
1	mluvit	mluvit	říci/říkat	říci
2		hovořit	povědět/povídat	
3	hovořit	povídat	mluvit	povědět
(?)	říkávat, oznámit, informovat, konstatovat			

Na základě provedených analýz nyní popíšeme konkrétní shody a odlišnosti sloves v jednotlivých sloupcích tabulky. Zmíníme přitom jak rysy sémantické, tak vlastnosti syntaktické.

7.1.1

Speak - mluvit - hovořit - (?)

- a) Sloveso *speak* vyjadřuje jazykovou produkci stejně jako sloveso *mluvit*, avšak sloveso *mluvit* zároveň předpokládá, že produkováný projev je součástí dialogu, zatímco sloveso *speak* nikoliv. Pro vyjádření jazykové produkce bez implikace dialogického kontextu bychom ze sloves s valenčním potenciálem X-VF-Y-A pravděpodobně vybrali sloveso *informovat (se)*, které ovšem není se slovesem *speak* synonymní, protože na rozdíl od něj obsahuje ve svém významu rys charakterizující komunikační funkci.
- b) Sloveso *speak* předpokládá, že adresantův projev je závažný, cílený a strukturovaný, zatímco sloveso *mluvit* je v hodnocení adresantova projevu neutrální. Pro vyjádření závažného, cíleného a strukturovaného projevu bychom ze sloves s valenčním potenciálem X-VF-Y-A pravděpodobně vybrali sloveso *hovořit*.
- c) Jak význam slovesa *speak*, tak význam slovesa *mluvit* se soustřeďuje na samotnou komunikační činnost. Tato činnost je podávána optikou adresanta, který je tak jediným akcentovaným činitelem komunikačního aktu. Akcent na adresanta je však vyšší u slovesa *speak*, a to díky systémové odlišnosti češtiny a angličtiny. Pozice subjektu (vyjadřující adresanta) nemusí být v češtině (na rozdíl od angličtiny) lexikálně realizována. Pro zvýšení důrazu na adresanta bychom ze sloves s valenčním

potenciálem X-VF-Y-A mohli opět vybrat sloveso *hovořit*, které však kromě role adresanta zdůrazňuje také roli kontextu. V případě všech tří sloves je adresantem shodně zpravidla člověk - přenosy významu nejsou obvyklé.

- d) S důrazem na adresanta souvisí možná aktualizace významu, která sémantiku sloves *speak* a *mluvit* (nikoliv však slovesa *hovořit*) posunuje z oblasti realizované jazykové produkce do oblasti produkce potenciální. Sloveso *speak* využívá pro vyjádření potenciální produkce komunikátu téměř výhradně spojení s modálním slovesem *can*, zatímco u slovesa *mluvit* není spojení s odpovídajícím českým modálním slovesem (*umět*) zdaleka tak běžné. V případě, že se čeští mluvčí rozhodnou sloveso *umět* k vyjádření potenciální jazykové produkce použít, sloveso *mluvit* zůstává zpravidla elidováno.
- e) Specifikace jazykové produkce (potenciální i realizované) zároveň charakterizuje také osobu adresanta. Doplnění výpovědi o příslušné adverbialé modi je však u slovesa *speak* častější než u slovesa *mluvit*. Při charakteristice jazykové produkce adverbialním určením volí mluvčí češtiny ze sloves s valenčním potenciálem X-VF-Y-A častěji sloveso *hovořit*. Výjimkou je v tomto ohledu vyjádření jazykového kódu, které je časté u všech tří sloves. U slovesa *speak* se však k němu užívá nejčastěji formy *(in)+S*, zatímco slovesa *mluvit* a *hovořit* se při vyjadřování jazykového kódu nejčastěji pojí s adverbium.
- f) Je možné vyjádřit také adresáta a téma projevu, i když tato vyjádření nejsou typická ani pro sloveso *speak*, ani pro sloveso *mluvit* (pro sloveso *hovořit* vyjádření tématu hovoru typické je). Pokud se rozhodneme vyjádřit adresáta, použijeme k tomu u slovesa *speak* nejčastěji formy *to+S* a *with+S*, u slovesa *mluvit* nejčastěji formy *s+Sinst* a *k+Sdat*, popř. *na+Sak* (významově odlišené) u slovesa *hovořit* pak zpravidla jen *s+Sinst*. Pro vyjádření

tématu poskytuje sloveso *speak* dvě (sémanticky odlišené) vyjadřovací formy (*about+S* a *of+S*). Slovesa *mluvit* a *hovořit* umožňují v tomto případě pouze vyjádření jediné (*o+Slok*).

- g) Pasivní konstrukce nejsou časté ani se slovesem *speak*, ani se slovesy *mluvit* a *hovořit*, pokud se však vyskytnou, nejsou formálně analogické. Slovesa *mluvit* a *hovořit* připouštějí zpravidla pouze reflexivní pasivní formu, zatímco sloveso *speak* pouze pasivní formu opisnou (reflexivní formu pasiva angličtina nemá).

7.1.2

Talk - *mluvit* - *hovořit* - *povídat (si)* - (?)

- a) Sloveso *talk* vyjadřuje jazykovou interakci, zatímco slovesa *mluvit* a *hovořit* ji většinou pouze předpokládají a k jejímu přímému vyjádření dochází pouze asi ve čtvrtině jejich užití. Ze zkoumaných sloves se v češtině k výhradnímu vyjadřování jazykové interakce používá pouze reflexivní formy slovesa *povídat (si)*.
- b) Sloveso *hovořit* předpokládá, že adresantův projev je závažný, cílený a strukturovaný, zatímco sloveso *talk* může implikovat pravý opak. Ve většině případů je však v tomto ohledu spíše neutrální stejně jako sloveso *mluvit*. Pro vyjádření planého či nepodloženého projevu bychom z analyzovaných českých sloves pravděpodobně vybrali sloveso *povídat (si)*. Zatímco sloveso *talk* v tomto případě užívá nejčastěji formu *people talk*, která zůstává bez pravé valence, sloveso *povídat (si)* užívá impersonální tvar *povídá se* s možností plného vyjádření pravé valence.
- c) Jak význam slovesa *talk*, tak význam slovesa *hovořit* se soustřeďuje na samotnou komunikační činnost. Tato činnost je podávána optikou adresanta, který však není jediným

akcentovaným činitelem komunikačního aktu. Časté je totiž (na rozdíl od sloves *mluvit* a *povídat si*) také vyjádření tématu hovoru, ke kterému slouží formy *about+S* a *S* (u slovesa *talk*) a pouze *o+Sinst* (u slovesa *hovořit*, popř. také u sloves *mluvit* a *povídat si*). Kontextové elize subjektu nejsou u slovesa *hovořit* časté, a systémové odlišnosti češtiny a angličtiny tak u dvojice *talk* a *hovořit* nepředstavují výraznější proměnu důrazu na adresanta v obrazu jazykového jednání. U sloves *mluvit* a *povídat si* je naproti tomu kontextová elize subjektu obvyklá.

- d) Naprostá většina výpovědí se slovesy *talk* a *hovořit* a *povídat si* se vztahuje k realizovanému jazykovému jednání (sloveso *mluvit* se často vztahuje k jednání potenciálnímu). Specifikace jazykového jednání doplněním výpovědi o příslušné adverbialní modí je však u sloves *mluvit* a *hovořit* častější než u sloves *talk* a *povídat si*. Při prostém vyjádření jazykové interakce bez dalších doplnění volí mluvčí češtiny ze sloves s valenčním potenciálem X-VF-Y-A nejčastěji sloveso *povídat si*.
- e) Je možné vyjádřit také adresáta projevu, i když tato vyjádření jsou typická spíše pro sloveso *hovořit* než pro slovesa *talk*, *mluvit* a *povídat si*. Rozdíly jsou také ve formě takového vyjádření - u slovesa *talk* půjde nejčastěji o formu *to+S*, zatímco u sloves *mluvit*, *hovořit* a *povídat si* o formu *s+Sinst*.
- f) Pasivní konstrukce se slovesem *talk* se vyskytují spíše výjimečně a ani u sloves *mluvit* a *hovořit* nejsou časté (a pokud se vyskytnou, tak pouze ve formě zvrtného pasiva). Pasivní konstrukce se slovesem *povídat si* nejsou možné.

7.1.3

Say - říci (si)/říkat (si) - povědět/povídat (si) - mluvit
- (?)

- a) Sloveso *say* primárně vyjadřuje tvorbu projevu. Projev také zaujímá centrální roli v obrazu jazykového jednání, který toto sloveso vytváří. Mezi zkoumanými českými slovesy se mu v tomto ohledu nejvíce podobají nejen slovesa *říci (si)/říkat (si)* a *povídat (si)*, ale také *říkávat (si)*, *oznámit* a *konstatovat*. Naopak sloveso *povědět* akcentuje nejen roli projevu, ale také kontext, a pro sloveso *mluvit* je vyjádření projevu dokonce zcela okrajovou záležitostí.
- b) Jazykové vyjádření projevu má u slovesa *say* nejčastěji podobu přímé řeči, může však mít také podobu nepřímé řeči, méně často pak vyjádření substančního. Podobné vlastnosti mají slovesa *říci (si)*, *říkávat (si)* a *povídat (si)*. Pro slovesa *říkat (si)*, *oznámit* a *konstatovat* jsou typičtější vedlejší věty obsahové, sloveso *povědět* vyjadřuje projev typicky substančně (zájmeny), a pro sloveso *mluvit* je substanční vyjádření projevu (substantivem hodnotícím kvalitu projevu) dokonce jedinou možností. Jelikož spojení se substantivy hodnotícími kvalitu projevu je typické spíše pro sloveso *tell* než pro sloveso *say*, nebudeme již nadále o slovese *mluvit* jako o překladovém ekvivalentu slovesa *say* uvažovat.
- c) Substančním vyjádřením projevu mohou být u slovesa *say* mimo pronominálních forem také substantiva charakterizující typ textu, zvláště pokud jde o text určený k hlasité reprodukci. Zpravidla se nejedná o označení příběhu. Naopak u sloves *povědět* a *povídat (si)* je narativní význam běžný.
- d) Neobsazení pozice vyjadřující projev s sebou u slovesa *say* většinou nese posun významu mimo oblast

interpersonální komunikace. Podobné významové posuny se vyskytují také u sloves *řici (si)*, *říkat (si)* a *povědět*, avšak lexikální obsazení pozice odpovídající participantu v roli projevu je u nich i v těchto případech obligatorní.

- e) Druhá centrální role slovesa *say* připadá adresantovi. Stále však musíme mít na paměti systémovou odlišnost češtiny a angličtiny, totiž že pozice subjektu (vyjadřující adresanta) nemusí být v češtině (na rozdíl od angličtiny) lexikálně realizována. V případě sloves *říkat (si)*, *povědět* a *povídat (si)* dochází vlivem kontextových elizi subjektu k upozadění role adresanta. Pro zachování silného důrazu na adresanta bychom ze sloves s valenčním potenciálem X-VF-Y-Z mohli vybrat slovesa *řici (si)*, *říkávat (si)*, *oznámit* a *konstatovat*.
- f) Sloveso *say* vytváří obraz jazykového jednání jako jednosměrného toku informací, jejichž adresát je pasivní a v obrazu jazykového jednání ustupuje do pozadí. Je však možné ho vyjádřit, a to formou *to+S*. V tomto ohledu se slovesu *say* podobají česká slovesa *řici (si)/říkat (si)/říkávat (si)* a *oznámit*, i když forma vyjádření adresáta je v jejich případě bezpředložková (*Sdat*). Slovesa *povědět* a *povídat (si)* roli adresáta akcentují (u slovesa *povědět* je její vyjádření dokonce obligatorní), naopak slovo *konstatovat* její vyjádření neumožňuje.
- g) Ostatní doplnění slovesa *say* (např. vyjádření tématu formou *about+S* nebo adverbialní určení) nemají vysokou frekvenci. Podobné vlastnosti mají česká slovesa *řici (si)/říkat (si)/říkávat (si)* a *povědět/povídat (si)*, která k vyjádření tématu využívají nejčastěji formu *o+Slok* (slovesa *řici (si)* a *říkat (si)* také formy *k+Sdat* a *na+Sak*). Slovesa *oznámit* a *konstatovat* kontextové zakotvení projevu nevyjadřují.

h) Částečnou výjimku v tendenci nevyjadřovat tématiku projevu tvoří u slovesa *say* pasivní konstrukce, jejichž subjektová pozice je nejčastěji obsazena právě výrazem k tématu odkazujícím. Sdělovaná informace má potom typicky formu infinitivu a adresant s adresátem zůstávají nevyjádřeni.

7.1.4

Tell - říci (*si*) - povědět - (?)

- a) Sloveso *tell* primárně vyjadřuje tvorbu projevu a jeho předání/předávání adresátovi. Projev a adresát také zaujímají centrální pozice v obrazu jazykového jednání, který toto sloveso vytváří. Mezi zkoumanými českými slovesy se mu v tomto ohledu nejvíce podobají slovesa *povědět* a *povídat (si)*. Akcentem na adresanta je slovesu *tell* blízké také sloveso *informovat (se)*, u něhož se však projevuje tendence nahradit vyjádření projevu vyjádřením jeho kontextového zakotvení.
- b) Jazykové vyjádření projevu má u slovesa *say* nejčastěji podobu nepřímé řeči, může však mít také podobu přímé řeči a vyjádření substančního. Podobné vlastnosti mají slovesa *říkat (si)*, *oznámit* a *konstatovat*. Pro slovesa *říci (si)*, *říkávat (si)* a *povídat (si)* je typičtější vyjádření projevu přímou řečí. Sloveso *povědět* vyjadřuje projev typicky substančně (zájmeny). Sloveso *mluvit*, pro které je substanční forma dokonce jedinou možností vyjádření projevu, je slovesu *tell* blízké tím, že tato substantiva zpravidla hodnotí kvalitu projevu.
- c) Substančním vyjádřením projevu mohou být u slovesa *tell* kromě substantiv hodnotících kvalitu projevu také substantiva charakterizující typ textu, zvláště pokud jde o příběh. Také u sloves *povědět* a *povídat (si)* je narativní význam běžný.

- d) Pokud má projev direktivní funkci, bývá jeho obsah u slovesa *tell* vyjádřen infinitivem, popřípadě větou s modálním slovesem. Vyjádření projevu infinitivem neumožňuje žádné ze zkoumaných českých sloves. Slovesa *řici (si)*, *říkat (si)* a *říkávat (si)* vyjadřují direktivní funkci projevu formou *aby+SENT*.
- e) Druhá centrální role slovesa *tell* připadá adresátovi, u něhož se předpokládá ochota naslouchat, ovšem nikoliv reagovat. Můžeme ho tudíž označit za adresáta pasivního. Ze zkoumaných českých sloves s valenčním potenciálem X-VF-Y-Z a jednoznačně neinterakčním významem klade na vyjádření participantu v roli adresanta největší důraz sloveso *povědět*. Nejběžnější formy vyjádření tohoto participantu jsou u sloves *tell* a *povědět* analogické (S, resp. Sdat).
- f) Důraz na adresáta posilují u slovesa *tell* také pasivní konstrukce, jejichž subjektová pozice je nejčastěji obsazena právě výrazem adresáta označujícím. Přesunutí nepřímého předmětu do pozice subjektu není v pasivní diatezi v češtině možné, a tak jediným slovesem, které mezi deseti zkoumanými českými slovesy nabízí možnost pasivních konstrukcí, v nichž je do pozice subjektu obsazen participant v roli adresáta, je sloveso *informovat (se)*, které ve výpovědích s aktivní diatezí asociuje tento participant s pozicí přímého předmětu.
- g) Vedlejší roli hraje také adresant, který je zpravidla jak zdrojem informace, tak jejím přenašečem. Také v případě sloves *říkat (si)*, *povědět* a *povídat (si)* dochází k upozadění role adresanta. Stále však musíme mít na paměti systémovou odlišnost češtiny a angličtiny, totiž že pozice subjektu (vyjadřující adresanta) musí být v angličtině (na rozdíl od češtiny) lexikálně realizována.

h) Téma projevu (je-li vyjádřeno) je vyjadřováno nejčastěji formou *about+S*, řidčeji *of+S*, popřípadě *on+S*. Poslední uváděná varianta je možná, pouze pokud je tématem sdělení člověk. Také česká slovesa *řici (si)/říkat (si)/říkávat (si)*, *povědět/povídat (si)* a *informovat (se)* mohou tematiku projevu explicitně vyjádřit. Využívají nejčastěji formu *o+Slok* (slovesa *řici (si)* a *říkat (si)* také formy *k+Sdat* a *na+Sak*). Forma *na+Sak* však nenaznačuje, že tématem sdělení je člověk, nýbrž odkazuje k bezprostřednímu jazykovému kontextu. Pro vyjádření tématu-lidské bytosti využívá formu *na+Sak* pouze sloveso *informovat (se)*, ovšem pouze v případě, že vyjadřuje jazykovou interakci.

7.2

Predikce oblastí negativního transferu

Na základě rozdílů v perspektivizaci komunikačního aktu a užití jazykových prostředků, které jsme zjistili porovnáním analýz korpusových konkordancí deseti českých sloves interpersonální komunikace a výsledků obdobného výzkumu čtyř anglických sloves ze stejné sémantické oblasti a které jsme prezentovali v perspektivě uživatele anglicko-českých překladových slovníků, můžeme nyní predikovat oblasti, v nichž může u studentů češtiny jako cizího jazyka, jejichž mateřským jazykem je angličtina nebo si právě na jejím základě češtinu osvojují, nastat negativní jazykový transfer. Nyní uvedeme přehled těchto oblastí s výčtem konkrétních jazykových jevů, u nichž negativní jazykový transfer předpokládáme. Součástí vyčtu budou také příkladové věty. Chybné konstrukce označujeme znaménkem * a konstrukce, které považujeme za sporné, označujeme znaménkem (?):

- 1) Předpokládáme, že při produkci výpovědi se slovesy *řici (si)*, *říkat (si)*, *říkávat (si)*, *mluvit*, *hovořit*, *povědět*,

povídat (si), oznámit, informovat (se) a konstatovat bude u studentů češtiny jako cizího jazyka docházet k transferu obecných syntaktických charakteristik angličtiny. Předpokládáme negativní transfer těchto jazykových jevů:

a) elipsa spojovacího výrazu u vět obsahových

Anglická věta	Peter used to say his job was interesting.
Český ekvivalent	Petr říkával, že jeho práce je zajímavá.
Výsledek transferu	*Petr říkával (-) jeho práce je zajímavá.

b) obligatorní vyjádření subjektu

Anglická věta	When John saw her yesterday, he told her about it.
Český ekvivalent	Když se s ní včera John viděl, řekl jí o tom.
Výsledek transferu	*Když se s ní včera John viděl, on řekl jí o tom.

c) časová souslednost u vět obsahových

Anglická věta	Peter used to say his job was interesting.
Český ekvivalent	Petr říkával, že jeho práce je zajímavá.
Výsledek transferu	(?) Petr říkával, že jeho práce byla zajímavá.

d) obligatorní vyjádření plnovýznamového slovesa po slovesech modálních

Anglická věta	Judy can speak Japanese. Judy speaks Japanese.
Český ekvivalent	Judy umí mluvit Japonsky. Judy mluví Japonsky. Judy umí Japonsky.
Výsledek transferu	Judy umí mluvit Japonsky. Judy mluví Japonsky. (-)

e) tendence k tvorbě analytických predikátů

Anglická věta	Say hello to my sister.
Český ekvivalent	Pozdravuj moji sestru.
Výsledek transferu	*Řekni ahoj moji sestře .

f) odlišné pojetí kategorie vidu

Anglická věta	<i>I say, do it now!</i> <i>Say it again.</i> <i>What was I saying?</i> <i>Peter used to say his job was interesting.</i>
Česky ekvivalent	Říkám (ti), udělej to hned! Řekněte to znovu. Co jsem (to) říkal? Petr říkával, že jeho práce je zajímavá.
Výsledek transferu	*Řeknu ti, udělej to hned! (?) Říkejte to znovu. *Co jsem (to) byl řekl? (?) Petr říkal, že jeho práce je zajímavá.

2) Předpokládáme, že slovesa říci (si), říkat (si), říkávat (si), mluvit, hovořit, povědět, povídat (si), oznámit, informovat (se) a konstatovat budou studenty češtiny jako cizího jazyka používána i k vyjádření významů, které na rozdíl od svých běžných anglických překladových ekvivalentů nevyjadřují. Předpokládáme negativní transfer těchto významů:

a) sloveso říkat pro význam tell₂ (vyprávět)

Anglická věta	<i>He has told many stories to his children.</i>
Český ekvivalent	<i>Vyprávěl svým dětem mnoho příběhů.</i>
Výsledek transferu	(?) Řekl svým dětem mnoho příběhů.

b) sloveso říkat pro význam say_{3a} (ukazovat)

Anglická věta	<i>The clock says half past twelve.</i>
Český ekvivalent	<i>Hodiny ukazují půl jedné.</i>
Výsledek transferu	* <i>Hodiny říkají půl jedné.</i>

c) sloveso říkat pro význam tell₇ (projevit se)

Anglická věta	<i>The tiredness is beginning to tell.</i>
Český ekvivalent	<i>Únava se začíná projevovat/zacíná být vidět.</i>
Výsledek transferu	* <i>Únava začíná říkat.</i>

3) Předpokládáme, že slovesa říci (si), říkat (si), říkávat (si), mluvit, hovořit, povědět, povídat (si), oznámit, informovat (se) a konstatovat nebudou studenty češtiny jako cizího jazyka používána k vyjádření těch svých významů, které jejich běžné anglické překladové ekvivalenty nevyjadřují. Předpokládáme negativní transfer u těchto významů:

a) sloveso povídat ve významu povídat⁶ (souhlasit)

Anglická věta	<i>You can say that again!</i>
Český ekvivalent	<i>To mi povídej!</i>
Výsledek transferu	<i>*Můžeš mi to říci ještě jednou!</i>

b) sloveso mluvit ve významu mluvit⁶ (propůjčit hlas)

Anglická věta	<i>"I will speak Shrek's part myself," said the director.</i>
Český ekvivalent	<i>„Šreka budu mluvit sám," řekl režisér.</i>
Výsledek transferu	<i>(?) „Šrekovu roli budu mluvit sám," řekl režisér.</i>

c) sloveso říkat ve významu říkat² (nazývat)

Anglická věta	<i>She calls her dog Pedro.</i>
Český ekvivalent	<i>Říká svému psovi Pedro.</i>
Výsledek transferu	<i>*Volá svého psa Pedro</i>

4) Předpokládáme, že při produkci výpovědi se slovesy říci (si), říkat (si), říkávat (si), mluvit, hovořit, povědět, povídat (si), oznámit, informovat (se) a konstatovat bude u studentů češtiny jako cizího jazyka docházet k transferu obvyklé jazykové realizace participantů. Předpokládáme negativní transfer těchto jazykových jevů:

a) realizace participantu v roli komunikačního kódu formou Sak u sloves *mluvit/hovořit*

Anglická věta	<i>He can speak three languages fluently. Do you think he speaks English?</i>
Český ekvivalent	<i>Mluví/hovoří plyně třemi jazyky. Myslíš, že mluví/hovoří anglicky?</i>
Výsledek transferu	<i>*Mluví/hovoří plyně tři jazyky. *Myslíš, že mluví/hovoří angličtinu?</i>

b) realizace participantu v roli projevu formou INF u slovesa *řici*

Anglická věta	<i>Lucy told Paul to go home.</i>
Český ekvivalent	<i>Lucy řekla Paulovi, aby šel domů.</i>
Výsledek transferu	<i>*Lucy řekla Paulovi jít domů.</i>

c) realizace participantu v roli tématu formou Sak u sloves *mluvit/povídat si*

Anglická věta	<i>They can talk golf for hours.</i>
Český ekvivalent	<i>Dokážou mluvit/si povídat o golfu (celé) hodiny.</i>
Výsledek transferu	<i>*Dokážou mluvit/si povídat golf (celé) hodiny.</i>

d) realizace kvantitativního označení participantu v roli projevu formou Sak u sloves *mluvit/povídat si*

Anglická věta	<i>He spoke a few words.</i>
Český ekvivalent	<i>Řekl pár slov.</i>
Výsledek transferu	<i>*Mluvil/hovořil pár slov</i>

e) nulová realizace participantu v roli adresáta u slovesa *mluvit*

Anglická věta	<i>Our relationship's got worse recently. We don't even talk.</i>
Český ekvivalent	<i>Naše vztahy se v poslední době zhoršily. Už spolu ani nemluvíme.</i>
Výsledek transferu	<i>Naše vztahy se v poslední době zhoršily. *Už (-) ani nemluvíme.</i>

f) nulová realizace participantu v roli projevu u slovesa říci

Anglická věta	"Which is better?" "I can't tell."
Český ekvivalent	„Který/á/é je lepší?" „To nedokážu/nemůžu říct."
Výsledek transferu	„Který/á/é je lepší?" * „(-) nedokážu/nemůžu říct."

g) užití adverbia k vyjádření participantu v roli projevu u slovesa říci

Anglická věta	He didn't say so.
Český ekvivalent	To neřekl.
Výsledek transferu	*Neřekl tak .

h) užití formy v+Slok k vyjádření komunikačního kódu u sloves mluvit a hovořit

Anglická věta	They usually spoke in German.
Český ekvivalent	Obvykle mluvili/hovořili německy.
Výsledek transferu	*Obvykle mluvili/hovořili v němčině .

i) užití formy k+Sdat k vyjádření participantu v roli adresáta u slovesa říci

Anglická věta	There's something I wanted to say to you.
Český ekvivalent	Chtěl jsem ti něco říct.
Výsledek transferu	*Je tu něco, co jsem chtěl říct k tobě .

5) Předpokládáme, že při produkci výpovědi se slovesy říci (si), říkat (si), říkávat (si), mluvit, hovořit, povědět, povídat (si), oznámit, informovat (se) a konstatovat bude u studentů češtiny jako cizího jazyka docházet k transferu sémantických vlastností předložek. Předpokládáme negativní transfer těchto jazykových jevů:

- a) užití předložky *o* pro vyjádření participantu v roli tématu, kterému byl věnován jen malý prostor, u sloves *mluvit/hovořit*

Anglická věta	<i>He spoke of it twice.</i>
Český ekvivalent	<i>Dvakrát se o tom zmínil.</i>
Výsledek transferu	<i>*Mluvil o tom dvakrát.</i>

- b) užití předložky *pro* k vyjádření participantu v roli adresanta u slovesa *mluvit* ve významu *mluvit4* (být mluvčím někoho)

Anglická věta	<i>Speak for yourself!</i>
Český ekvivalent	<i>Mluv/hovoř za sebe!</i>
Výsledek transferu	<i>*Mluv/hovoř pro sebe!</i>

- c) užití předložky *k* pro vyjádření participantu v roli adresáta u sloves *mluvit/povídat (si)* ve významu jazykové produkce, která není charakteristická rozsahem ani formálností

Anglická věta	<i>Listen to me while I speak to you.</i>
Český ekvivalent	<i>Poslouchej mě, když s tebou/na tebe mluvím.</i>
Výsledek transferu	<i>(?)Poslouchej mě, když k tobě mluvím.</i>

- d) užití předložky *k* pro vyjádření adresáta u sloves *mluvit/povídat si* ve významu jazykové interakce

Anglická věta	<i>Richard was talking to his friends.</i>
Český ekvivalent	<i>Richard mluvil/si povídal s přáteli.</i>
Výsledek transferu	<i>*Richard mluvil/si povídal k přátelům.</i>

- 6) Předpokládáme, že při produkci výpovědi se slovesy říci (*si*), říkat (*si*), říkávat (*si*), mluvit, hovořit, povědět, povídat (*si*), oznámit, informovat (*se*) a konstatovat bude u studentů češtiny jako cizího jazyka docházet k chybám v pasivních konstrukcích. Předpokládáme negativní transfer těchto jazykových jevů:

a) přesun participantu v roli tématu do pozice subjektu u slovesa říci

Anglická věta	<i>He is said to write poetry.</i>
Český ekvivalent	<i>Říká se o něm, že píše poezii.</i>
Výsledek transferu	<i>*On je říkán, že píše poezii.</i>

b) přesun participantu v roli adresáta do pozice subjektu u slovesa říci

Anglická věta	<i>John was told to go home.</i>
Český ekvivalent	<i>Řekli Johnovi/Johnovi bylo řečeno, aby šel domů.</i>
Výsledek transferu	<i>*John byl řečen, aby šel domů.</i>

c) opisné pasivum u sloves mluvit/hovořit

Anglická věta	<i>English is spoken all over the world.</i>
Český ekvivalent	<i>Anglicky se mluví/hovoří po celém světě.</i>
Výsledek transferu	<i>*Anglicky je mluveno/hovořeno po celém světě.</i>

7) Předpokládáme, že při produkci výpovědi se slovesy říci (si), říkat (si), říkávat (si), mluvit, hovořit, povědět, povídat (si), oznámit, informovat (se) a konstatovat bude u studentů češtiny jako cizího jazyka docházet k transferu sémantické povahy participantů. Předpokládáme negativní transfer tohoto jazykového jevu:

a) přisouzení role adresanta typu textu u slovesa říkat

Anglická věta	<i>The newspaper says it started yesterday.</i>
Český ekvivalent	<i>V novinách se píše, že to začalo včera.</i>
Výsledek transferu	<i>*Noviny říkají, že to začalo včera.</i>

Vyjdeme-li z předpokladu, „že při osvojování druhého jazyka, zvláště na počátku, jsou gramatické struktury mateřštiny často mechanicky přenášeny do cizího jazyka,“ (Harrerová, Š. 1976/77, s. 130) můžeme předpokládat, že případné odlišnosti dvou jazyků budou způsobovat problémy při osvojování jednoho z nich na základě druhého. V předchozí kapitole jsme na základě tohoto předpokladu vymezili sedm oblastí, v nichž u nerodilých mluvčích češtiny, kteří jsou zároveň mluvčími angličtiny, předpokládáme negativní jazykový transfer.

Zároveň si však uvědomujeme, že tento předpoklad je nutné empiricky ověřit, a právě toto ověření je tématem této kapitoly. V oddílu 8.1 popíšeme vnější charakteristiky výzkumné sondy, kterou jsme k ověření negativního jazykového transferu u nerodilých mluvčích češtiny použili, v oddílu 8.2 popíšeme výsledky, které přinesla, a v oddílu 8.3 tyto výsledky vyhodnotíme. Vyhodnocení výzkumné sondy by mělo odpovědět na otázku, které odlišnosti v sémantických a syntaktických vlastnostech zkoumaných českých a anglických sloves skutečně vyvolávají negativní jazykový transfer, tedy způsobují, že osvojování češtiny je pro mluvčí angličtiny obtížné.

8.1

Vnější charakteristiky

Výzkumná sonda, kterou jsme se k ověření negativního jazykového transferu rozhodli využít, měla podobu nestandardizovaného dotazníku kombinovaného s překladovým cvičením. V dotazníku jsme respondenty, studenty češtiny jako cizího jazyka, požádali, aby uvedli následující údaje o svých jazykových dovednostech:

- a) jaká je úroveň jejich dovedností v českém jazyce,

b) jaká je úroveň jejich dovedností v anglickém jazyce,

c) jaké další jazyky ovládají a jak dobře.

Dále jsme respondentům předložili překladové cvičení s 31 úkoly. Každý úkol reprezentoval minimálně jeden jazykový jev, jehož transfer jsme se touto metodou snažili ověřit (především při ověřování transferu v oblasti obecných vlastností anglické gramatiky jsme se pro snížení časové náročnosti cvičení rozhodli spojit dva potenciálně problematické jevy do jedné překladové věty). Výslednou podobu nestandardizovaného dotazníku a překladových cvičení uvádíme jako přílohu č. 3 této práce.

V první, pilotní fázi jsme získali celkem 26 vyplněných cvičení, která odhalila některé nedostatky ve zpracování dotazníku a cvičení. Pro jejich odstranění jsme se rozhodli provést následující změny:

a) Vypustili jsme úkol č. 14, který většina respondentů vynechala.

b) Vypustili jsme úkoly č. 6, 16 a 33, protože jevy v nich zkoumané jsou obsaženy také v úkolech č. 20, 31 a 9.

c) Vypustili jsme úkol č. 17, jelikož respondenti v tomto úkolu nechybovali.

d) Změnili jsme umístění úkolů č. 7, 8 a 9, aby úkoly zkoumající příbuzné jevy nebyly za sebou.

e) Přesunuli jsme úkoly č. 5 a 30, protože se ukázalo, že jsou pro nerodilé mluvčí angličtiny obtížné a mohli by je odradit od další práce.

f) Opravili jsme věcnou chybu v instrukcích pro respondenty - místo textu *use a Czech-English dictionary* jsme uvedli *use an English-Czech dictionary*.

Upravenou podobu dotazníku a cvičení uvádíme jako přílohu č. 4 této práce.

Ve druhé fázi sondy jsme získali vyplněná cvičení celkem od 179 respondentů, které jsme rozdělili do následujících tří skupin:

- A) rodilí mluvčí angličtiny,
- B) rodilí mluvčí neindoevropských jazyků a
- C) rodilí mluvčí indoevropských jazyků.

Skupina A (72 respondentů) byla primární cílovou skupinou výzkumné sondy. Vycházeli jsme z předpokladu, že mateřský jazyk je pro každého mluvčího prototypem přirozeného jazyka, a respondenti ze skupiny A tedy budou mít tendenci přenášet jeho vlastnosti do jazyka, který si teprve osvojují. Do skupiny A jsme však nezařazovali ty rodilé mluvčí angličtiny, kteří kromě češtiny uvedli v dotazníkové části znalost jiného slovanského jazyka.

Skupina B (49 respondentů) byla sekundární cílovou skupinou výzkumné sondy. Vycházeli jsme z předpokladu, že angličtina je pro rodilé mluvčí neindoevropských jazyků prototypem jazyka indoevropského, a respondenti z této skupiny tedy budou mít tendenci aplikovat své poznatky o jejích vlastnostech při konstrukci českých vět. Ani do skupiny B jsme však nezařazovali ty respondenty, kteří v dotazníkové části uvedli znalost jiného slovanského jazyka, a navíc ani ty, kteří v případě znalosti dalších indoevropských jazyků uvedli u některého z nich stejnou úroveň dovedností jako u angličtiny, popř. úroveň vyšší.

Skupina C (35 respondentů) byla kontrolní skupinou výzkumné sondy. Tvořili ji respondenti-rodilí mluvčí indoevropských jazyků (s výjimkou angličtiny).

Statistické zpracování překladových cvičení vypracovaných respondenty ze skupin A, B a C prezentujeme v následujícím oddíle. Cvičení respondentů, které podle údajů, jež o sobě uvedli v dotazníkové části, nebylo možné zařadit do žádné z výše uvedených skupin (23 respondentů), jsme nevyhodnocovali. Při hodnocení jednotlivých cvičení jsme si všímali vždy pouze jevů, na něž byla cvičení zaměřena.

Výsledky výzkumné

Výsledky, které výzkumná sonda přinesla, předkládáme jednak ve formě slovního popisu, jednak ve formě tabulek s četnými příklady. Rozhodli jsme se, že v těchto tabulkách budeme rezignovat na obvyklé značení chybných konstrukcí znaménkem *, a to proto, že naprostá většina příkladového materiálu (včetně konstrukcí, v nichž se vliv negativního jazykového transferu neprojevil) obsahuje nějaký typ chyby (pravopisné či gramatické). Označování chybných konstrukcí by tedy postrádalo svou základní, tedy rozlišovací funkci.

Úkol č. 1 (překlad anglické věty *Peter used to say his job was interesting.*) se zaměřoval:

- a) na vyjadřování iterativnosti,
- b) na elipsu spojovacího výrazu a
- c) na užití časové souslednosti.

ad a) Respondenti ze všech skupin používali k překladu anglické formy *used to say* v naprosté většině česká nedokonavá slovesa *říkat* a *říkávat*, přičemž volba mezi těmito slovesy do značné míry závisela na pokročilosti respondentů. Pouze respondenti ze skupiny A častěji volili analytické vyjádření - iterativnost vyjadřovali odděleně od slovesa, a to poměrně často formou analogickou anglickému vyjádření (docházelo tedy u nich k negativnímu transferu). Konkrétní typy řešení, jejich příklady a počty respondentů uvádíme pro přehlednost také v podobě tabulky:

Úkol č. 1a				
Peter used to say his job was interesting.				
Typ řešení	Příklady řešení	Četnost		
		A	B	C
sloveso říkat	Petr řikal , že práce byla zajímavá.	14	11	19
sloveso říkávat	Petr řikaval že jeho práce byl zajímavý.	13	25	10
zvykl/zvykl si/byl zvyklý... + sloveso říci/říkat	Petr zvykl říct že, jeho práce byla zajímavá.	22	5	1
sloveso říci/říkat + ADV	Dřív Peter řikal že jeho práce je zajímavá.	9	4	3
sloveso říkávat + ADV	Petr obvykle řikaval , že měl dobrou práci.	6	3	0
bez řešení	-			11

ad b) Respondenti ze všech skupin v naprosté většině doplnili do českého překladu obligatorní spojovací výraz. Chyby se v tomto případě vyskytovaly jen sporadicky a bez znatelného rozdílu mezi skupinami respondentů. Můžeme tedy konstatovat, že tento jev je předmětem jazykového transferu pouze výjimečně. Konkrétní typy řešení, jejich příklady a počty respondentů uvádíme pro přehlednost také v podobě tabulky:

Úkol č. 1b				
Peter used to say (-) his job was interesting.				
Typ řešení	Příklady řešení	Četnost		
		A	B	C
ze	Petr je zvyklý říct že jeho práce byla zajímavá.	59	46	31
(-)	Petr řikal jeho práce byla zajímavá.	5	2	2
bez řešení	-			11

ad c) Respondenti ze skupiny A většinou v překladu vedlejší věty obsahové zachovávali anglickou časovou souslednost (57 %), naopak respondenti ze skupiny B chybovali jen v 15 % případů. V překladech respondentů ze skupiny C mírně převažovala varianta bez časové souslednosti. U skupin A a C tedy můžeme konstatovat tendenci k jazykovému transferu (u skupiny A tendenci výraznou), u skupiny B však k negativnímu transferu zpravidla nedochází. Konkrétní typy řešení, jejich příklady a počty respondentů uvádíme pro přehlednost také v podobě tabulky:

Úkol č. 1c				
Peter used to say his job was interesting.				
Typ řešení	Příklady řešení	Četnost		
		A	B	C
je	Petr říkal, že práce je zajímavý.	23	39	18
byl/byla	Petr říkal, že jeho práce byla zajímavá.	41	7	14
měl	Petr obvykle říkaval, že měl dobrou práci.	0	0	1
is	Peter pořád řekne, že jeho práce is moc zajímavý!	0	2	0
bez řešení	-			11

Úkoly č. 2, 3 a 4 se zaměřovaly na vyjadřování vidu. V úkolu č. 2 (překlady anglické věty *What was I saying?*) používali respondenti ze všech skupin k překlady anglické formy *was saying* většinou česká slovesa říkat; odpovědi se slovesem říci u všech skupin představovaly přibližně 20 %. V šesti případech u skupiny A a v jednom případě u skupiny B použili respondenti tvar českého slovesa mluvit. Můžeme konstatovat, že v užití vidu respondenti všech skupin chybovali, nedocházelo však u nich k přímému jazykovému transferu. Konkrétní typy řešení, jejich příklady a počty respondentů uvádíme pro přehlednost také v podobě tabulky:

Úkol č. 2				
What was I saying?				
Typ řešení	Příklady řešení	Četnost		
		A	B	C
sloveso říkat	Co jsem říkal? Co jsem to říkala?	51	38	26
sloveso říci	Co jsem řekl?	11	7	5
sloveso mluvit	O čem jsem mluvila?	6	1	0
bez řešení	-			11

V úkolu č. 3 (překlady anglické věty *Say it again.*) používali respondenti ze všech skupin k překlady anglické formy *say* v naprosté většině české sloveso říci; ostatní řešení (s výjimkou vynechání slovesa u respondentů skupiny A) byla výjimečná. Také užití infinitivu bylo spíše ojedinělé. Ani tento úkol tedy nepotvrdil využití jazykového transferu v oblasti vyjadřování kategorie vidu. Konkrétní typy řešení,

jejich příklady a počty respondentů uvádíme pro přehlednost také v podobě tabulky:

Úkol č. 3				
say it again.				
Typ řešení	Příklady řešení	Četnost		
		A	B	C
sloveso říci	Řekni to znovu.	53	40	29
sloveso říkat	Říkat to opět.	2	1	3
sloveso zopakovat	Zopakuj to.	3	4	1
sloveso mluvit	Mluv ještě jedno.	1	0	0
-	Ještě jednou, prosím.	9	1	0
bez řešení	-	9		

V úkolu č. 4 (překladu anglické věty *I say, do it now!*) používali respondenti ze skupin B a C k překladu anglické formy *say* nejčastěji české sloveso *říkat*, respondenti ze skupiny A volili často také sloveso *říci* (35 %) (většinou v minulém čase), popřípadě se užití slovesa komunikace vyhýbali (24 %). Tento úkol ukázal na tendenci rodilých mluvčích angličtiny volit při vyjadřování vidu v češtině řešení odlišná od řešení respondentů ze skupin B i C, avšak tyto tendence nelze označit za negativní. Konkrétní typy řešení, jejich příklady a počty respondentů uvádíme pro přehlednost také v podobě tabulky:

Úkol č. 4				
<i>I say, do it now!</i>				
Typ řešení	Příklady řešení	Četnost		
		A	B	C
sloveso říkat	<i>Říkám, udělej to teď!</i>	28	34	25
sloveso říci	<i>Rekl jsem, dělejte to teď.</i>	25	4	4
sloveso povídat	<i>Ihned to udělej, povídám.</i>	0	6	2
-	<i>Udělej to teď!</i>	17	3	0
bez řešení	-	8		

Úkol č. 5 (překlad anglické věty *They usually spoke in German.*) se zaměřoval na vyjádření komunikačního kódu. Nejvíce chybovali respondenti ze skupiny A (46 %), méně už respondenti ze skupin B (24 %) a C (8 %). Negativní transfer se projevil přímo zejména u skupin A (19 %) a B (16 %), ve skupině C se projevil minimálně (6 %). U skupiny A docházelo často také

k nepřímému transferu - respondenti sice mechanicky nepřevodili do češtiny anglické vyjádření, avšak místo patřičného adverbialního vyjádření použili adjektiva (26 %). Konkrétní typy řešení, jejich příklady a počty respondentů uvádíme pro přehlednost také v podobě tabulky:

Úkol č. 5				
They usually spoke in German.				
Typ řešení	Příklady řešení	Četnost		
		A	B	C
německy	Obvykle mluvili německy .	37	36	31
německý	Obvykle mluvili německý .	19	4	1
v němčině	Obvykle mluvili v němčině .	14	8	2
bez řešení	-			4

Úkol č. 6 (překlad anglické věty *John spoke of it just once.*) se zaměřoval na sémantiku anglické předložkové vazby (of+S). Většina respondentů rezignovala na sémantiku anglické předložky a použila k jejímu překladu formu o+Slok. Negativní transfer se projevil u všech skupin (vždy více než 70 %), jednalo se však o transfer nepřímý - respondenti si uvědomovali, že české sloveso *mluvit* se při vyjádření tématu pojí téměř výlučně s předložkou *o*, pominuli však sémantiku této předložky, resp. jejího spojení se slovesem *mluvit*. Ojedinele se objevil také mechanický převod do češtiny (8 % u skupiny B) a spojení předložky *o* s genitivem (11 % u skupiny A). Konkrétní typy řešení, jejich příklady a počty respondentů uvádíme pro přehlednost také v podobě tabulky:

Úkol č. 6				
John spoke of it just once.				
Typ řešení	Příklady řešení	Četnost		
		A	B	C
mluvil o tom	Jan o tom mluvil jenom jeden krát.	54	35	26
mluvil o toho	John mluvil o toho jenom jedenkrat.	8	0	0
mluví o toho				
řekl to	John řekl to jenom jednou.	2	1	3
mluvil takhle	Mluvil takhle jenom jednou.	0	0	2
zmínil se o tom	John se o tom zmínil jen jednou.	3	6	1
mluvil z toho	Honza mluvil z toho jednou.	0	4	0
bez řešení	-			11

Úkol č. 7 (překlad anglické věty *Speak for yourself.*) se zaměřoval na převod anglické předložkové vazby *for+S* do češtiny. Nejvíce chybovali respondenti ze skupiny A (68 %), méně už respondenti ze skupin B (33 %) a C (40 %). Tendence k negativnímu transferu se tedy projevila u všech skupin, u skupiny A se jedná dokonce o převažující strategii. Konkrétní typy řešení, jejich příklady a počty respondentů uvádíme pro přehlednost také v podobě tabulky:

Úkol č. 7				
<i>Speak for yourself!</i>				
Typ řešení	Příklady řešení	Četnost		
		A	B	C
pro	<i>Mluv pro sebe.</i>	49	16	14
za	<i>Mluv za sebe</i>	12	18	15
-	<i>Mluv samo.</i>	2	3	1
o	<i>Řekne o sobě</i>	2	1	0
bez řešení	-	22		

Úkol č. 8 (překlad anglické věty *Listen to me while I speak to you.*) se zaměřoval na sémantiku anglické předložkové vazby *to+S*. Tendence k negativnímu transferu se projevila u všech skupin, u skupin A a B docházelo buď k mechanickému převodu na formu *k+Sdat* (24 %, resp. 18 %), nebo o užití bezpředložkového dativu (26 %, resp. 8 %). Ve skupině C se objevila pouze první z obou variant (20 %). Konkrétní typy řešení, jejich příklady a počty respondentů uvádíme pro přehlednost také v podobě tabulky:

Úkol č. 8				
<i>Listen to me while I speak to you.</i>				
Typ řešení	Příklady řešení	Četnost		
		A	B	C
mluvím s tebou	<i>Poslouchej mě, když s tebou mluvím.</i>	24	19	13
mluvím k tobě	<i>Poslouchej mě, když mluvím k tobě.</i>	17	9	7
mluvím	<i>Poslouchej, když mluvím.</i>	1	0	9
mluvím ti/tobě	<i>Poslouchej mě, když ti mluvím.</i>	19	4	0
mluvím na tebe	<i>Poslouchejte na mě, já mluvím na tebe.</i>	0	8	2
říkám ti	<i>Poslouchej mě, když já ti říkám.</i>	0	2	0
říkám ti něco	<i>Poslouchej mě, když něco ti říkám.</i>	6	2	1
povídám tě	<i>Poslouchej, když tě povídám.</i>	0	0	1
povídám s tebou	<i>Poslouchej mě, když s tebou povídám.</i>	1	1	0
bez řešení	-	10		

Úkol č. 9 (překlad anglické věty *He spoke a few words.*) se zaměřoval na spojení slovesa *speak* s přímým předmětem. Tendence k negativnímu transferu se projevila zejména u skupin, u skupin A (44 %) a B (39 %), respondenti skupiny C využívali strategii transferu méně často (17 %). Konkrétní typy řešení, jejich příklady a počty respondentů uvádíme pro přehlednost také v podobě tabulky:

Úkol č. 9				
<i>He spoke a few words.</i>				
Typ řešení	Příklady řešení	Četnost		
		A	B	C
sloveso říci	<i>Rekl několik slov.</i>	28	22	20
sloveso mluvit	<i>Mluvil malo slova.</i>	32	19	6
sloveso promluvit	<i>On promluví jen pár slov.</i>	1	0	3
sloveso říkat	<i>Říkal pár slov.</i>	7	3	1
bez řešení	-			14

Úkol č. 10 (překlad anglické věty *English is spoken all over the world.*) se zaměřoval na převod pasivní konstrukce se slovesem *speak* do češtiny. Strategii mechanického převodu (užití opisného pasiva) volili nejčastěji rodilí mluvčí angličtiny (24 %), nepřímý transfer (zvrtné pasivum) se kromě skupiny A (58 %) objevil také u skupiny B (35 %) a výjimečně také u skupiny C (9 %). Konkrétní typy řešení, jejich příklady a počty respondentů uvádíme pro přehlednost také v podobě tabulky:

Úkol č. 10				
<i>English is spoken all over the world.</i>				
Typ řešení	Příklady řešení	Četnost		
		A	B	C
angličtina se mluví	<i>Angličtina se mluví po celý světě.</i>	41	15	3
angličtinou se mluví	<i>Angličtinou se mluví po celém světě.</i>	1	2	0
anglicky se mluví	<i>Anglicky se mluví všude ve světě.</i>	5	27	13
angličtina je mluvena	<i>Angličtina je mluvena kolem svět.</i>	17	2	0
angličtinou mluví	<i>Angličtinou mluví celý svět.</i>	1	0	1
anglicky mluví	<i>Celý svět mluví anglicky.</i>	2	1	12
anglicky mluvit				
angličtinu používá	<i>Angličtinu používají celý svět.</i>	0	0	2
angličtinu používají				
bez řešení	-			11

Úkol č. 11 (překlad anglické věty *Richard was talking to his friends.*) se zaměřoval na sémantiku anglické předložkové vazby *to+S*. Tendence k negativnímu transferu se výrazně projevila pouze u skupiny A (43 %), u skupin B a C k němu docházelo zřídka. Konkrétní typy řešení, jejich příklady a počty respondentů uvádíme pro přehlednost také v podobě tabulky:

Úkol č. 11		Richard was talking to his friends.		
Typ řešení	Příklady řešení	Četnost		
		A	B	C
mluvil s+Sinstr	Richard mluvil s jeho kamarády.	34	24	17
mluvil Sdat	Richard mluvil svým kamarádům.	4	5	1
mluvil na+Sak	Richard mluvil na jeho kamarády.	0	1	1
mluvil k+Sdat	Richard mluvil k jeho kamarádovi.	27	3	4
povídal Sdat	Richard povídal jeho kamarádům.	0	1	2
povídal si s+Sinstr	Richard si povídal s jeho kamarádama.	1	8	2
řikal to pro+Sak	Richard říkal to pro své kamarádi.	0	0	1
řekl to Sdat	Richard to řekl svým kamarádům.	1	2	3
bez řešení	-			14

Také úkol č. 12 (překlad anglické věty *He talked to me about it.*) se zaměřoval na sémantiku anglické předložkové vazby *to+S* a také zde se projevily negativní transfer zejména u anglických rodilých mluvčích (36 %). Konkrétní typy řešení, jejich příklady a počty respondentů uvádíme pro přehlednost také v podobě tabulky:

Úkol č. 12		Peter talked to me about it.		
Typ řešení	Příklady řešení	Četnost		
		A	B	C
mluvil se mnou	Petr o tom se mnou mluvil.	31	18	12
mluvil ke mně	Petr mluvil k mě o toho.	26	2	0
řikal mi	Petr říkal mi o tom.	2	1	9
řekl mi	Petr mi o tom řekl.	6	21	10
promluvil si se mnou	Petr si promluvil se mnou o tom.	0	1	2
mluvil jsem s...	Mluvil jsem s Petrem o tom.	0	1	0
bez řešení	-			14

Úkol č. 13 (překlad anglické věty *Do you think he speaks English?*) se zaměřoval na vyjádření komunikačního kódu.

Tendence k mechanickému převodu se výrazně neprojevila (10 % u skupiny A, 6 % u skupiny B a 17 % u skupiny C), rodili mluvčí angličtiny však ve 28 % případů užívali místo adverbia k vyjádření jazykového kódu adjektiva. Konkrétní typy řešení, jejich příklady a počty respondentů uvádíme pro přehlednost také v podobě tabulky:

Úkol č. 13				
Do you think he speaks <i>English</i> .				
Typ řešení	Příklady řešení	Četnost		
		A	B	C
anglicky	Myslíš si, že mluví Anglicky ?	44	41	27
angličtinu	Myslíš si, že mluví Angličtinu ?	6	3	1
anglický jazyk	Myslíš on mluví Anglický jazyk ?	1	0	5
anglický	Myslíš, že mluví anglický ?	20	5	1
bez řešení	-			2

Úkol č. 14 (překlad anglických vět *Our relationship's got worse. We don't even talk.*) se zaměřoval na rozdíly v obligatornosti pravé valence sloves *talk* a *mluvit*. Negativní transfer se projevil nejvíce u skupiny B (53 %), výrazně také u skupiny A (47 %). Respondenti ze skupiny C využívali této strategie pouze ve 14 % případů. Konkrétní typy řešení, jejich příklady a počty respondentů uvádíme pro přehlednost také v podobě tabulky:

Úkol č. 14				
<i>Our relationship's got worse recently. We don't even talk (-).</i>				
Typ řešení	Příklady řešení	Četnost		
		A	B	C
nemluvíme spolu	Naše vztah je nedávno horší. Ani nemluvíme spolu .	29	16	21
nemluvíme k sobě	Náš vztah se nedávno zhoršil. Ani k sobě nemluvíme	3	4	1
nemluvíme mezi sebou	Náš vztah se stal horším nedávno. Nemluvíme mezi sebou .	0	1	4
nemluvíme	Náš vztah se stal horším. Ani nemluvíme.	34	26	5
bez řešení	-			12

Úkol č. 15 (překlad anglické věty *The clock says half past twelve.*) se zaměřoval na sémantiku anglického slovesa *say*. Tendence k negativnímu transferu (užití českých sloves říci a

říkat) se projevila zejména u skupin B (35 %) a C (46 %). Rodilí mluvčí angličtiny nejčastěji (67 %) volili strategii odsunutí slova *hodiny* z pozice subjektu. Konkrétní typy řešení, jejich příklady a počty respondentů uvádíme pro přehlednost také v podobě tabulky:

Úkol č. 15				
<i>The clock says half past twelve.</i>				
Typ řešení	Příklady řešení	Četnost		
		A	B	C
sloveso ukazovat	<i>Hodiny ukazují půl jedné.</i>	12	15	6
sloveso říkat	<i>Hodiny říkají, že je půl dvanáctý.</i>	7	11	14
sloveso říci	<i>Ta hodina řekne půl třináctý.</i>	0	6	2
sloveso být	<i>Podle hodin je half past twelve.</i>	48	14	9
bez řešení	-			12

Úkol č. 16 (překlad anglické věty *She calls her dog Pedro.*) se zaměřoval na sémantiku českého slovesa říkat. Tendence k jazykovému transferu (tedy užití jiného slovesa než říkat) se projevila zejména u skupiny A, avšak většinou nevedla ke vzniku chybných konstrukcí. Konkrétní typy řešení, jejich příklady a počty respondentů uvádíme pro přehlednost také v podobě tabulky:

Úkol č. 16				
<i>She calls her dog Pedro.</i>				
Typ řešení	Příklady řešení	Četnost		
		A	B	C
sloveso říkat	<i>Říká svému psovi Pedro.</i>	10	19	22
sloveso jmenuje se	<i>Jeho pes se jmenuje Pedro.</i>	32	2	7
sloveso nazývat	<i>Ona nazývá svého psa Pedro.</i>	8	6	2
sloveso nadávat	<i>Nadáva jejího psa Pedro.</i>	1	0	0
sloveso zavolat	<i>Ona zavolá její pes Pedro</i>	6	7	0
sloveso volat	<i>Ona volá její pes Pedro.</i>	10	9	1
bez řešení	-			14

Úkol č. 17 (překlad anglické věty *Say hello to my sister.*) se zaměřoval na převod anglického analytického predikátu *say hello* do češtiny. Tendence zachovat analytickou formu predikátu se projevila u všech skupin respondentů, avšak v rozdílné míře (43 % u skupiny B, 32 % u skupiny C a 21 % u skupiny A). Konkrétní typy řešení, jejich příklady a počty respondentů uvádíme pro přehlednost také v podobě tabulky:

Úkol č. 17				
<i>Say hello to my sister!</i>				
Typ řešení	Příklady řešení	Četnost		
		A	B	C
sloveso pozdravovat	<i>Pozdravuj ode mě tvoji sestru!</i>	44	26	19
sloveso říci	<i>Řekni ahoj mé sestře.</i>	7	13	9
sloveso říkat	<i>Řikej Ahoj na mojí sestře.</i>	4	7	2
sloveso mluvit	<i>Mluv ahoj mé sestře.</i>	0	1	0
sloveso předat	<i>Předej sestře ahoj!</i>	4	0	0
bez řešení	-			20

Úkol č. 18 (překlad anglické věty *I can speak three languages fluently.*) se zaměřoval:

- na vyjádření komunikačního kódu,
- na spojení modálního slovesa s verbem dicendi.

ad a) Tendence k negativnímu transferu, tedy využití formy *Sak* k vyjádření jazykového kódu u slovesa *mluvit* se projevila u všech skupin, a to vždy přibližně v polovině případů. Konkrétní typy řešení, jejich příklady a počty respondentů uvádíme pro přehlednost také v podobě tabulky:

Úkol č. 18a				
<i>He can speak three languages fluently.</i>				
Typ řešení	Příklady řešení	Četnost		
		A	B	C
tři jazyky	<i>On dokáže plynule mluvit tři jazyky.</i>	41	24	20
třemi jazyky	<i>Může mluvit třema jazyky.</i>	17	11	9
třema jazyky				
třema jazykama				
ve třech jazycích	<i>On může mluvit plynule ve 3 jazycích.</i>	14	8	4
bez řešení	-			8

ad b) Tendence neelidovat plnovýznamové sloveso po slovese *umět* se projevila u všech skupin. Můžeme tedy konstatovat, že v tomto případě došlo k negativnímu transferu. Konkrétní typy řešení, jejich příklady a počty respondentů uvádíme pro přehlednost také v podobě tabulky:

Úkol č. 18b				
He can speak three languages fluently.				
Typ řešení	Příklady řešení	Četnost		
		A	B	C
mluví	Mluví tři jazyky jako mateřstiny.	30	19	13
může mluvit	Může mluvit tři jazyky bez problémů.	19	5	8
umí mluvit	Umí mluvit tři jazyky plyně.	8	9	3
umiš mluvit				
dokáže mluvit	On dokáže mluvit třema jazyky.	0	6	2
dokáže se domluvit	On se dokáže domluvit třemi jazyky plyně	0	0	5
zná	Zná tři jazyky běžně.	7	1	0
umí	Umí třemi jazyky.	4	5	3
bez řešení	-			9

Úkol č. 19 (překlad anglické věty *There's something I wanted to say to you.*) se zaměřoval na vyjádření adresáta. Tendence zachovat předložkovou formu ve spojení se zájmenem v dativu se výrazněji projevila pouze u skupiny A (24 %), u skupin B a C byla okrajovou záležitostí. Konkrétní typy řešení, jejich příklady a počty respondentů uvádíme pro přehlednost také v podobě tabulky:

Úkol č. 19				
There's something I wanted to say to you.				
Typ řešení	Příklady řešení	Četnost		
		A	B	C
ti/vám	Mám něco ti říct.	29	41	17
k tobě	To je něco chci říct k tobě.	17	4	2
tě	Mám něco co jsem tě chtel říct.	12	2	3
pro tebe	Mám něco říct pro tebe.	4	1	9
bez řešení	-			15

Úkol č. 20 (překlad anglické věty *He didn't say so.*) se zaměřoval vyjádření projevu adverbium. Užití adverbium tak k vyjádření projevu ve spojení se slovesem říkat se objevilo v 19 % případů u skupiny A, ve 14 % případů u skupiny C a v 8 % případů u skupiny B. Lze tedy konstatovat, že tendence k negativnímu transferu není v tomto případě příliš výrazná. Konkrétní typy řešení, jejich příklady a počty respondentů uvádíme pro přehlednost také v podobě tabulky:

Úkol č. 20				
He didn't say so.				
Typ řešení	Příklady řešení	Četnost		
		A	B	C
neřekl to tak	On to neřekl tak.	6	16	12
neřekl to taky	On to neřekl taky.	1	7	0
neřekl to	Neřekl to.	29	2	2
neřekl nic	On nic neřekl.	0	6	1
neřekl, že + SENT	Neřekl, že jo.	4	0	3
neřekl to samé	Neřekl to samý.	0	0	2
neříkal tak	On tak neříkal.	14	4	5
neříkal to tak	On to tak neříkal.	9	9	2
bez řešení	-	22		

Úkol č. 21 (překlad anglické věty *He is said to write poetry.*) se zaměřoval na sémantickou roli participantu odpovídajícího subjektové pozici pasivní konstrukce se slovesem *say*. U žádné ze skupin respondentů v tomto případě k transferu nedocházelo - uvědomovali si, že mechanický převod anglické konstrukce do češtiny není možný. Rozdílné bylo pouze jejich řešení situace - respondenti ze skupin B a C se většinou pokoušeli najít český ekvivalent (a chybovali), zatímco rodilí mluvčí angličtiny (pokud neznali správné řešení) úkol vynechali. Konkrétní typy řešení, jejich příklady a počty respondentů uvádíme pro přehlednost také v podobě tabulky:

Úkol č. 21				
He is said to write poetry.				
Typ řešení	Příklady řešení	Četnost		
		A	B	C
řekli mu, at' + SENT	Řekli mu at' napiše baseň.	0	14	4
řekl, at' + SENT	Řek at' píšeme poezii.	0	0	6
řekl, aby + SENT	Řekl, abychom psali básně.	0	9	5
říkají, (že) + SENT	Lidí říkají on píše básničky.	7	0	4
říká se, že + SENT	Říká se, že píše poezii.	27	4	2
říkal, že + SENT	Říkal že psal poezii.	0	8	1
bylo mu přikázáno, aby + SENT	Bylo mu přikázáno, aby napsal poezii.	0	0	2
měl by + INF	Měl by psat poezie.	2	5	1
je mluven na psaní	On je mluven na psaní báseň.	0	1	0
bez řešení	-	54		

Úkol č. 22 (překlad anglické věty *He told me to come.*) se zaměřoval na vyjadřování projevu formou infinitivu. Negativní transfer se v tomto případě neprojevil. Konkrétní typy řešení,

jejich příklady a počty respondentů uvádíme pro přehlednost také v podobě tabulky:

Úkol č. 22				
He told me to come.				
Typ řešení	Příklady řešení	Četnost		
		A	B	C
řekl (mi), at' přijdu	Řekl mi at přijdu.	8	12	11
řekl (mi), abych přišel/přišla	Řekl mi, abych přišel	32	8	9
řekl (mi), že mám chodit	On mě řekl že ja mam chodit.	14	3	0
řekl (mi), že mám přijít	On mi řekl, že mam přijít.	9	6	3
řekl (mi), že bude přijít	Řekl mi, že bude přijít	0	1	0
řikal (mi), že mám přijít	Řikal mi, že mam přijít.	2	10	4
chtěl, abych přišel	Chtěl, abych přišel.	0	3	1
bez řešení	-			20

Úkol č. 23 (překlad anglických vět "Which is better?" "I can't tell.") se zaměřoval na rozdíly v obligatornosti pravé valence sloves říci a tell. Respondenti z jednotlivých skupin se velmi lišili v konkrétních řešeních překladu výše uvedených anglických vět, avšak v souhrnu elidovali vyjádření projevu poměrně často - respondenti ze skupin A a B ve 30 % případů, respondenti ze skupiny C v 54 % případů. Můžeme tedy konstatovat, že tendence k negativnímu transferu se projevila u všech skupin respondentů. Konkrétní typy řešení, jejich příklady a počty respondentů uvádíme pro přehlednost také v podobě tabulky:

Úkol č. 23				
"Which is better?" "I can't tell (-)."				
Typ řešení	Příklady řešení	Četnost		
		A	B	C
sloveso říci + to	"Který je lepší?" "To nemůžu říct."	21	17	11
sloveso říci + ti	"Co je lepší?" "Nemůžu ti říct."	19	0	5
sloveso říci + ti + to	"Který je lepší?" "Nemůžu ti to říct."	3	6	1
sloveso říci + 0	"Co je lepší?" "Nemůžu říct."	2	8	13
sloveso říkat + 0	"Která je lepší?" "Ne můžeme říkat."	0	7	1
nevím	"Který je lepší?" "Ja nevím"	20	4	2
bez řešení	-			16

Úkol č. 24 (překlad anglické věty The newspaper says it started yesterday.) se zaměřoval na sémantiku levovalenčního aktantu slovesa say. Tendence zachovat obsazení levovalenční

pozice názvem psaného textu se projevila u všech skupin respondentů, ve skupině C u 54 % respondentů, ve skupině A u 43 % respondentů a ve skupině B u 42 % respondentů. Můžeme tedy u všech skupin respondentů konstatovat výraznou tendenci k negativnímu jazykovému transferu. Konkrétní typy řešení, jejich příklady a počty respondentů uvádíme pro přehlednost také v podobě tabulky:

Úkol č. 24				
The newspaper says it started yesterday.				
Typ řešení	Příklady řešení	Četnost		
		A	B	C
noviny říkají/říkaly	Noviny říkají, že to začalo včera.	31	21	19
v novinách je napsáno	V novinách je napsáno, že to začalo včera.	9	5	2
v novinách se píše	V novinách se píše, že to začalo včera.	20	4	4
v novinách píšou	V novinách píšou, že to začalo včera.	4	2	3
noviny mluví	Ty noviny mluví, že začal včera.	0	2	0
v novinách bylo	V novinách bylo že to začalo včera.	0	5	1
podle novin	Podle novin to začalo včera.	5	6	2
bez řešení	-			11

Úkol č. 25 (překlad anglické věty *He was told to go home.*) se zaměřoval na převod pasivní konstrukce se slovesem *tell* do češtiny. Tendence k mechanickému převodu opisného pasiva se projevila pouze u skupin A (28 %) a B (16 %), u skupiny A dokonce nejčastěji ve spojení s infinitivem v roli projevu (25 %). U skupiny C se v tomto případě negativní transfer téměř neprojevil. Konkrétní typy řešení, jejich příklady a počty respondentů uvádíme pro přehlednost také v podobě tabulky:

Úkol č. 25				
He was told to go home.				
Typ řešení	Příklady řešení	Četnost		
		A	B	C
řekli mu, ať jde	Řekli mu ať jde domu.	2	14	1
řekl, že jde	Řekl že jde domů.	11	2	6
měl jít	Měl jít domů.	1	11	3
řekli mu, aby šel	Řekli mu, aby šel domu.	25	2	7
řikali mu, aby šel	Říkali mu, by šel domů.	2	3	4
řikal, že jde	Říkal že jde domů.	7	2	3
byl mluven, že musí jít	On byl mluven, že musí jít doma.	2	6	0
byl mluven jít	On byl mluven jít domů.	18	2	1
řekl mi, abych šel	Řekl mi, abych šel domu.	0	1	2
řekl, aby šel	Řekl, aby šel domů.	0	0	6
bez řešení	-			12

Úkol č. 26 (překlad anglické věty *He has told many stories to his children.*) se zaměřoval na sémantiku anglického slovesa *tell*. Tendence používat jeho běžný český překladový ekvivalent říkat také pro vyjádření procesu vyprávění se projevila u všech skupin respondentů, u skupiny A v 19 % případů, u skupiny B ve 12 % případů a u skupiny C v 17 % případů. Konkrétní typy řešení, jejich příklady a počty respondentů uvádíme pro přehlednost také v podobě tabulky:

Úkol č. 26		He has told many stories to his children.		
Typ řešení	Příklady řešení	Četnost		
		A	B	C
vyprávěl	<i>Vyprávěl</i> hodně příběhu jeho dětem.	24	15	13
povyprávěl	<i>Povyprávěl</i> už hodně příběhů svým dětem.	1	2	0
vypravoval	On <i>vypravoval</i> její děti mnoho pohádky.	3	7	2
mluví	On <i>mluví</i> hodně příběh pro jeho děti	1	4	3
říkal	<i>Říkal</i> hodně povídek pro jeho syna.	14	6	6
povídal	<i>Povídal</i> hodně povídek svým dětem.	6	3	2
rekl	<i>Rekl</i> jeho dětem mnoho povídek.	20	8	8
bez řešení	-			8

Úkol č. 27 (překlad anglické věty *The tiredness is beginning to tell.*) se zaměřoval na sémantiku anglického slovesa *tell*. Tendence používat běžné české překladové ekvivalenty slovesa *tell* ze skupiny sloves interpersonální komunikace také pro vyjádření jeho nekomunikačního významu (*projevovat se*) se neprojevila u žádné ze skupin respondentů. Můžeme tedy konstatovat, že k negativnímu transferu v tomto případě nedochází. Konkrétní typy řešení, jejich příklady a počty respondentů uvádíme pro přehlednost také v podobě tabulky:

Úkol č. 27				
The tiredness is beginning to tell.				
Typ řešení	Příklady řešení	Četnost		
		A	B	C
blíží se	Únava se blíží.	16	6	1
blíží se k odpovědi	Unava se blíží k odpovědi.	0	1	4
je začátek mluvení	Unava je začátek mluvení.	1	2	2
začíná se ukazovat	Unava se začíná ukazovat.	15	11	5
začínám cítit	Začínám cítit unavu.	2	0	4
dá se poznat	Ta únava se dá už poznat.	1	9	2
začíná se projevovat	Jeho unavost se začíná projevovat.	3	3	1
ohlašuje se	Unava se už ohlašuje.	4	2	7
začínám být unavený/á	Začínám být unavená.	6	1	3
začíná se poznávat	Unava se začíná poznávat.	1	6	0
bez řešení	-			37

Úkol č. 28 (překlad anglické věty *You can say that again!*) se zaměřoval na převod anglického frazeologického obratu do češtiny. Mechanické převedení jednotlivých částí tohoto anglického frazému do češtiny zvolilo 39 % respondentů ze skupiny A, 47 % respondentů ze skupiny B a 54 % respondentů ze skupiny C, což znamená, že tendence k využití transferu byla u všech skupin respondentů silná. Konkrétní typy řešení, jejich příklady a počty respondentů uvádíme pro přehlednost také v podobě tabulky:

Úkol č. 28				
<i>You can say that again!</i>				
Typ řešení	Příklady řešení	Četnost		
		A	B	C
můžeš to říct	Můžeš to říct znova.	28	23	19
můžeš mluvit	Můžeš estě mluvit.	0	6	2
řekni to	Řekni to ještě jednou.	0	5	1
můžeš to zopakovat	Můžeš to zopakovat.	13	4	3
musíš to zopakovat	Musíš to zopakovat.	0	0	1
máš pravdu	Máš pravdu!	26	2	3
bez řešení	-			20

8.3

Vyhodnocení

V oddílu 7.2 jsme popsali sedm oblastí, v nichž předpokládáme u nerodilých mluvčích češtiny, kteří jsou zároveň mluvčími angličtiny, negativní jazykový transfer. Prezentovali jsme také přehled jevů z oblasti ČSIK, které do

těchto oblastí řadíme. V oddílu 8.1 jsme popsali výzkumnou sondu, kterou jsme k ověření predikovaného jazykového transferu použili a v oddílu 8.2 jsme prezentovali její výsledky. Nyní tyto výsledky vyhodnotíme. Postupovat přitom budeme právě podle výše zmíněných oblastí.

1) Předpokládali jsme, že při produkci výpovědi se slovesy *řici (si)*, *říkat (si)*, *říkávat (si)*, *mluvit*, *hovořit*, *povědět*, *povídat (si)*, *oznámit*, *informovat (se)* a *konstatovat* bude u studentů češtiny jako cizího jazyka docházet k transferu obecných gramatických charakteristik angličtiny. Na ověření jevů z oblasti č. 1 se zaměřovaly úkoly č. 1, 2, 3, 4, 13, 17 a 18, které přinesly následující zjištění:

- a) U skupiny A se negativní jazykový transfer jednoznačně potvrdil v případě časové souslednosti a dále také v případě tvorby analytických predikátů, redundantního obsazování levé valence a v tendenci k vyjadřování plnovýznamového slovesa po slovese *umět*. Nepotvrdil se naopak předpoklad, že tito mluvčí budou elidovat spojku *u* vět obsahových. Vyjadřování vidu se ukázalo jako obtížné, avšak negativní transfer se projevil pouze v případě vyjadřování iterativnosti.
- b) U skupiny B se negativní jazykový transfer jednoznačně potvrdil v případě tvorby analytických predikátů a dále také v tendenci k vyjadřování plnovýznamového slovesa po slovese *umět*. Ostatní jevy transfer ve větší míře nepůsobily.
- c) U skupiny C se negativní jazykový transfer jednoznačně potvrdil v případě časové souslednosti a dále také v případě tvorby analytických predikátů a v tendenci k vyjadřování plnovýznamového slovesa po slovese *umět*. Ostatní jevy transfer ve větší míře nepůsobily.

2) Předpokládali jsme, že slovesa *řici (si)*, *říkat (si)*, *říkávat (si)*, *mluvit*, *hovořit*, *povědět*, *povídat (si)*, *oznámit*, *informovat (se)* a *konstatovat* budou studenty češtiny jako cizího jazyka používána i k vyjádření významů, které na rozdíl od svých běžných anglických překladových ekvivalentů nevyjadřují. Na ověření jevů z oblasti č. 2 se zaměřovaly úkoly č. 15, 26 a 27, které přinesly následující zjištění:

a) U skupiny A se negativní jazykový transfer výrazněji neprojevil, a pokud ano, potom pouze v případě přenosu významu v rámci oblasti interpersonální komunikace. Přenos nekomunikačních významů anglických verb dicendi na česká slovesa interpersonální komunikace se nepotvrdil.

b) U skupin B a C se negativní jazykový transfer potvrdil, zejména v případě slovesa *say* ve významu odpovídajícím českému slovesu *ukazovat*, tedy významu mimo oblast interpersonální komunikace.

3) Předpokládali jsme, že slovesa *řici (si)*, *říkat (si)*, *říkávat (si)*, *mluvit*, *hovořit*, *povědět*, *povídat (si)*, *oznámit*, *informovat (se)* a *konstatovat* nebudou studenty češtiny jako cizího jazyka používána k vyjádření těch svých významů, které jejich běžné anglické protějšky nevyjadřují. Na ověření jevů z oblasti č. 3 se zaměřovaly úkoly č. 16 a 28 (a také úkol č. 14 pilotní verze překladového cvičení, který jsme do upravené verze nezařadili), které přinesly následující zjištění:

a) U skupiny A se tendence využívat jazykový transfer potvrdila, avšak ne vždy je jeho výsledkem defektní česká věta.

b) U skupin B a C nelze výzkum jednoznačně zhodnotit. Z řešení překladových úkolů nebylo totiž zcela jasné, zda správně porozuměli anglickým větám.

- 4) Předpokládali jsme, že při produkci výpovědí se slovesy *říci (si)*, *říkat (si)*, *říkávat (si)*, *mluvit*, *hovořit*, *povědět*, *povídat (si)*, *oznámit*, *informovat (se)* a *konstatovat* bude u studentů češtiny jako cizího jazyka docházet k transferu obvyklé jazykové realizace participantů. Na ověření jevů z oblasti č. 4 se zaměřovaly úkoly č. 5, 9, 12, 13, 14, 18, 20, 22 a 23 (a také úkol č. 17 pilotní verze překladového cvičení, který jsme do upravené verze nezařadili), které přinesly následující zjištění:
- a) U skupiny A se negativní jazykový transfer u této skupiny jevů jednoznačně potvrdil. Výjimkou bylo vyjadřování projevu infinitivem, které se téměř neobjevovalo.
 - b) U skupiny B se transfer projevil již méně výrazně a byl často nepřímý. Respondenti si většinou byli vědomi, že anglickou formu nemohou převést mechanicky, avšak při hledání vhodného českého ekvivalentu se dopouštěli chyb pramenících z dalších odlišností v gramatickém systému češtiny a angličtiny.
 - c) U skupiny C se negativní transfer objevoval nejméně, problémem byly pouze odlišnosti ve vyjadřování jazykového kódu a obligatornosti slovesných doplnění.
- 5) Předpokládali jsme, že při produkci výpovědí se slovesy *říci (si)*, *říkat (si)*, *říkávat (si)*, *mluvit*, *hovořit*, *povědět*, *povídat (si)*, *oznámit*, *informovat (se)* a *konstatovat* bude u studentů češtiny jako cizího jazyka docházet k transferu sémantických vlastností předložek. Na ověření jevů z oblasti č. 5 se zaměřovaly úkoly č. 6, 7, 8 a 11, které přinesly následující zjištění:
- a) U skupiny A se negativní jazykový transfer jednoznačně potvrdil ve všech případech.

- b) U skupin B a C se projevil také, s výjimkou převodu anglické předložky *to* na českou předložku *k*.
- c) U méně obvyklých předložkových vazeb se projevoval zejména přímý transfer, naopak u vazeb základních častěji transfer nepřímý (bylo tomu tak u všech skupin respondentů).
- 6) Předpokládali jsme, že při produkci výpovědí se slovesy *řici (si)*, *říkat (si)*, *říkávat (si)*, *mluvit*, *hovořit*, *povědět*, *povídat (si)*, *oznámit*, *informovat (se)* a *konstatovat* bude u studentů češtiny jako cizího jazyka docházet k chybám v pasivních konstrukcích. Na ověření jevů z oblasti č. 6 se zaměřovaly úkoly č. 10, 21 a 25, které přinesly následující zjištění:
- a) Negativní jazykový transfer se potvrdil zejména u skupiny A, méně potom u skupiny B. Měl většinou nepřímou povahu - respondenti nahrazovali opisnou formu pasiva formou reflexivní, ovšem tam, kde ani reflexivní forma není v češtině na místě.
- 7) Předpokládali jsme, že při produkci výpovědí se slovesy *řici (si)*, *říkat (si)*, *říkávat (si)*, *mluvit*, *hovořit*, *povědět*, *povídat (si)*, *oznámit*, *informovat (se)* a *konstatovat* bude u studentů češtiny jako cizího jazyka docházet k transferu sémantické povahy participantů. Ověření jediného jevu z oblasti č. 6 byl zaměřen úkol č. 24, který transfer sice prokázal (a to u všech skupin respondentů), avšak z jediného jevu nelze spolehlivě usuzovat, zda negativní transfer sémantické povahy participantů v tomto případě potvrzuje obecnou tendenci.

V první kapitole jsme uvedli, že tato práce bude rozdělena do dvou částí - části lingvistické (deskriptivní) a části didaktické (aplikační). Závěrečnou rekapitulaci výsledků, ke kterým jsme v této práci dospěli, proto také rozdělíme. V oddílu 9.1 shrneme výsledky, jichž jsme dosáhli v kapitolách č. 2, 3 a 4 (kapitolách zaměřených převážně deskriptivně), a připomeneme zjištění, ke kterým nás tyto výsledky přivedly. V oddílu 9.2 provedeme totéž pro kapitoly č. 5, 6, 7 a 8 (kapitoly převážně aplikační).

9.1

Lingvistická část

V lingvistické části jsme si stanovili za cíl vymezit a popsat oblast českých sloves interpersonální komunikace, vybrat z ní několik lexémů a následně popsat jejich sémantiku a syntaktické vlastnosti. Tento popis měl:

- a) být ve formátu, který by umožnil kontrastivní anglicko-české zpracování a následnou didaktickou aplikaci ve druhé části práce,
- b) umožňovat zjištění, jaký obraz mezilidského komunikování vybraná slovesa vytvářejí,
- c) pomoci ověřit dílčí hypotézu, tedy zjistit, zda a do jaké míry lze odvozovat sémantické vlastnosti sloves od jejich vlastností gramatických, zejména syntaktických.

9.1.1

Rekapitulace

Ve druhé kapitole jsme připomněli některé práce lingvistické bohemistiky, které se zabývají slovesy popisujícími mezilidské komunikování. Zaměřili jsme se přitom na způsoby vymezení této oblasti slovní zásoby a na užívanou

terminologii. Následně jsme na základě prací J. Austina a R. Jakobsona vymezili oblast slovesného lexika, kterou jsme označili jako slovesa interpersonální komunikace, a zdůvodnili jsme, proč jsme právě tuto oblast slovní zásoby vybrali pro zpracování v dalších částech práce.

Ve třetí kapitole jsme prezentovali oblast ČSIK jako reálnou, konkrétní složku lexikonu spisovné češtiny. Na základě SSČ jsme vybrali celkem 1547 slovesných lexémů, jejichž významy odpovídaly našemu vymezení, totiž:

- a) Jedná se o slovesa s významem akční povahy, a to jak o události, tak o procesy.
- b) Děj, který tato slovesa označují, spočívá v podílu na realizaci komunikačního aktu.
- c) Prostředkem realizace tohoto komunikačního aktu (jeho kódem) může, ale nemusí být artikulovaná řeč.
- d) Levointenční participant plní v tomto komunikačním aktu roli adresanta či adresáta (popř. obou).
- e) Adresant i adresát jsou lidé.
- f) V případě, že pozice levointenčního participantu je obsazena adresantem, spočívá děj, který tato slovesa označují, ve vytváření (popř. také vysílání) projevu a slovesný význam spočívá v realizaci lokučního či ilokučního aktu.
- g) V případě, že pozice levointenčního participantu je obsazena adresátem, spočívá děj, který tato slovesa označují, v přijímání či zpracování projevu a slovesný význam spočívá v realizaci perlokučního aktu.
- h) V případě, že levointenčními participanty jsou osoby, které plní zároveň (střídavě) roli adresanta i adresáta, spočívá děj, který tato slovesa označují, ve střídavém vytváření (popř. vysílání) a přijímání (popř. zpracování) projevu. Slovesný význam může v tomto případě spočívat jak v realizaci aktu lokučního či ilokučního, tak v realizaci aktu perlokučního.

Tyto významy jsme následně klasifikovali na základě přítomnosti dalších šesti sémantických rysů, reprezentujících jednotlivé činitele komunikační situace. Celkem jsme takto vymezili 30 tříd sloves odpovídajících možným kombinacím těchto sémantických rysů. Zjistili jsme však velké rozdíly v počtu slovesných lexémů, které se svým významem do jednotlivých tříd zařazují. Do následujících šesti tříd jsme dokonce nezařadili lexémy žádné:

- a) slovesa vyjadřující komunikační interakci s charakteristikou komunikačního kódu,
- b) slovesa vyjadřující kontextově zakotvenou komunikační interakci,
- c) slovesa vyjadřující kontextově zakotvenou komunikační interakci s charakteristikou projevu komunikantů,
- d) slovesa vyjadřující kontextově zakotvenou komunikační interakci s charakteristikou komunikačního kódu,
- e) slovesa vyjadřující kontextově zakotvenou komunikační interakci s charakteristikou projevu komunikantů a komunikačního kódu,
- f) slovesa vyjadřující kontextově zakotvenou komunikační interakci s charakteristikou projevu komunikantů, komunikačního kódu a kontaktu komunikantů.

Zohledněním četnosti jednotlivých sloves v současné češtině (podle ČNK) jsme dospěli k zjištění, že za třídy ČSIK klíčové pro zpracování k didaktickým účelům můžeme považovat především následujících devět:

- a) slovesa vyjadřující produkci specifického komunikátu,
- b) slovesa vyjadřující produkci specifického kontextově zakotveného komunikátu,
- c) slovesa vyjadřující produkci specifického kontextově zakotveného komunikátu s charakteristikou komunikačního kódu,

- d) slovesa vyjadřující produkci specifického kontextově zakotveného komunikátu s charakteristikou komunikačního kódu a kontaktu komunikantů,
- e) slovesa vyjadřující produkci kontextově zakotveného komunikátu s charakteristikou komunikačního kódu a kontaktu komunikantů,
- f) slovesa vyjadřující produkci komunikátu s charakteristikou komunikačního kódu,
- g) slovesa vyjadřující produkci komunikátu s charakteristikou komunikačního kódu a kontaktu komunikantů,
- h) slovesa vyjadřující produkci specifického komunikátu s charakteristikou komunikačního kódu a
- i) slovesa vyjadřující produkci specifického komunikátu s charakteristikou komunikačního kódu a kontaktu komunikantů

V dalším výzkumu, jehož konkrétní výsledky jsou obsaženy ve čtvrté kapitole, jsme se tedy rozhodli soustředit právě na slovesné lexémy, jejichž významy patří do některé z výše uvedených tříd.

Úvodem čtvrté kapitoly jsme představili metody analýzy a způsob popisu zjištěných sémantických (konceptuálních i kolokačních) a syntaktických vlastností sloves a vybrali pro tuto analýzu deset českých slovesných lexémů, totiž říci (si), říkat (si), říkávat (si), mluvit, hovořit, povědět, povídat (si), oznámit, informovat (se) a konstatovat. Kromě frekvence a možnosti ověření dílčí hypotézy lingvistické části práce (viz výše) byla kritériem výběru především využitelnost výsledků analýz pro kontrastivní zpracování v následujících, aplikačních částech práce.

Sémantické a syntaktické vlastnosti výše uvedených deseti slovesných lexémů, zjištěné na základě analýzy 300 korpusových konkordancí z ČNK pro každý z nich, jsme prezentovali v oddílech 4.5 - 4.8. Formát prezentace výsledků analýz jsme

odvodili ze sémantické teorie obrazů a rámců Ch. J. Fillmora, struktury hesla výkladových kombinatorických slovníků teorie smysl-text a modelu komunikačního aktu R. Jakobsona. Takovýto způsob prezentace výsledků analýz totiž naplňoval první cíl lingvistické části práce - umožnil nám kontrastivní anglicko-české zpracování a následnou didaktickou aplikaci.

Porovnáním výsledků analýz jsme naplnili druhý cíl této části práce - dospěli jsme k následujícím zjištěním o tom, jaký obraz mezilidského komunikování vybraná slovesa vytvářejí:

- a) Sloveso *řici* vytváří obraz jazykového jednání, v němž sledujeme adresanta, který vytváří projev, na němž si uvědomuje jak jeho obsahovou, tak jeho formální stránku. Důležitý je však také samotný adresant, a to z hlediska autorství projevu - znalost jeho totožnosti je důležitá pro správnou interpretaci. Kontext, na který projev navazuje, a adresát, kterému je určen, stojí obvykle mimo centrum našeho zájmu.
- b) Sloveso *říkat* vytváří obraz jazykového jednání, v němž obsahová stránka projevu jasně převažuje nad stránkou formální. Dalo by se dokonce říci, že celému obrazu dominuje. Kontext, na který projev navazuje, a adresát, kterému je určen, totiž stojí obvykle mimo naše zorné pole a také osoba adresanta nemá v celku obrazu tak důležité místo.
- c) Sloveso *říkávat* vytváří obraz jazykového jednání, ve kterém sledujeme adresanta, který opakovaně vytváří projev, jehož obsahová a formální stránka s odstupem času splývají. Osoba adresanta je klíčovou spojnicí jednotlivých opakování projevu, neboť kontext, na který projev navazuje, a adresát, kterému je určen, se v průběhu času obvykle proměňují.
- d) Sloveso *mluvit* vytváří obraz jazykového jednání, ve kterém adresant vytváří projev jako příspěvek do vyššího

komunikačního celku, do kterého se řadí svým tématem. My si kromě tématu můžeme všimnout kvality obsahu tohoto příspěvku, nebo se soustředit na jazykový kód celku. Nejčastěji však pomineme obojí, protože adresantův projev není ani závažný, ani neobvyklý.

- e) Sloveso *hovořit* vytváří obraz jazykového jednání, ve kterém adresant vytváří projev jako příspěvek do vyššího komunikačního celku, do kterého se řadí svým tématem. My si však často všimáme i dalších jeho kvalit, především jeho formy. Téma adresantova projevu a jeho adresát nejsou náhodně vybráni a komunikační akt zobrazený slovesem *hovořit* vnímáme jako závažný.
- f) Sloveso *povědět* vytváří obraz jazykového jednání, ve kterém vybíráme ty aspekty adresantova projevu, které se jeví jako obzvláště relevantní vzhledem k adresátovi nebo kontextu.
- g) Sloveso *povídat (si)* vytváří obraz jazykového jednání, v němž jako bychom adresantovu činnost sledovali okem kamery a mohli se sami rozhodnout, jak ji budeme interpretovat.
- h) Sloveso *konstatovat* vytváří obraz jazykového jednání, ve kterém se při popisu adresantovy činnosti plně soustředíme na projev, který adresant vytváří.
- i) Slovesa *oznámit a informovat* vytvářejí obrazy jazykového jednání, do nichž vedle projevu vstupuje také adresát. Míra pozornosti, kterou adresátovi věnujeme, se potom odráží ve snížené ostrosti při zobrazování projevu.

9.1.2

Výsledky

Na základě provedených analýz se nyní můžeme pokusit odpovědět na otázku, zda a do jaké míry lze odvozovat sémantické vlastnosti sloves od jejich vlastností

gramatických, zejména syntaktických; tedy naplnit třetí, závěrečný cíl lingvistické části práce.

Ve čtvrté kapitole této práce jsme popsali:

- a) rozdílnost obrazů reality, které zakládají slovesa *řici (si)*, *říkat (si)* a *říkávat (si)*, přičemž jsme vycházeli mj. z jejich odlišnosti v hodnotě kategorie vidu (viz oddíl 4.5.4);
- b) rozdílnost obrazů reality, které zakládají slovesa *mluvit* a *hovořit*, přičemž jsme vycházeli mj. z odlišnosti v obvyklé obsazenosti jejich valenčních pozic (viz oddíl 4.6.3);
- c) rozdílnost obrazů reality, které zakládají slovesa *povědět* a *povídat (si)*, přičemž jsme vycházeli mj. z odlišnosti v obvyklé jazykové realizace jejich valenčních pozic (viz oddíl 4.7.3);
- d) rozdílnost obrazů reality, které zakládají slovesa *oznámit*, *informovat (se)* a *konstatovat*, přičemž jsme vycházeli mj. z odlišnosti syntaktických struktur, které tato slovesa zakládají (viz oddíl 4.8.4).

Jelikož jsme ve všech výše uvedených případech postupovali od gramatických (ve třech případech syntaktických) vlastnosti sloves k jejich vlastnostem sémantickým, můžeme tvrdit, že odvozovat významové rysy sloves od jejich gramatických (zvl. syntaktických) vlastností je možné. V případě, že je naším cílem zjištění rozdílů mezi slovesy významově blízkými, může tato strategie přinést cenné poznatky.

9.2

Didaktická část

V didaktické části jsme si stanovili za cíl predikovat a ověřit negativní jazykový transfer u nerodilých mluvčích češtiny, kteří jsou zároveň mluvčími angličtiny. Vycházeli

jsme z předpokladu, že tento negativní jazykový transfer je způsobován odlišnostmi ve struktuře dvou jazyků, v našem případě češtiny a angličtiny, a že ho můžeme na základě kontrastivního popisu jevů těchto dvou jazyků předpovědět.

9.2.1

Rekapitulace

Nejprve jsme (v páté kapitole) připomněli současné trendy didaktiky ČCJ, především trend spojovat jazykovou výuku se sociálním a kulturním kontextem. Uvedli jsme, že tento kontext představuje zásadní faktor ovlivňující úspěšnost studenta v procesu osvojování jazyka i v následném užívání osvojených jazykových struktur a komunikačních strategií. Dále jsme se zaměřili na SERR a zdůvodnili jsme, jaký přínos didaktice ČCJ mohou přinést aplikované kontrastivní studie, tedy práce, jako je tato. Na základě zpracování dvou úrovní SERR pro ČCJ jsme navíc upozornili na důležitost sloves interpersonální komunikace pro zvládnutí některých cílových kompetencí, které SERR uvádí.

V šesté kapitole jsme následně na základě sekundární literatury prezentovali sémantické a syntaktické vlastnosti anglických lexémů *speak, talk, say a tell* a uvedli základní odlišnosti obrazů jazykového jednání, které tato slovesa zakládají, od obrazů, které zakládají některá ČSIK analyzovaná v kapitole č. 4. Zaměřili jsme se především na ta česká slovesa, která vybrané překladové slovníky označují za ekvivalenty anglických lexémů *speak, talk, say a tell*.

Uvedli jsme následující závažné rozdíly (ale také korespondence) v obrazech jazykového jednání, tedy v konceptualizaci této části reality u mluvčích češtiny a angličtiny:

- a) U všech zkoumaných sloves (českých i anglických) je komunikační akt nahlížen z perspektivy adresanta, avšak

míra důrazu na tuto roli se u jednotlivých českých sloves (na rozdíl od sloves anglických) výrazně proměňuje.

- b) U sloves *speak*, *say* a *tell* převažuje jednosměrné pojetí komunikace, zatímco sloveso *talk* pojímá komunikační událost jako interakci. Naproti tomu žádné ze zkoumaných českých sloves nepojímá komunikaci primárně jako interakci. Reflexivní varianta slovesa *povídat (si)* je mezi zkoumanými slovesy jediným příkladem, kdy se význam komunikační interakce pojí se specifickou slovesnou formou.
- c) Všechna čtyři anglická slovesa umožňují vyjádření adresáta, důraz na roli adresáta je ve výpovědích se slovesem *say* výrazně nižší než u tři zbývajících anglických sloves. Ve skupině zkoumaných českých sloves je situace odlišná. Nejvýraznější akcent na adresáta mají interakční významy sloves *mluvit* a *hovořit*, naproti tomu sloveso *konstatovat* pozici pro vyjádření adresáta neotvírá.
- d) Projev patří ve výpovědích se slovesy *say* a *tell* k centrálním rolím, zatímco slovesa *speak* a *talk* na něj takový důraz nekladou. Ve skupině zkoumaných českých sloves nepatří projev k centrálním rolím u sloves *mluvit* a *hovořit*.
- e) Slovesa *speak* a *talk* mluvčí často využívají k vyjádření projevu v podobě tématu, a tato vlastnost je u slovesa *talk* dokonce nejvýraznější ze všech čtyř zkoumaných anglických sloves. Ve skupině zkoumaných českých sloves jsou k vyjadřování tématu využívána nejen slovesa *mluvit* a *hovořit*, ale také slovesa *povědět* a *informovat (se)*.
- f) Lze říci, že zatímco slovesa *say* a *tell* orientují výpověď na přenášenou informaci, slovesa *speak* a *talk* orientují výpověď k průběhu jejího předávání. Mezi zkoumanými českými slovesy jsou v tomto ohledu

protějškem anglických sloves *speak* a *talk* česká slovesa *mluvit* a *hovořit* a reflexivní formy slovesa *povídat* (*si*).

- g) Žádné ze zkoumaných anglických sloves nepřirazuje zbývajícím činitelům komunikačního aktu centrální postavení. Běžné je však vyjádření jazykového kódu u slovesa *speak*. Ani zkoumaná česká slovesa nepřirazují ostatním činitelům komunikačního aktu centrální postavení, avšak slovesa *mluvit* a *hovořit* vydělují specifické významy, které se zaměřují na komunikační kód.
- h) Běžné je také vyjádření komunikačního kanálu u sloves *speak* a *talk*, typu textu u sloves *talk*, *say* a *tell* a nejazykových textů u slovesa *tell*. Mezi zkoumanými českými slovesy nejsou vyjádření komunikačního kanálu, typu textu a nejazykových textů běžná, avšak okrajově se vyskytují.

V sedmé kapitole jsme tyto rozdíly konkretizovali, zejména doplněním o rozdíly v jazykových formách vyjadřujících jednotlivé slovesné participanty. Na základě této konkretizace jsme predikovali následujících sedm oblastí jazykových jevů, u nichž jsou předpoklady k tomu, že budou u nerodilých mluvčích češtiny, kteří jsou zároveň mluvčími angličtiny, způsobovat negativní jazykový transfer:

- 1) Předpokládali jsme, že při produkci výpovědi se slovesy *řici*, *říkat*, *říkávat*, *mluvit*, *hovořit*, *povědět*, *povídat*, *oznámit*, *informovat* a *konstatovat* bude u studentů češtiny jako cizího jazyka docházet k transferu obecných gramatických charakteristik angličtiny.
- 2) Předpokládali jsme, že slovesa *řici*, *říkat*, *říkávat*, *mluvit*, *hovořit*, *povědět*, *povídat*, *oznámit*, *informovat* a *konstatovat* budou studenty češtiny jako cizího jazyka používána i k vyjádření významů, které na rozdíl od svých běžných anglických překladových ekvivalentů nevyjadřují.

- 3) Předpokládali jsme, že slovesa *řici, říkat, říkávat, mluvit, hovořit, povědět, povídat, oznámit, informovat* a *konstatovat* nebudou studenty češtiny jako cizího jazyka používána k vyjádření těch svých významů, které jejich běžné anglické překladové ekvivalenty nevyjadřují.
- 4) Předpokládali jsme, že při produkci výpovědi se slovesy *řici, říkat, říkávat, mluvit, hovořit, povědět, povídat, oznámit, informovat* a *konstatovat* bude u studentů češtiny jako cizího jazyka docházet k transferu obvyklé jazykové realizace participantů.
- 5) Předpokládali jsme, že při produkci výpovědi se slovesy *řici, říkat, říkávat, mluvit, hovořit, povědět, povídat, oznámit, informovat* a *konstatovat* bude u studentů češtiny jako cizího jazyka docházet k transferu sémantických vlastností předložek.
- 6) Předpokládali jsme, že při produkci výpovědi se slovesy *řici, říkat, říkávat, mluvit, hovořit, povědět, povídat, oznámit, informovat* a *konstatovat* bude u studentů češtiny jako cizího jazyka docházet k chybám v pasivních konstrukcích.
- 7) Předpokládali jsme, že při produkci výpovědi se slovesy *řici, říkat, říkávat, mluvit, hovořit, povědět, povídat, oznámit, informovat* a *konstatovat* bude u studentů češtiny jako cizího jazyka docházet k transferu sémantické povahy participantů.

V osmé kapitole jsme ověřovali, do jaké míry odpovídá naše predikce negativního jazykového transferu skutečnosti, tedy do jaké míry jsou jazykové jevy z oblasti sloves interpersonální komunikace, které se v češtině a angličtině odlišují, pro studenty ČCJ opravdu obtížné.

Za tímto účelem jsme realizovali výzkumnou sondu, v níž jsme respondentům předkládali kombinaci krátkého nestandardizovaného dotazníku (zjišťujícího jejich jazykové dovednosti v češtině, angličtině, popř. dalších jazycích) a

překladového cvičení. Na základě informací v dotazníkové části jsme respondenty rozčlenili do tří skupin (rodilé mluvčí angličtiny, rodilé mluvčí jiných indoevropských jazyků a rodilé mluvčí neindoevropských jazyků). Výsledky překladového cvičení jsme pro každou z těchto skupin vyhodnocovali odděleně. Došli jsme přitom k následujícím závěrům:

- a) K různým strategiím založeným na jazykovém transferu docházelo obvykle u všech skupin respondentů.
- b) Tendence k přenosu jazykových jevů byla obvykle nejsilnější u rodilých mluvčích angličtiny, které následovala skupina rodilých mluvčích neindoevropských jazyků.
- c) K jazykovému transferu docházelo v různém podobách u všech vymezených skupin jazykových jevů, avšak nikoliv ve stejné míře.
- d) Obecně docházelo častěji k transferu gramatických jevů než k přenosu významů.

9.2.2

Výsledky

Závěry uvedené předchozím oddíle potvrzují hypotézu, kterou jsme vyslovili v úvodní kapitole této práce, tedy že rozdíly v konceptualizaci mimojazykové reality u rodilých mluvčích češtiny a angličtiny, které se manifestují v rozdílné sémantice a rozdílných syntaktických vlastnostech českých a anglických lexémů, způsobují v případě, že nerodilí mluvčí češtiny jako cizího jazyka jsou zároveň mluvčími angličtiny, negativní jazykový transfer. V případě rozdílů v sémantice sloves se však tendence k negativnímu transferu projevila méně výrazně než v případě rozdílů v jejich syntaktických vlastnostech.

Zároveň můžeme na základě výše uvedených závěrů formulovat doporučení pro tvůrce výukových materiálů pro studenty češtiny jako cizího jazyka. Pokud tito tvůrci zpracovávají oblast sloves interpersonální komunikace a zaměřují se na cílovou skupinu anglicky mluvících studentů, měli by se soustředit především na:

- a) rozdíly v obvyklé jazykové realizaci slovesných participantů,
- b) rozdíly v sémantických kvalitách předložek,
- c) problematiku časové souslednosti ve větách obsahových.

9.3

Možnosti dalšího výzkumu

Kromě výše zmíněných výsledků otevřela tato studie také cestu k dalšímu výzkumu, a to jak na poli lingvistickém, tak na poli didaktickém. V případě prvním bychom měli zmínit především následující možnosti dalšího zkoumání oblasti ČSIK:

- a) systematické zpracování sémantiky slov, která obsazují jednotlivé aktantové pozice zkoumaných sloves,
- b) zpracování syntaktických struktur, které jednotlivá slovesa obvykle vytvářejí, nikoliv jen na základě obvyklé realizace jednotlivých pozic, ale také z pohledu nejběžnějších kombinací těchto realizací.

Jelikož se nám u zkoumaných sloves podařilo potvrdit negativní jazykový transfer, a prokázali jsme tedy, že povědomí o rozdílech konceptualizací jazykového jednání v češtině a angličtině může najít uplatnění ve výuce ČCJ na základě angličtiny, nabízí se možnost dalšího rozvíjení tématu této práce také na poli didaktickém:

c) využití výsledků kontrastivního popisu slovesných lexémů při tvorbě výukových materiálů pro anglicky mluvící studenty ČCJ.

| SUMMARY

This work is an applied contrastive analysis of Czech and English verbs denoting interpersonal communication. In its first part, it defines verbs of interpersonal communication as a distinct semantic group of Czech verbs and presents this group in the forms a glossary and a list of classes, both based on an up-to-date explanatory dictionary of Czech (Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost) and Czech National Corpus. Ten Czech verbs of interpersonal communication, namely říci (si), říkat (si), říkávat (si), mluvit, hovořit, povědět, povídat (si), oznámit, informovat (se) a konstatovat, are then chosen for further analysis, which compares elements in the meaning of these verbs on the one hand and the syntactic patterns they form on the other. It maintains that deriving semantic qualities of verbs from their syntactic features is a possible strategy.

In the second part, a contrastive analysis is produced, using linguistic data about four English verbs, namely *speak*, *talk*, *say* and *tell*, as presented in *The Scene of Linguistic Action and its perspectivization by Speak, Talk, Say and Tell* by R. Dirven, L. Goosens, Y. Putseys and E. Vorlat (1982). The contrastive analysis shows several areas in which negative transfer is to be expected with English speaking learners of Czech as a foreign language, namely transfer of verbal meanings, transfer of prepositional meanings, semantic qualities and realization of verbal participants and transfer of grammatical patterns, such as the use of passive voice and tense shifts in reported speech. The following survey shows that the most problematic areas, i.e. areas in which negative transfer is at its strongest, are the realization of participants, prepositional meanings and the use of passive voice.

LITERATURA

Aarts, F. - Wekker, H. (1988): *Contrastive grammar: theory and practice*. In: Fisiak, J. (ed.) *Papers and Studies in Contrastive Linguistics*. Poznaň: Adam Mickiewicz University, s. 5-18.

Adamovičová, A. - Hasil, J. (2006): *Čeština jako cizí jazyk - zpracování úrovně B2*. In: Štindlová, B. - Čemusová, J. (eds.) *Sborník asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (AUČCJ) 2005-2006*. Praha: Akropolis, s. 39-44.

Austin, J. L. (2000): *Jak udělat něco slovy*. Praha: Filosofia.

Bohuslavová, L. - Janíková, V. - Táborská, J. (2004): *Evropské jazykové portfolio pro dospělé studenty v České republice*. Praha: Scientia.

Brandtová, O. (2001-2): *K překonání jazykových bariér ve školním multietnickém prostředí*. *Český jazyk a literatura* 52, 2001-2, č. 1-2, s. 40-43.

Corder, S. P. (1979): *Introducing Applied Linguistics*. Harmondsworth: Penguin Books.

Crystal, D. (1991): *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. Oxford: Blackwell.

Cvejnová, J. (2006): *Úroveň B1 - Prahová úroveň*. In: Štindlová, B. - Čemusová, J. (eds.) *Sborník asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (AUČCJ) 2005-2006*. Praha: Akropolis, s. 27-38.

Cvejnová, J. a kol. (2001): *Prahová úroveň - Čeština jako cizí jazyk*. Strasbourg: Council of Europe.

Čadská, M. (2006): *K metodickým východiskům a obsahovému zaměření popisu / Čeština jako cizí jazyk - Úroveň A2*. In: Štindlová, B. - Čemusová, J. (eds.) *Sborník asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (AUČCJ) 2005-2006*. Praha: Akropolis, s. 23-26.

Čadská, M a kol. (2005): *Čeština jako cizí jazyk. Úroveň A2*. Praha: Tauris.

Čechová, M. - Zimová, L. (2001): *Multietnická komunikace, zvláště ve škole*. *Naše řeč* 84, 2001, č. 2, s. 57-61.

Čechová, M. - Zimová, L. (2004-5): *Pravopisné problémy žáků-cizinců (ve srovnání s českými žáky)*. *Český jazyk a literatura* 55, 2004-5, č. 2, s. 59-67.

- Daněk, J. (2002): *Česká slovesa komunikace* (rigorózní práce). Praha: UK PedF.
- Daneš, F. (1971): *Pokus o strukturní analýzu slovesných významů*. SaS, XXXII, s. 193-207.
- Daneš, F. (1973): *Verba dicendi a výpovědní funkce*. Studia Slavica Pragensia. Praha: UK, s. 115-124.
- Daneš, F. (1985): *Věta a text*. Praha: Academia.
- Daneš, F. - Grepl, M. - Hlavsa, Z. a kol. (1987): *Mluvnice češtiny 3. Skladba*. Praha: Academia.
- Daneš, F. - Hlavsa, Z. a kol. (1981): *Větné vzorce v češtině*. Praha: Academia.
- Daneš, F. - Hlavsa, Z. - Kořenský, J. a kol. (1973): *Práce o sémantické struktuře věty*. Praha: ÚJČ ČSAV.
- Dirven, R. - Goosens, L. - Putseys, Y. - Vorlat, E. (1982): *The Scene of Linguistic Action and its Perspectivization by SPEAK, TALK, SAY and TELL*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Dušková, L. a kol. (1994): *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia.
- Filipec, J. a kol. (1994): *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Praha: Academia.
- Fillmore, Ch. J. (1977): *Scenes-and-frames semantics*. In: Zampolli, A. (ed.) *Linguistic Structures Processing*. Amsterdam: North-Holland Publishing Company, s. 55-81.
- Funk, W.-P. (1988): *On the semantic and morfological status of reversative verbs in English and German*. In: Fisiak, J. (ed.) *Papers and Studies in Contrastive Linguistics*. Poznaň: Adam Mickiewicz University, s. 19-36.
- Greenbaum, S. - Quirk, R. (1990): *A Student's Grammar of the English Language*. Harlow: Longman.
- Gebauer, J. (1890): *Mluvnice česká pro školy střední a ústavy učitelské II*. Praha-Vídeň: F. Tempský.
- Gebauer, J. - Ertl, V. (1924): *Mluvnice česká pro školy střední a ústavy učitelské II*. Praha: Česká grafická unie.

- Grepl, M. - Karlík, P. (1998): *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia.
- Hádková, M. (2001): *Cesty ke komunikační kompetenci*. In: Balowski, M. - Svoboda, J. (eds.) *Český jazyk a literatura na sklonku XX. století*. Ostrava: Ostravská univerzita, s. 75-83.
- Hádková, M. (2006): *Popis referenční úrovně A1 pro češtinu - může sloužit učitelé?* In: Štindlová, B. - Čemusová, J. (eds.) *Sborník asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (AUČCJ) 2005-2006*. Praha: Akropolis, s. 17-22.
- Hádková, M. a kol. (2005): *Čeština jako cizí jazyk. Úroveň A1*. Praha: Tauris.
- Havránek, B. - Jedlička, A. (1988): *Česká mluvnice*. Praha: SPN.
- Harrerová, Š. (1976-77): *Výsledky dílčího výzkumu chyb v písemném anglickém projevu se zřetelem na interferenci češtiny*. *Cizí jazyky ve škole XX, 1976-77, č. 3*, s. 125-131.
- Hirschová, M. (1988): *Česká verba dicendi v performativním užití, příspěvek ke zkoumání komunikativních funkcí výpovědi*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Hirschová, M. (2004a): *Jaké poznatky o ilokučních slovesech lze z korpusu získat?* In: Karlík, P. (ed.) *Korpus jako zdroj dat o češtině*. Brno: MU, s. 99-102.
- Hirschová, M. (2004b): *Ilokuční slovesa: mezi pragmatikou a syntaxí*. In: Hladká, Z. - Karlík, P. (eds.) *Čeština - univerzália a specifika 5. Sborník 5. mezinárodního setkání bohemistů v Brně 13. - 15. 11. 2003*. Praha: NLN, s. 120-128.
- Hodek, B. - Hais, K. (1997): *Velký anglicko-český slovník II, N-Z*. Praha: Academia.
- Holub, J. a kol. (2005): *Čeština jako cizí jazyk. Úroveň B2*. Praha: Tauris.
- Hrdlička, M. (2001): *K některým aspektům výuky češtiny jako cizího jazyka v tržním prostředí*. In: Žemlička, M. (ed.) *TERMINA 2000. Sborník příspěvků z II. konference 1996 a III. konference 2000*. Praha: Galén, s. 103-06.
- Hrdlička, M. (2002): *Cizí jazyk čeština*. Praha: ISV.
- Hrdlička, M. (2003): *„Středové“ a „okrajové“ ve výuce češtiny pro cizince*. In: Čechová, M. - Moldanová, D. - Millerová, Z.

- (eds.) Okraje a střed v jazyce a literatuře. Sborník z mezinárodní konference. Ústí nad Labem: UJEP, s. 297-301.
- Hrdlička, M. (2005): *Jak vykládám cizincům aspekt*. In: Ryndová, J. - Čemusová, J. - Holá, L. (eds.) Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka 2003-2005. Praha: Akropolis, s. 21-26.
- Jakobson, R. (1960): *Linguistics and Poetics*. In Sebeok, T. (ed.) *Style in language*. London: MIT, s. 350-377.
- Jakobson, R. (1992): *Základy strukturní analýzy*. Slavia LXI, s. 4-14.
- Janda, L. (2002): *Sémantika pádů v češtině*. In: Daneš, F. - Slezáková, M. - Svobodová, Z. (eds.) *Setkání s češtinou*. Sborník z konference Setkání s češtinou konané v Praze 6.-7. září 2001. Praha: ÚJČ AV ČR, s. 29-35.
- Janková, E. (2005): *Jazykové a sociokulturní aspekty při výuce čínských studentů*. In: Ryndová, J. - Čemusová, J. - Holá, L. (eds.) Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka 2003-2005, s. 87-90. Praha: Akropolis, s. 87-90.
- Jelínek, J. - Bečka, J. V. - Těšitelová, M. (1961): *Frekvence slov, slovních druhů a tvarů v českém jazyce*. Praha: SPN.
- Kalisz, R. (1988): *The problem directionality in contrastive studies based on cognitive linguistics*. In: Fisiak, J. (ed.) *Papers and Studies in Contrastive Linguistics*. Poznaň: Adam Mickiewicz University, s. 37-46.
- Karlík, P. - Nekula, M. - Pleskalová, J. (eds.) (2002): *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: NLN.
- Kohonen, V. - Westhoff, G. (2001): *Enhancing the pedagogical aspects of the European Language Portfolio*. Strasbourg: Council of Europe.
- Kolářová, I. (1991): *Slovesa říci, říkat jako ukazatelé komunikačních funkcí a postojů*. NŘ, 74, s. 22-26.
- Kolářová, I. (1997): *Vliv komunikace na významové posuny některých sloves*. Ústí nad Labem: UJEP.
- Leed, R. L. - Nakhimovsky, A. (1990): *Lexical Functions and Language Learning*. In: Steele, J. (ed.) *Meaning-Text Theory: Linguistics, Lexicography, and Implications*. Ottawa: University of Ottawa, s. 365-375.

- Leech, G. (1981): *Semantics. The study of meaning*. Middlesex: Marmondswoth.
- Little, D. - Perclová, R. (2001) *The European Language Portfolio: a guide for teachers and teacher trainers*. Strasbourg: Council of Europe.
- Lukeš, D. (2006): *Doslov*. In: Lakoff, G. *Ženy, oheň a nebezpečné věci*. Praha: Triáda, s. 587-628.
- Machová, S. (2003): *Centrum a periferie syntaktického popisu*. In: Čechová, M. - Moldanová, D. - Millerová, Z. (eds.) *Okraj a střed v jazyce a literatuře*. Sborník z mezinárodní konference. Ústí nad Labem: UJEP, s. 134-139.
- Machová, S. (2005): *Pojetí rekce v českých skladbách od Hattaly po současnost*. In: Čechová, M. - Moldanová, D. - Millerová, Z. (ed.) *Čas v jazyce a v literatuře*. Ústí nad Labem: UJEP, s. 111-114.
- Machová, S. - Mach, V. (1974): *Kontrastivní výzkum - pokračování konfrontačních metod české lingvistiky*. SaS, 35, s.43-48.
- McCarthy, M. (2001): *Issues in Applied Linguistics*. Cambridge: CUP.
- Meščuk, I. (1984): *An explanatory Combinatorial Dictionary of Modern Russian*. Russian Language Journal, 38, s. 189-198.
- Meyer, I. - Steele, J. (1990): *The Presentation of an Entry and Super-entry in an Explanatory Combinatorial Dictionary of English*. In: Steele, J. (ed.) *Meaning-Text Theory: Linguistics, Lexicography, and Implications*. Ottawa: University of Ottawa, s. 62-90.
- Mukařovský, J. (1948): *Kapitoly z české poetiky. Díl I. Obecné věci básnictví*. Praha: Svoboda.
- Müllerová, O. - Hoffmannová, J. (1994): *Kapitoly o dialogu*. Praha: Pansofia.
- Nakhimovsky, A. (1990): *Word Meaning and Syntactic Structure: Some Comparative Notes*. In: Steele, J. (ed.) *Meaning-Text Theory: Linguistics, Lexicography, and Implications*. Ottawa: University of Ottawa, s. 3-17.
- Nebeská, I. (1999): *Univerzália a specifika v kognitivní sémantice*. In: Hladká, Z - Karlík, P. (eds.) *Čeština - univerzália a specifika*. Brno: MU, s. 77-84.

- Nebeská, I. (2001): *Některé mentální predikáty*. In: Vaňková, I. (ed.) *Obraz světa v jazyce*. Praha: FF UK, s. 96-105.
- Ogden, C. K. - Richards, I. A. (1923): *The Meaning of Meaning*. New York: Harcourt, Brace & Company.
- Panevová, J. (1974): *On Verbal Frames in Functional Generative Description I*. The Prague Bulletin of Mathematical Linguistics, 22, s. 3-35.
- Panevová, J. (1975): *On Verbal Frames in Functional Generative Description II*. The Prague Bulletin of Mathematical Linguistics, 23, s. 17-52.
- Panevová, J. (1980): *Formy a funkce ve stavbě české věty*. Praha: Academia.
- Panevová, J. (1999): *Valence a její univerzální a specifické projevy*. In: Hladká, Z. - Karlík, P. (eds.) *Čeština - univerzália a specifika*. Sborník konference ve Šlapanicích u Brna 17.-18. 11. 1998. Brno: MU.
- Partridge, J. G. (1982): *Semantic, pragmatic and syntactic correlates: an analysis of performative verbs based on English data*. Tübingen: Günter Narr Verlag.
- Perclová, R. a kol. (2001): *Evropské jazykové portfolio pro žáky a žákyně ve věku 11-15 let v České republice*. Praha: MŠMT ČR.
- Poldauf, I. (1968): *Čeština jazyk cizí*. Praha: SPN.
- Poldauf, I. (1982): *Verbal Aspect. A Slavonic-English Comparison*. Anderson, J. (ed.) *Language Form and Linguistic Variation*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, s. 307-320.
- Poldauf, I. - Čaha, J. - Kopecká, A. - Krámský, J. (1994): *Anglicko-český a česko-anglický slovník*. Praha: SPN.
- Rybár, J. - Kvasnička, V. - Farkaš, I. (eds.) (2005): *Jazyk a kognícia*. Bratislava: Kalligram.
- Řešetka, M. (1996): *Anglicko-český a česko-anglický slovník*. Olomouc: FIN.
- Shannon, C. E. - Weaver, W. (1967): *The Mathematical Theory of Communication*. Urbana (Ill.): University Press.
- Schulmeisterová, M. (2002): *Čeština na trhu Evropské unie (zkušenosti z výuky češtiny na Ekonomické univerzitě ve Vídni)*. In: Daneš, F. - Slezáková, M. - Svobodová, Z. (eds.)

- Setkání s češtinou. Sborník z konference Setkání s češtinou konané v Praze 6.-7. září 2001. Praha: ÚJČ AV ČR Praha, s. 102-105.
- Steele, J. (1990): *A Glossary Relating to Meaning-Text Theory and the General Bilingual Dictionary*. In: Steele, J. (ed.) *Meaning-Text Theory: Linguistics, Lexicography, and Implications*. Ottawa: University of Ottawa, s. 393-402.
- Steele, J. - Meyer, I. (1990): *Lexical Functions in an Explanatory Combinatorial Dictionary: Kinds, Descriptions, and English Examples*. In: Steele, J. (ed.) *Meaning-Text Theory: Linguistics, Lexicography, and Implications*. Ottawa: University of Ottawa, s. 41-61.
- Sára, M. (2002): *Threshold level 1990 - Prahová úroveň: Čeština pro cizince (čeština v jazykových projektech Rady Evropy)*. In: Hasil, J. (ed.) *Čeština jako cizí jazyk 4. Materiály ze 4. mezinárodního symposia o češtině jako o cizím jazyku*. Praha: UK, s. 9-12.
- Šindelářová, H. (1968): *Seznam nejfrekventovanějších českých sloves (s označením vidu, rekce a s příklady)*. Praha: SPN.
- Šmilauer, V. (1966): *Novočeská skladba*. Praha: SPN.
- Soltys, O. (1983): *Verba dicendi a metajazyková informace*. Praha: ÚJČ ČSAV.
- Stícha, F. (2003): *Česko-německá srovnávací gramatika*. Praha: Argo.
- Trávníček, F. (1951): *Mluvnice spisovné češtiny II*. Praha: Slovanské nakladatelství.
- Tushyeh, H. (1988): *Transfer and related strategies in the acquisition of English relative clauses by adult Arab learners*. In: Fisiak, J. (ed.) *Papers and Studies in Contrastive Linguistics*. Poznaň: Adam Mickiewicz University, s. 69-86.
- Vessélinov, D. (2003): *Vers un modèle de „Dictionnaire combinatoire et explicatif des verbes français à l'usage des apprenants bulgarophones“*. In: Kahane, S. - Nasr, A. (eds.) *Meaning-Text Theory*. Paris, s. 89-100.
- Wierzbicka, A. (1985): *Lexicography and Conceptual Analysis*. Ann Arbor: Karoma.
- Zalevskaja, A. (1999): *Vvedeniye v psicholingvistiku*. Moskva: Rossijskij gosudarstvennyj gumanitarnyj universitet.

UŽITÉ ZNAČKY A ZKRATKY

(?)	- (v metajazyce) další sloveso
	- (před slovy jazyka) sporná konstrukce
*	- (před slovy jazyka) chybná konstrukce
0	- nulové doplnění
A	- (v kapitole 4) slovesné doplnění odpovídající participantu v roli kontextu
	- (při popisu výzkumné sondy) skupina respondentů-rodilých mluvčích angličtiny
A1	- (při popisu jazykových kompetencí) úroveň Breakthrough
A2	- (při popisu jazykových kompetencí) úroveň Waystage
ADV	- adverbiale
ak	- akuzativ
B	- (v kapitole 4) slovesné doplnění odpovídající participantu v roli komunikačního kódu
	- (při popisu výzkumné sondy) skupina respondentů-rodilých mluvčích neindoevropských jazyků
B1	- (při popisu jazykových kompetencí) úroveň Threshold
B2	- (při popisu jazykových kompetencí) úroveň Vantage
C	- (v kapitole 4) slovesné doplnění odpovídající participantu specifikujícímu kontakt komunikantů
	- (při popisu výzkumné sondy) skupina respondentů-rodilých mluvčích indoevropských jazyků s výjimkou angličtiny
č.	- číslo
C1	- (při popisu jazykových kompetencí) úroveň Effective Operational Efficiency
C2	- (při popisu jazykových kompetencí) úroveň Mastery
ČCJ	- čeština jako cizí jazyk
CJ	- cizí jazyk
ČNK	- Český národní korpus
ČSIK	- česká slovesa interpersonální komunikace
dat	- dativ
EJP	- Evropské jazykové portfolio
ESC	- Encyklopedický slovník češtiny
gen	- genitiv
INF	- infinitiv
instr	- instrumentál
jaz.	- jazyk
kol.	- kolektiv
KONJ	- spojka
lok	- lokál
MJ	- mateřský jazyk
např.	- například
nom	- nominativ
NUM	- číslovka
obr.	- obrázek

P	- slovesné doplnění či participant slovesného děje bez specifikace
popř.	- popřípadě
pozn.	- poznámka autora
aut.	
př. aut.	- přeložil autor
PREP	- předložka
PRON	- zájmeno
Q	- slovesné doplnění či participant slovesného děje bez specifikace
R	- slovesné doplnění či participant slovesného děje bez specifikace
S	- podstatné jméno
s.	- strana
sém.	- sémantický
SENT	- věta
SERR	- Společný evropský referenční rámec pro jazyky
srov.	- srovnej
SSČ	- Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost
SUBST	- podstatné jméno
T1	- (při popisu metakomunikace) čas primárního komunikačního aktu
T2	- (při popisu metakomunikace) čas sekundárního komunikačního aktu
tab.	- tabulka
tj.	- to je
tzv.	- takzvaný
VF	- verbum finitum
vok	- vokativ
X	- (při popisu českých sloves) slovesné doplnění odpovídající participantu v roli adresanta
	- (v ostatních případech) slovesné doplnění či participant slovesného děje bez specifikace
X1	- (při popisu metakomunikace) adresant primárního komunikačního aktu
X2	- (při popisu metakomunikace) adresant sekundárního komunikačního aktu
Y	- (při popisu českých sloves) slovesné doplnění odpovídající participantu v roli adresáta
	- (v ostatních případech) slovesné doplnění či participant slovesného děje bez specifikace
Y1	- (při popisu metakomunikace) adresát primárního komunikačního aktu
Y2	- (při popisu metakomunikace) adresát sekundárního komunikačního aktu
Z	- (při popisu českých sloves) slovesné doplnění odpovídající participantu v roli projevu
	- (v ostatních případech) slovesné doplnění či participant slovesného děje bez specifikace
zejm.	- zejména
zvl.	- zvláště

PŘÍLOHA Č. 1 | HESLÁŘ ČESKÝCH SLOVES INTERPERSONÁLNÍ KOMUNIKACE

Slovesné lemma	Pořadí významů a jejich vymezení podle SSČ	Sém. rysy	Výskyty
abdikovat	1 zřici, zříkat se funkce	X, Z, B, C	134
adresovat	1 opatřit, opatřovat adresou	X, Z, A, B, C	673
	2 určit, určovat, dát, dávat	X, A	
agitovat	1 přesvědčovat, získávat lidi	X, Z, B	111
akreditovat	1 pověřit, pověřovat zastupováním	X, Z, B, C	81
aktivizovat	1 podněcovat k větší aktivitě	X, Z	188
aktualizovat	1 učinit aktuálním, zpřítomnit, zpřítomňovat	X, A	482
alarmovat	1 alarmem volat k zásahu	X, Z, B	20
	2 burcovat	X, Z	
amnestovat	1 udělit, udělovat amnestii	X, Z, A, B, C	64
antedatovat	1 opatřit, opatřovat dřívějším datem	X, Z, A, B, C	11
anulovat	1 prohlásit, prohlašovat za neplatné	X, Z, A, B, C	267
apelovat	1 obracet se s výzvou, vyzývat, dovolávat se	X, Z, B	625
aprobovat	1 schválit, schvalovat	X, Z, A, B, C	6
argumentovat	1 odůvodňovat, dokazovat	X, Z, A, B	1683
artikulovat	1 pohyby mluvidel tvořit hlásky, vyslovovat	X, Z, B, C	113
	2 zřetelně vyjadřovat	X, Z, B	
avizovat	1 dát, dávat avízo, ohlašovat, upozorňovat	X, Z	265
bafnout	2 obořit se, osopit se na někoho	X, Z, B, C	17
bagatelizovat	1 zlehčovat, podceňovat, znevažovat, snižovat	X, Z, A, B	258
bájit	1 tvořit báje, vypravovat, vymýšlet si	X, Z, B	29
	2 blouznit, horovat	X, Z, B, C	
básnit	1 tvořit, skládat básně	X, Z, B	126
	2 nadšeně, vzletně mluvit, horovat	X, Z, B, C	
bavit	1 poskytovat zábavu (o lidech)	X, Z, B, C	6564
bavit se	3 s potěšením si vypravovat	X, Y, Z, B, C	
bědovat	1 hlasitě projevovat žal, naříkat	X, Z, B, C	138
besedovat	1 přátelsky diskutovat, bavit se	X, Y, Z, B, C	140
	2 diskutovat	X, Y, B, C	
blábolit	2 tlachat, žvanit, breptat	X, Z, B, C	133
blahopřát	1 vyslovovat blahopřání, gratulovat	X, Z, B	812
blekotat	1 nesrozumitelně mluvit, koktat	X, Z, B, C	49
	2 hloupě mluvit, žvanit	X, Z, B, C	
blouznit	2 říkat nesmysly	X, Z, B, C	67
bodovat	1 hodnotit počtem bodů	X, Z, B	947
bouřit	5 zjevně projevovat vzrušení, nespokojenost	X, Z, B, C	449
brat se	1 zastávat se, starat se	X, Z, B	17965
brblat	1 nezřetelně mluvit, brebentit	X, Z, B, C	43
	2 projevovat nespokojenost, reptat, nadávat	X, Z, B, C	
brebentit	1 drmolit, breptat, brblat	X, Z, B, C	69
breptat	1 drmolit	X, Z, B, C	47
	2 tlachat, žvanit	X, Z, B, C	
brnknout	2 zatelefonovat	X, B, C	76

brojit	1	nepřátelsky vystupovat, potírat někoho	X, Z, B	160
bručet	2	nejasně říkat, zpívat	X, Z, B, C	354
	3	hubovat, reptat, brblat, nadávat	X, Z, B, C	
buráčet	2	hlučně projevovat hnutí mysli	X, Z, B, C	143
burcovat	2	podněcovat, popouzet k činnosti	X, Z, B	149
čeknout	1	ozvat se, hlesnout	X, Z, B, C	28
cenit	2	určovat cenu, hodnotit, posuzovat	X, Z, B	1437
cenzurovat	1	kontrolovat informace určené k zveřejnění	X, Z, A	91
citovat	1	uvádět, uvést jako citát	X, Z, A, B	2624
	2	uvádět, uvést název díla a místo v něm	X, Z, A, B, C	
certit se	1	vztekat se, zlobit se, rozčilovat se	X, Z, B, C	38
číslovat	1	opatřovat číslem	X, Z, B, C	8
číst	1	vnímat, chápat, zvukově realizovat text	Y, B, C X, A, B, C	14003
cmárat	1	nevzhledně psát, kreslit	X, Z, B, C	70
	2	zběžně psát, kreslit	X, Z, B, C	
crtat	1	zběžně kreslit, psát	X, Z, B, C	27
dabovat	1	opatřovat zvukem v jiné řeči, přemlouvat	X, A, B, C	120
dálnopisovat	1	sdělovat dálnopisem	X, B, C	3
debatovat	1	diskutovat v užším kruhu	X, Y, B, C	437
dedikovat	1	připisovat, připsat, věnovat	X, Z, B, C	25
definovat	1	podávat definici, tj. slovní vymezení	X, Z, B	3407
deklamovat	1	umělecky přednášet, recitovat	X, Z, B, C	61
deklarovat	1	veřejně vyhlašovat, vyhlásit	X, B	842
dekódovat	1	převést z jedné soustavy znaků do druhé	Y, Z	52
děkovat	1	projevovat díky	X, Z, B	5235
dekretovat	1	nařizovat, nařídit	X, Z, B, C	8
demaskovat	1	zbavit masky, odhalit pravou podstatu	X, Z, A, B Y, Z	83
dementovat	1	úředně popřít, popírat, vyvracet	X, Z, A, B	369
demonstrovat	2	názorně předvést, předvádět	X, Z	1489
denuncovat	1	udávat, donášet, nařknout	X, Z, B	25
dešifrovat	1	přečíst, rozluštit šifrovaný text	Y, Z, B, C	156
diktovat	1	předčítat, předříkávat text k zapisování	X, A, B, C	780
	2	předpisovat, přikazovat, nařizovat	X, Z, B	
dirigovat	1	řídit provedení hudební skladby	X, Z, B	561
	2	dávat příkazy, řídit, vést	X, Z, B	
diskreditovat	1	připravit, připravovat o důvěru	X, Z	177
diskutovat	1	vystupovat v diskusi, řešit diskusí	X, Y, B, C	4022
distancovat se	1	zachovávat odstup, zřici, zříkat se	X, Z, B	888
divit se	1	pociťovat a projevovat překvapení	X, Z	4362
dočíst	1	dokončit čtení, přestat číst	Y, B, C X, A, B, C	1367
dočíst se	1	čtením se dozvědět	Y, B, C	
dodat	2	odstatečně říci, poznamenat	X, A, B, C	27610

dohadovat se	1	přít se, smlouvat, vyjednávat	X, Y, Z, B, C	748
dohodnout	1	smluvit, dojednat, ujednat, sjednat	X, Y, Z, B	9104
dohodnout se	1	shodnout se, domluvit se	X, Y, Z, B	
dohovořit	1	přestat hovořit	X, B, C	42
	2	ústně dojednat, domluvit	X, Y, Z, B, C	
dohovořit se	1	domluvit se, dohodnout se	X, Y, Z, B, C	
	2	domluvit se, porozumět se	X, Y, B, C	
dojednat	1	smluvit, dohodnout, dojednat	X, Y, Z, B	391
dojednávat	ned. k dojednat			92
dokázat	1	provést důkaz, prokázat	X, Z, A	33691
dokazovat	ned. k dokázat			3066
dokládat	ned. k doložit			1661
dokumentovat	1	dokumentárně, prokázat, prokazovat	X, Z, A	1374
doléhat	3	naléhavě žádat	X, Z, B	465
doložit	1	připojit doklady k něčemu, prokázat	X, Z, A	1446
	2	uvést, citovat	X, Z, A, B	
	3	dodat, připojit	X, A, B	
domáhat se	ned. k domoci se			847
domlouvat	ned. k domluvit ^{3,4}			684
domlouvat se	ned. k domluvit se			
domluvit	1	dokončit mluvený projev, dopovědět, dořici	X, B, C	3024
	2	skončit jednání, ukončit styky	X, Y	
	3	ústně dojednat, dohovořit, umluvit	X, Y, Z, B, C	
	4	naléhavě poradit	X, Z, B	
domluvit se	1	dohovořit se, porozumět se	X, Y, B, C	
domoci se	1	prací, úsilím dosáhnout, dovolat se	X, Z, B	312
donášet	ned. k donést			123
donést	2	přijít s nějakým sdělením	X, Z, B	1018
	3	prozradit, udat	X, Z, B	
donucovat	ned. k donutit			512
donutit	1	přinutit, přimět	X, Z	2850
dopisovat	1	ned. k dopsat ^{1,2}		612
	2	posílat pravidelně zprávy	X, B, C	
doplnit	3	dodat do úplnosti	X, A, B	7148
dopňovat	ned. k doplnit			4095
doporučit	1	navrhnout, poradit jako vhodné	X, Z, B	4716
doporučovat	ned. k doporučit			1712
dopovědět	1	povědět do konce, domluvit, dořici	X, B, C	211
dopovídat	1	povědět do konce, domluvit, dořici	X, B, C	16
doprošovat se	1	dožadovat se prosbou pomoci, rady	X, Z, B	49
doprovodit	3	doplnit např. promítání výkladem	X, A	1049
dopsat	1	dokončit psaní, přestat psát	X, B, C	400
	2	připsáním doplnit	X, A, B, C	
	3	písemně sdělit, požádat	X, B, C	
doptat se	1	ptaním zjistit, dotázat se	X, Y, Z, B	17
doptávat se	ned. k doptat se			6
dorozumět se	1	řečí dosáhnout shody, jednoty	X, Y, Z, B, C	145
	2	dohovořit se cizím jazykem	X, Y, B, C	
dorozumívat se	ned. k dorozumět se			134
dořici	1	domluvit, dopovědět	X, B, C	28
doříkat	1	dokončit řeč	X, B, C	6

doslechnout se	1	náhodně, z vyprávění se dozvědět	Y, B, C	268
dosvědčit	1	vydat kladné svědectví, potvrdit	X, Z, A, B	315
dosvědčovat	ned.	k dosvědčit		299
dotázat se	1	otázat se, zeptat se, doptat se	X, Z, B	290
dotazovat se	ned.	k dotázat se		315
dotírat	1	neodbytně útočit, naléhat, dorážet	X, Z, B	119
dotknout se	2	zmínit se	X, Z, B	5379
dotvrdit	1	dosvědčit, potvrdit	X, Z, A	30
dotvrzovat	ned.	k dotvrdit		12
dotýkat se	ned.	k dotknout se		2763
dovolat se	1	dosáhnout cíle voláním, získat spojení	X	484
	2	domoci se, dosáhnout	X, Z	
dovolávat se	ned.	k dovolat se		479
dovolit	1	dát svolení, souhlas, připustit	X, Z, A	10404
dovolit se	1	požádat o dovolení	X, Z, B	
dovolovat	ned.	k dovolit		3111
dovolovat se	ned.	k dovolit se		
dozvědět se	1	dostat zprávu, informaci	Y	8198
dovědět se				2215
dozvídat se	ned.	k dozvědět se		596
dovídat se				509
dozvonit se	1	zvoněním nebo telefonicky stihnout	X	21
dožadovat se	1	vyžadovat, domáhat se	X, Z	706
dramatizovat	2	činit, učinit dramatickým	X, Z, B	200
drát se	2	moci se domáhat	X, Z	4440
drbat	2	pomlouvat	X, Y, Z, B, C	149
drmolit	1	rychle a nesrozumitelně mluvit	X, Z, B, C	109
durdit se	1	s mírným popuzením se zlobit	X, Z	39
dušovat se	1	zaklínat se	X, Z, B	212
dvořit se	1	ucházet se o přízeň	X, Z	100
excerpovat	1	pořizovat výpisky, vypisovat, vypsát	X, Z, A, B, C	11
fakturovat	1	vystavením faktury žádat zaplacení	X, Z, B, C	53
faxovat	1	poslat, posílat sdělení pomocí faxu	X, B, C	318
formulovat	1	slovně vytvářet, vytvořit, stylizovat	X, B	2221
frázovat	1	členit věty zvukově na úseky	X, Z, B, C	22
gestikulovat	1	dělat gesta, posunkovat	X, B	119
glorifikovat	1	oslavovat, oslavit	X, Z, B	46
glosovat	1	vyšlovovat, vyšlovit stručně poznámky	X, Z, B, C	175
gratulovat	1	blahopřát	X, Z, B	449
hádat	1	usuzovat, odpovídat bez znalosti faktů	X, Z, A, B	1795
	2	věštit	X, Z, B	
hádat se	1	přít se	X, Y, Z, B, C	
hájit	1	bránit slovy	X, Z, A, B	3454
halekat	1	pokřikovat, povykovat	X, Z	36
hanět	1	vyjadřovat se s pohrdáním	X, Z, B	91
hanit				15

hartusit	1	hlučně, hněvivě se dožadovat	X, Z, B, C	29
hašteřit se	1	přít se, hádat se, škorpit se	X, Y, Z, B, C	36
hekat	1	sténat, naříkat, stěžovat si	X, Z, B	56
hlásat	1	veřejně prohlašovat, šířit, propagovat	X, Z, B	1313
hlásit	1	oznamovat, ohlašovat	X, Z, B	5982
hlásit se	1	ohlašovat existenci, stav	X, Z	
	2	přihlašovat se	X, Z, B	
	3	oznamovat svůj nárok	X, Z, B	
	4	projevovat svou příslušnost, náklonnost	X, Z	
hláskovat	1	vyšlovovat po hláskách	X, Z, B, C	18
hlasovat	1	dávat, odevzdávat svůj hlas ve volbách	X, Z	3941
hlesnout	1	vydat hlas, ozvat se	X	173
holdovat	1	vzdát, vzdávat	X, Z	217
holedbat se	1	domýšlivě se vychloubat	X, Z, B	64
honosit se	1	pyšnit se, chlubit se, vychloubat se	X, Z	194
horlit	1	se zaujetím se stavět, zasazovat za něco	X, Z, B	62
	2	s hněvem napadat, rozhořčovat se	X, Z, B	
horovat	1	zaníceně, nadšeně mluvit, blouznit	X, Z, B, C	109
horšit se	2	zlobit se	X, Z, B	62
hořekovat	1	naříkat	X, Z, B	105
houknout	2	rozkřiknout se	X, Z, B, C	122
hovořit	1	vést hovor, rozmlouvat, mluvit	X, Y, B, C X, B, C	16666
hromovat	1	hubovat, láteřit	X, Z, B, C	13
hrozit	1	slibovat něco nepříznivého, vyhrožovat	X, Z, B	14762
	2	dělat výhrůžné posunky	X, Z, B	
hřímat	2	hlasitě, vášnivě mluvit	X, Z, B, C	158
hubovat	1	projevovat slovy nespokojenost	X, Z, B	65
	2	peskovat, plísnit	X, Z, B, C	
hučet	2	vytrvale přemlouvat někoho	X, Z, B, C	460
hudrovat	2	projevovat nespokojenost, hubovat	X, Z, B, C	25
huhňat	1	mluvit nesrozumitelně (nosem)	X, Z, B, C	28
hulákat	1	povykovat, křičet, řvát	X, Z, B, C	217
hvízdát	1	vydávat hvízd pískat, např. na kamaráda	X, B	225
hvízdnout	dok.	k hvízdát		312
charakterizovat	1	podat, podávat charakteristiku	X, Z, B	3718
chlácholit	1	uklidňovat	X, Z	179
chlubit se	1	stavět na odiv své znalosti, úspěch	X, Z	932
chraptět	1	mluvit zastřeným, drsným hlasem	X, Z, B, C	32
chraptit				2
chválit	1	vzdávat chválu, vyjadřovat uznání	X, Z, B	1336
idealizovat	1	líčit, vylicít něco lepším, než to je	X, Z, B	105
identifikovat	1	určovat, určit totožnost	X, Z	1442
ilustrovat	2	příklady znázorňovat, znázornit	X, Z, A	870
informovat	1	podat, podávat informace	X, Z, B	13176
informovat se	1	opatřovat, opatřit si informace	X, Y, Z, B	

iniciovat	1	dát, dávat zprav. konstruktivní podněty	X, Z, B	1288
inkriminovat	1	obviňovat, obvinít, obžalovat	X, Z, B	1
instruovat	1	dát, dávat informace	X, Z, B	92
interpelovat	1	oficiálně se dotazovat v parlamentu	X, Z, B, C	312
interpretovat	1	vykládat, vyložit text	X, Z, A, B Y, B	1282
intervenovat	1	zakročovat, zakročit, přimlouvat se	X, Z, B	303
interviewovat	1	žádat, vyžádat si nebo realizovat interview	X, Y, Z, B	15
inzerovat	1	oznamovat inzerátem	X, Z, B, C	263
ironizovat	1	posměšně, ironicky mluvit	X, Z, B, C	117
	2	zesměšňovat	X, Z	
jásat	1	projevovat hlasitě radost, veselí, nadšení	X, Z	597
jednat	4	vést rozhovor s urč. záměrem, domlouvat se	X, Y, Z, B, C	27624
jmenovat	1	uvést, uvádět jménem	X, Z, B	13569
	2	uvést, uvádět podle jmen	X, Z, B	
	3	ustanovit, ustanovovat, určit do funkce	X, Z, B, C	
	4	oslovovat, nazývat	X, Z, B	
kabelovat	1	posílat zprávu kabelem	X, B, C	0
kamuflovat	1	zastírat, maskovat	X, Z, A	79
kandidovat	2	navrhovat za kandidáta	X, Z, B, C	2547
kapitulovat	1	vzdát se, vzdávat se	X, Z, B	369
karikovat	2	napodobováním zesměšňovat	X, Z	48
kázat	1	hlásat	X, Z, B	828
	2	pronášet duchovní řeč	X, Z, B, C	
	3	poučovat, kárat, napomínat	X, Z, B	
	4	přikazovat	X, Z, B	
kecat	3	zbytečně, hloupě mluvit, tlachat, žvanit	X, Z, B, C	370
kibicovat	1	přihlížet hře a zasahovat do ní řečí	X, Z, B, C	15
klábosit	1	tlachat, žvanit	X, Y, Z, B, C	100
klamat	2	vědomě uvádět v omyl, podvádět	X, Z	483
klasifikovat	2	hodnotit, ohodnotit prospěch, výkon	X, Z, B	349
klepat	6	pomlouvat, klevetit	X, Y, Z, B, C	617
klevetit	1	pomlouvat, klepat	X, Y, Z, B, C	11
klit	1	nadávat, hubovat, láteřit	X, Z, B, C	134
kňourat	2	naříkat, stýskat si	X, Z	33
kodifikovat	1	uzákonit, uzákoňovat	X, Z, B, C	107
kódovat	1	sestavovat, sestavit podle kódu	X, Z, A, B	108
koketovat	1	chováním se snažit vzbudit pozornost	X, Z	275
kolaudovat	1	schvalovat, schválit po dokončení	X, Z, B, C	53
komandovat	1	poroučet, rozkazovat	X, Z, B, C	66
	2	velet, odvelet, rozkazem posílat	X, Z, B	
komentovat	1	podávat komentář, tj. vysvětlivky, poznámky	X, Z, A, B	4387
komolit	1	měnit k nesrozumitelnosti	X, Z, A, B, C	30
komunikovat	1	vzájemně se informovat	X, Y	1843
kondolovat	1	projevovat, projevit soustrast	X, Z, B	40

konejšit	1	uklidňovat, tišit	X, Z	152
konferovat	1	konat poradu, radit se	X, Y, Z, B, C	37
konfrontovat	2	současně vyslýchat, vyslechnout	X, Y, Z, B, C	681
konstatovat	1	zjišťovat, zjistit, shledat, shledávat	X, B	10048
konverzovat	1	vést konverzaci, tj. společenský rozhovor	X, Y, Z, B, C	130
konzultovat	1	žádat o radu, radit se	X, Y, Z, B	1066
korespondovat	1	dopisovat si	X, Y, B, C	526
kritizovat	1	posuzovat, hodnotit s vytčením chyb	X, Z, B	4867
krotit	2	mírnit, uklidňovat	X, Z	263
kroutit	3	měnit, překrucovat, např. řeč	X, Z, A, B	1392
kroutit se	2	vykrucovat se, vytáčet se	X, Z, A, B, C	
kroužkovat	1	označovat živočichy kroužky pro výzkum	X, Z, B	20
křičet	2	velmi hlasitě mluvit, volat, hubovat	X, Z, B, C	3767
	3	domáhat se, volat	X, Z	
křiknout	dok.	k křičet		551
křtít	2	udělovat jméno	X, Z, B, C	239
kvalifikovat	2	odborně posuzovat, posoudit	X, Z, B	841
kvílet	1	žalostně, bolestně naříkat, úpět, sténat	X, Z	143
kvitovat	1	potvrzovat, potvrdit příjem	X, Z, B, C	162
	2	brát, vzít na vědomí, přijmout, přijímat	X, Z, A	
kynout	1	dávat znamení pohybem ruky, hlavy	X, B	299
kývat	2	přitakávat, přisvědčovat	X, Z, A, B	365
	3	kynout	X, B	
lákat	2	dožadovat se, mámit	X, Z	2512
lamentovat	1	naříkat, bědovat	X, Z, B, C	128
laskat	1	hlazením projevovat lásku	X, Z, B	195
laškovat	1	žertovat	X, Z	38
lát	1	hubovat, nadávat	X, Z, B, C	117
lateřit	1	lát	X, Z, B, C	59
legalizovat	1	uzákoňovat, uzákonit	X, Z, B, C	280
	2	ověřovat, ověřit	X, Z, A, B, C	
legitimovat	1	zjišťovat něčí totožnost na základě dokladu	X, Y, Z, B, C	218
legitimovat se	1	prokázat se legitimací	X, Z, A, B, C	
lhát	1	vědomě projevovat nepravdu	X, Z, B	2203
líbat	1	dotýkat se rty jako projev lásky, úcty	X, Z, B	1417
líčit	1	popisovat s citovým zabarvením	X, Z, B	2239
lichotit	1	chválit někoho s úmyslem získat jeho přízeň	X, Z, B	225
lísat se	2	podlézat	X, Z	60
lítovat	1	projevovat lítost, rmoutit se	X, Z, B	3126
	2	pocitřovat, projevovat soucit	X, Z, B	
lkát	1	naříkat, bědovat	X, Z	94
loučit se	1	s pozdravem se rozcházet	X, Z	1155
lustrovat	1	zjišťovat, zjistit osobní údaje	X, Y, Z, B	93
luštit	1	snažit se rozřešit, např. křížovku, šifry	Y, Z, B, C	139
malovat	6	psát, kreslit zvolna, pečlivě	X, Z, B, C	2050
	7	názorně slovy líčit, kreslit	X, Z, B	

<i>mámit</i>	2	loudit, lákat	X, Z	68
<i>manipulovat</i>	3	ovlivňovat, řídit podle vlastní vůle	X, Z	896
<i>mazat</i>	5	nehezky malovat, neúhledně, nečitelně psát	X, Z, B, C	370
<i>mlčet</i>	1	nemluvit, být zticha	X, Z, B, C	3886
	2	zachovávat tajemství	X, Z, B	
	3	neprojevovat své stanovisko	X, Z	
<i>mlít</i>	2	rychle pohybovat, nezřetelně odříkávat	X, Z, B, C	350
<i>mluvit</i>	1	vyjadřovat myšlenky artikulovanou řečí	X, B, C	30659
	2	vést hovor, hovořit, povídat	X, Y, B, C	
	3	mít projev	X, Z, B, C	
	7	domlouvat, naléhat řečí	X, Z, B, C	
<i>mobilizovat</i>	2	povolat, povolávat k vojenské službě	X, Z, B, C	299
	3	podněcovat, podnitit, získávat	X, Z	
<i>moralizovat</i>	1	vyjadřovat se, posuzovat z hlediska morálky	X, Z, B	69
<i>mořit</i>	2	trápit neustálými požadavky	X, Z, B	184
<i>mračit se</i>	1	tvářit se nevlídně, škaredit se	X, Z, B	479
<i>mrkat</i>	2	upozorňovat, dorozumívat se mžiknutím očí	X, B	216
<i>mrknout</i>	dok. k <i>mrkat</i>			148
<i>mručet</i>	2	vyjadřovat, projevovat se nesouhlasně	X, Z	72
<i>muknout</i>	1	hlesnout, ceknout	X, Z, B, C	68
<i>mumlat</i>	1	nezřetelně mluvit, pronášet	X, Z, B, C	184
<i>mystifikovat</i>	1	úmyslně oklamat něčím zdánlivě pravdivým	X, Z	52
<i>nabádat</i>	1	nabádat, pobízet, vybízet	X, Z, B	755
<i>nabídnout</i>	1	projevit ochotu učinit nebo poskytnout něco	X, Z, B	12364
	2	vyzvat k přijetí nebo užití něčeho	X, Z	
<i>nabízet</i>	ned. k <i>nabídnout</i>			21708
<i>načmárat</i>	1	zběžně, nedbale napsat, nakreslit	X, Z, B, C	44
<i>načrtnout</i>	1	zběžně nakreslit, napsat, označit	X, Z, B, C	263
	2	nastítnit, např. plán	X, Z, B	
<i>nadat</i>	1	vynadat	X, Z, B	232
<i>nadávat</i>	1	ned. k <i>nadat</i>		1381
	2	hubovat, láteřit, klít	X, Z, B, C	
<i>nadbíhat</i>	2	dotěrně si předcházet, podlézat	X, Z	77
<i>nadepsat</i>	1	napsat nahoru, nad něco, jako nadpis	X, Z, A, B, C	92
<i>nadhazovat</i>	ned. k <i>nadhodit</i>			112
<i>nadhodit</i>	2	uvést na přetřes, zmínit se, označit	X, B	227
<i>nadiktovat</i>	dok. k <i>diktovat</i>			219
<i>nadněst</i>	2	nadsadit, přehnat, zveličit	X, Z, B	17
<i>nadrápat</i>	1	načmárat, naškrábat, např. dopis	X, Z, B, C	2
<i>nadsadit</i>	1	přehnat, zveličit	X, Z, B	38
<i>nadsazovat</i>	ned. k <i>nadsadit</i>			23
<i>nafilmovat</i>	2	s předstíráním předvést v lepším světle	X, Z	78
<i>nakázat</i>	1	přikázat, nařít, poručit	X, Z, B	51

<i>nakazovat</i>		ned. k <i>nakázat</i>		12
<i>naléhat</i>	1	usilovně, důrazně žádat, vymáhat, vynucovat	X, Z, B	946
<i>namítat</i>	1	uvádět námítky, ohrazovat se	X, Z, A, B	1235
<i>namluvit</i>	1	řečí přimět k uvěření něčemu	X, Z, B, C	569
	2	mnoho mluvit, napovídat	X, Z, B, C	
	3	pronést pro zvukový záznam	X, A, B, C	
<i>namluvit se</i>	1	mnoho a často mluvit	X, Z, B, C	
	2	snažit se mluvením pohnout k něčemu	X, Z, B, C	
<i>namlouvat</i>		ned. k <i>namluvit</i> 1		212
<i>nanést</i>	4	vyšlovit přednést	X, B, C	507
<i>naparovat se</i>	1	pyšně, vychloubačně se chovat	X, Z	52
<i>naporoučet si</i>	1	rozkazy, přáními si vyžádat	X, Z, B	1
<i>napovědět</i>	1	neúplně, kuse říci, naznačit	X, Z, B	657
	2	ve škole slovy naznačit, co má říci	X, Z, B, C	
<i>napovídat</i>	1	ned. k <i>napovědět</i> 1,2		1229
	2	ned. k <i>namluvit</i> 1,2		
<i>napsat</i>	1	písmem, psaním vyjádřit, uvést	X, B, C	19474
	3	písemně sdělit	X, B, C	
<i>nařídít</i>	2	dát rozkaz, přikázat, poručit	X, Z, B	2889
<i>naříkat</i>	1	projevovat hlasitě žal nebo bolest	X, Z	772
	2	stěžovat si, stýskat si	X, Z, B	
<i>nařknout</i>	1	obvinit	X, Z, B	325
<i>naslibovat</i>	1	mnohokrát slíbit	X, Z, B	88
<i>nastínit</i>	1	naznačit v hrubých obrysech	X, Z, B	413
	2	stručně popsat, vylíčit	X, Z, B	
<i>nastylizovat</i>	1	sestavit text, např. dopis	X, B, C	7
<i>našeptat</i>	1	tajně poradit, vnuknout	X, Z, B, C	30
<i>našeptávat</i>		ned. k <i>našeptat</i>		18
<i>naškrábat</i>	2	načmárat, např. dopis	X, Z, B, C	29
<i>navádět</i>		ned. k <i>navést</i>		189
<i>navázat</i>	1	vázáním spojit, pokračovat v rozhovoru	X, Y, A, B, C	3599
<i>navazovat</i>		ned. k <i>navázat</i>		2875
<i>navést</i>	1	přemluvit, přimět k něčemu nekalému	X, Z, B	180
<i>navnadit</i>	1	nalákat, zlákat, např. sliby	X, Z	15
<i>navrhnout</i>	1	učinit návrh na něco, někoho	X, Z, B	8266
<i>navrhovat</i>		ned. k <i>navrhnout</i>		5740
<i>navyprávět</i>	1	mnoho a opakovaně vyprávět	X, Z, B, C	13
<i>navypravovat se</i>		viz <i>navyprávět</i>		3
<i>naznačit</i>	1	dát najevo znamením, vyjádřit značkami	X, B	4333
	2	nepřímo sdělit, napovědět, nadhodit	X, Z, B	
<i>nazvat</i>	1	dát název, pojmenovat	X, Z, B	3692
	2	označit	X, Z, B	
<i>nazývat</i>		ned. k <i>nazvat</i>		5318
<i>negovat</i>	1	popírat, odmítat, např. návrhy	X, Z, A	175
<i>nepohodnout se</i>	1	dostat se do sporu, znesvářit se	X, Y, Z, B, C	104
<i>nominovat</i>	1	jménovat	X, Z, B, C	1243
<i>nostrifikovat</i>	1	úředně uznávat platnost zahr. oprávnění	X, Z, A, B, C	5
<i>notovat</i>	2	souhlasit, přizvukovat	X, Y, Z, B, C	68
<i>novelizovat</i>	1	upravovat, upravit normy novelou	X, Z, A, B, C	397
<i>nutit</i>	1	důrazně vybízet, pobízet, naléhat	X, Z, B	7373

	3	naléhavě nabízet, vnucovat	X, Z	
obalamutit	1	podvést, oklamat, ošidit	X, Z	39
obcovat	1	být ve styku, stýkat se	X, Y	78
obdivovat	1	projevovat obdiv	X, Z, B	2343
obelstít	1	lstí oklamat, přelstít	X, Z	94
obeslat	1	úředně předvolat	X, Z, B, C	112
obeznámit	1	blíže seznámit	X, Z, B	299
obhájit	1	prokázat správnost, oprávněnost	X, Z, B	1514
obhajovat	ned. k obhájit			1764
oblomit	1	učinit povolnějším, obměkčit	X, Z	21
obměkčit	1	učinit měkkým, měkčím, povolnějším	X, Z	95
obořit se	1	osopit se	X, Z, B	125
obracet	ned. k obrátit			3543
obracet se	ned. k obrátit se			
obrátit	3	získat pro něco jiného	X, Z, B	10074
obrátit se	4	uchýlit se s prosbou	X, Z, B	
obtelefonovat	1	postupně telefonicky zavolat	X, B, C	14
ocejchovat	2	označit	X, Z, B	36
ocenit	2	kriticky zhodnotit, posoudit	X, Z, B	4249
	3	kladně ohodnotit, uznat	X, Z, B	
oceňovat	ned. k ocenit			1613
ocitovat	dok. k citovat			171
očernit	1	pomluvit, osočit, pošpinit	X, Z, B	49
očerňovat	ned. k očernit			18
očíslovat	dok. k číslovat			80
odbýt	4	odmítnout, odmrštit	X, Z, A	884
odehnat	1	přimět k vzdálení, zahnat, zapudit	X, Z	185
odepsat	1	písemně odpovědět	X, A, B, C	610
odhánět	ned. k odehnat			132
odhlásit	1	zrušit přihlášku	X, Z, A, B, C	182
odhlasovat	1	schválit hlasováním	X, Z, A	607
odhlašovat	ned. k odhlásit			23
odkázat	1	postoupit závětí	X, Z, B, C	1360
	2	doporučit někomu informaci u někoho, někde	X, Z, A, B	
odkazovat	ned. k odkázat			412
odmítat	ned. k odmítnout			10831
odmítnout	1	projevit rozhodnutí neposkytnout	X, Z, A	16605
	2	projevit rozhodnutí nepřijmout	X, Z, A	
	3	prohlásit za nesprávné	X, Z, A, B	
	4	odbýt, nevyslyšet	X, Z, A	
	5	nevyhovět, zamítnout	X, Z, A, B	
odmlouvat	1	slovy odporovat	X, Z, A, B, C	46
odpískat	1	pískáním ohlásit	X, Z, B	166
odporovat	1	klást odpor, oponovat	X, Z, A, B	1303
odpovědět	1	dát odpověď na otázku, na pozdrav, na dopis	X, A, B	14965
odpovídat	ned. k odpovědět			15364
odpřísáhnout	1	přísahou potvrdit, slíbit	X, Z, B	101
odřeknout	1	odvolat	X, Z, A, B	458
	2	odmítnout	X, Z, A, B	
odřikat	1	mechanicky pronést, přednést	X, Z, B, C	182
odřikávat	ned. k odřikat			58
odsoudit	1	uznat vinným a určit trest	X, Z, B, C	5934
	2	projevit ostrý nesouhlas, zavrhnout	X, Z, A, B	

odsuzovat	ned. k odsoudit		2912
odůvodnit	1 podepřít důvody, zdůvodnit	X, Z, A, B	628
odůvodňovat	ned. k odůvodnit		312
odvětit	1 odpovědět	X, A, B, C	1082
odvolat	1 zavolat, poslat pryč	X, Z, B	2238
	2 zprostit funkce	X, Z, B, C	
	4 vzít zpět, např. tvrzení	X, Z, A, B	
odvolat se	1 podat námitky k vyšší instanci	X, Z, A, B, C	
	2 poukázat, odkázat	X, A, B	
odvolávat	ned. k odvolat		1080
odvolávat se	ned. k odvolat se		
ohlásit	1 oznámit	X, B	2829
ohlásit se	1 oznámit svůj příchod, návštěvu, účast	X, Z, B	
ohlašovat	ned. k ohlásit		462
ohlašovat se	ned. k ohlásit se		
ohodnotit	1 zhodnotit, ocenit	X, Z, B	570
ohradit se	1 projevit odpor, protestovat	X, Z, A, B	766
ohrazovat se	ned. k ohradit se		211
oklamat	2 podvést, ošidit, ošálit	X, Z	408
okřiknout	1 hlasitě, rázně napomenout	X, Z, B, C	189
okřikovat	ned. k okřiknout		58
omílat	ned. k omlít		118
omilostnit	1 dát milost	X, Z, B, C	117
omilostňovat	ned. k omilostnit		62
omlít	1 znovu zopakovat	X, Z, A, B, C	6
omlouvat	ned. k omluvit		2162
omluvit	1 vysvětlit nevykonání povinnosti apod.	X, Z, B	2232
	4 mnoho o něčem mluvit	X, Z, B, C	
onikat	1 oslovovat zájmem 3. osoby množného čísla	X, Z, B	5
opakovat	1 znovu říkat totéž	X, Z, A, B, C	8658
opakovat se	2 znovu říkat totéž	X, Z, A, B, C	
opětovat	1 opakovat, např. otázku	X, Z, A, B, C	301
opěvovat	1 velebit, oslavovat	X, Z, B	116
opisovat	ned. k opsat		413
oponovat	1 stavět se proti nějakému názoru	X, Z, A, B	706
opravit	2 uvést na pravou míru, uvést správné tvrzení	X, Z, A, B	2797
opravovat	ned. k opravit		1579
oprávnit	1 dát právo, povolení	X, Z, B, C	1005
opsat	1 napsat doslovně podle předlohy	X, Z, A, B, C	465
	2 podvodně přijmout cizí text	X, Z, A, B, C	
	3 vyjádřit opisem	X, Z, B	
optat se	1 zeptat se	X, Z, B	467
opuncovat	1 opatřit puncem	X, B	4
oprazítkovat	1 opatřit razítkem	X, B	99
oslovit	1 obrátit se na někoho řečí	X, B, C	2980
	2 užít vhodného označení v 5. pádě	X, Z, B	
oslovovat	ned. k oslovit		1122
ospravedlnit	2 dokázat správnost, zdůvodnit	X, Z, A, B	354
ospravedlňovat	ned. k ospravedlnit		300
osvětlit	3 objasnit, vyložit, ozřejmit	X, Z, B	581
osvětlovat	ned. k osvětlit		468
ošálit	1 oklamat, podvést	X, Z	70
ošívat se	2 vytáčet se, vykrucovat se	X, Z, A, B, C	71
otázat se	1 zeptat se	X, Z, B	810

otipovat	1	vyslovit tip výsledku, odhadnout hodnotu	X, Z, B, C	6
ověřit	1	potvrdit správnost, pravost, např. podpis	X, Z, A, B, C	2352
ověřovat	ned. k <i>ověřit</i>			802
označit	1	opatřit značkou, poznamenat	X, B	12350
	3	prohlásit, např. za zrádce	X, Z, B	
označkovat	1	opatřit značkou, značkami	X, B	21
označovat	ned. k <i>označit</i>			6110
oznámit	1	dát na vědomí, dát vědět, ohlásit	X, Z, B	16753
oznámkovat	1	zhodnotit známkou, oklasifikovat	X, Z, B	22
oznamovat	ned. k <i>oznámit</i>			1465
ozřejmit	1	učinit zřejmým, objasnit, osvětlit	X, Z, B	156
ozvat se	2	projevit se, přihlásit se, dát o sobě vědět	X	5701
	3	projevit odpor, nesouhlas	X, Z, A, B	
ozývat se	ned. k <i>ozvat se</i>			2150
páčit	3	násilím dostávat, např. odpověď	X, Z, B, C	98
papouškovat	1	mechanicky, bezmyšlenkovitě opakovat	X, Z, A, B, C	45
parafovat	1	opatřit, opatřovat parafou,	X, Z, A, B, C	141
	2	podepsat, podpisovat diplomatický akt	X, Z, A, B, C	
pardonovat	1	dát, dávat odpuštění, omilostňovat	X, Z, B, C	9
parodovat	1	napodobovat pro zábavu nebo zesměšnění	X, Z	118
pečetít	1	pečetí uzavírat, stvrzovat uzavření	X, Z, B	210
peskovat	1	stíhat výtkami, kárat, plísnit, hubovat	X, Z, B, C	75
plácát	3	tlachat, žvanit	X, Z, B, C	234
pobavit se	1	pro potěšení si pohovořit	X, Y, Z, B, C	863
pobesedovat si	1	nějakou dobu s chutí besedovat	X, Y, Z, B, C	23
pobídnout	1	povzbudivě vyzvat, vybídnout	X, Z	234
pobízet	ned. k <i>pobídnout</i>			293
podbízet se	1	podlézavě se nabízet	X, Z	102
podebatovat si	1	nějakou dobu s chutí debatovat	X, Y, Z, B, C	16
poděkovat	1	projevit díky	X, Z, B	2084
	2	odmítnout	X, Z, B	
podepsat	1	opatřit, potvrdit podpisem	X, Z, A, B, C	11902
	2	napsat něčí jméno na něco v zastoupení	X, Z, A, B, C	
podepsat se	1	napsat svoje jméno	X, Z, B, C	
podepisovat	ned. k <i>podepsat</i>			1369
podpisovat				
podepisovat se	ned. k <i>podepsat se</i>			
podpisovat se				
podívat se	1	pocítit, projevit podív, úžas	X, Z	715
podkuřovat	1	lichotit, pochlebovat	X, Z, B	25
podlézat	2	pochlebovat, nadbíhat, poklonkovat	X, Z	1
podotknout	1	prohodit, poznamenat	X, B	3819
podotýkat	ned. k <i>podotknout</i>			926
podřeknout se	1	bezděčně se v řeči prozradit	X, Z, B, C	48
podtrhnout	2	výrazně vytknout, zdůraznit	X, Z, B	734
podtrhovat	ned. k <i>podtrhnout</i>			407

podvádět		ned. k podvést		420
podvést	1	dopustit se podvodu, tj. uvedení v omyl	X, Z	452
poetizovat	1	básnický zkrášlovat, zkrášlit	X, Z, B	10
pohanět	1	hanebně se vyslovit o někom, něčem	X, Z, B	26
pohánět	1	pobízet k pohybu	X, Z	737
pohnat	1	úředně předvolat, obeslat	X, Z, B, C	221
pochlebovat	1	lichocením se snažit o přízeň, lichotit	X, Z, B	16
pochlubit se	1	s hrdostí nebo pýchou ukázat, zdůraznit	X, Z	1259
pochválit	1	projevit uznání, dát pochvalu	X, Z, B	1175
pochvalovat		ned. k pochválit		1558
pochvalovat si	1	projevit s něčím spokojenost	X, Z, B	
pochybovat	1	projevit nejistotu, pochybnost, nedůvěru	X, Z, B	5561
pojednat	1	projednat něco, pohovořit	X, Y, B, C	330
pojednávat	1	ned. k pojednat		674
	2	podávat odborný výklad	X, Z, B	
pojmenovat	1	označit jménem, nazvat	X, Z, B	1534
	2	uvést jménem, označit	X, Z, B	
pojmenovávat		ned. k pojmenovat		195
poklonit se	2	projevit, vzdát úctu	X, Z	233
poklonkovat	1	pochlebovat, podlézat	X, Z	11
pokřikovat	1	opětovně křičet	X, Z, B, C	305
pokřtít		ned. ke křtít		712
pokynout	1	dát znamení rukou, hlavou	X, B	455
polemizovat	1	vést polemiku, tj. útočný názorový spor	X, Y, Z, B	559
polichotit	1	učinit lichotku	X, Z, B	73
politovat		dok. k litovat		82
plomčēt	1	zachovat mlčení, nezmínit se	X, Z, B, C	138
	2	nevyzradit	X, Z, B	
pomlouvat		ned. k pomluvit		282
pomluvit	1	pošpinit, očernit, zostudit	X, Z, B	81
ponoukat	1	podněcovat, pobízet	X, Z	86
ponouknout		dok. k ponoukat		16
popíchnout	2	popudit, poštvat, podnitit, podráždit	X, Z, B, C	45
popichovat	1	podněcovat, dráždit, škádlit	X, Z, B, C	87
popírat		ned. k popřít		2414
popisovat		ned. k popsat		3876
popohnat	1	pobídnout k rychlejšímu pohybu, činnosti	X, Z	78
popohánět		ned. k popohnat		95
popovídat si	1	po nějakou dobu s chutí povídat	X, Y, Z, B, C	620
poprosit	1	vyslovit prosbu, požádat	X, Z, B	757
popřát	1	vyslovit přání, blahopřání	X, Z, B	711
popřít	1	nepřiznat, zapřít, upřít	X, Z, A	2457
popsat	1	pokryt psaním	X, B, C	5137
	2	podat popis, vylíčit	X, Z, B	
poptat se	1	přeptat se, pozeptat se	X, Z, B, C	80
poptávat se		ned. k poptat se		98
poradit	1	dát radu	X, Z, B	4467
	2	doporučit	X, Z, B	
poradit se	1	otázat se na radu	X, Y, Z, B	
	2	vykonat poradu	X, Y, Z, B, C	
poroučet		ned. k poručit		429

poroučet se	1	uctivě zdravít, zvláště při loučení	X, Z, B	
poručit	1	rozkázat, nařídit, přikázat	X, Z, B	716
	2	objednat v hostinci	X, Z, B, C	
posílat	ned.	k poslat		4147
poslat	1	působit pokynem, aby se někdo odebral jinam	X, Z	10754
posmívat se	1	posměchem zlehčovat, zesměšňovat	X, Z	411
posoudit	1	pronést úsudek, názor, rozhodit	X, Z, B	3365
	2	vyslovit odborný posudek o hodnotě	X, Z, B, C	
postesknout si	1	svěřit se s potížemi, postěžovat si	X, Z, B	990
postěžovat si	1	postesknout si	X, Z, B	957
postihnout	4	vystihnout, vyjádřit, zaznamenat	X	4806
postihovat	ned.	k postihnout		1324
posunkovat	1	dělat posunky, gestikulovat	X, B	6
posuzovat	ned.	k posoudit		3248
pošeptat	1	šeptem povědět	X, Z, B, C	220
poškádlit	1	žertem pozlobit	X, Z	33
pošklebovat se	1	posmívat se	X, Z	72
pošpinit	2	zhanobit, očernit, pomluvit	X, Z, B	125
poštvat	1	vzbudit nepřátelství, popudit, pobouřit	X, Z, B	99
potupit	1	pohanět, zostudit, ponížít, urazit	X, Z, B	34
potvrdit	1	dosvědčit správnost, pravdivost něčeho	X, Z, A	19710
	2	právoplatně uznat, schválit	X, Z, A, B, C	
potvrzovat	ned.	k potvrdit		4686
poučit	1	poskytnout vědomosti, informovat, vysvětlit	X, Z, B	1812
poučit se	1	získat vědomosti, informovat se, vzdělat se	Y, Z, B	
poučovat	ned.	k poučit		396
poučovat se	ned.	k poučit se		
poukázat	1	upozornit, připomenout	X, Z	1832
poukazovat	ned.	k poukázat		2471
povědět	1	řeči sdělit, říci, prozradit	X, B, C	2634
pověřit	1	zmocnit k nějakému úkolu	X, Z, B	2616
pověřovat	ned.	k pověřit		126
povidat	1	ned. k povědět		5865
	2	hovořit, bavit se	X, Y, B, C	
povolat	1	vyzvat k dostavení se, zavolat, obeslat	X, Z, B	1553
	2	jmenovat, ustanovit	X, Z, B, C	
povolávat	ned.	k povolat		140
povolit	2	úředně dovolit	X, Z, B, C	3982
povolovat	ned.	k povolit		918
povykládat si	1	popovídat si, pohovořit si	X, Y, Z, B, C	18
povyšovat se	1	projevovat svou důležitost, nadřazenost	X, Z	183
povzbudit	1	dotat odvahy nebo chuti	X, Z	1112
povzbuzovat	ned.	k povzbudit		776
povzdechnout si	2	s povzdechem říci	X, Z, B, C	989
pozastavit se	1	podívat se, zarazit se	X, Z	1325
pozastavovat se	ned.	k pozastavit se		303
pozdravit	1	dát pozdrav	X, Z	1277
	2	nadšeně uvítat	X, Z	

	3	odevzdat, vyříditi pozdrav	X, Z, A, B	
pozdravovat	ned.	k pozdravit ²		396
poznamenat	1	stručně zaznamenat	X, Z, B, C	8127
	2	podotknout, připomenout	X, B	
	3	opatřit znamením, označit	X, B	
poznamenávat	ned.	k poznamenat		893
pozvat	1	vybídnout k návštěvě, účasti	X, Z, B	5441
	2	pobídnout k vejiti	X, Z	
požádat	1	projevit žádost o něco	X, Z, B	11621
požadovat	1	naléhavě žádat, vysvětlovat	X, Z, B	9700
pranířovat	2	veřejně kárat	X, Z, B	113
pravit	1	slovy povědět, povídat, říkat, říci	X, B, C	7543
	2	oznamovat, oznámit, sdělovat, sdělit	X, Z, B, C	
	3	důrazně připomínat, připomenout	X, Z, B, C	
procedit	3	pronést se semknutými zuby	X, Z, B, C	177
prodebatovat	1	v debatě důkladně projednat	X, Y, Z, B, C	15
prodiskutovat	1	prodebatovat	X, Y, Z, B, C	205
prohlásit	1	důrazně říci	X, Z, B, C	24080
	2	označit, veřejně vyhlásit	X, B	
	3	jmenovat, vyhlásit	X, Z, B, C	
prohlašovat	ned.	k prohlásit		2781
prohodit	3	krátce říci, pronést	X, Z, B, C	817
prohovořit	1	v hovoru důkladně probrat, prodebatovat	X, Y, Z, B, C	43
projevit	1	dát najevo, ukázat, vyjádřit, prokázat	X	9568
projevovat	ned.	k projevit		6457
proklamovat	1	slavnostně, veřejně prohlašovat, vyhlásit	X, Z, B	248
proklínat	ned.	k proklít		306
proklít	1	zlořečením odsoudit, zatratit	X, Z, B, C	175
promlouvat	ned.	k promluvit ³		606
promluvit	1	vyjádřit se řečí	X, B, C	3888
	2	pohovořit, vyjádřit se	X, B, C	
	3	pronést řeč	X, Z, B, C	
promluvit si	1	popovídat si	X, Y, B, C	
propouštět	ned.	k propustit		765
propustit	3	dovoliti odejít	X, Z, B	3907
prorokovat	1	věstit	X, Z, B, C	341
	2	předpovídat	X, Z, B	
prořeknout se	1	bezděčně prozradit, podříci se	X, Z, B, C	23
prosit	1	pokorně žádat	X, Z, B	8779
prosit se	1	doprošovat se	X, Z, B	
proskribovat	1	postavit, stavět mimo zákon	X, Z, B, C	2
proslechnout se	1	uvést ve známost	X, Y, B, C	49
proslýchat se	ned.	k proslechnout se		336
protestovat	1	vznášet protest, odporovat, ohrazovat se	X, Z, A, B	3112
protokolovat	1	zapisovat, zapsat do protokolu	X, Z, B, C	18
provokovat	1	chovat se, jednat vyzývavě	X, Z	853
provolat	1	hlasitě oznámit, zvolat	X, Z, B, C	43
provolávat	ned.	k provolat		153
prozradit	1	vyjevit něco tajného, vyzradit	X, Z	3907
prozrazovat	ned.	k prozradit		1369
prskat	3	zlobit se, hněvat se	X, Z, B, C	88
přát	2	projevovat touhu ustálenou formou	X, Z, B	12442

přát si	2	dávat najevo svůj požadavek, požadovat	X, Z, B	
přečíslovat	1	znovu, jinak očíslovat	X, Z, A, B, C	38
přečíslovávat	ned. k přečíslovat			1
přečíst	1	čtením seznámit s obsahem textu	Y, B, C X, A, B, C	5127
	2	dovést číst něčí písmo	Y, B, C	
předčítat	1	nahlas pro někoho číst	X, A, B, C	388
předejmout	1	zachytit, vyjádřit předem, dříve	X, Z, B	31
předepisovat	ned. k předepsat			118
předepsat	1	nařídit, přikázat, ustanovit, ručit	X, Z, B, C	695
	3	předem napsat jako předlohu	X, A, B, C	
předesílat	ned. k předeslat			53
předeslat	1	předem oznámit, říci	X, A, B, C	151
předhazovat	ned. k předhodit			159
předhodit	2	vyčíst, vytknout	X, Z, B	97
předcházet si	3	získávat si něčí přízeň, náklonnost	X, Z	3010
předjímat	ned. k předejmout			264
předkládat	ned. k předložit			2287
předložit	3	oznámit, sdělit k rozhodnutí, k uvážení	X, Z, B	8350
přednést	1	veřejně sdělit	X, B	1334
	2	přednést řeči, zpěvem nebo hudbou	X	
	3	ústně předložit, např. návrh	X, B, C	
předpovědět	1	předem říci, co se v budoucnu stane	X, Z, B	709
předpovídat	1	prorokovat, věštit	X, Z, B	1241
předříkat	1	říci, říkat něco napřed, pro opakování	X, Z, A, B, C	3
předříkávat	ned. k předříkat			45
představit	1	uvedením jména osobně s někým seznámit	X, Z, B, C	18424
představit se	1	uvedením svého jména se s někým seznámit	X, Z, B, C	
	2	veřejně se ukázat pro poznání	X, Z, B	
představovat	ned. k představit			23090
představovat se	ned. k představit se			
předstírat	1	projevovat něco, co neexistuje, simulovat	X, Z	1423
předvádět	1	ned. k předvést		2484
	2	napodobovat, imitovat	X, Z	
předvést	2	názorně ukázat	X, Z	4723
předvolat	1	povolat k úřednímu jednání, obeslat	X, Z, B, C	312
předvolávat	ned. k předvolat			37
přehlasovat	1	hlasováním překonat	X, Z, A, B	188
přechválit	1	pochválit nad odpovídající míru	X, Z, B	12
přejít	10	nechat bez povšimnutí, nezabývat se něčím	X, Z	7558
přejmenovat	1	dát jiné jméno	X, Z, A, B	551
přejmenovávat	ned. k přejmenovat			21
překládat	ned. < přeložit			1204
překřičet	1	křikem překonat, přehlušit	X, Z, B	83
překřikovat	ned. < překřičet			80
přelhat	1	obelhat	X, Z, B	2
přeložit	2	určit někomu, něčemu nové místo	X, Z, B, C	3331

	5	převést, přetlumočit do jiného jazyka	X, Z, A, B	
přelstít	1	oklamat, podvést, obestít	X, Z	151
přemílat	1	bezduše odříkávat, stále opakovat	X, Z, B, C	29
přemlít	2	znovu v hovoru probrat	X, Y, A, B, C	2
	3	pomluvit	X, Z, B, C	
přemlouvát	ned.	k přemluvit		469
přemluvit	1	mluvením, uvedením důvodů přimět, pohnout	X, Z, A, B	668
	2	dabovat	X, Z, A, B, C	
přepisovat	ned.	k přepsat		262
přepsat	1	znovu napsat, opsat	X, Z, A, B, C	422
	2	zachytit písmeny, napsat jinou abecedou	X, Z, A, B, C	
	3	psaním změnit, opravit	X, Z, A, B, C	
	4	změnou úředního zápisu převést	X, Z, A, B, C	
přeptat se	1	zběžně se zeptat, pozeptat se	X, Z, B, C	62
přeptávat se	ned.	k přeptat se		10
přeřeknout se	1	bezděky, chybně, zkomoleně vyslovit	X, Z, B, C	36
přeříkat	1	říci od začátku do konce, odříkat	X, Z, B, C	14
přeříkávat	ned.	k přeříkat		29
přeřvat	1	řevem přehlušit, překřičet	X, Z, B	10
přeřvávat	ned.	k přeřvat		3
přeslabikovat	1	po slabikách pomalu, s námahou přečíst	X, Z, A, B, C	10
přeslechnout	1	nepostihnout sluchem, nevšimnout si	Y, Z	206
přeslechnout se	2	špatně zaslechnout	Y, Z, B	
přestylizovat	1	znovu, jinak nastylizovat	X, Z, A, B	6
přesvědčit	1	rozumnými důvody přivést k názoru, souhlasu	X, Z, B	14626
přesvědčovat	ned.	k přesvědčit		1510
přetlumočit	1	ústně přeložit do jiného jazyka	X, Z, A, B, C	52
přetřásat	ned.	k přetřást		141
přetřást	1	v hovoru probrat, prodiskutovat	X, Y, B, C	1
přetvařovat se	1	měnit pokrytecky tvář, chování	X, Z	104
převézt	2	vyzrát nad někým, oklamat, ošidit	X, Z	1743
přezdívat	1	dávat přezdívku, přejmenovávat	X, Z, A, B	405
přibásnit	1	přidat něco vymyšleného	X, Z, A, B	4
přiblížit	1	učinit snazším k pochopení, objasnit	X, Z, B	4554
přibližovat	ned.	k přiblížit		2018
přičíst	1	označit za původce, příčinu, přiřknout	X, Z, B	645
přičítat	ned.	k přičíst		768
přidělit	1	určit jako povinnost, uložit	X, Z, B	1630
přidělovat	ned.	k přidělit		536
přihlásit	1	ohlásit, zapsat k zařazení někam	X, Z, B, C	5450
přihlásit se	1	ohlásit svou existenci	X, Z	
	2	ohlásit svou účast	X, Z, B, C	
	3	oznámit nárok na něco	X, Z, B	
přihlašovat	ned.	k přihlásit		177
přihlašovat se	ned.	k přihlásit se		
přicházet	ned.	k přijít		12067
přijít	3	obrátit se s přáním, žádostí	X, Z, B, C	59553
přijímat	ned.	k přijmout		6562
přijmout	4	vzít na vědomí, vyložit si	Y	21326

	9	vzít se souhlasem na vědomí, souhlasit	X, Y, Z	
přikázat	1	dát příkaz, nařídít, rozkázat, poručit	X, Z, B	887
	2	přidělit, určit	X, Z, B	
přikazovat	ned. k	přikázat		428
přiklepávat	ned. k	přiklepnout		0
přiklepnout	3	při dražbě klepnutím kladívka přiřknout	X, Z, B	91
přiklánět se	ned. k	přiklonit se		686
přiklonit se	2	projevit souhlas, rozhodnout se	X, Z, A, B	707
přikývnout	1	kývnutím přisvědčit	X, Z, A, B	2086
přikyvovat	ned. k	přikyvnout		269
přilákat	1	lákáním přivolat, přivábit	X, Z	1483
přimět	1	donutit, přinutit, pohnout	X, Z	2924
přimlouvav se	ned. k	přimluvit se		333
přimluvit se	1	požádat pro někoho o přízeň, podporu	X, Z, B	97
přinutit	1	nátlakem způsobit, aby někdo něco udělal	X, Z	2130
připamatovat	1	připomenout	X, Z, B	17
připíjet	ned. k	připít		117
připisovat	ned. k	připsat		1032
připít	1	napít se ve společnosti na zdraví, počest	X, Z, B	224
připomenout	3	zmínit se, podotknout, poznamenat	X, Z, B	9317
připomínat	ned. k	připomenout		11026
připouštět	ned. k	připustit		4088
připsat	1	připojit napsáním něčeho	X, A, B, C	1957
	3	zápisem právně přiřknout	X, Z, B, C	
	4	uvedením jména dedikovat, věnovat	X, Z, B, C	
připustit	2	uznat za možné	X, Z, A	6317
přiřknout	1	výrokem, usnesením dát, přidělit, přisoudit	X, Z, B	370
přisadit si	2	přitížit někomu, např. poznámkou	X, Z, B, C	88
přisahat	1	skládat přísahu, tj. slavnostní slib	X, Z, B, C	893
přisazovat si	ned. k	přisadit si		14
přislíbit	dok. k	slíbit		1790
přislibovat	ned. k	přislíbit		8
přisoudit	1	soudním rozhodnutím přiřknout	X, Z, B	499
	2	jinak přiřknout, přiznat	X, Z, B	
přistoupit	5	dát souhlas, přivolit	X, Z, A	5814
přistupovat	ned. k	přistoupit		2109
přisvědčit	1	projevit souhlas, dát za pravdu	X, Z, A	215
přisvědčovat	ned. k	přisvědčit		42
přít se	1	mít spor, rozepří, hádat se, dohadovat se	X, Y, Z, B, C	1534
přítakat	1	přisvědčit	X, Z, A	269
přítakávat	ned. k	přítakat		143
přítukávat si	ned. k	přítuknout si		15
přítuknout si	1	při přitnutí si vzájemně tuknout sklenicemi	X, Y, Z, B	99
přivábit	1	vábením přivolat, přilákat	X, Z	103
přivádět	ned. k	přivést		1287
přivést	3	přimět, přinutit, pohnout	X, Z	5688
přivítat	1	slovy nebo jinak zdvořile uctít, pozdravit	X, Z	3351

	2	reagovat na něčí příchod, objevení	X, Z	
přivolat	1	voláním způsobit něčí příchod	X, Z, B, C	860
přivolávat	ned.	k přivolat		165
přivolit	1	dát souhlas, svolit	X, Z, A	32
přiznat	1	pravdivě vyznat, nezatajit, uznat	X, Z, B	10626
	2	uznat něčí vlastnost	X, Z, B	
	4	přisoudit, přiřknout	X, Z, B	
přiznat se	1	pravdivou výpovědi potvrdit vinu	X, Z, B	
přiznávat	ned.	k přiznat		4071
přiznávat se	ned.	k přiznat se		
přizvat	1	pozvat jako dalšího	X, Z, B	803
přizvukovat	1	přisvědčovat, přitakávat	X, Z, A	121
přizvukovat	1	vyslovovat s přízvukem	X, Z, B, C	2
psát	1	zachycovat, zaznamenávat písmem	X, B, C	23744
	2	písemně zaznamenávat v knihách, spisech	X, B, C	
	3	sestavovat dopis	X, Z, B, C	
	4	písemně sdělovat, dopisem oznamovat	X, Z, B, C	
	6	pojednávat o něčem, např. v tisku	X, B, C	
ptát se	1	otázkou, otázkami se snažit dozvědět	X, Z, B	11072
	2	dotazováním hledat, shánět	X, Z, B, C	
	3	zajímat se, starat se	X, Z, B	
puncovat	1	označit, označovat puncem	X, B	5
působit	4	snažit se o uplatnění vlivu	X, Z	20890
ráčkovat	1	vadně vyslovovat hlásku /r/	X, Z, B, C	19
radit	1	poskytovat radu	X, Z, B	2600
	2	doporučovat	X, Z, B	
radit se	1	tázat se na radu, konzultovat	X, Y, Z, B	
	2	konat poradu	X, Y, Z, B, C	
rámusit	2	hlučně hubovat	X, Z, B, C	27
razit	2	vytvářet, propagovat	X, Z, B	735
reagovat	1	projevit, projevovat reakci	X, A	10252
recenzovat	1	psát recenzi, posuzovat	X, Z, A, B, C	93
recitovat	1	přednášet literární dílo, deklamovat	X, Z, A, B, C	381
referovat	1	přednášet, přednést referát	X, Z, A, B, C	530
	3	podat, podávat referát	X, Z, B	
reflektovat	1	činit si nároky, zajímat se, ucházet se	X, Z, B	667
registrovat	1	zapisovat, zapsat pro referenci do seznamu	X, Z, A, B, C	1823
rekapitulovat	1	stručně a přehledně zopakovat, shrnout	X, Z, A, B	138
reklamovat	1	požadovat opravu, výměnu nebo dodání	X, Z, B	244
	2	žádat, vymáhat	X, Z, B	
rekrimínovat	1	svalovat vinu na někoho, obviňovat	X, Z, B	9
reprodukovat	1	slovy podat něco dříve vyslechnutého	X, Z, A, B, C	449
reptat	1	projevovat slovy nespokojenost	X, Z, B, C	142
resumovat	1	shrnout, shrnovat v resumé	X, Z, A, B	4
rezignovat	1	zříkat, zřící se funkce nebo úřadu	X, Z, B, C	1683

rokovat	1	veřejně projednávat, konat jednání	X, Y, B, C	173
	2	hovořit, debatovat	X, Y, B, C	
rozebrat	4	promluvit někomu do duše	X, Z, B, C	890
rozečíst	1	začít číst, ale ještě nedočíst	X, B, C	6
rozepsat	1	začít psát, ale ještě nedopsat	X, B, C	170
	2	opsat s předlohy s rozdělením	X, Z, A, B, C	
rozepsat se	1	dát se do psaní	X, B, C	
rozepisovat	ned.	k rozepsat2		101
rozepisovat se	ned.	k rozepsat se		
rozeštvat	1	poštvat proti sobě	X, Z, B	19
rozeštvávat	ned.	k rozeštvat		12
rozhlásit	1	uvést informaci v obecnou známost	X, Z, B, C	49
rozhlášovat	ned.	k rozhlásit		48
rozhněvat se	1	obrátit svůj hněv proti někomu, něčemu	X, Z	146
rozhodnout	1	konečným výrokem vyřešit něco sporného	X, Z, A, B	41460
	2	určit, jak a co se má stát	X, Z, B	
rozhodovat	ned.	k rozhodnout		8901
rozhorlit se	1	rozhořčit se, rozčilit se	X, Z, B, C	25
rozhovořit se	1	dát se plně do hovoru, rozpovídat se	X, B, C	137
rozkázat	1	poručit, přikázat, nařídít	X, Z, B, C	174
rozkazovat	ned.	k rozkázat		73
rozkřičet se	1	začít křičet	X, Z, B, C	67
rozkřiknout se	1	s křikem se osopit, obořit	X, Z, B, C	199
	2	rozhlásit se	X, Y, B, C	
rozkřikovat se	ned.	k rozkřiknout se1		9
rozlítit se	1	velmi se rozvzteklit, rozzuřit	X, Z	108
rozloučit se	1	pozdravit při rozchodu, odchodu, odjezdu	X, Z	2381
rozluštit	1	luštěním rozřešit, např. křížovku, písmo	Y, Z, B, C	320
rozmlouvat	1	ned. k rozmluvit		499
	2	hovořit, rozprávět	X, Y, B, C	
rozmluvit	1	mluvením někoho od něčeho odradit, vymluvit	X, Z, A, B, C	157
rozmluvit se	1	rozhovořit se, rozpovídat se	X, B, C	
rozohnit se	1	upadnout do silného vzrušení, rozvášnit se	X, Z	47
rozpečetit	1	odstraněním pečeti otevřít	X, Z, A, B	8
rozpitvat	2	podrobně rozebrat, např. problém	X, Z, B	24
rozpitvávat	ned.	k rozpitvat		30
rozpoutat	2	vyvolat	X, Z	0
rozpoutávat	ned.	k rozpoutat		54
rozpovídat se	1	dát se do povídání, rozhovořit se	X, B, C	128
rozprávět	1	mluvit, důkladně, vážně hovořit, rozmlouvat	X, Y, Z, B, C	106
rozšifrovat	1	dešifrovat	Y, Z, B, C	51
rozšířit	3	rozhlásit, roznést	X, B, C	2086
rozšířit se	2	rozhlásit se, roznést se	X, Y, B, C	
rozšiřovat	ned.	k rozšířit		2997
rozšiřovat se	ned.	k rozšířit se		
roztrousit	3	rozhlásit, rozšířit	X, B, C	159
roztrušovat	ned.	k roztrousit		20
rozvádět	ned.	k rozvést		512
rozvášnit se	1	vzkypět vášní, rozpálit se, rozohnit se	X, Z	27

rozvazovat	ned. k rozvázat			59
rozvázat	3	zrušit nějaký závazek	X, Z, A, B	348
	4	stát se hovorným, rozpustilým	X, Z, B, C	
rozvést	5	šíře nebo podrobněji vyložit, objasnit	X, Z, A, B	1036
rozvíjet	ned. k rozvinout			3545
rozvinout	3	rozvést, např. názory, myšlenku	X, Z, A, B	1534
rozvzteklit se	1	vzkypět vztekem, rozzuřit se	X, Z	10
rozzlobit se	1	vzkypět zlostí, rozhněvat se	X, Z	452
rozzuřit se	1	dostat se do stavu zuřivosti, začít zuřit	X, Z	267
rozžehnat se	1	rozloučit se	X, Z, B, C	24
ručit	1	zaručovat se, převzít záruku	X, Z, B	866
	3	závazně ujišťovat o něčem	X, Z, A, B	
rušit	2	činit neplatným, odvolávat	X, Z, A, B	3001
rýmovat	1	spojit v rým	X, Z, A, B	112
	2	neuměle veršovat	X, Z, B	
rýpat	3	jízlivě napadat, kritizovat	X, Z, B	45
rýt	4	rýpat	X, Z, B	180
řečnit	1	pronášet řeč, mluvit	X, Z, B, C	163
	2	jalově mluvit, tlachat, žvanit	X, Z, B, C	
řici	1	vyjádřit slovy, povědět	X, B, C	156302
	2	dát najevo, sdělit, naznačit jinak než řečí	X	
	3	vyslovit své mínění, zaujmout stanovisko	X, Z, B, C	
	4	prozradit	X, Z, B, C	
	5	požádat	X, Z, B, C	
	6	domluvit se, dohodnout se	X, Y, Z, B, C	
	7	nazvat, pojmenovat	X, Z, B, C	
řikat	1	ned. k říci		68352
	2	číst z knihy	X, A, B, C	
	3	mechanicky přednášet, odříkávat	X, Z, A, B, C	
řikávat	nás. k říkat			855
řvát	2	velmi hlasitě mluvit	X, Z, B, C	1494
salutovat	1	zdravit po vojensku	X, Z, B	70
sázet se	ned. k vsadit se			1480
sdělit	1	dát na vědomí, oznámit	X, Z, B	13677
sdělovat	ned. k sdělit			1539
sdílet	ned. k sdělit			2164
sekýrovat	1	týrat malichernými požadavky	X, Z, B	27
sepisovat	ned. k sepsat			265
sepsat	1	pořídit soupis	X, Z, B, C	1172
	2	sestavit úřední listinu	X, Z, B, C	
	3	napsat, složit	X, B, C	
sesmolit	1	pracně sestavit, např. referát	X, B, C	21
sestylizovat	1	dok. k stylizovat		1
	2	stylizováním upravit	X, Z, A, B	
seškrtat	1	škrty zkrátit, např. článek	X, Z, A, B, C	79
setřít	4	ostře zkritizovat	X, Z, B	355
seznamit	1	informovat, obeznámit	X, Z, B	6663
	2	představit	X, Z, B	
seznamovat	ned. k seznámit			1338
shazovat	ned. k shodit			308
shodit	4	prozrazením uškodit nebo způsobit blamáž	X, Z, B	1035
shrnout	3	uvést hlavní body	X, Z, A, B	1892

shrnovat		ned. k shrnout		797
schůzovat	1	účastnit se schůze nebo pořádat schůzi	X, Y, B, C	22
schválit	1	vyslovit souhlas s něčím, uznat za správné	X, Z, A, B	10977
	2	dát souhlas k něčemu, povolit	X, Z, A, B, C	
schvalovat		ned. k schválit		1360
signalizovat	1	dávat signál, signály	X, B	1244
	2	tím oznamovat	X, Z, B	
	3	oznamovat, naznačovat, upozorňovat	X	
signovat	1	opatrovat, opatřit signaturou, podepsat	X, Z, A, B, C	41
simulovat	1	předstírat	X, Z	298
sjednat	1	ujednat, smluvit, domluvit	X, Y, Z, B, C	792
sjednávat		ned. k sjednat		295
skandovat	1	říkat, pronášet s rytmickým důrazem	X, Z, B, C	314
skládat		ned. k složit		3742
skuhrat	2	drsným, temným hlasem prosit	X, Z, B, C	24
slabikovat	1	číst, vyslovovat po slabikách	X, Z, B, C	41
slavit	2	zahrnovat slávou	X, Z	3065
slíbit	1	dát slib	X, Z, B	5136
	2	zavázat se dát	X, Z, B	
slibovat		ned. k slíbit		5579
složit	5	sepsat, vytvořit	X, B, C	4233
	11	zřící se, vzdát se, např. funkci	X, Z, B, C	
slyšet	3	sluchem vnímat něčí projev, dozvídat se	Y	19633
	4	nepřímo, z doslechu se dozvídat	Y, B, C	
	5	kladně reagovat na oslovení	X, Z, A	
slýchat		nás. k slyšet ^{3,4}		414
slýchávat		nás. k slyšet ^{3,4}		133
smát se	2	úsměvem projevovat přízeň	X, Z, B	4937
	3	posmívat se	X, Z	
smávat se		nás. k smát se		15
smilovat se	1	projevit soucit, milosrdenství	X, Z, A	185
smluvit	1	dohodnout, umluvit, domluvit	X, Y, Z, B, C	190
smlouvat	1	ned. k smluvit		182
	2	dohadovat se o slevu	X, Y, Z, B, C	
sněmovat	1	být účasten, jednat na sněmu, rokovat	X, Y, B, C	20
sondovat	2	nepřímo, opatrně zkoumat, vyšetřovat	X, Z, B	144
soudit	2	vyslovovat úsudek, posuzovat, kritizovat	X, Z, B	8267
souhlasit	1	být zajedno, projevovat souhlas	X, Z, A, B	12509
specifikovat	1	blíže, jednotlivě určovat, určit	X, Z, A, B	729
srovnat	6	vytknout shody a rozdíly	X, Z, B	4489
srovnávat		ned. k srovnat		1923
stanovit	1	určit, určovat, vymezit, vymezovat	X, Z, B	11028
stanovovat		ned. k stanovit		1040
sténat	1	projevovat hlasitě bolest, naříkat, úpět	X, Z, B	319
stěžovat si	1	projevovat slovy nespokojenost, starosti	X, Z, B	5017
	2	podávat stížnost, žalobu	X, Z, B, C	
stimulovat	1	povzbuzovat, povzbudit	X, Z	589

stírat	ned. k setřít		298
stopnout	2	zastavit auto a požádat o svezení	X, Z, B, C
stopovat	ned. k stopnout		167
stornovat	1	rušit, zrušit, např. smlouvu, objednávku	X, Z, A, B, C
stránkovat	1	označovat stránky čísla	X, Z, A, B, C
strašit	2	nahánět strach, budit hrůzu, děsit	X, Z
stylizovat	1	skládat, sestavovat nějaký text	X, B
sugerovat	1	sugescí vnútit, vnucovat	X, Z, B
	2	namlouvat, namluvit	X, Z, B, C
sumírovat	1	dávat dohromady, sestavovat, skládat	X, B
svádět	ned. k svést		1446
svalit	4	svést	X, Z, B
svalovat	ned. k svalit		176
svářit se	1	být ve sváru, mít spory	X, Y, Z, B
svědčit	1	vypovídat jako svědek před soudem, úřadem	X, Z, A, B, C
svěřit	2	dát na starost, pověřit provedením, uložit	X, Z, B
svěřit se	1	důvěrně sdělit něco tajného	X, Z, B
svěřovat	ned. k svěřit		1055
svěřovat se	ned. k svěřit se		
svést	5	přimět k něčemu špatnému, nedovolenému	X, Z
	6	získat, zlákat k pohlavnímu styku	X, Z
	7	neprávem označit za viníka, svalit	X, Z, B
svolat	1	voláním nebo jiným zvukem vyzvat k sejití	X, Z, B
	2	pozvat k společnému jednání, zasedání	X, Z, B
svolávat	ned. k svolat		397
svolit	1	dát souhlas, připustit, souhlasit, přivolit	X, Z, A
svolovat	ned. k svolit		12
svrhnout	4	svést, např. odpovědnost	X, Z, B
syčet	2	vydávat zvuk ss jako projev nelibosti	X, Z, B
sýčkovat	1	s pesimismem předvídat, strašit	X, Z, B
šalit	1	klamat, mámit, podvádět	X, Z
šeptat	1	zcela tiše, nezvučně mluvit, něco říkat	X, Z, B, C
	2	po straně šířit, šuškat	X, Z, B, C
šeptnout	ned. k šeptat		97
ševelit	2	šeptat	X, Z, B, C
šidit	2	podvádět, klamat	X, Z
šifrovat	1	převádět, převést do šifer	X, Z, A, B, C
	2	podpisovat, podepsat šifrou	X, Z, A, B, C
šířit	1	uvádět ve známost u většího počtu lidí	X, B, C
šířit se	3	mluvit, hovořit	X, B, C
šiřlat	1	vadně vyslovovat, zvláště sykavky	X, Z, B, C
škádlit	1	žertem zlobit, popichovat	X, Z, B, C
škaredit se	1	mračit se	X, Z, B
škemrat	1	neodbytně prosit, žadonit	X, Z, B

šklebit se	1	pitvorně, mrzutě nebo zlostně se tvářit	X, B	191
škrábat	8	neúhledně, nečitelně psát	X, Z, B, C	233
škrtat	1	dělat čáry na něčem a tím rušit	X, Z, A, B	264
škrtnout	dok.	k škrtat		421
špičkovat	1	dělat špičky, popichovat	X, Z, B, C	19
špinit	1	hanobit, pomlouvat, ostouzet	X, Z, B	136
špítat	1	šeptat	X, Z, B, C	44
špitnout	1	ceknout	X, Z, B, C	125
šplhat	3	podlézavě jednat s úmyslem zavděčit se	X, Z	491
šplhnout si	1	udělat něco s úmyslem zavděčit se	X, Z	26
šprýmovat	1	dělat šprýmy, žertovat	X, Z, B	6
štěbetat	2	živě, ustavičně mluvit, švitořit	X, Z, B, C	48
štěkat	2	ostře, pronikavě mluvit, křičet, hubovat	X, Z, B, C	354
štiřit se	1	usmívat se, šklebit se	X, B	0
štvát	2	nutit k vypětí sil	X, Z, B, C	583
	3	podněcovat k nenávisti	X, Z, B	
šuškat	1	šeptat	X, Z, B, C	142
šveholit	2	příjemně hovořit	X, Z, B, C	15
švitořit	2	stále mluvit, štěbetat	X, Z, B, C	46
tabuizovat	1	učinit předmětem tabu, zapovídat, zapovědět	X, Z, A, B	46
tahat	10	vymáhat, mámit	X, Z, B, C	1314
tajit	1	skrývat, zamlčovat	X, Z, B	2656
tázat se	1	ptát se, dotazovat se	X, Z, B	890
telefonovat	1	hovořit telefonicky	X, Y, B, C	1489
	2	telefonicky oznamovat, oznámit	X, Z, B, C	
telegrafovat	1	podat, podávat zprávu telegrafem	X, B, C	62
telexovat	1	vysílat zprávu pomocí telexu	X, B, C	0
tepat	2	kritizovat	X, Z, B	153
termínovat	1	přesně stanovit, stanovovat termín	X, Z, B	8
těšit	1	poskytovat útěchu, utěšovat	X, Z	8425
tipovat	2	odhadovat, např. hodnotu	X, Z, B	422
tišit	2	mírnit, uklidňovat	X, Z	145
titulovat	1	oslovovat titulem	X, Z, B	106
tlachat	1	mluvit naprázdno, žvanit	X, Z, B, C	45
tleskat	1	srážet dlaně k vyjádření uznání, radosti	X, Z, B	696
tlumočit	1	ústně překládat	X, Z, A, B, C	774
	2	sdělovat, sdělit, vyřizovat, vyřídit	X, Z, A, B	
tradovat	1	šířit ústním podáním	X, Y, B, C	327
	2	tradičně vykládat	X, A, B, C	
traktovat	1	vykládat, pojednávat o něčem	X, B	38
transkribovat	1	přepisovat, přepsat	X, Z, A, B, C	8
trhat	9	ostře kritizovat, odsuzovat	X, Z, B	934
troubit	2	dávat znamení zvukovým zařízením	X, Z, B	315
trousit	2	postupně šířit, rozhlašovat	X, Z, B, C	232
trucovat	1	dělat trucey, vzdorovat	X, Z, A	102
truchlit	1	rmoutit se, naříkat	X, Z	152
tupit	1	hanobit, ostouzet	X, Z, B	48
tutlat	1	snažit se utajit, potlačovat	X, Z, A	39
tvářit se	2	dodávat si jiný vzhled, stavět se, dělat se	X, Z, B	1755

tvrdit	1	říkat, prohlašovat s jistotou, ubezpečovat	X, Z, B	31778
tykat	1	oslovovat 2. osobou čísla jednotného	X, Z, B	335
tukat si	1	přítukávat si, např. na zdraví	X, Y, Z, B	228
tuknout si	1	přítuknout si, připít si	X, Y, Z, B	151
ubezpečit	1	ujistit, přesvědčit	X, Z, A, B	324
ubezpečovat	ned.	◁ ubezpečit		184
uctít	1	projevit úctu	X, Z	392
uctívat	ned.	k uctít		452
účtovat	1	fakturovat	X, Z, B, C	1179
udat	1	oznámít, uvést, určit	X, B	782
	2	provést udání	X, Z, B, C	
udávat	ned.	k udat		1638
uhodnout	2	rozřešit, rozluštit, např. hádanku	Y, Z, B	850
uchlácholit	1	uklidnit, utišit	X, Z	98
ujasnit	1	učinit jasným, jasnějším, vysvětlit	X, Z, A, B	441
ujasňovat	ned.	k ujasnit		37
ujednat	1	dosáhnout jednáním dohody, dojednat	X, Y, Z, B, C	70
ujednávat	ned.	k ujednat		3
ujistit	1	přesvědčit o jistotě, ubezpečit	X, Z, A, B	2541
ujišťovat	ned.	◁ ujistit		1235
ukázat	1	rukou upozornit, naznačit	X, B	21727
	2	tím označit směr	X, Z, B	
	3	upozornit, naznačit, dát vědět	X	
	5	dát najevo, projevit	X	
ukázat se	4	projevit okázale pohostinství	X, Z	
ukazovat	ned.	◁ ukázat		11901
ukazovat se	ned.	k ukázat se		
ukládat	ned.	k uložit		3075
uklánět se	ned.	◁ uklonit se		116
uklidnit	1	učinit klidným, utišit, upokojit	X, Z	2321
uklidňovat	ned.	◁ uklidnit		866
uklonit se	1	udělat poklonu, poklonit se	X, B	571
ukolébat	2	bez opodstatnění uklidnit	X, Z, B	149
ukonejšit	ned.	ke konejšit		65
uložit	4	dát, nařídit	X, Z, B	6702
umlčet	1	přinutit k mlčení	X, Z, A	317
umlkat	ned.	◁ umlknout		45
umlknout	1	přestat se projevovat řečí, zvukem	X, Z, B, C	133
umluvit	1	ústně ujednat, smluvit	X, Y, Z, B, C	88
	2	přemlouváním přimět, získat	X, Z, B, C	
umluvit se	1	smluvit se, domluvit se	X, Y, Z, B, C	
upírat	ned.	◁ upřít		717
upisovat	ned.	k upsat		38
upisovat se	ned.	k upsat se		
upokojit	1	uklidnit, utišit	X, Z, B	87
upomenout	1	požádat o vrácení něčeho vypůjčeného	X, Z, B	20
upomínat	ned.	k upomenout		133
upozornit	1	vybídnout k povšimnutí	X, Z	8761
upozorňovat	ned.	◁ upozornit		6320

upřesnit	1	učinit přesnějším, např. plán, rozkaz	X, Z, A, B	3184
upřesňovat	ned. k upřesnit			586
upřít	1	popřít něčí nárok, nepřiznat	X, Z, A, B	970
upsat	1	písemně věnovat	X, Z, B, C	346
upsat se	1	písemně se zavázat	X, Z, B, C	
uradit se	1	raděním dospět k výsledku, usnést se	X, Y, Z, B, C	2166
urazit	2	způsobit urážku, hrubě se dotknout	X, Z, B	1606
urážet	ned. k urazit			750
určit	1	uvést, co a jak se má stát, stanovit	X, Z, B	13900
určovat	ned. k určit			3789
urgovat	1	naléhavě žádat o vykonání něčeho	X, Z, A, B	80
uřeknout se	1	bezděčně prozradit, podřeknout se	X, Z, B, C	16
	2	říci něco nevhodného, neslušného	X, Z, B, C	
usadit	4	rozhodně odbýt	X, Z, A, B, C	2420
usazovat	ned. k usadit			411
uslyšet	2	dozvědět se, doslechnout se	Y, B, C	2270
usmát se	1	úsměvem projevit přízeň	X, Z, B	4405
usmívat se	ned. k usmát se			2973
usmlouvat	1	smlouváním dosáhnout slevy	X, Y, Z, B, C	28
usnášet se	ned. k usnést se			50
usnést se	1	kolektivně určit, stanovit, rozhodnout	X, Y, Z, B, C	449
usoudit	2	pronést úsudek	X, Z, B, C	1625
usuzovat	ned. k usoudit			725
ustanovit	2	stanovit, určit	X, Z, B	570
ustanovovat	ned. k ustanovit			51
utajit	1	udržet v tajnosti, zatajit	X, Z, A	703
utajovat	ned. k utajit			208
utěšit	1	poskytnout útěchu, upokojit	X, Z	203
utěšovat	ned. k utěšit			540
utišit	1	uklidnit, ukonejšit, uchlácholit	X, Z	290
utišovat	ned. k utišit			29
utrhnout se	3	osopit se, obořit se	X, Z, B, C	808
utrhovat se	ned. k utrhnout se			13
utrousit	2	mimořádně pronést, prohodit	X, A, B, C	342
ututlat	dok. k tutlat			87
utvrdit	1	přivést k pevnému přesvědčení	X, Z, B	342
utvrzovat	ned. k utvrdit			304
uvádět	ned. k uvést			16372
uvést	5	říci, napsat, sdělit, udat	X, B	62080
	6	opatrřit úvodem	X, Z, A, B	
uvítat	dok. k vítat			2698
uvolit se	1	projevit ochotu něco vykonat	X, Z, A	134
uvrtat	1	násilně přinutit, přemluvit	X, Z, B	10
uzákonit	2	zákonem stanovit, kodifikovat	X, Z, B, C	273
uzákoňovat	ned. k uzákonit			11
uzemnit	2	usadit	X, Z, A, B, C	96
uzemňovat	ned. k uzemnit			15
uznat	4	úředně prohlásit okolnost za platnou	X, Z, A, B, C	5041
	5	příznivě ocenit, zhodnotit	X, Z, A, B	
uznávat	ned. k uznat			2942
vábit	1	lákat, přitahovat	X, Z	264
vadit se	1	činit výtky, hádat se, přít se	X, Y, Z, B, C	7140

varovat	1	upozorňovat na nebezpečí	X, Z	5805
vehnat	2	dohnat, přimět, vnutit	X, Z	140
velebit	1	chválit, oslavovat, okázale vychvalovat	X, Z, B	281
velet	2	dávat rozkazy	X, Z, B	1372
vemluvit se	1	mluvením si získat oblibu	X, Z, B, C	11
vemlouvat se	ned.	k <i>vemluvit se</i>		20
věnovat	2	připsat, připisovat, dedikovat	X, Z, B, C	19550
ventilovat	1	otevřeně, veřejně projednávat, osvětlit	X	144
vepsat	1	psaním vnést, zaznamenat, zapsat	X, A, B, C	272
verifikovat	1	potvrdit, potvrzovat správnost, ověřovat	X, Z, A, B	52
veršovat	1	psát neumělé verše, v neumělých verších	X, Z, B, C	19
vést	1	usměrňovat něčí pohyb držením, doprovodem	X, Z, B	41230
věštit	1	pronášet věštby, předpovídat	X, Z, B, C	302
veštvat	1	štvaním dohnat k něčemu	X, Z, B	0
vetovat	1	vetem znemožnit, znemožňovat	X, Z, A, B	274
vhánět	ned.	k <i>vehnat</i>		168
vinit	1	označovat jako viníka nebo pachatele	X, Z, B	1043
vítat	1	slovy či jinak prokazovat poctu příchozímu	X, Z	3535
vlákat	1	lákáním dostat dovnitř	X, Z	52
vodit	1	usměrňovat něčí pohyb, ukazovat cestu	X, Z	622
volat	1	vydávat silný hlas, hlasitě oznamovat	X, Z, B, C	7257
	3	silným hlasem naléhavě vyzývat, přivolávat	X, Z, B, C	
	4	úředně vyzývat k dostavení	X, Z, B, C	
	5	telefonovat	X, B, C	
	6	domáhat se, dovolávat se	X, Z, B	
volit	2	provádět volby, volbu	X, Z, A	7637
vpálit	3	bez obalu říci	X, Z, B, C	63
vpisovat	ned.	k <i>vepsat</i>		89
vpouštět	ned.	k <i>vpustit</i>		86
vpustit	1	umožnit vstup, vjezd, pustit	X, Z, A	510
vrčet	3	bručet, hubovat	X, Z, B, C	199
vsadit se	1	uzavřít sázku	X, Y, Z, B, C	2270
vsugerovat	1	sugescí vnutit, namluvit	X, Z, B	89
vtipkovat	1	dělat vtipy, žertovat	X, Z, B, C	237
	2	vtipem zesměšňovat	X, Z, B, C	
vybafnout	2	překvapit výpadem z úkrytu se slovem <i>baf</i>	X, Z, B, C	55
vybídnout	1	dát podnět nebo příkaz ke konání něčeho	X, Z, B	354
vybízet	ned.	k <i>vybídnout</i>		611
vybreptat	1	neprožřetelně vyzradit	X, Z, B, C	5
vybuchnout	2	prudce se projevit, např. řečí, smíchem	X, Z	120
vyburcovat	dok.	k <i>burcovat</i>		303
vyčinit	1	vyhubovat	X, Z, B	73
vyčíst	1	čtením zjistit	Y, B, C	958
	3	s výčitkou vytknout, předhodit	X, Z, B	
vyčítat	ned.	k <i>vyčíst</i> ³		1851
vydat	8	úředně uveřejnit, vyhlásit	X, Z, B, C	20827

vydávat	1	ned. k vydat		7686
	2	nepřavdivě označovat, prohlašovat	X, Z, B	
vydědit	1	zbavit dědictví, dědického práva	X, Z, B, C	41
vydírat	1	hrozbami neoprávněně vymáhat, vynucovat	X, Z, B	472
vyhánět		ned. k vyhnat		511
vyhlásit	1	veřejně, úředně oznámit, ohlásit	X, Z, B	7045
vyhlašovat		ned. k vyhlásit		1131
vyhnat	1	hnaním přimět k opuštění nějakého místa	X, Z, B	1728
vyhostit	1	vypovědět, vykázat	X, Z, B, C	331
vyhošťovat		ned. k vyhostit		10
vyhradit	1	předem zajistit, vyjednat	X, Y, Z, B	1183
vyhrazovat	1	ned. k vyhradit		280
	2	odmítnat, zakazovat	X, Z, A, B	
vyhrknout	2	prudce pronést, říci	X, Z, B, C	564
vyhrožovat	1	hrozbami zstrašovat	X, Z, B	1615
vyhubovat	1	hubováním pokárat, vynadat	X, Z, B, C	30
vychloubat se	1	velmi se chlubit, honosit se	X, Z, B	66
vychrlit	2	rychle, překotně sdělit	X, Z, B, C	151
vychválit	1	velmi pochválit	X, Z, B	29
vychvalovat		ned. k vychválit		167
vyjádřit	1	sdělit slovy, vyslovit	X, B	13444
	2	umělecky projevit, ztvárnit, znázornit	X, Z	
	3	symbolicky znázornit	X, Z	
vyjádřit se	1	užít slov ke sdělení něčeho	X, B	
	2	pronést své mínění	X, Z, B, C	
	3	zaujmout postoj, vyslovit se	X, Z, B	
vyjadřovat		ned. k vyjádřit		6293
vyjadřovat se		ned. k vyjádřit se		
vyjasnit	1	učinit jasným	X, Z, A, B	963
vyjasňovat		ned. k vyjasnit		134
vyjednat	1	jednáním dohodnout, sjednat, dojednat	X, Y, Z, B	265
vyjednávat	1	jednat	X, Y, B, C	747
vyjeknout	1	s jekem se krátce ozvat	X, Z, B, C	145
vyjet	8	osopit se, obořit se	X, Z, B, C	2600
vyjíždět		ned. k vyjet		949
vyjmenovat		dok. k jmenovat1		551
vykat	1	oslovovat zájmenem 2. osoby množného čísla	X, Z, B	118
vykázat	2	vypovědět, vyhnat	X, Z, B	2310
	3	výkazem dosvědčit, prokázat	X, Z, A, B, C	
vykazovat		ned. k vykázat		2596
vykládat	1	ned. k vyložit		2769
	2	určitým způsobem podávat, interpretovat	X, Z, A, B	
vyklopit	3	povědět přímo, rychle	X, Z, B, C	270
vykoptat	1	koptavě, s námahou pronést	X, Z, B, C	73
vykorespondovat	1	korespondencí vyjednat	X, Y, Z, B, C	5
vykreslit	1	slovy znázornit, vylíčit	X, Z, B	215
vykroutit se	1	vytáčkami se dostat z nepříjemné situace	X, Z, B, C	109
vykrucovat se		ned. k vykroutit se		44
vykřičet	1	křičením pronést	X, Z, B, C	75
	2	bouřlivě ohlásit	X, Z, B, C	
vykřiknout	1	pronikavě zavolat	X, Z, B, C	1859
vykřikovat	1	ned. k vykřiknout		554

	2	chvílemi křičet, křiknout	X, Z, B, C	
vylákat	1	lákáním dostat odněkud	X, Z	269
	2	vyloudit, vymámit	X, Z	
vylíčit	dok.	k líčit		840
vyloučit	4	prohlásit za nemožné, učinit nemožným	X, Z	8593
vylučovat	ned.	k vyloučit		3447
vyloudit	1	louděním získat, vymámit	X, Z	114
vyložit	1	vysvětlit	X, Z, B	1403
	2	zešíroka povědět	X, Z, B	
vyluštit	1	rozluštit, vyřešit	Y, Z, B, C	60
vymáhat	ned.	k vymoci		928
vymámit	1	mámením získat, vyloudit, vylákat	X, Z	86
vyměřit	2	úředně stanovit rozsah, výši	X, Z, B, C	482
vyměřovat	ned.	k vyměřit		93
vymezit	2	určit hranice	X, Z, B	1474
vymezovat	ned.	k vymezit		762
vymínit si	1	předem smluvně zajistit	X, Y, Z, B, C	160
vymiňovat si	ned.	k vymínit si		28
vymlouvat	ned.	k vymluvit		530
vymlouvat se	ned.	k vymluvit se		
vymluvit	1	mluvením přimět k opuštění názoru, úmyslu	X, Z, A, B, C	266
	2	užít výmluvy	X, Z, A, B	
vymluvit se	1	mocí vydobýt, vynutit	X, Z, B	380
vynadat	1	nazvat urážlivými jmény	X, Z, B, C	376
	2	ostře vytknout, vyhubovat	X, Z, B	
vynášet	ned.	k vynést		827
vynechat	2	pominout, neuvést, přeskočit, vypustit	X, Z, B	1519
	ned.	k vynechat		
vynechávat	ned.	k vynechat		263
vynést	3	úředně vyhlásit, oznámit	X, Z, B	2885
	4	uvést ve známost, vyzradit	X, Z, B	
vynucovat	ned.	k vynutit		364
vynucovat si	ned.	k vynutit si		
vynutit	1	nucením dosáhnout, vymoci	X, Z, B	1198
	1	prosadit, vymoci	X, Z, B	
vynutit si	3	vynutit, např. odpověď, dluh	X, Z, B	180
vypeskovat	1	peskováním pokárat, vyhubovat	X, Z, B, C	7
vypískat	1	pískáním odmítnout, vyhnat někoho	X, Z, B	99
vypísknout	1	s písknutím se ozvat, zapištět	X, Z, B, C	37
vypisovat	ned.	k vypsát		417
vypísnit	1	vyhubovat, pokárat	X, Z, B, C	14
vyposlechnout	1	poslechem absolvovat, vyslechnout	Y	41
vypovědět	1	povědět, říci do konce, vypovídat	X, B, C	1659
	2	vyhlásit	X, Z, B, C	
	3	zrušit právní poměr	X, Z, A, B, C	
	5	zakázat někomu pobyt, vykázat, vyhnat	X, Z, B	
vypovídat	1	ned. k vypovědět 1, 2, 3		2423
	2	činit výpověď	X, Z, B, C	
vyprávět	1	slovy sledovat děj	X, Z, B	7504
	2	mluvit, povídat	X, B, C	
vypravovat	viz	vyprávět		854
vyprosit	1	prošením získat, vyžádat si	X, Z, B	129
vyprosit si	1	zakázat	X, Z, B	
vyprošovat si	ned.	k vyprosit si		54
vypsát	1	doslovně z textu opsat	X, Z, A, B, C	1729
	2	pořídít výpisky	X, Z, A, B, C	

	3	v úplnosti zaznamenat	X, Z, B, C	
	4	veřejně vyhlásit	X, B, C	
	5	popsat	X, Z, B	
vyptat se	1	důkladně ptaním zjistit	X, Y, Z, B	81
vyptávat se	ned. k vyptat se			843
vyrozumět	1	písemně oznámit, zpravit	X, Z, B, C	316
vyrozumívat	ned. k vyrozumět			13
vyřidit	1	sdělit vzkaz	X, A, B, C	2039
	5	projednat s někým záležitost	X, Y, B, C	
vyřizovat	ned. k vyřidit			995
vyřknout	1	pronést, vyslovit	X, B, C	439
	2	vynést, např. rozsudek	X, Z, B, C	
vysílat	ned. k vyslat			4175
výskat	1	vysokým hlasem radostně vykřikovat	X, Z, B, C	47
vyslat	1	způsobit, aby se někdo někam odebral	X, Z, B	2924
vyslechnout	1	sluchem zachytit, vzít na vědomí řeč	Y, B, C	2391
	2	vyposlechnout	Y	
	3	podrobit výslechu	X, Y, Z, B, C	
vyslovit	1	pronést hlasem	X, B, C	7498
	2	sdělit slovy, vyjádřit	X, B	
vyslovit se	1	vyjádřit se	X, B	
vyslovovat	ned. k vyslovit			1374
vyslovovat se	ned. k vyslovit se			
vyslýchat	ned. k vyslechnout ³			619
vysmát se	1	smíchem, výsměchem projevit opovržení	X, Z, B	280
vysmívat se	ned. k vysmát se			401
vysondovat	2	zjistit	X, Y, Z, B	15
vystavit	3	vyhotovit listinu	X, B, C	4013
vystihnout	2	příležitě vyjádřit	X, Z, B	714
vystihovat	ned. k vystihnout			613
vystoupit	5	zasáhnout do jednání	X, A, B, C	9517
	8	bojovně zakročit, slovy nebo činem	X, Z, A	
vysvětlit	1	učinit pochopitelným, objasnit, vyložit	X, Z, A, B	12854
	2	sdělením pravého stavu urovnat	X, Z, B	
vysvětlovat	ned. k vysvětlit			10084
vyškemrat	1	škemráním získat, vyprosit	X, Z, B, C	15
vyškrtnout	1	škrtnutím, škrtnutím vyloučit	X, Z, A, B	326
vyškrťávat	ned. k vyškrtnout			12
výt	2	vydávat pronikavé, naříkavé zvuky	X, Z, B	412
vytáčet se	2	snažit se vyhnout něčemu, vykrucovat se	X, Z, A, B, C	198
vytáhnout	5	vymámit	X, Z	5511
vytáhnout se	4	zdůraznit svou převahu	X, Z	
vytahovat	ned. k vytáhnout			1010
vytahovat se	1	chvástat se	X, Z, B	
vytelefonovat	1	telefonováním vyjednat	X, Y, Z, B, C	5
vytknout	1	káravě upozornit, předhodit	X, Z, B	828
	2	stanovit, určit	X, Z, B	
	4	důrazně uvést, zdůraznit	X, Z, B	
vytlachat	1	tlacháním vyzradit, vyžvanit	X, Z, B, C	0
vytmavit	1	rázně vyložit	X, Z, B, C	22
vytroubit	1	troubením ohlásit, odtroubit	X, Z, B	19
	2	povědět	X, Z, B, C	

vytrubovat	1	ned. k vytroubit		46
vytukat	1	tukáním vyjádřit	X, B	86
vytukávat		ned. k vytukat		64
vytyčit	1	vyznačit v terénu plochu nebo trasu	X, Z	330
	2	stanovit, určit	X, Z, B	
vytyčovat		ned. k vytyčit		122
vytýkat		ned. k vytknout		1128
vyvázat	2	zprostit povinnosti, závazku	X, Z, A, B	136
vyvazovat		ned. k vyvázat		39
vyvléci se	2	obratně se dostat ze závazku, vykrotit se	X, Z, A, B, C	116
vyvléknout se				70
vyvlíknout se				22
vyvolat	1	voláním oznámit	X, Z, B, C	8479
	2	veřejně oznámit, ohlásit	X, Z, B, C	
	3	dát popud, aby někdo vyšel ven	X, Z, B, C	
	4	vyzvat žáka jménem k odpovědi	X, Z, B, C	
vyvolávat		ned. k vyvolat		4831
vyvracet		ned. k vyvrátit		718
vyvrátit	4	dokázat nesprávnost, popřít, dementovat	X, Z, A, B	1253
	5	vymluvit	X, Z, A, B	
vyvzdorovat si	1	vzdorováním si vynutit	X, Z, A	50
vyzdvihovat		ned. k vyzvednout		324
vyzkoušet	3	zjistit vědomosti, znalosti, např. žáků	X, Y, Z, B	3380
vyznačit	1	opatřit značkou, označit	X, B	867
	2	graficky nebo jinak vyjádřit	X	
vyznačovat		ned. k vyznačit		2294
vyznat	1	otevřeně vyslovit, projevit	X, Z, B	1424
vyznat se	1	např. ze své lásky	X, Z, B	
vyznávat		ned. k vyznat		803
vyznávat se		ned. k vyznat se		
vyzpívat	3	zpěvem vyjádřit, např. bolest	X, B	58
vyzpovídat	1	dok. k zpovídat		154
	2	podrobně se vyptat	X, Y, Z, B, C	
vyzpovídat se	1	vykonat zpověď	X, Z, B, C	
	2	otevřeně vypovědět	X, Z, B	
vyzradit	1	prozradit	X, Z, B	201
vyzrazovat		ned. k vyzradit		47
vyzvánět	1	dlouho zvonit, a tím oznamovat	X, Z, B	138
	3	zvoněním jako signálem upozorňovat	X, Z, B	
vyzvat	1	dát podnět nebo příkaz, vybídnout	X, Z, B	6180
vyzvědět	1	pátráním, vyptáváním zjistit	X, Y, Z, B, C	57
vyzvednout	3	zdůraznit hodnotu	X, Z, B	1880
vyzvídat		ned. k vyzvědět		228
vyzvonic	1	rozhlásit, vyzradit něco důvěrného	X, Z, B	18
vyzývat		ned. k vyzvat		2145
vyžádat si	1	vyslovit žádost o něco, uplatnit nárok	X, Z, B	4642
vyžadovat	1	žádat, požadovat, dožadovat se	X, Z, B	9579
vyžebrat	1	žebráním, žebroněním získat	X, Z, B, C	39
vyžvanit	1	mnohomluvností vyzradit, prozradit	X, Z, B, C	41
vyžvanit se	1	dosyta se vypovídat	X, Z, B, C	
vzdát	2	dát najevo, projevit, např. úctu	X, Z	6371
vzdát se	1	podrobit se, kapitulovat	X, Z	

	2	zřící se, abdikovat	X, Z, B, C	
vzdávat		ned. k vzdát		1563
vzdávat se		ned. k vzdát se		
vzdorovat	1	projevovat vzdor	X, Z, A	695
vzdychnout	1	vydat vzdech	X, B	812
	3	se vzdechem říci	X, Z, B, C	
vzdychat		ned. < vzdychnout		262
vzepřít se	3	postavit se na odpor	X, Z, A	434
vzkázat	1	poslat vzkaz	X, A, B, C	706
vzkazovat		ned. k vzkázat		296
vzkřiknout	1	vykřiknout	X, Z, B, C	194
vzlykat	1	přerývavě naříkat, plakat	X, Z, B	300
vzlyknout		dok. k vzlykat		56
vznášet		ned. k vznést		1395
vznést	1	položít, např. otázku	X, Z, B, C	1315
	2	předložit, např. k posouzení	X, Z, A, B	
vzpirat se		ned. k vzepřít se		378
vzpouzet se	1	stavět se na odpor	X, Z, A	88
vzpřičít se	2	vzepřít se	X, Z, A	67
vztekat se	1	velmi se zlobit, projevovat vztek, zuřit	X, Z, B, C	203
zablekotat	1	s blekotáním pronést	X, Z, B, C	18
zabručet	2	bručivě pronést, promluvit	X, Z, B, C	358
zadat	1	svěřit vykonávání	X, Z, B, C	1408
	2	předem na určitou dobu zajistit	X, Y, Z, B	
	3	úředně podat k dalšímu řízení	X, Z, B, C	
zadat se	1	vzít na sebe povinnost, zavázat se	X, Z, B	
zadávat		ned. k zadat		404
zadávat se		ned. k zadat se		
zadržnout	3	zajíknout se, zakoktat se	X, Z, B, C	131
zadržávat		ned. k zadržnout		61
zahnat	1	hnaním zavést	X, Z, B, C	299
zahánět		ned. k zahnat		959
zahoukat	2	ozvat se houkáním, a tím upozornit	X, Z, B	68
zahřímat	2	ozvat se hřímavým zvukem, hlasem	X, Z, B, C	36
zahubovat si	1	začít a chvíli hubovat	X, Z, B, C	5
zahučet	2	hučivým hlasem pronést, promluvit	X, Z, B, C	176
zachechtat se	1	ozvat se chechtáním	X, B	121
	2	zasmát se	X, B	
zajásat	1	začít a chvíli jásat	X, Z, B, C	185
zaječet	1	ozvat se ječením	X, B	240
zajíknout se	2	selhat hlasem, zakoktat se	X, Z, B, C	48
zajíkat se		ned. k zajíknout se		63
zakabonit se	1	zamračit se	X, B	32
zakázat	1	vydat zákaz, nedovolit, zapovědět	X, Z, B	4684
zakazovat		ned. k zakázat		1625
zaklepat	1	několikrát klepnout, zaťukat	X, B	644
zaklít	1	klením si ulevit	X, Z, B, C	261
zaklínat	3	zapřísahat	X, Z, B, C	121
zaklínat se	1	zapřísahat se	X, Z, B, C	
zakňourat	1	ozvat se kňouráním	X, B	40
	2	kňouravě zazpívat, promluvit	X, Z, B, C	
zakňučet	1	ozvat se kňučením	X, B	33
zakódovat		dok. ke kódovat		189
zakokrhát	2	zazpívat, promluvit	X, Z, B, C	38
zakoktat	1	koktavě promluvit	X, Z, B, C	102

	2	koktavě říci, pronést	X, Z, B, C	
zakoktavat	ned. k zakoktat			7
zakotvit	4	stvrdit	X, Z, A, B, C	1507
zakotvovat	ned. k zakotvit			141
zakroužkovat	1	označit kroužkem	X, B	57
zakřičet	1	začít a chvíli křičet	X, B	391
	2	s křikem promluvit, zavolat	X, Z, B, C	
	3	s křikem se obořit, pokárat	X, Z, B, C	
zakřiknout	1	křičením zarazit, umlčet	X, Z, A, B, C	80
zalarmovat	1	poplachem přivolat	X, Z, B	52
zalhat	1	říci lež	X, Z, B	142
	2	lhaním zatajit, zapřít	X, Z, B	
zalhávat	ned. k zalhat			4
zalichotit	1	s lichotkou pochválit	X, Z, B	6
zalichotit se	1	lichocením získat něčí přízeň	X, Z, B	
zalitovat	2	s lítostí pronést	X, Z, B, C	116
zamávat	1	několikrát mávnout, např. na pozdrav	X, B	675
zamítat	ned. k zamítnout			119
zamítnout	1	nevyhovět přání, žádosti	X, Z, A, B	2009
	2	prohlásit za nevhodné, zavrhnout	X, Z, A, B	
zamlaskat	1	několikrát mlasknout	X, B	36
zamlčet	1	vědomě neříci, zatajit	X, Z, A, B	243
zamlčovat	ned. k zamlčet			208
zamlouvat	ned. k zamluvit			694
zamluvit	1	mluvením zakrýt, odvést pozornost	X, Z, A, B, C	156
	2	předem zajistit, objednat	X, Y, Z, B	
	3	objednat k návštěvě	X, Y, Z, B	
zamračit se	2	stáhnout tvář do vrásek, zachmuřit se	X, B	543
zamrkat	1	několikrát mrknout	X, B	228
zamručet	2	mručivým hlasem pronést, zazpívat	X, Z, B, C	97
zaobalit	1	zastřeně, oklikou vyjádřit	X, Z, B	16
zapečetit	1	pečetí uzavřít	X, Z, B	142
zapečetovat	1	pečetit	X, B	6
zapíjet	ned. k zapít			140
zapírat	ned. k zapřít			342
zapískat	2	písknutím zavolat	X, Z, B	147
zapisovat	ned. k zapsat			954
zapisovat se	ned. k zapsat se			
zapištět	1	ozvat se pištěním	X, B	36
zapít	3	napitím potvrdit, oslavit	X, Z, B	171
zaplakat	1	chvíli plakat	X, B	179
zapovědět	1	zakázat	X, Z, B	112
zapovídat	ned. k zapovědět			89
zapovídat se	1	zabrat se do delšího hovoru	X, Y, Z	
zaprotokolovat	1	zanést do protokolu	X, A, B, C	23
zapřisahat	ned. k zapřisáhnout			202
zapřisahat se	ned. k zapřisáhnout se			
zapřisáhnout	1	naléhavě požádat o něco přísahou stvrzeného	X, Z, B	37
zapřisáhnout se	1	přísahou závazně slíbit	X, Z, A, B	50
zapřít	1	prohlásit něco pravdivého za nepravdivé	X, Z, A, B	
	2	zatajit něčí přítomnost	X, Z, B	
zapsat	1	písemně zaznamenat do seznamu, zanést	X, A, B, C	3607
	2	písemně zaznamenat pro upamatování	X, B, C	

zapsat se	1	zapsat své jméno do prezenční listiny	X, Z, A, B, C	
zapýřit se	1	začervenat se, zardít se	X, B	25
zardít se	1	začervenat se, zčervenat, zrudnout	X, B	97
zardívat se	ned. k	zardít se		20
zareagovat	1	začít a chvíli reagovat	X, A	1224
zaregistrovat	ned. k	registrovat		1554
zaretušovat	2	ututlat	X, Z, A	30
zaručit	1	závazně zajistit	X, Z, B	2315
zaručit se	1	závazně ujistit o něčem	X, Z, A, B	
	2	označit za dobré a zavázat se nést následky	X, Z, B	
zaručovat	ned. k	zaručit		1887
zaručovat se	ned. k	zaručit se		
zarýt	4	jízlivě napadnout	X, Z, B	192
zařehtat se	1	zasmát se, zachechtat se	X, B	31
zařikávat se	1	zapřísahat se	X, Z, A, B	46
zařvat	2	silným hlasem, se řvaním promluvit, pronést	X, Z, B, C	1139
	3	se řvaním se obořit	X, Z, B, C	
zasalutovat	dok. k	salutovat		101
zasípat	1	sípavě se ozvat	X, Z	35
	2	sípavě říci	X, Z, B, C	
zaslechnout	2	doslechnout se	Y	1798
zaslzet	1	začít a chvíli slzet	X, B	37
zasmát se	1	začít a chvíli se smát	X, B	2333
zastat se	1	vystoupit v něčí prospěch, ujmout se	X, Z, A, B	646
zastávat	2	být stoupencem, hlásat	X, Z, B	3001
zastávat se	ned. k	zastat se		
zasténat	1	ozvat se sténáním	X, B	243
zastesknout si	1	projevit stesk, se steskem zatoužit	X, Z	95
	2	postěžovat si	X, Z, B	
zastírat	ned. k	zastřít		468
zastražit	1	nahnat strach někomu, poděsit	X, Z, B	302
	2	tím od něčeho odvrátit, odstrašit	X, Z, B	
zastrašovat	ned. k	zastražit		123
zastřít	2	zakrýt, např. únavu, rozpaky	X, Z, A	311
zasvěcovat	ned. k	zasvětit		128
zasvětit	3	dobře, podrobně seznámit	X, Z, B	711
zasyčet	2	syknout, např. bolestí	X, Z	191
	3	syčivě pronést	X, Z, B, C	
zasyknout	1	syknout, zasyčet	X, Z	27
zašeptat	1	šeptem promluvit, pošeptat	X, Z, B, C	1234
zašeptnout	1	šeptnout	X, Z, B, C	4
zašifrovat	dok.	šifrovat		68
zaškrtat	1	škrtnutím, škrtnutím označit,	X, Z, A, B	7
zaškrtnout		zatrhat		
zaškrtávat	ned. k	zaškrtat		24
zašmodrchat	2	zamotat, např. výklad	X, Z, A, B	21
zašmodrchávat	ned. k	zašmodrchat		4
zaštěbetat	2	štěbetavě promluvit, říci, zašvitořit	X, Z, B, C	7
zaštkat	1	se štkáním zaplakat	X, Z, B	32
zašveholit	2	šveholivě promluvit, říci	X, Z, B, C	20
zašvitořit	2	zašvitořit	X, Z, B, C	18

zatajit	1	udržet v tajnosti, utajit, skrýt, zamlčet	X, Z, A, B	449
zatajovat	ned.	k zatajit		139
zatelefonovat	1	telefonicky se spojit, přivolat	X, B, C	532
	2	telefonicky oznámit, přivolat	X, Z, B, C	
zatelegrafovat	1	telegraficky oznámit	X, Z, B, C	9
zatemnit	3	učinit nejasným, nesrozumitelným	X, Z, A, B	147
zatemňovat	ned.	k zatemnit		101
zatesknit	1	zastesknout si	X, Z, B	4
zatleskat	1	několikrát tlesknout, např. na znamení	X, B	260
zatracovat	ned.	k zatratit		198
zatratit	1	příkře odmítnout, zavrhnout	X, Z, A, B	140
zatrhávat	ned.	k zatrhnout ³		8
zatrhnout	3	označit v textu podtržením, zaškrtnout	X, Z, A, B	145
	4	zakázat, zarazit	X, Z, B	
zatroubit	3	troubením ohlásit	X, Z, B	162
	4	troubením upozornit	X, Z, B	
zatukat	1	zaklepat, např. na dveře	X, B	173
zavřít se	1	nabýt nějakého výrazu	X, B	383
zaurgovat	1	dok. k urgovat		1
zaútočit	2	provést nevojenský útok, např. kritikou	X, Z, B	2061
zavázat	8	nějakým závazkem omezit	X, Y, Z, B	2493
zavázat se	1	vzít na sebe závazek	X, Z, B	
zavdat	2	připít, např. na zdraví	X, Z, B	152
zavelet	1	dát povel	X, Z, B, C	186
zavolat	1	voláním se ozvat, k někomu se obrátit	X, Z, B, C	5588
	2	voláním vyzvat k nějakému jednání	X, Z, B, C	
	3	vyzvat k dostavení se	X, Z, B	
	4	zatelefonovat	X, B, C	
zavrčet	2	s vrčením pronést, promluvit	X, Z, B, C	347
zavrhnout	1	odmítnout, zamítnout	X, Z, A, B	588
zavrhovat	ned.	k zavrhnout		238
zavrnět	1	ozvat se vrněním, např. nemluvně	X, B	14
zavřeštět	1	ozvat se vřeštěním	X, B	49
zavřískat				16
zavřísknout	1	vřísknout	X, B	15
zavýskat	1	několikrát výsknout	X, B	6
zavýsknout	1	výsknout	X, B	17
zavzdychat	1	několikrát vzdychnout	X, B	5
zavzdychnout	1	vzdychnout	X, B	1
zavzlykat	1	několikrát vzlyknout	X, B	37
zavzlyknout	1	vzlyknout	X, B	2
zaznamenat	1	písemně zachytit	X, B, C	9053
zaznamenávat	ned.	k zaznamenat		1682
zazpívat	3	zpěvavě pronést	X, Z, B, C	1200
zazvonit	4	zvoněním ohlásit	X, Z, B	1192
zažádat	1	podat žádost	X, Z, B, C	377
zažalovat	1	podat žalobu	X, Z, B, C	355
zburcovat	dok.	k burcovat		52
zdiskreditovat	dok.	k diskreditovat		267
zdráhat se	1	váhat, rozpakovat se, zpěčovat se	X, Z, A	476
zdramatizovat	2	nadsadit, zveličit	X, Z, B	136
zdravit	1	pozdravem projevovat úctu, přátelství	X, Z, B, C	337
	2	vítat, pozdravovat	X, Z, B, C	

zdůraznit	1	položit na něco důraz, váhu	X, Z, B	7849
	2	důrazněji vyslovit, vyjádřit	X, Z, B	
zdůrazňovat	ned. k zdůraznit			4198
zdůvodnit	1	odůvodnit, opodstatnit, podepřít	X, Z, A, B	1758
zdůvodňovat	ned. k zdůvodnit			881
zeptat se	1	položit někomu otázku, optat se, otázat se	X, Z, B	14978
zesměšnit	1	učinit směšným	X, Z, B	198
zesměšňovat	ned. k zesměšnit			156
zestručnit	1	učinit stručným, stručnějším	X, Z, A, B	7
zestručňovat	ned. k zestručnit			0
zevšeobecnit	1	učinit všeobecně platným	X, Z, A, B	15
zevšeobecňovat	ned. k zevšeobecnit			32
zhanět	dok. k hanět			2
zhanit				4
zhltnout	2	dychtivě přečíst	Y, B, C	81
zhodnocovat	ned. k zhodnotit			191
zhodnotit	1	ohodnotit, ocenit	X, Z, B	2044
zidealizovat	dok. k idealizovat			9
zjistit	1	poznat, označit jako jisté, stanovit	X, Z, B	19863
zjišťovat	ned. k zjistit			2652
zkarikovat	dok. ke karikovat			13
zklidnit	1	učinit klidným, klidnějším, uklidnit	X, Z	315
zklidňovat	ned. k zklidnit			94
zkolaudovat	dok. ke kolaudovat			128
zkomolit	dok. ke komolit			34
zkonkrétnit	1	učinit konkrétním, konkrétnějším	X, Z, A, B	3
zkonstatovat	dok. ke konstatovat			30
zkreslit	1	podat nepřesný obraz, překroutit, zkomolit	X, Z, B	219
zkreslovat	ned. k zkreslit			241
zkritizovat	dok. ke kritizovat			88
zlákat	dok. k lákat			360
zlehčit	2	uvést v nevážnost, znevážit	X, Z, B	63
zlehčovat	ned. k zlehčit			229
zlobit	2	žertem pokoušet, škádlit, dobírat si	X, Z, B, C	2346
zlobívat	nás. k zlobit			6
zmínit se	1	učinit zmínku, podotknout, poznamenat	X, B	3946
zmiňovat se	ned. k zmínit se			1847
zmlknout	1	přestat mluvit, projevovat se zvukem	X, Z, B, C	473
zmobilizovat	dok. k mobilizovat			206
zmocnit	1	zplnomocnit	X, Z, B, C	1907
zmocňovat	ned. k zmocnit			451
značit	1	opatřovat značkou, znamením	X, B	629
značkovat	1	opatřovat značkami	X, B	65
znamenat	3	označovat, značit, značkovat	X, B	37778
	4	stručně zapisovat, poznamenávat	X, Z, B, C	
známkovat	1	hodnotit známkou, klasifikovat	X, Z, B	71
znát se	1	projevovat svou příslušnost, náklonnost	X, Z, B, C	29248
znázornit	1	názorně vyjádřit, zobrazit	X, Z, A	748
znázorňovat	ned. k znázornit			460
zneuznat	1	podcenit, nedocenit	X, Z, B	16

znevážit	1	zbavit vážnosti, uvést v nevážnost, zlehčit	X, Z, B	60
zobrazit	2	vyjádřit, znázornit	X	1113
zobrazovat	ned. k zobrazit			1022
zodpovědět	1	hromadně a postupně odpovědět	X, Z, A, B	666
zodpovědět se	1	vydat počet z něčeho	X, Z, A, B	
zodpovídat	ned. k zodpovědět			701
zodpovídat se	ned. k zodpovědět se			
zopakovat	dok. k opakovat			2641
zostudit	1	způsobit ostudu, potupit, zdiskreditovat	X, Z, B	50
zpečetit	1	potvrdit, stvrdit	X, Z, A	142
zpečetovat	ned. k zpečetit			6
zpečovat se	1	vzpírat se, zdráhat se, odporovat	X, Z, A	28
zpívat	6	mít zpěvavou, melodickou řeč	X, Z, B, C	6969
zplnomocnit	1	dát někomu plnou moc k jednání, zmocnit	X, Z, B, C	38
zpochybnit	1	učinit pochybným	X, Z, A, B	2026
zpochybňovat	ned. k zpochybnit			1543
zpovídat	1	naslouchat něčímu vyznání při zpovědi	Y, Z, B, C	337
	2	vyptávat se	X, Y, Z, B, C	
zpovídat se	1	konat zpověď	X, Y, Z, B, C	
	2	vyznávat se, svěřovat se	X, Z, B	
zpravit	1	dát, podat někomu zprávu, uvědomit	X, Z	124
zpravovat	ned. k zpravit			34
zpražit	1	rázně odbýt, usadit	X, Z, A, B, C	43
zprostit	1	zbavit, osvobodit od něčeho, uvolnit	X, Z, A, B	543
zprošťovat	ned. k zprostit			26
zpřesnit	1	učinit přesným, přesněji formulovat	X, Z, A, B	162
zradit	2	vyzradit, prozradit	X, Z, B	940
zrazovat	2	odrazovat, odvracet	X, Z, A, B	277
zrekapitulovat	dok. k rekapitulovat			96
zrušit	dok. k rušit			8929
zřeknout se	1	odřící se, vdát se, upustit od něčeho	X, Z, A, B	900
zříkat se	ned. k zřeknout se			345
ztichnout	1	stát se tichým, tišším, zmlknout	X, Z, B, C	351
ztotožnit se	1	projevit totožný názor	X, Z, A, B	737
ztotožňovat se	ned. k ztotožnit se			767
ztrhat	2	ostře zkritizovat, odsoudit	X, Z, B	17
zubit se	1	smát se	X, B	92
zuřit	2	velmi se rozčilovat, zlobit, vztekat	X, Z, B, C	723
zvat	1	zdvořile, přátelsky vybízet k návštěvě	X, Z, B	3283
	2	vyzývat někoho k účasti na jednání	X, Z, B	
	3	nazývat, jmenovat	X, Z, B	
zvědět	1	dovědět se	Y	131
zveličit	1	zvětšit, upřílišnit, přehnat, nadsadit	X, Z, B	31
zvěstovat	1	slavnostně oznamovat, oznámit, ohlásit	X, Z, B	267
zvolat	dok. k volat			2375
zvolit	dok. k volit			11189

zvonic	3	zvuky zvonu, zvonku ohlašovat	X, Z, B	995
	4	zvuky zvonu, zvonku přivolávat	X, Z, B	
zvýraznit	1	učinit výrazným, výraznějším	X, Z	375
zvýrazňovat	ned. k zvýraznit			260
žadat	1	naléhavě chtít, uplatňovat nárok, požadovat	X, Z, B	11246
	2	prosit	X, Z, B	
žadonit	1	vytrvale, neodbytně prosit	X, Z, B	85
žalovat	1	podávat žalobu	X, Z, B, C	1071
	2	oznamovat, prozrazovat poklesky	X, Z, B	
	3	s žalem sdělovat, stěžovat si	X, Z, B	
žebrot	2	poníženě, úpěnlivě, snažně prosit	X, Z, B, C	277
žebrotit	1	žebrot, žadonit	X, Z, B, C	32
žehnat	2	vroucně děkovat, blahorečit, velebit	X, Z, B, C	201
žehrat	1	vyjadřovat nespokojenost, hubovat	X, Z, B, C	112
žertovat	1	říkat žerty, šprýmovat	X, Z, B, C	459
žvanit	1	mnoho, planě, nesmyslně, hloupě mluvit	X, Z, B, C	265
žvástat	1	žvanit	X, Z, B, C	3
žvatlat	1	neuměle se dorozumívat, říkat	X, Z, B, C	58
	2	mluvit po dětsku, mazlivě, planě, hloupě	X, Z, B, C	
	3	mluvit nedokonale, lámaně nějakou řečí	X, Z, B, C	

PŘÍLOHA Č. 2 | NESTANDARDIZOVANÝ DOTAZNÍK A PŘEKLAPOVÁ CVIČENÍ
| (PILOTNÍ VERZE)

Dear students,

We have prepared a translation exercise for you. Doing this exercise will give you a chance to practice your Czech and at the same time it will help us develop new teaching materials.

First, we need to know something about your Czech and English skills. Please evaluate your level by ticking one of the boxes:

language	level			
Czech	lower intermediate	intermediate	advanced	-
English	lower intermediate	intermediate	advanced	native speaker

Second, we need to know what other languages you can speak. Please write the languages in the left-hand column, and again evaluate your level by ticking one of the boxes:

	lower intermediate	intermediate	advanced	native speaker
	lower intermediate	intermediate	advanced	native speaker
	lower intermediate	intermediate	advanced	native speaker

Third, please translate the following numbered English sentences into Czech. If you need help with vocabulary, feel free to use a Czech-English dictionary.

Last but not least, thank you very much for your time!

1) Peter used to say his job was interesting.

.....

2) What was I saying?

.....

3) Say it again.

.....

4) I say, do it now!

.....

5) You can say that again!

.....

6) When John saw her yesterday he told her about it.

.....

7) Do you think, he speaks English?

.....

8) He can speak three languages fluently.

.....
9) John spoke of it just once.

.....
10) Speak for yourself!

.....
11) Listen to me while I speak to you.

.....
12) He spoke a few words.

.....
13) "I will speak Shrek's part myself," said the director.

.....
14) English is spoken all over the world.

.....
15) Lucy told Paul to go home.

.....
16) They can talk golf for hours.

.....
17) Richard was talking to his friends.

.....
18) Peter talked to me about it.

.....
19) Our relationship's got worse recently. We don't even talk.

.....
20) The clock says half past twelve.

21) She calls her dog Pedro.

.....

22) Say hello to my sister!

.....

23) There's something I wanted to say to you.

.....

24) He didn't say so.

.....

25) He is said to write poetry.

.....

26) "Which is better?" – "I can't tell."

.....

27) The newspaper says it started yesterday.

.....

28) The tiredness is beginning to tell.

.....

29) He was told to go home.

.....

30) He has told many stories to his children.

.....

31) Now, there is an extra task for you. In English you can say *Judy speaks Japanese* or *Judy can speak Japanese* with very little difference in meaning. In Czech there are three way of saying the same. Do you know what they are? If so, write them below:

.....

.....

.....

PŘÍLOHA Č. 3 | NESTANDARDIZOVANÝ DOTAZNÍK A PŘEKLAPOVÁ CVIČENÍ
(UPRAVENÁ VERZE)

We have prepared a translation exercise for you. Doing this exercise will give you a chance to practice your Czech and at the same time it will help us develop new teaching materials.

First, we need to know something about your Czech and English skills. Please evaluate your level by ticking one of the boxes:

language	level			
Czech	lower intermediate	intermediate	advanced	-
English	lower intermediate	intermediate	advanced	native speaker

Second, we need to know what other languages you can speak. Please write the languages in the left-hand column, and again evaluate your level by ticking one of the boxes:

	lower intermediate	intermediate	advanced	native speaker
	lower intermediate	intermediate	advanced	native speaker
	lower intermediate	intermediate	advanced	native speaker

Third, please translate the following numbered English sentences into Czech. If you need help with vocabulary, feel free to use an English-Czech dictionary.

Last but not least, thank you very much for your time!

- 1) Peter used to say his job was interesting.
.....
- 2) What was I saying?
.....
- 3) Say it again.
.....
- 4) I say, do it now!
.....
- 5) They usually spoke in German.
.....
- 6) John spoke of it just once.
.....
- 7) Speak for yourself!
.....
- 8) Listen to me while I speak to you.
.....
- 9) He spoke a few words.
.....
- 10) English is spoken all over the world.
.....
- 11) Richard was talking to his friends.
.....
- 12) Peter talked to me about it.
.....
- 13) Do you think, he speaks English?
.....
- 14) Our relationship's got worse recently. We don't even talk.
.....

15) I lock my car at twilight.

.....
16) She calls her dog Pedro.

.....
17) Say hello to my sister!

.....
18) He can speak three languages fluently.

.....
19) There's something I wanted to say to you.

.....
20) He didn't say so.

.....
21) He is said to write poetry.

.....
22) He told me to come.

.....
23) "Which is better?" – "I can't tell."

.....
24) The newspaper says it started yesterday.

.....
25) He was told to go home.

.....
26) He has told many stories to his children.

.....
27) The tiredness is beginning to tell.

.....
28) You can say that again!

.....